MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA
BIBLIOTHECA ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE
BUDAPEST KELETI KÖNYVTÁR
BIBLIOTHECA ORIENTALIS
COLL. KAUFMANN, B 173.

WEISZ Miksa
Néhai dr. Kaufmann Dávid tanár könyvtárának héber kéziratai és könyvei. Összeáll. és ismerteti --.
Budapest, 1906. Alkalay ny. Pozsony. 199,80 p. 23 cm.

מתקן

[illegible]

רמב"ן
פי' [illegible]

משפט
החרם

[illegible]
הל' טרפ'

ראב"ד
פסק
חלה

[illegible]

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA
B. 173.

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA
B. 173

דינא דגרמי להרמב"ן ז"ל

אמר משה בר נחמן ז"ל

פן יחשבני שומע בהזכירי מקצת דברים שלא כבם אומרן כעוסק בהן שלא לשם יואלתי תבטל את עצמי כי לא כוונתי לסתרן ולהעלימן שמן מידוע שדברי דברי רבותי א ואורייתי דמאן וזכריהם לפי כדרכם למתוק וכמון · ואף כאשר לבי מנהגמן יודעתי כי מתקן עמן · אבל יש אשר קלמוס הראשוני' סתמן · ועתה כעלם טעמן : מעיני בתלמידי חזמן וחכמים הצרפתים אספו רוכן של עמן · הם המורים הם המלמדים הם המגלים לנו כל כטמן · ואף גם זאת יש צריכות עוד כבר והולם להלמן · ומהם יש אמן והצריכו לפי דעתי של אמן · אספתי אותן כפי יכולתי של מקומן · ויש לכו [illegible] חנת להועיל תועלת גדולה או קטנה כי אם לא יש ם כדבריכו רק הסכמת הדבר [illegible] שסבבו ערחכו ועמלכו אבל שיודע ועד הכאמן · אולי ייסר בעיניו וימצא כאן דבר נכון של מזומן · כי טוב ומטיב הוא ורחמן · יזכנו ברב רחמיו לספק צרכן ולאסליקן · ויסים חלקנו עם העוסקים בהבנותיו ובקורותיו לטמן · אמן אמן בסייעתא דשמיא ·

גרסינן בפרק הגוזל עצים ריש לקיש אחוי דיכרא לר' אלעא אמר ליה ספירה הוא אמר ליה חזי דעלקתא שמיכנא אמר ר' זכי שמכרת עלאי מאי למימרא דאי מים תנכחם כיסא בעינא לך והא את הוא דאמרת ר' מאיר הוא דאין דינא דגרמי מאי לאו ר' מאיר ולא כבירא לן כותיה אמר ליה לא ר' מאיר וסבירא לן כותיה ואסיקנא הא דר' מאיר מפירות הכרם שבפרצה אומרין לו גדור בפרצה אמרין לו גדור בקולט הימכם ולא גדרה הרי זה קדש וחייב באחריותו · לאו מי שסובר דהא מתניתין ר' היא ור' מאיר היא משום דקיימא לן סתם מתניתין ר' מאיר והגיהו במקבת האחרים דתנן ולא היא ברייתא היא דמתכיא בתוספתא דבלאי' ומשום הכי אמרינן דר' מאיר קתני לה משום דשיפלינו בה במתניתין במסכת כלאים פרק ז' דתנן המסכך גפנו על גב תבואתו של חבירו הרי זה קדש וחייב באחריותו ול' …ן אמר אין אדם אוסר דבר שאינו שלו וסתם מתניתין ודאי ר' מאיר הסתא קאמ' …קים מאן שמעת ליה דאמר גבי כלאים אדם אוסר דבר שאינו ר' מאיר וקתני חייב באחריותו ואיכא דקשיא ליה ר' יוסי ור' שמעון כמי דייני דינא דגרמי דהא לא תנן אין אדם אוסר דבר שאינו שלו והא אי אדם אוסר דבר שאינו שלו מחייב באחריותו וד"מ גרמא הוא נכי תימא שאני הכא דהא מסכך בידים הא מעיקרא קא סלקא דעתין דר' מאיר דמסכך ס"א דדאין דינא דגרמי ולא קושיא היא חדא דכיון דאמרי ר' יוסי ור' שמעון דלא מתסר כלל תו לא איצטריכו למיפלגי אי מחייב אי לא ולאו אורחא דתנאי

M.T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

תלמוד שאין כאן תוכן לג

דינא דגרמי להרמב״ן ז״ל

אמר משה בר נחמן ז״ל

פן יאשימוני שומע כאזכירי מקצת דברים שלא כמו שאומרין בעוסק בהן של זה ואני תכנתי את עצמי כי לא זכיתי לסתמן ולהעלימן שמא ימצאו שדברי דברי רבותי הם והוריתי דמאן ודכוותיהם כפי כדרכם לתקוק וכמו. ואף כאשר לבי מנגנגין ידעתי כי מתקן עמן · אבל יש אשר קלמוס הראשוני׳ סתמן · ועתה כעלם טעמן : מעיני תלמידי שמן וחכמים הצרפתים אספו רבנן ז״ל עמן · הם המורים הם המלמדים הם המגלים לנו כל כטמן · ואף גם זאת יש צריכות עוד כבר והולם להלמן · ומעם ידי אמן והצריכו׳ לפי דעתי ז״ל אמן · אספתי אותן כפי יכולתי ז״ל מקומן · ויש לכו [illegible] לאויל תועלת גדולה או קטנה כי אם לא יש ם כדבריכו רק השבות הדבר [illegible] שפסקנו ערחנו ועמלנו אבל יודע ועד הכאמן · אולי יושר בעיניו וימצא כאן דבר נכון או מזומן · כי טוב ומטיב הוא ורחמן · יזכנו ברב רחמיו לספק צרכן ולהשלימן · וישים חלקנו עם העוסקים במצותיו והקורתי לטמן · אמן אמן בסייעתא דשמיא ·

גר[illegible]ן בפרק הגוזל עצים ריש בקים אחוי דיכרא לר׳ אלעא אמר ליה ספירא הוא אמר ליה זוי דעלקה שמיכנא אמר ר׳ זבי הא כרת עלאי מאי למיתרא דאי משתכחת כישא בעיניה לך והא את הוא דאמרת ר׳ מאיר הוא דאין דינא דגרמי מאי לאו ר׳ מאיר ולא כבירא לן כותיה אמר ליה לא ר׳ מאיר וסבירא לן כותיה ואסיקנא הא ר׳ מאיר מפיגת הגרם שכפרנה אומרין לו גדור כפרנה אומרין לו גדור בקיא שהימנה ולא גדרה הרי זה קדם וחייב באחריותו ואי מי שסובר דהא מתניתין ר׳ היא ול׳ מ״ר היא משום דקיימא לן סתם מתניתין ר׳ מאיר והניחו במקצת החברים דתנן ולא היא דבריתא היא דמתניא בתוספתא דבלאי ומשום הכי אמרינן דר׳ מאיר קתני לה משום דמיפליגנו בה במתניתין במסכת כלאים פרק ז׳ דתנן המסכך גפנו על גב תבואתו של חבירו הרי זה קדש וחייב באחריותו ור׳ שמעון אומר אין אדם אוסר דבר שאינו שלו וסתם מתניתין ודאי ר׳ מאיר הסתא קאמ׳ [illegible] נקים מאן שמעת ליה דאמר גבי כלאים אדם אוסר דבר שאינו ר׳ מאי וקתני חייב באחריותו ואיכא דקשיא ליה ר׳ יוסי ור׳ שמעון במי דייני דיני ו גרמי דהא לא פריכן ליה אדם אוסר דבר שאינו שלו והא אי אדם אוסר דבר שאינו שלו מחייב באחריותו וד״מ גרמא הוא וכי קיימא שאני הכא דהא מסכך בידים הוא מעיקרא קא בלקא דעתין דר׳ מאיר דמסכך ש״מ דדאין דינא דגרמי ולא קושיא היא חדא דכיון דאמרי ר׳ יוסי ור׳ שמעון דלא מקסר כלל הני לא איצטריכו לאיפלוגי אי מחייב אי לא ולאו אורחא דתנאי

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

דקאמר למימר אם תמצא לומר אוסר פטור ואדרבא אי דייני דינא דגרמי הוה להו למימר פטור לפי שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו · לאו קתני הכי ועוד דההוא טעמא דאקשינן בב"ק שאני התם דבידים קא עביד טעמא הוא ודנימא אי הוה סליק ליה דר' מאיר דמסכך היא דקא דאין דינא דגרמי הוה מקשי ליה אפילו ר' יוסי [illegible] כמי הוא איכא למירק אמאי לא אוכח דר' מאיר הוא דדאין דינא דגרמי מד[illegible] בגזלן חייב להעמיד לו סדה וקיימא לן דאחוי אחוי ומשום דינא דגרמי מחייב ·

מסורת דעלמא נמי משום הכי מחייבינן ליה בפרק הגוזל ומאכיל · ולא מצי למימר דלמא הוות דחי ליה שאני התם דמגזל גזלה ואחייב ליה בהשבה דסופא כדאחוי ולא בזלי מידי היא וכן פירש רש"י ז"ל ועוד דהא קרקע היא והיכא כגזלת ומיכה במיר נמי רב כהנא למסור דעלמא וא"ע דלא גזל איהו מידי כדאיתא בפרק הגוזל ומאכיל כ ואיכא למימר אי מההיא מתני' שמעת מינה דדייניכן דינא דגרמי אבל מנא לידי' לריש לקיש דר' מאיר ורבנן פליגי עליה דלמא דברי הכל היא · וא"ע דקיימא לן בהם מתניתין לאפוקי מדברי הכל קאמרי ואדרבה כולהו דברי הכל · ריבוי ומשום הכי איתינן הא דתנן הרי זה קדש וחייב באחריותו דר' מאיר קתני לה ורבנן פליגי עליה ואמרינן אין אדם אוסר דבר שאינו שלו והואיל ור' מאיר בלחוד קתני לא שמעינן להו לרבנן דדייניכן דינא דגרמי · אמר שמעון בן לקיש דליכא מאן דדאין דינא דגרמי אלא רבי מאיר ושמעינן נמי ממתניתין דר' מאיר · ועוד דליכא דמתניתין דמסכך משמע דר' ור' שמעון פליגי אכולהו ומשום הכי שייתי הך מתניתא דכלאים ואף על גב דמעיקרא קא סלקא דעתין למימר דר' מאיר דדן את הדין היא וג"א דהתם מתניתין ר' מאיר ולא שמעינן מינה דרבנן פליגי עליה אלא מסתמא היא דקאמרינן דליכא דדאין דינא דגרמי אלא ר' מאיר מכל מקום השתא להכי ניחא לן למפשט תרויהו ועוד דרישא דההיא מתניתין ר' מאיר היא מדקתני מי שאינו מומחה וראה את הבכור וכו' ואמרינן בבכורות לימא תנן סתמא כר' מאיר · וא"ע דדחינן דלמא ב כדוקין שבעין אוקימנא היא ולא קא ס"ד הכי אלא ק"ס"ד דר' מאיר בלחוד היא ועוד דעל כרחך ר' מאיר בלחוד קתני לה דהוא מחייב הטמא את הטהור ואי רבנן אפילו כש"א ונתן כיד פטרי דהא אמרי המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור אלא ר' מאיר היא דמחייב התם אפילו שוגג כדאיתא בהנזקין ולפיכך קא סלקא דעתין למגמר מינה דר' מאיר דאין דינא דגרמי · אי נמי ההיא אוקמתא היא דמוקמינן כדאחוי ה אחוי ולא מכרדה מגופה דמתניתי' דכלאים ודלמא נמי הוה מסנינן ליה כי גזל ו[illegible] דהאי דגזלה מיניה חייב ליה משעת אי נמי קנסא הוא הואיל וגזל אוקמיה רבנן ברשותיה כגזלת מטלטלין והכי איתא בירושלמי ומשמע נמי דליכא דגמרא דילן ד דהא דקתני רישא אם מכת מדינה היא וכו' רש"מ דאי לאו מכת מדינה חייב משום קנסא הוא הילכך מסופא נמי אי הוה מוכחינן מינה הוה דחק לן ומוקמינן' בהכי והכא לאו קנסא הוא אלא דינא דדינא דגרמי קאמרי ולא קנסא כדבעינן למכת' קמן נס"ר והיינו טעמא דלא פסיק מתניתא דמראה דינר לשולחני שחייב דש"מ דייניכן

דינא דגרמי דמהתם לא מצי למגמר דר' מאיר הוא דסבר הכי ומשום הכי אייתי הך בריתא דנפקא מגופה דההיא מתניתין כדכתיבנא ובירושלמי נמי בכלאים גרסינן חד בר נש אחוי סלעיה לר' אלעזר אמר ליה טבא היא ונמצאת אתא עובדא קמי ריש לקיש וקנסיה וכן הוא התראה דינר לשולחני וכו' · עד ר' יוסי בר' בון לא אמר כן שאר' ר' אלעזר אמר קנסא דרבנן ריש לקיש אמר קנסא דר' מאיר כי אתא עובדא שאל ריש לקיש לר' אלעזר אמר ליה הדין קנסא דמאן א"ל דרבנן אמר ליה פוק שלם וא"ע שמוחלפת השיטה בירושלמי למדין אנו שבספק הדבר אי לר' מאיר בלחוד דדייני גרמי אף לרבנן ומשום הכי מהדר תלמודין למפשט תרויהו כדפרישית ·

הוי איכא למידק היכי שמעינן מהא מתניתא דדייניכן דינא דגרמי הא ממונו הוא ד דאין שהגפנים שלו הם שהולכין ומתערבין עם תבואתו של חבירו שאוסרין אותה מ ומאחר שעליו לגדור מפני האיסור ולא אמרינן כאן על הניזק להרחיק את עצמו אמאי לא לחייב לכולי עלמא הא סורו הוא דלא טפח באפיה מאחר שהיה לו לגדור ולא גדרה ומפרקי לה רבנן ז"ל להך קושיא דלא מיתסר מחמת ערבוב לחודיה אלא מפני רת שנתיאש מלגדור ויאושו הוא הגורם האיסור והוא הגורם לו להתחייב וגמרי לה ל ממתני' דתנן במסכת כלאים הרואה ירק בכרם ואמר לכשאגיע לו אלקטנו מותר אמר אלך לביתי ואחזור כשאחזור אלקטנו ואם הוסיף במאתים אסור ומפרשי מאי מותר שלא נאסר הירק ולא הכרם ומאי אסור שקדש ושמע מינה דרישא אף על פי שהוסיף מותר מפני שלא נתיאש ודעתו לעקור אף כאן אילו לא נתיאש ודעתו לגדור לא נאסר בתוספת מאחר דלא אית ליה יאוש ומחסכתו הוא שאסרו והוא שמחייבו לשלם ותנן נמי הרוח שעלעלה את הגפנים יגדור מיד אירעו אונס מותר כך פירש הרב ר' יצחק הנרפתי ז"ל בעל התוספות · ואיכא דסליק אדעתיה למרוני שאני הכא שאין כאן נזק אלא מחמת גרמא שאין הגפנים שלו אינן מזיקין את התבואה אלא שהן גורמין לאיסור שלא יעדין בריבוי לדברי הרב ר' יצחק ז"ל שאם כן הוה ליה היזק שאינו ניכר ולא שמה היזק אלא משום קנסא הוא דמחייב לר' מאיר ולא סבירא לן כוותיה וא"ע דדייניכן דינא דגרמי שאני נראי הערבוב הוא ההיזק וכשורו סכנה דמי ועוד שאם כן הוה ליה גרמת ממונו ומתוכו הגורם היזק אם איכו מזיק ממש פ פטור למה זה דומה לשור שנפל לבור והבאיש את מימיו מריחו שהוא פטור ואף על גב דאי דינא דגרמי כדבעינן למכתב קמן ועוד דהא במסכך אמרינן דמזיק בידים הוא והלא לא הזיק אלא שגרם להזיק שיכא לפיכך לא נראה כזה אלא כדברי הרב ר' יצחק הנרפתי ז"ל · מסקנא השתא דר' מאיר הוא דדאין דינא דגרמי ולא אשכחן תנא דסבירא לן כוותיה וכבר פרישנא לעיל דר' שמעון פליג עליה ולא דאין ואי קשיא לך הא ר' שמעון סבירא ליה דבר הגורם לממון כממון דמי הא לא קשיא דבמכילן א שמאי דאמרי' בגמ' לעיל דאמ' ר' שמעון כדבר שעיקרו ממון כדבר שאין עיקרו ממון כגון שורף שטרות הואיל ותנא גרם להפסד ממון ואי נמי לשאי דקס"ד כגמל' מעיקרא

מעיקרא ליתא דמחייב ר' שמעון בדבר שאין עיקרו ממון כגון שורף שטרות חבי'
מילי כשורף סתם כשורף מתוכו של חברו מאחר שדבר הגורם לממון כממון דמי
ששטר חשוב כבית אלא מעות והוא מזיק ולא גורם אבל להפסיד ממון בלא מעשה
כגון יחיבת אכרם שיאוש הוא הגורם לר' שמעון פטור וכן כיוצא בזה לר' שמעון
פטור וכן כתרלת דיכר לשולחני וכל אביזרייהו וא"ע דקיימא לן כר' מאיר לא קיימא
לן כר' שמעון דאמר הגורם לממון כממון דמי ולא מתלינן חדא בחברתה דהא גרסינן
בפרק מרובה ואיתא נמי בכתובות הכא במאי עסקינן כגון שמסרו לשומר וכו' רבי
מאיר סבר לה כר' יעקב וסבר לה כר' שמעון דאמר דבר הגורם לממון כממון דמי א
ואמאי לימא ר' מאיר לטעמיה דדאין דינא דגרמי אלא שמע מינה דלא מתלינן
חדא בחברתה ועוד כיון דלא דיינינן דינא דגרמי אלא לשלם לו מה שהפסיד ממנו אבל
למאי כממון לא הלכך אי טבח שור הנסקל לא משלם תשלומי ארבעה וחמשה דלאו
כממון דמי ובכל מקום אי סבירא לן כר' יעקב חייב לשלם שור לשומר שהרי הפסידו
כדמי שור כך נראה לי לפיכך הכי אומר שהגוזל חמץ ועבר עליו הפסח וכיוצא אחר
וגרשו שחייב לשלם לגוזל דהא קיימא לן כר' מאיר דדאין דינא דגרמי וא"ע דלא
קיימא לן כר' שמעון והרי גרם לא חסר ממון אכיפו שהוא חייב לשלם ממון את נכעלי'
פראסונים והעיקר תלתא דר' שמעון דאמר קדשים שחייב באחריותן חייב ליב ז
לבת' כותי שהיכו בממון ואין מעלין עליהן יגי לומר ארבע וחמשה ואף היין נסכו'
עליהן שהרי אין נפשו עמו א"ע שגרמין לממון וא"ע שהוא מזיק חייב לשלם אם
פשע בשמירתן פטור שלא מצינו דינא דגרמי אלא במזיק · ויש מי שאומר
שהגורם מזיק הוא ומשלם אבל שבועת התורה לעולם אין נשבעין אלא על דבר שגופו
ממון ולא על הגורם שהרי אין נשבעין על השטרות וכן נמי אין כאן הנאה דליתא
לדרבי שמעון וא"ע דר' מאיר סבר לה כוותיה אבן לא סבירא לן כר' מאיר אלא בדינא
דגרמי ולא בדבר הגורם לממון וכך הסכימו הגאונים ז"ל דליתא לדר' שמעון·
ואי ירע שלפין דבר הגורם לממון כממון דמי הוזכר בתלמוד על דרכים רבים ד
דהאי דאמרינן בהאי פירקא שלש שבועות אן וכו' ואמר שמואל לחיוב משום דדבר
הגורם לממון כממון דמי הקש לענין קרבן שבועה איקמר ורמי כמאן דאמר כפירת
שאפשר לבא לידי ממון הוא ולא כפירת דברים כענינא הוא תרע דהא רבא ד
מספקא ליה לענין גזל חמץ ועבר עליו הפסח ונשבע לו מהו ואתריבן מלת'
ליה לרבה פשיטא ליה לרבא ולא פשוטה מחלוקת דר' שמעון ורבנן ורבה כמי כ
אמר שוגת דרבי שמעון ורבנן כדקאמר לענין תשלומין אלמא אפילו לרבנן דפטרי
ליה מתוכו לענין שבועה אפשר דמחייבי ליה דלא כפירת דברים הוא ולא דמיא· ס
לשבועת כנוי ובענין אחר אדיקנא בפרק כל שעה כתבכת פסחים דכולי עלמ' דבר
שגורם לממון לאו כממון דמי· ענה הוקשה לנו מאחר דקיימא כרבי מאיר דדאין
דינא דגרמי אלמא תקן המטמא והמדמע והמנסך במזיד חייב בשוגג פטור ובשוגג

ובשוגג אמאי פטור הא דיינינן דינא דגרמי' ומה לי שוגג ומה לי מזיד כיון דדינ' הוא
אדם מועד לעולם לשלם נזק שלם ועוד דאמרינן התם בפרק הכונס דברי תורה אחד
שוגג ואחד מזיד פטורין מאי טעמא היזק יש הכי מה אמרו ומזיד חייב כדי
שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרותיו של חברו ואמאי הוא מבוך דינא
דגרמי ומחייב ועוד דגרסינן התם ליתא בתנאי אי היזק שאינו ניכר שמיה היזק או לא
המטמא והמדמע והמנסך בין שוגג בין מזיד חייב דברי ר' מאיר גאו דעוסיביזק ס
שאינו ניכר שמיה היזק ודמיבן לא משום דקנים שוגג אטו מזיד' ואמאי לרבי מאיר
דדאין דינא דגרמי מי הכי כמי דשמיה היזק דהא מכל מקום גורם הוא ומיבעי ליה
קושיא איכא מאן דאמר דהא דדאין ר' מאיר דינא דגרמי משום קנסא הוא דדאין ולא
דינא דאורייתא הוא הלכך בשוגג פטור משום גורם והיינו דקא סלקא דעתין בפרק
הנזקין למימר מדמחייב רבי מאיר מטמא והמדמע בשוגג שמע מינה דסבר היזק ס
שאינו ניכר שמיה היזק דאי משום גורם פטור שמע מינה מזיק הוא וחייב והשתא
סמך לדבר זה תמה שמצינו בירושלמי בפרק שבועת הדיינין אמקרע שטרו של חבירו
ואין מדעתו ר' חנינא ור' מונא חד אמר חייב וחד אמר פטור מאן דאמר חייב מגוש
קנס ומאן דאמר פטור בהוא שפי עידי חברו פירש הוא מדעתו של חברו בלא ניזוגו
בעל הסכרות לקורען אלא כהוא קורען בלא מדעתו וכיון דמאן דמחייב משום קנס
מחייב ליה שמע מינה דינא דגרמי לאו דינא הוא אלא קנסא ומשום הכי תנן נמי בני
כפרנס אומרין לו גדור כפרנס אומרין לו גדור כלותר כלא לא התירנו דינמא שוגג
הוא ומיפטר ואי קשיא לך הא תנן גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך ש
לפניך ואמאי של איהו גרם ליה שאני לא גזלן הוא וכיל ליה תקנתי דניהדי זמן ס
איסוריה והא ר' מאיר קתני לה דסתם מתניתין היא וכדאוכחא כמי סוגיא דהנזקין
משום דהיזק שאינו ניכר לא שמיה היזק לא קשיא כיון דאיסורייה ממילא הוא דבאי מ
ולא מחמת עצמו של גזלן א"ע שמעכבו אצלו עד שבא זמן איסורו פטור דהא איהו
לא גרם א"א איסור א"א שעכבו מלעשות תקנה לאיסורו והיינו טעמא דאמרינן שגנבה
ר' יעקב אומר אף משגמר דינו אומר לו הרי שלך לפניך משום דקסבר גומרין דינו של
שור שלא בפניו ואמר ליה אי אהדריתיה נאלך נמי הוה גמירי ליה לדינא ולא גבני ס
אזיק למימר ליה אלו הדריתיה כמי הוה שמיטבא ליה שאין איסורו בא מחמת הגזלן
אלא מחמת שנותר שלא מעלין הוא בה ולא בידים וכן פרשי ז"ל ולא מיקרי גורם אלא ש
איכא דמחמתו בא האיסור הלכך פטור אפילו לר' מאיר ולפי סברא זו אבן דקיימא לן דלא
קנסינן שוגג אטו מזיד לעולם לא דיינינן דינא דגרמי אלא במתכוין להזיק אבל לא
בשוגג כתבתי זו הסברא ואיכא כבודם דהאי סלקא דעתך קנסא הוא מכר ורית או ס
טרף שטרותיו ואת לא בקנוס כבנו אחרים כדאמרינן במטמא והמדמע אלא הכא דינא גמ
ועוד קשיא מה דאמרינן בדרים לקים דאמי דינרא לר' חלפתא ואמ' דאי מסקנא כישא
משלם וזה נראה לא הוה מתכוין להזיק וא"ע כן חייב ואמאי והא קיימא לן דלא קנסי'
שוגג אטו מזיד ואיכא מאן דדחי לן מיהא דהוה' וכריך לן גבור וכו' הוי   כלל שוגג

פושע הוא ומזיק הוא ואעפ״י שזה דבר הגון אין אנו שומעין לו אלא בעלי הכברא זו
עשו בשקול דעתם וכלו במים אדירים והענו בידם חרס דינא דגרמי קאמרינן ולא
קנסא דגרמי ופירו׳ משכחינן דגזל חמץ ומימרא דר׳ יעקב לאו הכי פירוש׳ כדכתיבנא
לעיל ואם כן לר׳ יעקב אפילו לא החזירו שומר לבית בעליו ויהיה פטור כמו שהוא
פטור כשאומר לו הרי שלך לפניך ועוד בתרומה ובטמאת אפילו בטמאת מאליה
כאינם במור ליהוי ליה אהדרת בהלי לא הוה מטמאה וגזלן חייב הוא בכל אונסין ע
שבעולם הלא טעמיה משום דגורם היזק שאינו ניכר פטור וכדאמרינן בפרק הכונס
שלא שאין כאן מקום להאריך בזה ומסתברא דהא מילתא דאמרינן דינא דגרמי דינא
הוא מילתא דפתמרא כגזירה דגרסינן בפרק הגוזל שהוא גברא דאחני אבריה דהיתי
דבי ריש גלותא · פירוש מעשה חייב בה רב כהנא אמר ליה רב הונא בר
חייא דינא או קנסא פירוש דינא דמסור דינא או קנס שקנסוה חכמים כיון שהראה
מעשיו ולא בזד מיניה לדינא דגרמא אחריני כגון מוחל ומראה דינר ובתיאם מוכת
ולא גררה ולא אפילו לשורף שטרות אמר ליה אבא מתניתא ידענא אי מחא הגזלן חייב
להעמיד לו שדה דקימא לן דאחני אחוויי ולא גזל כלום וקרי ליה גזלן אלמא דינא הוא
וליכא לפרושי קנסא משום דגזלנא עתיקא הוא כדפירש רש״י ז״ל אם כן
פשיטא דלא גמרינן מינה למאן דליתי הכי וטובא נפקא לה מינה ואפשר דממתני׳ לא
פשיטא ליה כלום דאמר עובדין מתניתין הוא ומיהו כיון דאשכחן ליה לר׳ מאיר בעלמא
דמחייב בגרמי אפילו שלא במקום קנסא שמע מינה לר׳ מאיר פשיטא דדינא הוא
וקיימא לן כותיה וזה הטעם נכון לקרין מה שהקשינו תחלה אמאי לא פשטו דינא ד
דגרמי מיהא מתני׳ משום דאיכא למימר קנסא דמסורת הוא שקנסו במוכן כמו
שקנסו מקבתן אף בגופו ולא גמרינן מינה אפילו לגרמי נזקי אחרים לרב הונא בר
חייא אפי׳ לגורם נזק במזיד ולרב יוסף באונס ובשוגג ואכן ודאי קיימא לן כר׳ הונא
בר חייא דמקנסא לא גמרינן כלל אפי׳ דכוותיה וכל שכן דזוטר מינה דשוגג בעלמא
כותיה כדבעינן למימר קמן והא דמחייבינן שורף שטרות ומוחל משום דסבירא לן
כר׳ מאיר דדאין בכולהו מדינא ולא מקנסא · והנך ערכי דפרכינן לעיל לאו כלום
תי׳ כיון והכי מפריקנא להו · הוי יודע שר׳ מאיר סבור שהגורם היזק אע״פ׳ שלא
ע״י מעשה בידים חייב · והיינו דינא דגרמי אבל אי שלא גרם היזק לא חייב רבי
מאיר לפיכך הטמאה והמדמע והמנסך וכל היזק שאינו ניכר פטור מן הדין לפי
שאין היזק לא מחמת גרמתו אבל במחיצת הכרם שנפרצה הרי יש מחמת יאוש ם
שהוא הגורם ערבוב שהוא מכשיל האיסור ואוכר תבואתו של זה והיזק ניכר הוא מ
שאחר שכתיאם הערבוב אוסרו ואיסורו ניכר לכל ואף על פי שאתה יכול לעקור הנפגי
ולא יבא האיסור ניכר שם שינוי שחזר לבריתו כבין זו שנוי הוא והרי כעשה מעשה
ניכר בגרמתו של זה ולא דמי למטמא דהנגע באו שרץ שהערבוב שנוי הוא עד שאם
תחזירו לבריתו ויש לומר דהאי כמי היזק שאינו ניכר הוא ומשום קנסא מחייב ליה

ליה ר׳ מאיר שכל הגורם לממונו של חברו שיאסר חייב דומיא דמטמא ומדמע ומנסך
ומפגל ופיינו דשבייא אומרין לו בדור משום דבענו הקרקע כדכתיבנא לאידך שנרא׳
וא׳׳ע״ג דהתם קנסא הוא והיכא דכלי רבנן בלחוד כגון מטמא ומדמע חייב וכל היכא
דלא פריש כדאמרינן חוזר לומר אף המנסך דמקנס לא גמרינן כדאיתא לקמן ב
באידך הגוזל איכא למימר כיון דכל הני מכו כל האוסרין במשמע וכבלן קנסו
אלא כיון שאין האיסור בא מחמת מחשבה גמרינן מינה דמחשבה כמעשה לר׳ מאיר
ושמע מינה דדאין דינא דגרמי וכל שכן הוא ומה אבא דהיזק שאינו ניכר הוא מ
ומדינא לא שמיה היזק עביד גרמא כמעשה בהיזק הניכר לא כל שכן ואי קשיא לך
אי הכי מתפגל כמי שמעינן דינא דגרמי דהתם נמי מחשבה היא וחשבינן ליה כמעשה
ומחייבינן ליה משום קנסא או מן הדין או שמיה היזק לא קשיא דהתם מעשה הוא
שהוא שוחטו לכך שא שאין האיסור ניכר בו ולמאי דקס״ד כמי דמתניתין דדן את הדין
ר׳ מאיר הוא שמעינן מינה דדאין דינא דגרמי בהיזק שאינו ניכר דהייני כמאה הם
הטהור ואפילו בשוגג דאיהו קנים שינגב אטו מזיד וכן כמי בגזל חמץ ועבר עליו הפסח
לר׳ מאיר אומר הרי שלך לפניך כדכתי׳ לעיל לא׳׳ע״פ שנגרם היזק מחמת שגזלו ועכבו
עד שעבר עליו הפסח אין כאן היזק שהרי אינו ניכר ומשום הכי פטור ואפילו למאן
דקימא לן השתא דכמזיד קנסינן מיקרי היזק ה״מ בטמאה ממש אבל הכא ממילא ·
קאתי ליה ופטור וכבין זו לא קנסו וכן בתרומה ונטמאת דתנן אומר לו הרי שלך ל
לפניך בשנטמאת מאליה · כללו של דבר כל שחייב במעשה בידים לרבנן חייב
בגרמא לר׳ מאיר וכל הפטור במעשה ממש לרבנן כגון היזק שאינו ניכר פטור לר׳
מאיר בגרמא והוא הדין במעשה ממש שלא חייב ר׳ מאיר אלא על גירוש היזק ואין
כאן היזק מאחר שאינו ניכר ומשום הכי לן אמאי הדין חייב לר׳ מאיר שלא בזל כיבו
הוא וחייב אעפ״י שזה גרמא לענין הממון הכתוב בשטר וכל המפסיד מזוכו של חברו
ממנו היזק ניכר הוא מאחר שאינו יכול לומר לו הרי שלך לפניך שהרי שכח חייבת
עליו תורה בדהרזקיה באכר רוכיא ובטליה שלמא הזיק ניכר הוא ואי קשיא לרבנן דלא
דייני דינא דגרמי היכי מחייב והוא גורם הוא לבטלו ממלאכתו וגורם הוא לו שלא
ירפאו לא קשי׳ דכיון דהזיקיה מתחילה שעת הנזק דאפסדיה עד דפתח ליה שבה אמינא
דהזיק ניכר כמי הוא וכין לר׳ מאיר וכין לרבנן וכן במראה דינר לשולחני חייב אעפ״י
שהוא שוגג וקימא לן הזיק שאינו ניכר בשוגג פטור ואפשר דאפילו במזיד כמי בכיור
דמקנס׳ לא גמרינן כדכתיבנא שלמא המפסיד ממון חבירו כגון מוחל חוב ושורף וכל
דדמי להו הזיק ניכר דהא לא מהדר ליה ולא מודי אבל מי שיכול לומר הרי שלך לפניך
אינו ניכר והאין שמו היזק ופטור לכ״ע ומיהו הגורם היזק ניכר חייב לר״מ בין בשוגג ·
בין במזיד בין באונס שאדם מועד לעולם וזו שיטה במסכת ר׳ חיים ור׳ הושעיה אומר
לו בדור לא משום הקרקע הוא לחייבו שאף מפני שאינו נאמן שלא אם כן החזיר בו דמסתמא
לא כיון ליה דלית ליה ערב כרמו בקבוצתו של חברו ודעתו לעקור וא״ע״ג דתנן חלך

להיתי ואחור ואלקטנו אם הוסיף אסור אלמא ביאוש כדי תתסר הקם הוא משום ד
דניחא ליה לקיים ירק שלו אבל בכרכו כרמו בתבואתו של חברו ולא ניחא ליה ודעתו
לעקור גפנים או לגדור ושמא שכור הוא שהלא כמי חייב לגדור אבל מאחר שהעריבו בו
ולא גדר ונתיאש בכך אסור דהא גלי אדעתיה דניחא ליה ומה שסמכו על הירו'
במקרע שטרותיו של חברו שהוא חייב משום קנס מיכאן ליכא לן דלאו דינא דייני דינא
דגרמי דלאו לא דייני והוא קנסא בעלמא הוא דקנסו ולא גמרינן לשאר דוכתא וכן
מה שאמרו בירושלמי במסכת כלאים גבי מראה דינר לשולחני שאוה קנס מפני שהוא
טועה ותשוירו מנדי אי כמי כל דמשלם כגרמא אע"ג דדינא הוא קנסא קרי ליה דתנא
ירו' ולמיה ליעבה קולא קמי . ואנן כבר גלינן בהדיא מלתיה דמייתי דאפי'
היכא דלא קנסי' ליה מחייב וכן אני אומר בגורם לטריף שטרותיו של חברו בין כ
באונס בין ברצון שהוא חייב שהגורם כמזיק ואפילו גורם דגרמי חייב וליכא לדמוייה
כלל להיא דאמרינן גבי קרבן שבועה במסכת שבועות הכל מודים בעידי סוטה י
בעידי קני דפטור דהתם ליה גורם דגורם דהתם לא חייבה תורה שבועה אלא על
שבועת העדות המחייבת ממון או גורמת אבל גורם דגורם כפירת דברים הוא י
וממונא ליכא אפילו בכופר עדות בעור ואפילו בשני עדים ומי שלוה שני עדיים
אלו ועלבון חייב משום כלאים וכדור לעקרן דאמרן דדידיק שאינו ניכר פטור אי קשיא
לך שבת שקלקל אמאי חייב בעלמא הגרע ועיקר הזיק ניכר הוא אלא שהייתה ודשה
הם לגליעה לא קשיא דכיון שלא שחט כהלכה שמחיט' עצמה היא המזיק שאינו זו שחיטה
אלא כמתין רא את בשייך שני והרי ניכר בין היה לשחיטה ואי קשיא לך אם כן ל
מפגל כמי ליחייב דעיקר שחיטתו ליתאי הזיק היכא למימר כי אמרינן הכי הני מילי
בפסולי שכל שעבה לא פסול בשחיטה לא שחטה אלא כהלכה אבל כל שחיטתו כראוי
ואיסור אחר גורם לא אין השחיטה לא במתין רא את בשייך אלא בשחיטה כשרה שהרי
הונאת מידי טבלה ואיסור אחר גורם לה ואינו ניכר בה . כך נראה לי . אבל
אפילו לרבינו מניכו של עקל בגורם יותר ממזיק בידים והוא שהאונס לתראו"ת
והראה פטור הכונס ונותן ביד חייב אעפ"י שבאונס כדעת רבנו הגדול . ויש
לומר שאינו חשוב גורם שאחר יוכל אבל בטל וכתן ביד מדאבנתיה קליה ומתחייב
בתשלומין מעלי הי כמי אע"ג דדינא דגרמי דינא . הוא פטרו האונס תמם כל
זמן שלא עשה מעשה וכן בין את הדין הורה רבינו ז"ל שאינו משלם אלא בשבשה
וכתן ביד דאונס מיקרי דרחמנא אכסיה לטירן כיון דהזי לטירן ונמיר ולביה הכפיד
לתעוטא שקיל הרעת אף על פי הכבן כריבורא ולא עסק בו אונס . כרצון ומיהו
ליתיה להאי דינא אלא בהאי גרמא אבל תפורף שטרות באונס חייב דהא לאו מילתא
היא . עוד יש לתת את זאת מאחר דקיימא לן דדיינינן דינא דגרמי היכי אמרינן
בפירקין דהגוזל הזורק מטבע של חברו ליס הגדול פטור מאי טעמא דאמר ליה הא א
מנח קמך ואמאי ליגבא גורם שאינו לשפסידו וחייב ועוד מי גרע ממטמא דבמזיד והאי

והאי כמי במזיד הוא ורבינו שלמה ז"ל מפרש דהכא בר למישקליה אלא דבעי למיתב
זוזא לבר אמוראי והאי זוזא הוא דאפסדיה מאי כאין כי טעמא דאפסדיה לגבי י
וכן כראה הדבריו דאי לא אפסד למשקליה לא פטר ליה רבנד
דדמי לאיס עבורים דלא קא חזי ליה ודפשדיה מיניה לגמרי והאי היזק ניכר הוא
שהרי הכאו על ידו והפיל מטבעו מידו ליס א' ע"ג דקא הוי ליה היזק ניכר, לעיניס
הוא וסוגיא דשמעתא כמי לא היכטר לפרושא אלא כהכי דאקשינן עליה אין מחללין
על מעות שאינן ברשותו . כיצד כפל כיסו ליס הגדול אין
מחללין אי אמרת בשלמא כדמיפסר לאפוקה שביקינן והיינו טעמיה דרבא דפטר
ליה אבלע דכיון דאפקיה חשיב ליה נאחוזא דבר אמוראי משום גרמא בטר ליסד
היינו פרכא מתניתין אין מחללין אלא אי אמרת לא אפסד לאפוקיה וטעמיה דרבה בשלע
משום גרמא דפטור עליה מאי קושיא גבי מעשר היכי אפסר לחלל על מה שהוא אסור
ממנו לגמרי ועוד דקתני מעות שאינן ברשותו משמע אבל שלו הן אלא שאי אפשר
ליטלם אלא על ידי בורח ואדם המזומן לכך דומיא דקסטרא או של הר המלך אבל
עדיין יכולין אנו להקשות קושיתנו שהרי המשיך מטבע של חבירו פטור והגורם אין
פרותו של חברו פטור ומאי שנא מטמא וכל שכן דהוה לן לחיוביה שהרי הוא היזק
ניכר כדאיתא בגמרא ועוד מדינא דגרמי לחייבו ואיכא למימר אין הכי כמי מ
אלא מטמא קנסא הוא ומקנסא לא גמרינן כדאמר רב הונא בר חייא בפרק הגוזל
ומאכיל וקיימא לן כל רב ושמואל הלכתא כשמואל בדיני ובוגין כמי בפרק הנזקין
כותיה דאקשינן התם העושה מלאכה כמי חטאת ובפרת חטאת פטור ואי סלקא ד
דעתין היזק שאינו ניכר שמיה היזק אמאי פטור ואי אמרת בעלמא לא שמיה היזק
ניחא דאפילו במזיד פטור דמטמא ומדמע קנסא הוא ולא גמרינן מיניה לדינא ח
אחרינא וכן כתב רבינו חננאל ז"ל ורבה כמי סבר דמטמא לא גמרינן דקנסא הוא
והיינו טעמא דאקשי ליה רבא מעשה מלאכה כמי חטאת ובפרת חטאת דלא קנסוה
רבנן ומה שהקשינו והא מכל מקום גורם הוא ואמאי לא דיינינן דינא דגרמי היכא
מאן חסריה ולא מידי יכול לומר לו הרי שלך לפניך לא חסרתיך ולא מידי
ולא מיסתברא הכי דהא לגבי הזיקא
אינו יכול לומר הרי שלך לפניך כדאמרינן לענין מטבע ונסדק ומאחר דקיימא ב
לן דדיינינן דינא דגרמי בהזיק ניכר והאי נמי ניכר הוא אמאי לא מחייב ועוד
בזורק מטבע של חברו מאי איכא למימר הא חסריה זו דבר אמוראי אלא הכך ט
טעמי חבטי בעלמא ניכהו . כדים נראו דברי רבינו חננאל
ורבנו רבי יצחק אלפאסי ז"ל שהסכימו דליתא לדרבה כלל כיון דקיימא לן כרבי מאיר
ואיהו לא סבירא ליה כותיה כדמפורש בגמרא בשורף שטרותיו של חברו ומדליקא
בהכך וכיון דמפורש בגמרא דלית ליה לדרבה דרבי מאיר לית לן

נ״ל ז״ל בתר שיכי דחיקי ולמתלי בשמעתא בוקי סריקי · ואף רש״י ז״ל כך דעתו
דהכא לית ליה ר׳ מאיר בכולהו עוד צריך לפרש שהרי מנינו גרמי נזקין פטורין
בפרק הכונס צאן לדיר · הפורץ גדר לפני בהמת חברו · והכופף קומתו של חבירו
בפני הדליקה · והשוכר עדי שקר להעיד והיודע בעדו׳ חברו ואינו מעיד לו ·
המבעית את חברו · והעושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת · הנותן סם המות
לפני בהמה ובכלל המבריח פירותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות ואכלתן בהמתו
והוזקה · והשולח את הבעירה ביד שוטה וקטן בשברה כרו ולא בלקה נפלה מאליו ולא
בעמידה · עוד בפרק הכונס צאן לדיר לבה ולבתו הרוח אם אין בלבו וכדי ללבותה
ורוח מסייעתו הני מילי לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה אבל הכא גרמא
הוא וגרמא בנזקין פטור · ובפרק כיצד זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתו׳
ובא אחר וסלק או קדם שברו · וסלקן פטור בפרק שפרה נפל לנהר והצלים את מימיו
לא שחטו אלא שהבלים מגופו אבל השלים מדיחו פטור · ובפרק כיצד הרגל שיסה
בו את הכלב שיסה בו את הנחש פטור מדיני אדם לפי שהוא גרמא בנזקין · ובפרק
המניח את שכל שחטו מה שעשה עשוי ואמר רב הונא בריה דרב יהושע זאת אומרת
המזיק שעבודו של חברו פטור וכו׳ ובפרק השולח גט העושה עבדו אפותיקי ושהרן
שורת הדין אין חייב כלום ומפרשי לה בגמ׳ אתם שהמזיק שעבודו של חבירו פטור
ובפרק ואלו שכבר פין תהו דגברא דמגמגמא לחיותא דחבריה במיא ומתה ושותין ה
התם דפטור · ובפרק המוכר פירות מהו נותן לו דמי זרע · מאן יש אומרים רבן
שמעון בן גמליאל וכו׳ · וקיימא לן דלית לדרשב״ג ואמאי הא דיינינן דינא
דגרמי וזה הטעם לכל אלו · כלל גדול יהיה בידיך כל הגורם ומחייבת גרמו לא הזיק
שאי איפשר אלא נעשה היזק ואינו תלוי בדעת אחרים אלא בשעה שגרם בא ההיזק
או שהוא עתיד לבא כגון זה חייב ר׳ מאיר ונקרא בגמרא בתרי היזקא לפיכך דן את
הדין לדברי האומר אין חוזרין חייב דמעיד בה דאמר איש פלוני הרג חייב ונתחייב
לשלם ממון ועל פיו שכן מתחילה שעתא הוא דגבי נזק ואע״פ שאחר כך הוא ש
משלם כיון שהדין חייבו לשלם ממון ועל כרחו משלם הדיין הוא הגורם משעה שחייבו
וכן במחיקת הכרם שנכבר בה שבשעה שכתבתו עשה בה גרם לזה נזק שהרי הנכבים
גדלין והולכין ומתערבין ובכל דבר שאינו תלוי בדעת אחרים אלא על כרחנו בא
בא הנזק מחמת גרמתו של זה בתרי היזקא חשבינן ליה ומשום הכי פטרינן הפורץ
גדר לפני בהמת חברו ואיכרם לי כותל רעוע הוא דלא מבטרא מני אע״ג דלא גרמכא
כך ולא מידי דסוף סוף למסהר קאי או קאי ומקמי דאתית לה כפלה ואי נמי כותל
בריא פטור אבהמה כדתנן או שפרצוה לסטים פטור משום דמני אמר ליה מי יימר
דנפקא וחב תדע לומר דנפקא מי יימר דאבדה דלמא משכח לה ולא בתרי היזקא
מה דעת רש״י ז״ל אבל יש מפרשים הא דאקשינן בגמרא אי בכותל בריא בדיני אדם

נמי ליחייב אבהמה נמי קאי דאי לכותל מאי קושיא הכן אבהמה קאי ודין דפטור
מדיני אדם כדקתני בפני בהמת חברו ולגבי כותל קימא · לך בכותל בריא וחייב
אכותל ואע״ג דתנן או שפרצוה ליסטים ולא מחייבי עד שהכניסוה הני מילי לאחייביה
בנזקיה דכל אימת דלאוקמה ברשותיהו ולא מחייבי בנזקיה אבל אגניבה של בהמה
לעולם חייבין עד שיחזירוה למקום המשתמר ברשות הבעלים שהרי הוציאוה מרשותם
משעה שפירצו אבל אנזקין לא מחייבי מי יימר דמוקח ולא בתרי היזיקא וזו הסברא
נכונה · והכופף קומתו של חברו בפני הדליקה או שנפח טמון באש פטור דהא
לא גורם נזק הוא שהנזק על ידי המדליק בא לו ואע״פ שהוא פטור המדליק מלשלם
כיון שעדיין לא נתחייב לו המדליק כלום אין זה גורם להפסד ממונו משום שהרי לא
נתחייב לו כלום מה שאין כן בזכה את התחייב שכבר היה חייב לזה ממון והדיין ה
הפסידו ממונו ואין כאן חייב אלא שהוא מקבל להזיק להפסיד ממונו מה שירנוה ודמי
למאן דכחיש לאומנות חבירו אע״פ שמפסידו ממונו והתם הדיין הוא שמפסידו כיון
שעדיין אין הלה חייב לשלם כלום לאו מפסיד ממון הוא ומשום הכי חייב בדיני שמים
ואי דתני אליה ברוח מצויה לא עבד ולא מידי ואנכה הוא דהתנא פטריה מדיני ד
אדם ואפילו באשו וכל שכן אם של חבירו · והשוכר עדי שקר להעיד
לזו איננו מזיק ולאו גורם היזק אלא איכא גרמי ולאו בידו הוא דאי בעו לא משהדי
כלל וקס״ד נמי בגמרא למפטריה בדיני שמים משום האי טעמא דדלמא לא משהדי
דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין · והיודע בעדות חברו ואינו
מעיד לו אי כחד בלחוד לא עבד ולא מידי דדלמא הוה מתבע ואחיך ואיפטר ומיהו
הני נמי מפטרי דאקשינן בגמרא אפטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים אי בתרי
דאורייתא הוא ולא אקשינן אי בתרי אמאי פטור מדיני אדם ותניא בתוספתא דשבועות
וכן המשביע את העדים על דבר שיש בו שום ערעור ובפר והרי אלו חייבין קרבן
ופטורין מן הממון של ובאה עונש · וטעמא דמלתא שאף הוא אינו חייב להעיד לו ב
אלא מן דין גמילות חסדים שחייבה תורה להעיד ואם לא רצה לקיים אותה מצוה
אין מן הדין לחייבו ממון ומה שאין כן בכופף הימנה ולא נדרה · כיון שהוא חייב חיוב
ממון לגדור גדר חייב שהרי הוא מזיקו בימאטו וגבי נזק האורביא יהוא גורם ואכור
אבל מי שאינו רוצה להעיד פטור שאין עליו חיוב ממון אלא מדרך גמילות חסדים
ואם אינו רוצה לטרוח ולהציל לזה אינו חייב למה זה דומה למי שרואה גיתו של חברו
אבד ואינו מצילו · לו מי שאינו רוצה ליתן פרוטה משלו
לעני שאין בית דין מחייבין אותו בכך אף כאן אין בית דין מחייבין אותו לשלם
משלו שלא חייבתו תורה בכך אלא כשאר המצות היא זו ואינו כדין
ממון אבל מאן דאמר שמשין דסהדי דלא ישהדון כגון שראה עדים יודעין וכאין
להעיד עדות לפלוני והרחיקם נמלו

דכייפי

דשיימי בהו ירושלמי שכתבתי למעלה דפטור משום דלא דיינינן דינא דגרמי אבל
אנן דדיינינן שהרי דומה לשורף שטרותיו של חברו כדאמרי התם בירושלמי במקרע
שטרותיו חוץ מדעתו שהוא דומה לאוכל דנייר פומבון דהתם דלא ישהדון ומאן ד
דנייר פומבין דשהדי דומה למקרע שטרות הילכך חייב ויש לומר שהוא פטור · דמי
יימר דמסהדי דילמא הדרי בהו ולא בתרי הזיקא ואם תאמר אי הכי משור נמי דלמא
לא שקלי ליה איכא למימר התם כי שקיל מידא מחמת גרמתו שקיל וכמאן דקליה
דמי אבל הכא דלמא הדרי בהו ועוד שהם במילות חסרים הוא דקא עבדי גביה ומי
שראה חברו רוצה ליתן מתנה לפלוני או הולך להציל ממונו והוא מעכבו אין מן הדין
לחייבו שאין זה גורם היזק אלא מונע · והיזק כא מילתא וכן
עיקר ומיהו שכים שהעידו עדות שקר והפסיד חבירו על ידם ואי אפשר להוציא מידו
כגון גוי ואלם או מדינה שם ודאי לא הודה חייבין לשלם שהרי גרמו לאבד ממונו של זה
וזה דגרסינן במסכת מכות אמר רב יהודה אמר רב עד זומם משלם לפי חלקו
והוינן בה ואוקמה רבא כאומר עדות בקר העדרי ואקשינן עליה כל כמיניה כיון ש
שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד לא מבעיא דלא משלם א' עפ"ש איכו חוזר ומגיד לבטל
עדותו איפשר לו שיתחייב לשלם אלא הכי קשיא ליה כיון שעדותו קיימת ליה · אתדר
קורא אותו עד זומם · הכותן סם קיות לפני בהמת חבירו
פטור מפני שהיה לה שלא תאכל ולאו איהו קא גריב הזיקא אלא מחמת דעת אחרת
אחרת נעשה והפסד היה שלא אכלה והיה הכיאת עליה הנזק שאכלתו ולא מיכו ש
מומין כזקין שיהא חייב · המבעית את חבירו פטור מדיני
אדם משום דאיהו אבעית אנפשיה וכן הכה כנגד עיני ואיכו רואה פטור דאיכו גדם
אנפשיה ועוד שיש אומר לנזקין וכתבי לא הוה ליה לאיבעתויי כדאית בפרק החובל ·
· תשובת מלאכה כמו חטאת וכברת חטאת שיזק שאיכו ניכר הוא
והאומר לו הרי שלך לפניך ואפילו במזיד פטור דלא גמרינן ממטמא ומדמע דקנסא
הוא ונכבש כתבתי את זה · והמוליאת הבערה ביד חרש שוטה
וקטן כיביתיהו קא גריס ולא מיקרי איהו גורם כלל דאיכהו גרמי ואיכהו מזיקי וכי
יהיבי להו שלהבת נמי ופרגה אי נמי מזיקי כבלתו שמסר לאש אשו והוא חייב כמוסר
שורו לחרש שוטה וקטן דחייב ולאו משום דינא דגרמי הוא חייב דהא אפילו רבנן ד
דפליגי עליה דר' מאיר מודו בה אלא משום דאשו הוא וחציו הוא דמזיקי אי נמי ממונו
והכי מוכח בפרק כיצד · הזורק כלי מראש הגג ובאו
אחרים כרים וכסתות הזורק פטור דמפסק פסיקי גיריה ולא עבר ולא מידי והמסלק
חייב לדידן דדיינינן דינא דגרמי ורבה דפטר ליה משום דלא דאין כרבותינו א"ל וכן
כתב רבינו הגדול ז"ל דליתיה לדרבה · פירושו לפירושו דאמר
פטור המסלק דאמר רבה אי שקדם הוא וסלקן פטור ואנן לא קיימא לן כהא כוותיה ד

אלא מתחייב מדינא דגרמי אבל הזורק לא גרם ולא מידי דהא פסיקי גירי וכן כתב רבי'
שלמה ז"ל שהזורק פטור שהרי אין בופן ליסתעבד מזיקתו וזה שבטל פטור דגרמא
בנזקין פטור פירוש לפירושו לר' עקיבא דרבנן אבל לדידן חייב דדיינינן דינא דגרמי
ודינא דגרמי וגרמא בנזקין חדא מילתא היא לדעת רבינו שלמה ז"ל ותימא זה דתנן
בפירושו בכמה מקומות דוק ותשכח וכן הזורק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו ל
במקל שניהם פטורים שכן נראה שהוא דעת רבינו אלפסי ז"ל דרבה כתב מיכה אזיל
וכן שמעתי בשם הרב ר' אברהם בר' דוד ז"ל ולא מחייבי משום דינא דגרמי דראשון הא
לא אתא נזקא מחמתיה כלל ושני נמי שבירה תבר ואם משום שגרם שלא יתחייב לו כ
הראשון הייכו טומן כאש דפטור וכבר פירשתי הטעם · כפל לגנור
והבאיש את ימינו מריחו צריך לפרש יש לומר דלדידן דדיינינן דינא דגרמי חייב והדין
הוא שברא דרבינו הגדול ז"ל שלא כתבה בהלכות · ויש לומר כי דיינינן
דינא דגרמי הני מילי בנזקי עצמו אבל בנזקי בהמתו לא שלא חייבתו תורה אלא בנזקי
ממון מכחו אבל בגרמת שורו לא כך נראה לי ומה שהשמיטה רבינו הגדול ז"ל משום
דהריח ליסבא איתמר אבל לשמואל כל תקלה בור הוא בין מגופו בין מריחו איכו חייב
משום דהוה ליה מים וכלים ולא מיכו בור שחייב על את הכלים · ולא תפכחת ביה
דמחייב את שהבאיש בשעת נפילה לא איפשר ולישבח קמא הוה ליה למכתב את משום
דכבר פסקה כדשמואל לא חש לה דמילתא דלא שכיחא היא וכן נראה מדברי רבינו
חננאל ז"ל דאיתא להא דינא תדע דהא רבא דבקרא הוא אמרה והיינו הא אית ליה
דינא בגרמי דהא רבא גופיה דדאין דינא דמסור בפרק הגוזל ומאכיל וכולהו נוסחי
עתיקי ודיוקא הכא דגרסינן רבא כשף ולא רבה נאה · וכן בקוב בפירוש
רבינו חננאל ז"ל ואי קשיא לך האי היזק שאינו ניכר הוא ואפילו הכא גרמא נמי פטור
אלא היא דהא אשתני טעמא וריחא דמיא ושינוי הוא כדאמרינן בענין יין ויתמיין פ
ולפום זך סברא שורו שהדליק אתם ושרף שטרותיו של חבירו או אפילו קרען או
מחקן פטור דגרמת שורו הוא ואשתכרא דחייב נתכי גרמא דריחא דממילא אתי יא
מסך דהכא מעשה שורו הוא אעפ"י שהבאיש הוא גורם · שכה כו את
שבאש פטור משום דאיהו לאו גורם עד היזק את מעשנו הוא ולא דמי למסורי דהקם
כיון שאין המסיקין שאין ממונו והוא הרואה לאם הוא גרם כל הנזק שהרי המחון שמור
היה ובגרמתו הוציאו מרשות הבעלים דכיון דאוקמינהו עליה כרשותיה קאי כדאמרי'
עלה כיון דאוקמינהו עלויה מקלא קליה שהרי יצא מרשות הבעלים כמי שבטל כיכו
של חברו והכיאו ברשות הרבים הילכך חייב לשלם אבל הכא קאי גבר ויאז קאי כמש
משל למה שהכל דומה למזון המוטל לפני המזיקין ובא אחד ואמר להם טלו אורתו
וכטלוהו שהוא פטור אעפ"י שאין רצונם ליטלו אלא מחמת עצה זו שהשיאם זה ליטלו
כך נראה לי ואעפ"י דמרחא דינר לשולחני ובמצא רע חייב ואיכא אלא עצה

עגת שהשיאתי לקבלו ושיין דאי שבירא הוא אית ליה לקבוליה מחבריה תיובי הא
שולחני לקבולי לדמי לדן את הדין שאף על פי שלא כפהו כיון שאמר לו חייב אתה
ליתן חייב דמשונבא שקיל מיניה ברשוריה כיון שחייבו בכך וצריך עיון ·
ויש מי שכתב דמשסה היינו טעמא דפטור משום דמי יאמר דמטי ליה / להאי נכרא
דילמא ערק ולא שביק רישיה הוא והא כורכא דאפילו דרך לנטות ימין ס
ושמאל חייב ומשיך מני פטור · והא דאמרינן שחטו מה שעשה עשוי ומזיק ס
שעבודו של חברו שהוא פטור לדין דדיינינן דינא דגרמי ודאי מיחייב דהא מדמו
לה בגמרא לשורף שטרותיו של חברו והתם קיימא לן דחייב וכן כתב רבינו חננאל
ז"ל וכן דעת רבינו הגדול ז"ל שהשמיטה וכן נמי הא דאמרינן גבי הפולא עשה עבדו
אפטיקי ושחררו רבנן ראשון שורת הדין אין העבד חייב כלום אלא המשחרר כותב
כרבן שמעון בן גמליאל ז"ל דקא דיינינן דינא דגרמי וכן נמצא במקצת נוסחי הלכות רבי
הגדול ז"ל · וקיימא לן כרבן שמעון בן גמליאל דדינא דגרמי הוא וכן עיקר ·
ומצאנו שבפרק הכשרפין לא כתבה רבינו הגדול ז"ל בהלכות שמע מינה
לדינן דדיינינן דינא דגרמי חייב וזה אין צריך לפנים · והמוכר פירות
לחברו ולא במחו דקיימא לן כתנא קמא דרבן שמעון בן גמליאל דאמר אינו משלם
אלא דמי זרע ולא דמי הוצאה היינו טעמא משום שאין זה מזיק ולא גורם היזק אלא
גרם על עצמו וזה אעפ"י שמכרו לו אינו שלא כמטעהו והטעה את חבירו לעשות דבר
שאינו הגון לו אינו בדין שישלם והיינו נמי דאמרינן מאן יש לומרין רבן שמעון בן ג
גמליאל ולא אמרינן דהיינו ר' מאיר דדאין דינא דגרמי ומשמע נמי דרבן שמעון
בן גמליאל דמחייב לאו משום דינא דגרמי שהם כן נימא בפרקין ס
דרבן שמעון בן גמליאל דאין דינא דגרמי כרבי מאיר ואי גרמא
בניזקין חשיב לא כתנא קמא ואפילו הכי מחייב הא אכן אפילו דינא דגרמי לא ס
אשכחן מאן דמחייב בה אלא רבי מאיר כל שכן גרמא בניזקין אלא טעמא
דרבן שמעון בן גמליאל משום דכל מוכר הוי אומן כיון שיש לו הנאה
עליו לשמור שלא יפסיד חברו כלום בשלו אבל פטור אי נמי קנסא בעלמא הוא
ומכהנ אנשי ירושלים ותקנתן שתיקנו בכל כיוצא בה ומי שחולק על רבינו הגדול
זכר צדיק לברכה: ופוסק הלכה כרבן שמעון בן גמליאל אין ממש ב
בדבריו · ושוב מצאתי בספר המקח בשער ששי וארבעים לרבינו
הגאון זכר צדיק ברכה שכתב ותדע דמה שחלקו בין דמי זרע ובין דמי הוצאה
לומר שאינו חייב דמי הוצאה קנסא בעלמא הוא דקנים וכן כתב
רבינו חננאל זכר צדיק לברכה · ושנוי נמי בתוספתא א
הלוקח קנקנים מחבירו ונמצאו פיטסאות יכשתעבדו חייב להעמיד לו דמי ק
קנקנים אבל לא דמי יין וגם זו הלכה היא · ושכרה כדן ולא כלקח
כפלנו בגמ' ולא תמידה הא אוקימנא בגמר

בגזירא במפקיד מקיז ואי למאן דאמר אנוס הוא ודאי פטור אלא אפילו למאן דאמר
אנוס הוא ודאי פטור אלא אפלג למאן דאמר אנוס הוא ופטר ליה משום שאין זה בור
שחייבה עליו תורה אלא בור ברשות היחיד הוא שחייבה תורה ולא בור ברשות הרבים
וליכא לחיוביה מדינא דגרמי שהרי לא גרם לו נזק אלא הלה בא ונתקל בה אלא באחרי
היזיקיה דלמא לא מבזק בית שהרי הלה מדעתו בא כאן ויכול לומר לו אני לא באתי
אצלך אתה הוא שבאת בגבולי אף על פי שאין אתה רשות שלו ואלו לא חייבה התורה בור
לא הייתי מחייבין אותו מדינא דגרמי ועוד שהתורה פטרה בו ברשות הרבים וגזרת
הכתוב הוא אלא שאין אנו צריכין לזה שהטעם האלפסי מכפיק ·
ולכה ולכתי סדות דפטר רב אשי משום דגרמא בנזקין פטור כוכיה קיימא דבקרא
הוא וטעמא דמלתא דאיכו כלאחריה לא גרם כוך וליכא הכא מזיק שלא על ידי הרוח
ואין זה אש שחייבה עליו תורה שאין אלו הביו אף אני הרוח ולא ממונו הוא מ
משום האי טעמא גופיה לאכנו שכינו ומשתו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מגניד
דהתם תמניח כמלבה הוא ויש בלבוין בא ללבוקה שהרי נברא נוף המזיק עצמו
ואין הרוח מסייעת בבריאתו אלא בהולכתו כמי שלנה את האש לגמרי בתוך של
ובא רוח מגניה והדליקו בקמת חברו · והוו דרבנן ז"ל ומניהא
דגרסינן בפרק לא יחפור דבית מריון בריה דר' אבין כי הוו כפנו כיתנא הוה אזלא
דקתא ומזקא לאינשי אתי לקמיה דרבינא אמר ליה כי מודה ר' יוסי הני מילי דקא
אזלא מכחו הכא זיקא הוא דממטי ליה מקבקיק לה מר בר רב אשי ואי הכא מזורה
ורוח מסייעתו התגריא קתני דלאיתויי את כבן היינו זורה ורוח מסייעתו ובפרק
הכונס בן לגבי ... כי אמרינן זורה ורוח מסייעתו הני מילי לענין דמלאכת ת
מחשבת אסרה תורה אבל לענין נזקין פטור ומפרקי רב חננאל ורבינו יצחק אלפסי
ז"ל דא עג' דפטור מכל מקום הו"ל ונראה דלדידיה הוא אסור ומסלקינן הזיקא ואי
הזיק לא משלם ... כדאמרינן גבי ... ואת אומרת גרמא בנזקין ס
אסור פירוש אבל פטור אם הזיק · ושך שמעינא כיון צריכא לפנים דאיכא למידק ב
בה מאי שנא אשו משכנו ושכינו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מנייה שחייב לשלם
דהא אידי ואידי היזיקא דהיא דקתא בלא סיוע אלא דהוא ממטי לה ואי דאקשינן בגמרא
ולרבינא מאי שנא מגן היוצא מתחת הפטיש שיצא היזק חייב ומפרקינן התם ניחא לי
דליזיל הכא לא ניחא ליה דאזלא הא נמי קשיא ואי טעמא אקשינן לה מרבינא מ
למר בר רב אשי קשיא דהא גבי גץ חייב וגבי דקתא פטור אבל אסור לדברי ר' חננאל
ז"ל ורבינו ז"ל ועוד אי לסלוקי היזיקא ממתני' שמעת לה דקתני מרחיקין את הגורן
הקבועה מן העיר חמשים אמה מר בלא פשטוה ממתני' מין תשמע דלפבין שלומי
קא מיפלגי ומשום הכי לא פשטוה ממתני' ולא מברייתא דקתני מקבלין ומדלועין
של חבירו כדי שלא יזיקו ותו קשיא כיון לרבינא כין לאתימר מאי קושיא הכא מכחו
אזלא ונזקא ואיבין הם הכא זיקא הוא דממטי ליה ומאי
שנא.

שנא מקמפתא׳ דתנן המתקלקל ברשות היחיד והזיק ברשות הרבים חייב והתם לא ניחא
ליה דתיזיל כדאמרת גבי גנן דהתם כדי שלא ישרוף אקביתו הוא רוצה בכך מה שאין
לומר כן כאן׳ ועוד שהוא צריך להיסיקה תחת תבשיליו אלא
משום דמכחו קא אזיל חייב כגן כמי מכחו קא אזיל שהוא יוצא מתחת הפטיש׳
והטעם לכל זה דמשום הכי לא אקשינן לה שמר רב אשי משום דאיהו לא שמעינן ליה
דאמר בפירוש פטור אבל אסור אבל אמר דהיינו זורה ורוח מסייעתו והתם אפשר
דבנזיקין חייב כחד מהלכך אמוראי דבפרק הזהב ולפיכך הקשה לרבינא דשמעיה ב
בפירוש שפטור אע״פ שאיפשר לומר דמר בר רב אשי גופיה פטר אקשויי לא מצי מ
מקשה ליה כמו שלא הוקשה למי שלא דבר כאן כלל׳ ודקא קשיא לן
אמאי לא פשטוה ממתניתין משום דמתניתין דלאו רבנן היא ולא ר׳ יוסי אבל
ממתני׳ דפטיש בעי לאקשויי דעד כאן לא פליגי רבנן עליה דר׳ יוסי אלא בשלוקי
המזיק אבל הא לאו גיריה לא מחייב דשלומי דאגרתא כעלמא לא מחייב בכי האי ׳
גונא וזה מספיק לתרץ פירוש הגאונים ז״ל וכאמת שכך הוא עיקר שמועתנו כמו
שאמרנו׳ ודקא קשיא לן מאי שנא מאבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו
ברוח מצויה שחייב לשלם שמעתא הכי מפרשא דכי הוא גבפני איכהו כיתנא כדי ש
לזוניא ממנו דקתא היו הוכבין הפשתן כדי שיפול הדקתא לארץ ואלו נפלה הדקתא
לארץ שוב אין הרוח מזיזה ממקומה מפני שהיא דקה וגרוסה מעצמה והדבר ידוע
ומפני שכחו כחוש שהדקתא קלה ביותר הרוח כוזה ומוליכה למקום רחוק ומזקת הרי
שלא הלכה מכחו כלום ולא סייע הוא בהולכת הרוח אלא דרכה אם הלכה מכחו
שיפה נופלת לארץ ולא היה הרוח מזיזה כלל כמנא שזה שהיזק הרוח בראו מעיקרו
אלא שהוא גרם לרוח שיכא עליה ויזיז שאם לא כפץ הפשתן לא היה הרוח מזקת
ולפיכך קראו גרמא בנזקין ומיהו גרמא דגיריה הוא כיון שאותה שעה הרוח מ
מזומנת להוליכה והוא גורם עיקרא אע״פ שהולכתה איכו מסייע ולא דמי לאבנו
וסכינו ומשאו דהתם כיון שהניחן בראש גגו אם הם והרוח מולכת אותם יותר רחוק
ומקרבת אותם אבל מזיק יותר מתוכו כמו מדליק את והרוח מולכתו לגדיש של חברו
שהוא חייב שהרי הרוח מוליכתו כפי כח ואיכה מוליכתו למקום אחר הספק ומכחו ב
כמו שפירשתי בדקתא והא דקא מרמינן ליה לגץ היוצא מתחת הפטיש משום דגץ
נראי הרוח מוליכתו תדע דקתני לה גבי תולדה דאש בפרק הכונס ולא קתני לה גבי
אדם המזיק וקא סלקא דעתין שהוא מכה בפטיש כחו מפילתו לגץ לארץ אלא מפני
שהוא דבר קל הרוח מוליכתו לחוץ ספק כחו ואע״פ חייב כיון שהוא גרם אש
בדקתא כן ומפרקינן התם ניחא ליה דליזיל והוא מכה בפטיש כדי שילך והרוח רת
מוליכתו יותר רחוק ולא בהספק מכחו ודמי לאש שלכה והרוח מוליכה לגדיש שחייב
אע״ג דאין הרוח עושה דבר מעצמו כהספק מכחו׳ שלא מסייע

מסייע לאותה שעשה תוא אבל בדקתא לא ניחא ליה דליזיל והוא הנכס הפשתן להפיל
הדקתא לארץ והרוח מוליכה הספק מכחו כמנא שאיכו מסייע בהליכתה אלא גורם
קא לה ולפיכך איכה דומה לבקעת והדבר ככון וברור לכל בעלי דעת׳
מתניתא לימרכו לפי דרכיכו פריכי הגרמות׳ כהלכות שבת יש מהן שחייב לשלם ויש
מהן פטור ומותר ויש מהן פטור אבל אסור דיכא דגרמי חייב לשלם כגון מסור וחבריו
ויש מהן פטור אבל אסור כגון גרמא דנזיקין דאמרינן זאת אומרת גרמא בנזקין אסור
ואיכי דקתני׳ ויש מהן פטור ומותר כגון שהכך גרמי דקיימא לן כר׳ יוסי
דאמר על הניזק להרחיק את עצמו כדתנן ר׳ יוסי אומר אע״פ שהבור קודמת לאילן
לא יקוץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו ואע״פ שהוא גורם להפסיד פרכי
אילן מלקין כותל בורו של חבירו כיון דלאו גיריה ניכהו פטור ואף על גב דדייכינן׳
דיכא דגרמי דהא תלמוד תיזק במור הוא שהרי יש בו מעשה שהשרשין מלקין קרקעיתו
של בור ואף על פי כן פטור לר׳ יוסי אליבא דרבנן דלא דייני גרמא משום דאמר ליה
הרחק עצמך לר׳ מאיר כמי אמר ליה הרחק עצמך ולא מקרי גורם כי היכי דלא מזיק
ופטור לרבנן ואי קשיא לך גבי מחיצת הכרם שנפרצה לימא ליה אי בעית קוץ ושליך
להרחיק עצמך דהא כתני שכפרצה גידל עגפים ונתערבו ואסרי ומאי שנא מדר׳ יוסי
דאמר על הניזק להרחיק את עצמו ואם הזיקו פטור מלשלם וליכא למימר דלר׳ יוסי
אם הזיק האילן לבור חייב לשלם דאי הכי לא הוה אמר ר׳ יוסי לא יקוץ שאין לדמי כחיב
לשלם שיכול להזיקו והרי הכהן תרי כדידיה חד עגלאי וחד תתאי וכי משי עגלאי מיא
ומזיקי ליה לתתאי ואמריכ׳ על הניזק להרחיק את עצמו ואם חייב לשלם מה שמזיק היאך
יכול להזיקו ולומר בתר הכי משלמנא וכמנא זה צריך להתעצם עמו בבית דין כל יום
ויום וכדתנן בכבירה טפח ואם הזיק משלם מה שהזיק ואף על פי שמשלם צריך להרחי׳
שיכול הלה לומר אין רצוני שתזיקני ותשלם לי שקשה גזל שכאכל ואף על פי שהוא
משלם רשע מיקרי כדכתיב׳ מכול ישיב רשע וכו׳ וכך פירש רש״י ז״ל
אלא היינו טעמא דשאני מחיצת הכרם דכיון שיש כה איסור כלאים חייב לגדור
וחבירו פטור מלגדור שהוא בתוך שלו הוא עומד ואיכו כח בגבולו של חבירו אבל זה
שיש כח בגבולו עליו לגדור מחמת שאסור לערב הגפנים בתבואה וכיון שלא גדר
ונתייאש חייב לשלם כדכתבנא לעיל אבל היכא דליכא איסורא סבר ר׳ יוסי על הניזק
להרחיק את עצמו מאחר דלאו גיריה ומזיק ביכתא ואכתי איכא למידק ואי האי טרפשי
מזיק ליה לבור מאי טעמא פטור מלשלם הא סברת והוה לטפויי באפיהו ולא קשיא
דכיון דלאו גופיה דאילן קא מזיק אלא שרשים הוא דמזקי ושרשין ממילא קא אתו פטור
אף על גב דממונא הוא ומ כל מקום יש לזה רשות לקוץ השרשין וליכא לדמויה לשור ש
שהזיק כברייתו דשאני התם דכחו דשור הוא וככנשא דידיה דמי והתורה חייבתו אבל
שבא גוריה הוא ופטור שאין שמירתן עליו דהיינו כחו של אילן הנטוע וליכא לדמויה
לאש שהוא שולך והזיק שהיאך שלכה את עיקר הבערתה הוא שמזיק והולך ואוכל

ומזיקא כל הנך כולי הוא ואף על פי שמחמת האילן הוא מזיק פטור אי נמי כיון
דשרשין הוא דמזקי נ"א חזי לאו לית ליה לטפויי כאב-יהו דדמי לאי שכפרנה בלילה
פטרא פטור ואין אומרין בנזקין אלו זו דומה לזו שבדברים עמוקין והחלוקין דקיסר
כחוט השערה · וכולהו בגירא עדיף שאלה הנך הרחקות דתנן בפרק לא
יחפור כבין שיח ומערה ואמת המים ובריכת הכובסין וכפת וזבל ומלח וסיד וסלעים
וזרעים ומחרישה ומי רגלים וריחים אם מזיקו והפילו כותלו של חברו או לא לדברי
רבינו שלמה ז"ל דכתב דלאו גירא ניכהו ולא מודה בהו ר' יוסי לא מבעיא לי כהא כל
יוסי קיימא לן אחי נמי לרבנן כיון דלאו גיריה ניכהו אפשר דפטור לומר זה דומה לשור
שהכחיש ומיה בר תריכו דפטור דלאו גיריה דבעל שור ולפיכך פטור כי קא מבעיא
לן לדעת רבותינו הגאונים ז"ל שהזכירו כולם וכתבו דכולהו הרחקות דמתניתין
גיריה ניכהו מדקאמרינן בבי סולם ושובך לימא מתניתין דלא כר' יוסי מכלל מתניתין
מודה בהו מי אמרינן כיון דלאו גיריה איהו נפיה קא מזיק גרמא דגיריה הוא דומיא
דסולם ושובך שהוא גרמא דגיריה ופטור עליה דומיא הוא דמוקא לאו איהו מזיק
ולאו גירים אלא מסייע בעלמא שעל ידו נעשה מחמת האילן והכך נמי פטור אבל
אבור או דילמא חיובי נמי מחייב עליהו אם מזיקו ובחפירת בור ושיח ומערה לא
מבעי לי דכיון דכל מרא ומרא דקא מחי מרפי לארעי דהא כמאן דאזיק בידים דמי
וחייב ואפילו לרבנן דפליגי דהא כמאן דאזיק בידים דמי וחייב אפילו לרבנן דפליגי
עליה דר' מאיר כי קא מיבעיא לי בשארא מהני · וזו שאלה שאל הרב כ"ה
דין ז"ל והשיב לכתוב את דעתו במקומות ובענין הדור לא קיים תנא ובראין דהדבר ישר
דפלוגתא דרבנן ור' מאיר היא דלרבנן פטור שהרי לא הזיק בידים אלא שם באותו
הכותל סלעים ונסתתו שם עד שהזיקו את הכותל מחמת שבלא ולרבי מאיר ודאי
חייב למה זה דומה למחיצת הכרם שנפרצה שמחמת שנסתתה שם עד הבא עליהן ס
האסור חייב וא"ע"ג דשם משום ילונו מתחייב כא ליה לנעל לא עריף יאוש מתכוונת
סלעים כנגד הכותל שבשעה שהניח הסלעים הניח שם התזיק שנעשו וגרם להזיק ס
סיבה הלכך נגרם הוא וכן נמי הנך דמשום מתוכה לרבי מאיר חייב ואפשר דהנך
אפילו לרבנן חייב מחמת עצמן הוא ולמה זה דומה למניח גחלת על בגדו של חברו
שהוא מבעיר והולך וחייב אף כאן הם מחלחלים את הכותל ומלקין אותו עד שנופל
וחייב אבל הנך דמשום שבלא איכהו גופייהו מזקי אלא מהבל שנסתתו שם נעשה
כזן הבלא דהא לכם מעלמא ונעשה המוקת ואשלעין גורמין והמכים שם הוא גורם
שגרמא ומכל מקום חייב לר' מאיר כדין מחיצת הכרם שנפרצה וכו' · ומסתברא
דרבנן נמי מודו בה דחייב שהסלעים אין עצמן חמין אלא שאין מחימותן נכרת עד
שנסתתו וכל אחת ואחת כנחלק היא אלא שהיכה מזקת עד זמן מרובה הילכך לכולי
עלמא חייב לשלם ואלפין עמו מוכיח שהרי קלאו גירית · והרב ר' אברהם
בר דוד ז"ל כתב גיריה לר' יוסי גרמא בנזקין הוא ופטור מדע דהא כל היכא דמחייב

בנזקין קתני חייב ופטור והכא לא קתני אלא לא יחפור או מרחיקין וכו' ופטור
לא קתני ומהאי מסמעיתא אפיקו בעלי הגרמא דגרמא בנזקין פטור ולדברינו היינו
טעמא דלא קתני חייב משום שאין הנזק ניכר מיד אלא לאחר זמן מרובה שהוא כא ולאו
קתני הכי הוה אמינא אי מזיק חייב לשלם וכיון שאין מזיקו מעתה אינו חייב להרחיק
כענין ששנינו בתנור וכירה · מכלל דברינו תוכל לדעת דעת הגאונים
ז"ל שאמרו דכולה מתניתין דלא יחפור מודה בה ר' יוסי בגיריה ניכהו לפי שהן כעצמן
שמזיקין ולא פליג ר' יוסי אלא בשרשי האילן שהם נולדים ואינן מזיקין מאליהן במקום
שנטע זה שם אילנו אלא אחר זמן קופצין ובאין אצל הבור ומזיקין אותו ואין כל
הסכויים במסכת לא יחפור מי שיערב עליך טעם של הזורעים באסולא יד שאחר זמן
הן מחלידין את הקרקע ודאי לעגלה דהיא דגנהו מלי דידי מר עילאי וחד קרתאי
בפרק הבית והעליה וכבר כתבנו שלו במקומן · ונלינו טעמן ולא באנו כאן אלא
לפרש מה שהוקשה עלינו ועל רבותינו בדיני הגרמות ופירשנו אותם כדרך
קצרה כי היא שיטה והנה אכערן בשור קדושים אשר טרפים
ותרפיסים את שמו מעריצים ומקדישים . יצילנו מכל
שגיאות ויראה מתורתו נפלאות אמן
אמן כרין יהא רעוא דשייכן
תם ונשלם

חזק ונתחזק

M.T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

פי' הכתובה לרב ר' שמעון בר צמח ז"ל

אני שמעון בכר צמח אלמד
ועניים אפקחה להלוך לאור
לסופרים חוק ומשפט הכתובות ׃
ולא ילכו כסומא בארובות ׃

בכך וכך בשבת וכו' מה שכותבין זמן בכתובות ושטרות הוא שאם יצאו שטרו'
אחרים על הבעל או על הלוה אם תכרת נכסיהם לדעת מי הוא
קודם ויהיה נפרע תחלה וא"ע פ שאם אין זמן בכתובה ולא בשטר איך נפסלין בכך
וא"ע פ שהיא עדות שאין אתה יכול להזימה היא כשרה לפי שאין בודקין עדי ממון
בדרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני לווין כדאי' בפ"א דדיני ממונות ואף לא
עדי גיטין משום עגונא והר"מבם אי משום חכה כדברי הרמב"ן ז"ל בחדושיו באחרון
מיבמות ומשום הכי שטרי חוב המאוחרין כשרים וכן כת' הר"מבם ז"ל וה"ה שאם אין
בשטר שם מקום שהוא כשר כדמוכח פ' שני דדייני גזרות ׃ ואם יצאו שני שטרו' בפניגו
בא' כתוב בו זמן ובא' אין כתוב בו זמן יד בעל השטר שאין בו זמן על התחתונה ואפי'
יצאו בחדש אחד ובאחד כתוב בו ימי החדש ובאחד אין כתוב בו אלא חדש סתם יד
בעל השטר שכתוב בו ימי החדש על העליונה כמו שאמרו בפ' מי שהיה נשוי ׃ הנהו
תרי שטרי דנפקי קמיה דרב יוסף חד כתיב ביה בניסן סתמא וחד כתיב ביה בחמש'
בניסן ואמר רב יוסף להוה דכתיב ביה ניסן סתמא אימר בר תשעה ועשרין את ׃ ולא
כתבה ׃ ובגטין אם אין בו זמן כלל הוא פסול משום פירות ומשום בת אחותו ואם יש
בו זמן הוא כשר א"ע פ שאינו מבואר באי זה יום ואפי' כתו' בו שבוע סתם ולא כתו' בו
שנה ולא חדש ולא יום כשר דאהכי לשבוע דלקמיה ולשבוע דלבתריה כדאית' בפ' שני
דגטין ׃ ובכל השטרות נהגו לכתוב הזמן בסוף השטר לפי שהרבה פעמים מקבלין
העדים ואין כותבין השטר עד אחר זמן ,וכמו שאמ' בפ' גט פשוט אי דכירנו יומא ד
דאקניתו ביה כתבו יומא דאקניתו ביה ואי לא כתבו יומא דקיימנו ביה ׃ ובירושלמי
בפרקא קמא דמציעא נראה שמקום הזמן הוא סמוך לחתימת העדים א"ע פ שלא פי'
בן רש"י ז"ל ורא"ה ז"ל כמו שכתוב בחידושי הר"מבן והוא מהטעם שהזכרתי ׃ ובגטין
אי אפשר לאחר החתימה שאין חותמין בו אלא יום שנה אותו הבעל וכן בכתובות
א"ע פ שאפשר לעשות כן אבל כבר נהגו לחתום השטר ביום הכנסה בפרסום גדול על
כן בין בגטין בין בכתובות כותבין הזמן תחלה ׃ והשטרות שכותבין הזמן לבסוף צ
צריכים להתחיל השטר יודעים אנו וכו' לסמן הכתוב והוא עדאו ראה או ידע ואמרינן
בגמ' בפ' שבועת העדות ידיעה בלא ראיה כגון שהודה בפניהם שהוא חייב לו ׃
ובכתובות אין צריך לפרש זה כיון שכתוב זמן תחלה אינו נופל יפה לומר יודעים אנו

רשמין את שכתוב וקיבלה מיניה · ובשטרות ובכתובות ובשטרי מכר לשון השטר הוא
דברי העדים כאלו באו להעיד בב"ד דבעי מפיהם ולא מפי כתבם ועדים החתומים
על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותם בב"ד על כן כותבין אמר לנו פלוני או זכרון
דברים שהיו בפנינו כמו שאמ' בב"ב בפ' מי שמת דוכרן פתגמי דהוו באנפנא ובגטין
הוא דברי הבעל שבקית ותרכית וכו' שהבעל צריך לגרש בעצמו ולא על ידי שליח
שאפי' אמ' לב"ד הגדול שבירושלים שיאמרו לעדי שיגרשו את אשתו אינה מגורשת כמו
שהוא בפ' מי שאחזו עד שישמעו קולו ובכתובות ובשטרות כותבין מה שאמר להם
הבעל והלוה או המוכר · והמשפטים בשטריהם הם כותבין לשון הלוה או המוכר אני
פלו' לויתי או מכרתי והעדים הם חותמין בסוף · ואם השטרות שלנו אם כתב אלוה
אני פלו' לויתי וחתמו העדים כשמעתו יש לו דין מלוה בשטר כי כן כתבו הגאונים ז"ל,
ותימא שעכשיו אין כותבין שטריהם לא בשם מלוה והמוכר ולא בשם העדים אלא פלוני
העיד על עצמו ואמ' לעדים ואחר כך חותמין העדים וזה אין לו שרש אלא אם יאמרו
שהוא לשון השופט המקיים השטר בנימוסים · ותקנת חכמים הוא שתכנס בתולה
ביום רביעי ותבעל ליל חמישי כדאי' בפ' בתולה תנשאת ליום רביעי לפי ש
שבתי דינין יושבין בשני ובחמישי ותקנת עזרא כדאי' התם ובפ' מרובה אם יהיה לו
טענת בתולים ישכים לב"ד קודם שתתקרר דעתו ולא תקנו שתכנס בא' בשבת משום
דשקדו חז"ל על תקנת בנות ישראל שיהא טורח הסעודה שלשה ימים יום א' ויום שני
ויום ג' ותהא נבעלת ליל חמישי משום ברכה דדגים שנבראו ביום חמישי ויברך אותם
אלהים · ואמרת בגמ' שעכשו שאין בתי דינין קבועין אשה נשאת בכל יום · ומה שנהגו
עכשו לישא ערב שבת כתב הר"מבן ז"ל שהוא מנהג כשרות וכן כתב ר' יוסף הלוי אבן
מגאש ז"ל אלא שלא מיחו בהם חכמים · והיתה מותרת ליבעל ליל שבת ואינו אסור
משום חבורה כמו שמוכר בפ' בתולה · וכן תקנו חז"ל לאלמנה שתכנס ביום ה' שלא
ישכים למלאכתו שיהא אסור בעשיית מלאכה כמו שנזכר בתוספתא ויהיה שמח
עמה ג' ימים יום ה' ויום ו' ויום שבת כי מצוה מן התורה לשמח אשה חדשה שנא' ושמח
את אשתו אשר לקח : ונבעלת ליל ששי משום ברכה דאדם שנברא ביום ששי אבל
להבעל בליל שבת אסור כמו שאמ' בירוש' הכי דכנסין ארמלן ליכנסן מבעוד יום לפי
שאין אדם קונה את אשתו לירשה ולהיות זוכה במציאותה ובמעשה ידיה אלא בחופה
אם היא בתולה ואם היא אלמנה אין לה חופה אלא בביאה ואם יבעול אותה בתחלת
בשבת כמנהג קונה קנינו בשבת ואסור · וכן להכניס בתולה לחופה בשבת אסור שעל
ידי חופה קונה אותה לזכות בירושתה ובמציאותה ובמעשה ידיה · יש מקומות שנוהגין
להתחיל בשם יי' אל עולם כמנהג הישמעאלים ואינו כמנהג חכמים שהרי עשו יום
בשבע לו הזכרת השם משטרות כמו שנזכר במגלת תענית והראשון מה"מ · לפי

ולמחר יכריע זה את חברו ובמנה שטר זה מוטל בספק

בכך וכך לבריאת עולם למנין שאני מונין כאן במתא פלוני

שנהגו לומר כן לפי שיש מונין ממולד ו"ד שהוא מולד תשרי שנה אחת אחר שנולד
בהר"ד וכן יש כל מנייני התורה למנות מבריאת אדם הראשון שהוא מולד ו"ד ◆
ונברא ביום ו' לפי שהבריאה היתה ביום ששי והוא כ"ה באלול לדעת ר' אליעזר שאומ'
בתשרי נברא העולם, ועל כן כדי שלא יכחיש אותן חמשה ימים מתחילין בקבעת מקומו'
למנות ממולד בהר"ד שהוא שנה אחת קודם מולד ו"ד וכן כותבין במקומותינו ואלו
לא פירשו לאי זה יום מונין היה אפשר לטעות בין מוקדם למאוחר שאם כתב' כן שנת
חמשת שפ"ב וק"ג לבריאת עולם סתם היה אפשר לטוען לטעון זה החשבון הוא לפי
מולד ו"ד והוא מוקדם ופסול · ומשום ב"ד טועי' בהרי לכי הדין אינו נפסל בכך
דתנינן שהסופר כתבו בדקדוק בך מוכח בפ"ק דע"ז על כן פירשו שהוא לפי המנהג
הידוע למנות לבריאת עולם במקום ההוא, ובימי רז"ל היו מונין למלכות יון וכן
נוהגין במזרח ואומ' בכך וכך לשטרות ומתחיל בשנת שלשת אלפים וארבע מאות וש'
וארבעים שנה אחר בריאת עולם אלף שנים אחר יציאת מצרים כמו שהוא מפורש
בתלמוד ע"ז פ' ראשון והיה אומ' ר' מאיר שאם שנה ממטבע שטבעו חכמים וכתב
למלכות אחרת שנולד ומזר אבל אנן קימא לן כרבנן דפליגי עליה שאפי' לא כת' לשם
שטר שבעיר כשר וכ"ש לבריאת עולם שאפי' ר' מאיר אינו פוסל אלא אם כותב לשם
מלכות אחרת שהיא יותר גרועה ממלכות יון אבל לשם מלכו של עולם שהוא בריאת
עולם אפי' ר' מודה דלכתחלה עבדי הכי · ולשון מתא פלוגית הוא כולל עיירו' גדולות
וקטנות דכפרקא דבגטין אמרי' מתותא דארעא דישראל קא חשיב גבי וקיבה ודימשה
ועדעדה והם עיירות גדולות, ובפ' עושין פסין אמרי' אחזייה מתותא דמי' כל מן
בתוך שבעים ושירים והם כפרים קטנים כן כתבו בתוספות · **דעל כיף ימא**
יתבא תרגום על ספת הים על כיף ימא, ולומ' לעיר יתבא
ושיא אינה יושבת לשון מקרא הוא ואמרת לצור היושבת על מבואות ים ·
ביחזקאל · יושבת העמק בירמיה · וכן יושבת בלבנון · יושבת בכחל · ולשון רז"ל דיתבא
בריש טורא, יושבת בין הבתולות · ואם היא על ספת הנהר יכתוב על נהר פלוני יתבא
כי כן לשון רש"י ז"ל בגטין בפ' כל הגט ובפ"ק דמציעא בשיורי מתא דעל רכיס נהרא ·
ואם היא רחוקה מהם מעט יכתוב דעל תחום כיף וכו' · ונהגו לכתוב בכתובות ובגטין
איך אמ' לנו ר' פלוני ואינו כמפל יפה על הלשון, וכבר הוקשה זה לרא"ש ז"ל בנוסח הגט
ועם כל זה כתב הוא ז"ל בכסתו שלא לשנות ובכתובות אי אפשר לתקן זה שהוא לשון
העדים כאלו כתבו ידעי' שנו איך אמר פלו' ואם היא בתולה כותבין בתולתא דא ואם

איכא בתולה כותבין בלשון דא׳ · וכתב הרמב״ם ז״ל בנוסח הכתובה שאם היא אלמנה כותבין אלמנתא ואם היא גרושה כותבין גרושה ואם היא פנויה כותבין פנויה כדי שלא יבטל בה כהן, ובקבלת כתובות ראיתי כן בגרושה שהכהנים הדיוטים מצויין אבל באלמנה לא נהגו כן · ונראה לפי שאין כהן גדול שאסור באלמנה מצוי בגולה · ואף בגרושה חשש רחוק הוא שהכהן הנושא אותה אחר זה שנשאת אלמנה או גרושה אם יבדוק בכתובתה וידע שאין לה אלא מנה יבדוק אם נשאת לפני אלמנה או גרושה ואם היא אלמנה ונתאלמן מזה השני הרי היא קטלנית ואסורה לכל כעם ככהן וחשש רחוק הוא זה ואם היא שמכה מן האירוסין שוב לא מאחיר היה קרוב לחוש זה ·

הוי לי לאנתו כדת משה וישראל · שעד עכשו לא היתה אלא מקודשת ואינו חייב בשאר כסות ועונה ועכשו בנשואים נשואה להיות אשתו גמורה להתחייב במה שכתוב בכתובתה ·

ואנא במימרא דשמיא אפלח מענין אפלח היה מוכיח ר׳ אליהו שחייב אדם להשכיר את עצמו לזון את אשתו וכן אינו נראה מפ׳ אע״פ דאמרי׳ דמורד על אשתו ממלאכה הוי כאומר איני זן ואיני מפרנס · ור״ת ז״ל היה חולק בזה דההיא דפ׳ אע״פ היא במורד ממזונות שאין כנגד מעשה ידים שאין שהוא בוטל מעשה ידיה חייב לזונה ואם אינו עושה כן הוי מורד, ולשון כתובתה שכתוב אפלח אינו לשון שכירות שישכיר את עצמו אלא ע״ד דרך האיש לעשות בביתו ובשדהו לחרוש ולזרוע ולהצליח בנכסיו להשכיר עצמו לאחרים·

ואוקיר · הוא לשון כבוד וכמו שאמרו ז״ל בפ׳ הגנבה לעבין יכלכל דבריו במ... שם אותה כגופו ומכבדה יותר מגופו ·

איזון הוא חיוב מזונות שחייבתו תורה שנ׳ שארה לא יגרע ותרגם אנקלוס זיונה וכן דעת הרמב״ן ז״ל ועמו הפוסקים הרשב״א ז״ל בחדושיו פ׳ המדיר · והרמב״ן ז״ל בחידושיו פר׳ השולח וכן בפרק המדיר אומר שאין חיוב מזונות אלא מדרבנן שתקנו מזונות תחת מעשה ידיה כדאי׳ בפ׳ נערה שנתפתתה · והרמ״ה ז״ל כתב דא״ע דלא מחייבי׳ ליה למפלח אבל היכא דעבד ושקל אגרא מחייבינן ליה לזונה אפי׳ לית ליה אלא מזונא לחד יומא וא״ע שב״ח אין דינו אלא משיירי׳ ליה מזון שלשים יום באשתו אינו כן שאין מסדרין לו : ולי היה נראה שאם לבעל חוב מסדרין שחיובו מן התורה כ״ש למזונות אשתו שאין חיובו אלא מדרבנן כדעת הרמב״ן ז״ל, אבל דברי הרמ״ה ז״ל דברי טעם הם דלא שייך סדור במזונות אשתו שהרי המזונות הם החוב עצמו מה שאין כן בחוב הבא מצד אחר, ועו׳ דלא גרעה אשתו מעבד עברי דכתי׳ ביה כי טוב לו עמך עמך במאכל עמך במשתה

ואפרנס · אין בכלל פרנסה מזונות אלא שאר צרכים וכן לשון התלמוד האומר איני זן ואיני מפרנס ואפי׳ בדברים שאינן בין איש לאשתו שייך לשון פרנסה כגון לאשה בתו אל יתפרנסו בנותי מנכסי, לפרנסה שמין בהם ואפי׳ להשיא אחרי׳ אמרי׳ יתום ויתומה שבאו להתפרנס וכל חיובי האיש לאשתו יותר מהמזונות כגון קכסיטין

ונותן לה מעה כסף לצרכיה בכל שבת כמו שנז׳ בפ׳ א״ע ויזדר שכל נכלל בכלל פרנסה

ואכלכל · הוא מתרגום לכלכלן שתרגום לשוכריתך וכלכול ופרנסה הכל א׳ אלא שזה לשון מקרא וזה לשון חכמים ותרגו׳ כן יוסף ביתי ובר פרנסה הדין, ותרגם יונתן רועים בלבי, פרנסין עבדי רעותי ויתפרנסון יתכון, ואנקלוס תרג׳ הרועה אותי דזן יתי וכן תרגם אכלכל אתכם אזון יתכון כי רעיה וכלכלה בלשון עברי הם פרנסה ומזון ונתפשט בלשון ארמית · ומה שנהגו לכתוב יקירי ליכי אינו טעות כי מנהג ה בלשון ארמית להוסיף לי עם יתי זכרני אלדים אותי תרגם אנקלוס יהב יי׳ יתי לי ת ותוספת היוד ונהגת היא ואפי׳ בלשון עברי שמעטרכי חייכי למכוחיכי וכן רבים ·

ואכסה הוא חיוב כסות הכתוב בתורה · **כהלכת** גוברין יהודאין כדין חיוב כל ישראל אם מן התורה אם מדברי סופרים · ונכנס בכלל חיוב זה פרקונה וקבורתה ושאר תנאי כתובה ממזונות אלמנה וכתובת בנין דכרין וכתובת בנין נ בקבן שא״ע שלא נכתבו כמי שכתבו דמי לפי שהן תנאי בית דין · אבל בכלל כל זה בכלל אפרנס ואכסי · וכל ספוקיכי בשופרא דשפרא כמו שאמרו בפר׳ המוכר את הבית בענין מוכר דקל לחבירו שקנה תאלין נגין והוצין וא״ע שנהגו לכתבם אם לא כתבם קני דשופרא דשפרא הוא למכתבינהו ואם לא כתבם קני כי אינו חייב לכתבם וכן בכל חיובי האיש לאשתו א״ע שאם לא כתבם נתחייב אם כותבם שופרא דשפרא הוא · ותרגום כמשפט הבנות יעשה לה כהלכת בנת ישראל, וכן כהלכת ה גוברין יהודאין כמשפט בני ישראל ·

ויהיבנא ליכי מוהר בתוליכי, לשון הכתוב כמוהר הבתולות והוא מה שנותן הבעל לאשה משלו כמו הרבו עלי מאד מוהר ומתן : כסף זוזי מאתן דחזו ליכי , יש כותבין דחזו ליכי מדאורייתא ודחו זה שאין חיוב כתובתה אלא מדרבנן כדמוכח בפ״ק דכתובות ופ׳ נערה ; ומאתים של כתובת בתולה לפי קבלת הגאונים ז״ל הם משקל חמשה ע ועשרים דינרי זהב שמטבע מדינה אינו אלא שמינית ממטבע צורי ולא חייבו ח חכמים אלא מאתים מזוזי מדינת ירושלם שהם שמינית ממטבע צורי והזוזי מאתים כ״ה דינרי זהב, וכל דינר משקל ששה וקשעים גרגירי שעורה או חטה : ובכתובת אלמנה כותבין מהרכי כסף זוזי מאה מחציתם שהם משקל י״ב דינרי זהב וחצי דינר ; ותרגו׳ מאתים מאתן, ואין, לטעות שיהיה פירושו מקומנו לפי שמקום בלשון ארמי מתא שאם כן היו אומרין מאתן כי בלשון ארמית כשהם רוצים לומר מקומנו אומרי׳ מאתן תיתי ויתקבע במאתן, וכן גברא רבה את מאתרין, אבל כסף זוזי מאתן רוצה לומר מאתים לא מקומנו : ואיעול לותיכי כאורח כל ארעא זהו מצות עונה כדרך כל הארץ והוא לשון מקרא ואיש אין בארץ לבא עלינו כדרך כל הארץ · ומצות עונה פירשוה רז״ל הטיילין בכל יום וכו׳ כדאי׳ בפ׳ א״ע, וכל זה שופרא ד דשפרא הוא שאפי׳ התנה עליה לבטל מצות עונה אין תנאו קיים לפי שהוא מתנה

מתנה על מה שכתוב בתורה ותקנו כגל רבנ' כדאי' בפ' א' נע' ומקומו' אחרים ממציעא
יכזיר וכתרא אין להאריך בזה כי ידוע לכל הוא · **וצביאת** מרת פלו' והות לי'
לאנתו · וצביאת לשון רצון בלשון ארמי כדכתי' ולמן דהוה צבי הוה
מחי · וכן לשון רז"ל עושין צביונו של מקום כלומר רצונו וכותבין כן שא' עפ' שאשה
מתגרשת בין ברצונה בין שלא ברצונה אינה מתקדשת אלא לרצונה ואפי' קטנה
וכמו שאמר רז"ל אין מקדשין את הקטנה עד שתגדיל ותאמר פלו' אני רוצה של נקרא
לנערה ונשאלה את פיה כפ' האיש מקדש וכן באחרון מקדושין וכפ' א' נע' · **ודא**
על מה שמכנסת האשה לבעלה
נדוניא דהנעלת ליה לשון נדוניא כאמר ... ואם הנדירו הנקירו לו ולשון
כתורת נאן כרז"ל שאם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו
עלמ"ד שוה הוא דאמר הכנו נדוניא לבתי כפ' נערה שנתפתתה וכן כפ' אי זהו נ
פגם הוא נכרא דיהב זוזי אנדוניא דבי חמוה זל נדוניה · ולפי שהכל יודעין הוא
לבעל כקראין נאן כרז"ל דרך משל כתו תבאן שאין לה במה לנוח אותם ואם כמו כרז"ל
שאינו מוסיף שיקח התוספת ויפטר העיקר כן אם אלו הנכסים שהכל הם שלו לא
יפירו בלבד · ונכסי מלוג הם שנכנסים שיש לאשה שנפלו לה בירושה או במתנה שאין
לבעל בהן אלא פירות בחייה כמו מי שמוליב תמור ולוקח לעצמו והשאר נשאר לאשה
עד שקיות דייכשה : מדכנסת לו שלה נכסים · ואם הטילה אביה מנכסיו או אחד
משאר בני אדם כותבין תכית אביה או תכית פלו' לפי שאם אחרת נדוניתה ליורשים
כגון אם מתה ותקנת המקום היא שתחזור נדוניתה כלה או מקצתם ליורשים תחזור
לאותם שכתבים לה כי כן כהנו ועל דעת כן כנכנס לה שיחזיר שיהם · ויש להסתפק
אם כתוב בכתובתה דהכנעלת ליה מבית אביה ואמת אם יכול הבעל לטעון לאשה
אם נירשת כבר כתבתי לך תקנת כתובתיך כבדינית כתבו שהרי על סמך נכתבו כתו
על סמכו ויהיה מתנה שלו ומתנה שלה כמו שהוכיחו חז"ל מוהיפה לאהרן ולבניו ה
מתנה לאהרן ומתנה לבניו כדאי' כפ' מי שמתו וכפרקא קמא דעמ' וכפרקא קמ' דיומא'
בין בכסף הם כלי כסף או זוזי כסף · **וזהב** הם כלי זהב ודינרים ·
ובגדים בגדי צמר ופשתים כי כן דרשו חז"ל כל מקום שנאמר
בגדים סתם אינו אלא צמר ופשתים לענין טומאה ולענין ציצית ·
ותכשיטין כגון כלי מ"ז ורקמה מאוכין שהאשה מתקשטת בהם ולשון תכשיטין
הוא לשון קשוט כי הה"ף והקוף מתחלפין כמו קובע וכובע · **ושאר**
ושמוש כל סעודה · מטלטלין כגון יורות וקומקומסין וכיוצא בהם מתשמישי
הימטא ערסא כגון ברים וכסתות ומכסאות וסדינין ורכידי' שהם מתשמישי
כך וכן ואם הכניסה קרקע צריך לכתוב וקרקע בסימניו וכל צרכיו הכנוס כבך
וכמו שאו"ז כפ' חזקת שדה שהכניסה לו שום מכלה · יש כותבין קבל עליו חתן דנן
חקק עלואי שכל כתב ליה ורצו וכן הוא בנוסח הכתובה לרמבם ז"ל · ולשון ורצו שו' חוב
שקרבים ולא תהיה לו כנוסח כרסו · מכאת מאותה · רצו כל מדע · ולשון רז"ל מאמרי
רשובך שהרי אפרע כלומר מבעל חובך אפי' לא תוכל ליטול ממנו אלא סובין ליפרע

מחובך טול · וענין חקק הכל עליו הוא לשון רז"ל בכל מי שהוא מחזיר חייתו שיש לו
על חבירו מלוי זה דבר שיהיה בטר חוב ומלוה כמו שאמ' כפ' אי זהו נשך : ישרא' שלוה
מעות מהבגוי וחקפן עליו במלוה · וכן בפ' כ' דגטין כתובה מלאימת הוא משתעבד ה
משתעבנים ותוקף ור"ל כי הכתובה איכה מסתמכת לפי שהוא מעשה ב"ד והב גבתה
מקנתה ופגמה אותה ומה שנשאר תחזירנו מלוה והוא לבוכו זקיפה אב עבר' עליה
שמטה מאותה שעה יצא מתורת כתובה וחוזר לתורת מלוה שהשביעית משמטתה,
וכותבין כן כדי שלא יצא דין הנדוניא כדין כתובה לגבות כפחות שכמשכבות אם
גבתה כתובה במקום אחד ונגבית במקום אחר כדאמרי' באחו נן מכתובו' וזהו מיקולי
כתובה וכן יש קולי כתובה אחרי' בפ' יש בכור על כן כותבין שהחתן קבל עליו ר
כדוניא זו כדין מלוה ורצו ולא כדין עיקר כתובה שהוא מנה מאתים לדון בו כדין
קולי כתובה אלא כדין חומר מלוה · וזה לא היה צריך לענין נדוניא שמן הדין דינה
כדין מלוה לגבות לעולם כלא הזכרת ואינה כדין עיקר כתובה שהוא מנה מאתים ש
שלא לגבות אחר כ"ה שנים שלא כהזכרה כדאמרי' כפ' הכונס ואכו איתא בירוש' ולא
הוצרך תנאי זה אלא לענין תוספת דקימ' לן תנאי כתובה ככתובה דאמי' דקימ' לן כר'
יוחנן דאמ' בירוש' דהתם ורפ' הנזקין שהתוספת הוא כדין כתובה מהאי טעמא וכמו
שכתב הרא"ש ז"ל בפ' הכונס ולזה הועיל תנאי זה שיהיה התוספת כדין מלוה כנדוניא
אבל כנדוניא עצמה לא היה צריך תנאי זה שדינה כדין מלוה לא כדין כתובה
לגבות מן הזיבורית וכמו שמוכח בפ' הנזקין וכן כתב הרא"ש ז"ל בחדושיו · ולפי מה
שכתבו הגאונים ז"ל בפ' המקבל מקום שנהגו לעשות כתובה מלוה טובה מלוה שתהיה
נגבית אפי' מחיים א' ע"פ' שלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים כדאמרי' כפרק האשה
שנפלו לה נכסים א"כ תכותבין כן יש רבות לאשה לגבותה מחיים אבל רשי ז"ל לא פי'
כן אלא שאם האב נדר לבתו נדוניא הרי הוא חוב עליו וינגבהאותה החתן ממנו כדין
מלוה וכן הסכים עמו הרמבן ז"ל בפ' זה · וכתבו הגאונים ז"ל דמאי דאמור רבנן לא
ניתנה כתובה ליגבות מחיים היכו דקאמ' אי בעיא למשאל ומיפק אבל כי טענה הב
לי מאי דכתבת לי בכתובתאי דאעביד תכשיטין ואיתוב תחותך ואשמעינך דינא
הוא דיהיב לה כל מה שכתב לה · וכת' הרב בעל העטור דהכי מיסתבר אבל הרשבא
ז"ל חולק בתשובתו · **ואוסיף לה** מדיליה · בפ' א' נע' שניכי אם רצה להוסיף לה
אפי' מאה מנה מוסיף פי' על עיקר כתובתה שהם מאתים יכול להוסיף
ולא חיישי' לכסיפא דאחריני שאינן מוסיפי' ודין תוספת כדין מאתים כמו שאמר שם
תוספת ככתובה דאמי' · וכבר כתבנו ספק בדין התוספת אם אין לבעל נכסים ידועי'
איך ישתעבדו נכסיו שיקנה לאחר מכאן בתוספת והלא דבר שלא בא לעולם הוא
ואעפ' שכת' דקניתי ודאיקני ואמרי' כפ' מי שמתו דמשתעבדי זו נ"ב דבר שהוא חייב בו
מאליו ונפו מחויב משתעבדים הנכסים שיקנה נכל גופו · וכן אם היו לו נכסים
יכול לשעבד עצמו לחוב שיתחייב בו אף אבל זה שאינו חייב עצמו שלא לכתובתו אלא
מתנדב אם אין לו עתה נכסים בשעת התקנה איך ישתעבדו לאחר ולא שאינו מ

מש׳תעבד שלא היה שיש לו בשעת הקנין ואין בן מכיר שלבו · ולא שייכינו כזה שאמ׳ כפ׳
פ׳ ועלים מתנה וזהל חבם ג׳היית כשוחל בשקמו מידו ומשמע בכל ענין אפילו אין לו
נכסים ואין קנין דנכסים שאחרי כשיהיו לו נכסים יחול השעבוד עליהם · רש חוזו׳ כיון
שהודה שכיתן לו רק יכך הודאת בעל דין כמאה עדים דאמי דומה למה שאמ׳ כ
כיתבין והקניתי לו ארבע אמות קרקע בחצרי א׳עפ׳ שאבו דואין שאין לו קרקע מ
הודאתו כמאה עדים דאמי · ומה שכתבנו להוסיף לבתולה שלים איבו הכל נגמרא כפ׳
מציאת האשה שאותו דין הוא להוסיף כססכים שלים מהטעם שאמ׳ בירוס׳ דונה האיש
ליפא וליתן בכספים ולהוסיף שלים ולפחות חומש בבגדים מאותו טעם שכתבנו ג׳כ׳
בירוס׳ דונה איש לכלות כליה ולפחות חומש ואנו כהגנו בין בכספים בין בבגדים
להוסיף שלים בכתובה ול׳ למנה ולא כלום אפי׳ בכספים אלא מכהגנו איכו המוכר בגם
וככר אמר דסבה על זה שם תבל כמכהג המדינה ·· ואמר לנא חתן וכו׳
שאיכן רשאין לחתום עד שיאמר להם התמו או יחתמו
בפיכי שאיכו שלא שלחוי ואם נמחק השטר או נאבד אינן רשאין לכתוב שטר אחר
אלא במנותו אפ׳ כריא להם שלא נפרע לפי שנכבד עמו שליחותן כמו שהו׳ מפורש
בגמ׳ בפ׳ גט פשוט יבפ׳ המקבל· שטר כתובתה דא הם מנה מאתים שהם
עיקר כתובה· קבלתי עלי ועל ירתאי בתראי ש
שהאליים קידמת לירושה כמו שמ׳ בפ׳ גט פשוט משום שעבודא רת
דאורית׳ להתפרעא מכל ספר ארג נכסין קנינם כל נכסים כת מלך פנימה
כל שבח ספר ארג נכסי קלכין ואגרי מלכיא דמטמרין יקרכון
קרבכיהון ודורוכי כי תרמכן דדהבא סניבא לגושיאן כן מצאתי כתוב קרנוס זה
בחידושי הרמב״ן ט׳ כתובות בסוף המסכתא· שפר יפי ארג חמדה ולשו׳
ספר הוא לשון בגמ׳ בפ׳ ק׳ דמציעא שופרא שבחא ופירא ·
ארג קרנוס ובחמד מרגג· וקבל עליו שתהא נפרעת מן המעולה ולא מן הזיבורי׳ כדאי׳
בפ׳ הניזקין ובפ׳ ארבע אבות וגם לא בדין מלוה להפרע מן הבינונית כדאיתא התם
וכיון שטורח שתהא נפרעת מן העדית אפי׳ מיורשיו תגבה מן העדית א׳עפ׳ שאין
נפרעין מן היתומים אלא מן הזיבורית ואפי׳ בעל חוב וכ ש׳ כתובה שאפי׳ מן הבעל
איכה נפרעת אלא מן הזיבורית כיון שאפי׳ שתגבה מן השבח אפ׳ מן היתומים הגבה
מן העדית כן כתבו האחרונים ז״ל בפ׳ הניזקין · ובכלל נכסים הם עבדים ובהמות
ושטרות ועשות ותפלין כדאי׳ בפ׳ מי שמת · וקרקעותיהם נכסים שיש להם אחריות
ומטבעות כסף וזהב הם בכלל וקיכין ופירות ובל דבר הבקנה הם בכלל וקיכין
כדאי׳ בפרק הזהב · ובקנין דאית לי תחות כל שמיא דקניתי ודאקנה
כן נהגו לכתוב ובנכסי
הרמב״ם ז״ל דקנאי ודעתיד אני למקני והרבה בעל השטר לא יסד בעיניו זה אלא כמו
שכתוב בגמ׳ בפ׳ האשה שנפלו לה נכסים דקנאי ודקניכא· ואין לשנות המנהג שאין
הכל בקיאין להבין שיש׳ ודקניכא לשון עתיד · ולשון האלמנה בפ׳ מי שמת דאקנה קנה

קנה ומכר וכותבין כן שאם אין לו עכשו נכסים וקנה אחר כן נכסים שתוכל האשה
לגבות מהם ואפי׳ מכרם אחר כך לפי שבשעת קנין נשתעבדו לה כל נכסים שיקנה
וא׳עפ׳ שלא היו בעולם כדאי׳ בפרק מי שמת· שקרקעי ומטלטלי מקרקעי
ואגבן מטלטלי נכסין דאית להון אחריות ודאגבן נכסין דלית להון אחריות
ע׳כ׳ מקרקעי ומ׳כ׳ מטלטלי · יש שטועין וקורין אותם בחירק וקריאתם בשבא וכן
לשון ר״ל שאבי מקרקעי דכיך מקרקעי דלא כיד בפ׳ ראשון מקמא ובפ׳ מי שמת כל
קרקעות שיש לו לאדם וכן מטלטלין שיהיו לו בשעת שעבוד חל שעבוד עליהם ואם
לא מכרן יגבה מהם כדאמרי׳ בפ׳ מי שמת — מיניה ואפי׳ מגלימא דעל כתפיה
ואם אין לו קרקעות עכשו ויקנה קרקעות לאחר מכאן ומכרן אם
לא כתב לו דקניתי ודאקנה איבו גובה מהן ואם כתב לו דאקנה וקנה קרקעו׳ ומכרן
גובה מהן שהלוקח השביד על עצמו שלוקח קרקע המשועבדת לכתובה ובעל חוב ד׳
דסטרא קלא אית ליה אבל אם קנה מטלטלי ומכרן אפי׳ כתב לו דאקנה זכה לוקח
שאין דין קדימה במטלטלין שאין אדם סומך עליהם כמו שהוא סומך על קרקעות
ואם כתב לו דאקנה קרקעות ואגבן מטלטלין חל שעבוד על המטלטלין אגב קרקע׳
כלומ׳ על גב הקרקעות ומעכין על גבי חרסו תורכים וזהו שכינו נכסים שאין להם
אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות כדאי׳ בפ׳ ק׳ דקדושין ולמדו זה מהכתוב
בכבי יהושפט ויתן להם אביהם מתנות עם ערים בצורות · ואמרת שם שאפילו אין ה
מטלטלין צבורין בתוך הקרקע כיון שנקנה הקרקע נקנו המטלטלין בכל מקום
שהם ואפילו קרקע כל שהוא ומטלטלין הרבה אבו לשון הכתוב בכתובה מקרקעי
ומטלטלי שהם בידו עכשו מקרקעי ואגבן מטלטלי דאקנה שיהיו הכל משועבדין
לכתובה זו ואפי׳ ימכרם תוכל לגובתם מיד הלוקח והיה מן הדין שאם הבעל מכר
מטלטלין שהיו לו או שקנאם אחר הנשואין שתוכל האשה לגבות מהם כאלמנות
וגירושין או שלא כתבו כן מפני תקנת השוק שלא יהא אדם מונע מי שקנה ממנו מ
מטלטלין כשיצטרך אבל הדין בקרקעות כשאר קיים שאם ימכור קרקעותיו אפילו מ
אותם שקנה אחר הקנין תוכל לטרוף אותם מן הלוקח ואם לא היו לו נכסי׳ וקנה
אחר כן והיו עליו שתי כתובות או כתובה ובעל חוב ומכרן וזהו שאמר בגמ׳ בפרק
מי שמת לוה ולוה ולוה וא׳אר כך קנה מתחדרי בבריה דרב אשי אית לן חלוקו לפי שיד
שכולם שוה בו · ולא שמפני ספק יחלוקו ולפי זה אם קדם האחרון ותפש מה שיש מ
מטלטלין זכה · ולא שאיכו מפני שיד שכולן שוה בו ולפי זה לא
מהכיא תפיסה ויחלוקו · ולא יחלוקו לפי ממון · ולא יחלוקו בשוה וכן כראה וככר
האדרכתי כזה בתשובה · ומה שכתב נכסין דאית להון אחריות ודאגבן לית להון ה
אחריות איכו אלא פי׳ מקרקעי ואגבן מטלטלי שהקרקעות יש להם אחריות שיחד ס
גובין והמטלטלין אין להם אחריות ויכול להשמיטן ולשון אחריות שהוא מלשו׳ אחר
כל לרדוף אחריהם ולטרוף אותם מהלוקח· כלהון יהון אחראין שאם

אתכרס תלך אחרי כן ותטרוף אותם מהלוקח וכיון שכתוב כלהון נכנס בכלל זה כל המטלטלין אפי' חטי ושערי כדאי' בפרק מי שמת ובפרק אלמנה ניזונת אמרינן מטלטלין דיתמי משתעבדין להו ואפי' אמרה וסברה בפרק האשה שנפלו לה נכסים אמרו לא יאמר לה הרי כתובתיך מונח על שלחן א'א כל נכסיו אחראין לכתובה ותקנת שמעון בן שטח הוא כדאיתא שם. **וערבאין** הוא לשון התלמוד בפרק יש ב"ד ובפרק נערה בפסוקי דכד איכא איכון ערבאין ליה. ולמדו מזה שכתב שאין נפרעין מן הערב עד שיתבע המלוה תחלה כן הדין בנכסים שדינן כדין ערבאי ולשון ירוש' הוא בפרק שבועת הפקדון שהם שלוו מאחד הם אחראין זה לזה והביאו הרי"ף ז"ל שם בהלכותיו. **ומשעבדין** וכו' לשון עבדות ושעבודא דעביד ליה לוה מלוה תרגו' ישתחוו לך לאומים ישתעבדון לך מלכוון ותוספת השין הוא מהיב כלשון ארמי' אומרי' גט שחרור מלשון כי לא חופשה שתרגו' ארי לא אתחררת ושכלול מלשון ויכלו שתרגו' ואשתכללו והוא לשון הכתו' כמו' ואוטיה ישתכללון ולשון תלמוד הוא בפ'ק דקדושי' ובפ' גט פשוט שעבודא דאורייתא. **למגבי מנהון דהכל משלם** כך כותבין והוא טעות בכל כפי הסופרים ובספרים קדמונים מצינו כותבין לו שכרו תושלם בין' אחר שהם הכל כיון שכפל הטעם אין כח כיד שום אדם לסלק דשכבתא דעל על ולענין שכר המטבע אם פחתו אותן בעת הפרעון ממה שהיו בעת המשולין אם היה יותר מחותם שעשו מארבעה יותר מחמשה צריך לפרוע אותה כמו עת כתיבת הכתובה כדעת הרי"ף ז"ל בפ' הגוזל עצים וכן כתב הר"מבם ז"ל בהלכות לוה ומלוה בפ' ד' וכן הסכימו האחרונים ז"ל. **ואפילו מגלימא דעל כתפיה** לשון התלמו' הוא בר"ה שנה מקמי' ובפ' מי שמת מיניה ואפי' מגלימא דעל כתפיה והרי"ף ז"ל פסק דמסדרין לבעל חוב בפ' המקבל וכמו שמסדרין להקדש שהמקדיש כל נכסיו אין נוטלין ממנו מה שצריך לו שכ' ואם מך הוא מערכך החייא מעריכך כן לבעל חוב מסדרין דבגמ' מיכה מיכה מערכין נאמר כאן וכי ימוך אחיך ונאמר להלן ואם מך הוא מערכך מה להלן מסדרין אף כאן מסדרין ורת ז"ל חולק עליו ואינו דמספר כתיבה כלומר שכותבין ואפי' מגלימא דעל כתפיה והר"מבן ז"ל כת' דהא ודאי לאו ראיה היא דשאני התם דאתני ואפשר דמשכי ליה האי תנאה ואפשר דלא מהני לי דמגלימא דעל כתפי' שכיבה ראיה לנו קצת כגון שהי' לבוש בטלית של מאה מנה שמפשיטין אותה ממנו ולובשי' שלא היה צריך לאתכני' שמן השתא כן אין אדין סופר' דשטרא הוא כן כת' רבי' ז"ל **וכל זמן** שסטר כתובה זה יצא מתחת ידה וכו' כדלא קרוע שאם היה קרוע קרע ב"ד שהוא שתי וערב כלו' קרע אחד באורך ואחד ברוחב הוא בטל שאם לא היה כי שא קרע א' אין הוכח' שקרע ע"י ב"ד שא מעצמו שכך דרך השטרו' להתקרע באורך או ברוחב כשהן כורכין שא אם נפסק לשני הוא בטל וכן שני קרעי' א' באורך וא' ברוחב

בעשה ע' אדם כדי לבטלו כדאי' פ' מי שמת **אי בר"א כתיב** על גבן שהוא פרוע אם היה כתוב' כי שהוא פרוע הוא בטל כדאי' בפ' שנים אוחזים שמפין הידנא לאחר חתום שטרו'אי לא דפרוע הוא לא הוה ליה למכתב על גביה וכו'. **נאמנת היא** ויורשים והבאים מכחה וכו' הבאי' מכחה הם מורישים שלה או אם אדם לוקח כתובתה ולשון התלמו' הוא הבאים ברשותה בפ' הכות' מדין התלמוד נראה בפ' דנאמנו' זו תועיל לגבות בלא שבוע' שמכה ולא נהגו כן ונתנו הטעם כזה שיש מפרשי' דהכא שאול דהא הכא ליפרע מנכסי יתומי' לא יפרע שא בשבועה ל"ג אמתני' דלא מהני נאמנות לגבי יורשי' ככבר אפסיקה הלכתא כותיה דאבא שאול בפ' הכותב ואעפי' שאין זה הפי' כבין לאחרוני' ז"ל על פיו כתבו כן וזכיין שכקבע המנהג חזר הדין להיות דין גמור שבכל הכות' באמנות אין כותבו שא על סמך מנהג זה. ומיהו אם מתה השמנה ולא נשבעה אע"ף שאם לא היה שם באמנות היו יורשין מפסידין כתובת' לפי שאין אדם מניח שבוע לבניו בלא ממון שאינו נגבה שא בשבועה אין היורשין ינר שין אותו כדאי' בפ' הכשבעי' כהא מהני באמנות ליורשיה שלא יפסידו כתובת' לפי שזה הדבר שלא יגבו יורשין אם לא נשבעה קולא לנתבע היא כי ית שם שיגבו וכיון שיש באמנות לא עבדינן כהוא תרתי קולי לבטל הנאמנו' ולהפסיד הכתובה וכן כתב הר' שב'א ז"ל בשם הרב בעל המאור ז"ל ונשבעין היורשין שבוע' היורשין שלא פמ' לנו אבא ושלא פקדנו אבא על ידי אחר ושלא מצאנו בין שטרותיו של אבא שטר זה פרוע **בשני עדים** כשרי' שלא היו פסולי' לא מפני קורבה ולא מפני עבירה ובלא שום שבועה קלה וחמור' שלא יאמרו לא היורשי' לא כפרע אותך עד שתאסרי עליך פירת' שלו אם כפרע' מכתובתי' ולשו' התלמו' בפ' השולח כמכשי מנהשביע' התקינו שתהא כודר' ליתומי' והוא פוט' אות' מזה הנדר' וכן פוט' אות' מהשבוע' כיון שתהא קלה מזו היא שבוע' חמור' שתה' בלא נקיט חפץ והזכר' השם ית' כמו שכת' הרמ"בם ז"ל בפ' הכותב ויש מעין קללה באורה, בין שתהי' חמור' זו היא שבוע' התור' כגון שבוע' עד א' ושבוע' מודה במקצ' ושבוע' השומרין. או שבוע' המשנ' כגו' פוגמת כתובת' ושאר הנזכרי' בפ' הכותב ושבוע' שא הם בנקיט' חפץ וכהזכר' כדאי' בפ' הדיינין מן הכל הוא פוטר אות'. **ומקבלים** שאם יתחייב שבוע' מפני תביע' אחר שלא יגלגל עליה על פרעון זה שלא כפרעה וגלגול שבוע' הוא מן התור' שנא' ואמרה האשה אמן אמן אמן מאיש זה ואמן מאיש אחר שאעפ' שאין לו טענת ברי' על אותו האיש יכול לגלגל עליה אם זכתה עמו וזהו ענין גלגול שבועה ומזה הוא פוט' אות'. **ואפי'** חרם סתם שהוא מתקנ' הגאוני' ז"ל בכל טענ' ספק שמחרימי' ב"ד חרם סת' כמו שכת' הרי"ף ז"ל בפ' כל הנשבעי' שב"ד מחרימי' כל מי שכופר בתביעה זו ונחרם חל עליו כין כפניו בין שלא בפניו אין צריך לענו' אמן כמו שכת' הרב בעל העטור ז"ל בשם הגאונים גם מזה החרם הוא פוטר אותה וכל זה הוא אם אין להם ראיה עליה שגזלה אבל אם יש להם ראיה ... ולא נא שערם שלא הלויתה גזלה וכן כת' הרב בעל העטור ז"ל בשם הגאונים ז"ל

והדרת הראש הוא לשון שבח כפי' זה כמו דור דור לי בחיי ראשיך כלומר
אני פוטריך משבועה אבל אם אני רוצה ממך שנדור לי
בחיי ראשיך כלומר בחיי ראשי לא נגלגיך אפי' מזה הוא פוטר אותו · שבך
קבלתי וכו' כאמנות בפירוש שאם לא הזכיר בפירוש שהיה מאמינה אין
לאם רשות לכתבה כמאר דברים הכתובין לכתו' בשטרו' שאם רשאין לכתבן אעפ"י
שלא שמעו כן ממנו · לפי שכל אדם משעבד עצמו על דעת מי שהוא כהוגן לכתוב ש
בשטרות והשטרים כותבין כן מעצמן כמו שכת' הרא"ש ז"ל בתשובה ואפילו אחריות
רשאין לכתו' אעפ"י שלא נזה שבעל אותם והלכה והלוה וזו היא שאמר בפ"ק דמציעא
אחריות טעות סופר הוא כלומר אעפ"י שלא שמעו כן מפיו אם לא כתבוהו הוא ש
טענות סופר לפי שאין אדם כותב נכסיו אלא אם קבל עליו אחריות וכן פי' הראשונים
ז"ל אבל בענין כאמנות אינו כן שאם לא שמעו כן מפיו אינן רשאין לכתבו וכן כתב
הר"ר בבעל העטור ז"ל על כן כותבין שהוא קבל עליו כאמנות זו בפירו' וכסוף השטר
כותבין וקבילנא וכו' ועל שהאמנות בפירוש · בכל ענין זכותא שאדם
יש שכך בכתובה כדרכי הקבלנים אם
זכות אם תובע
דכין כאותו לשון המסופק לזכותו ויפוי כחות הוא ענין מוסף על לשון
שכתובה וכמו שאמר בפר"ים כוחלין ובפרק מי שמת בענין
שפיר מרע שכתוב בה קנין שהיה בטלה שהוא לא נגר לתקנתו שם כבטר ואין שטר
אח מניפה שאם כתו' לשון יפוי כח כגון שכתו' בה וקבילנא מיניה מוסף על תקנתא דא
שאין הקנין אלא ליפוי כח שהיא קיימת · ובפרק נערה שנתפתתה בענין שתי שטרות
אחרת שב דאמן לשון מכר ושני לשון מתנה לא בטל השני את הראשון שלא כתב לשון
מתנה אלא ליפות כחו מפני דיכח דבר מכרא וכן בכל לשון שים לטעון עליו בכתובה
שהוא לגרע כחה אבו דכין אותו ליפוי כחה : ובכל לשון של זכות
אינו אלא טופרא דשטרא לפרש הענין זכותא
ליפוי כחה הכותבים אעפי' כלשון שאמר דכין בכל לשון המסופק לזכות כמו בדברים
ונעדים בלא שום תנאי שאם כאו עדים ויאמרו תנאי · פלו' היה בשטר
זה שתם כאתני' כמו שנזכר בפרק כ"ד דכתובו' הוא מעי'
על עצמו שאין שם שום תנאי והודאת בעל דין כמאה עדים דמי ולא מאמין העדים
שאמרו תנאי היה דבריכו ובלא שום טעות לפי שהאומר דבר לאחרים יש
דברים שאינן כמובדים כאינו דבר לפי שאינו דכין שהיים
לעבתו כמו שהוא נזכר בפר' שמוכר את הבית עד שיאמר ולא שיירתי כזכירי אלא
כלום כבאן הוא מעיד על עצמו שלא שייר כלום אלא כל נכסיו שעבד בכתובה זו ·
ואחריות ותומר וכו' אחריות גמורה בקנין גמור מעכשיו צריך שיאמר מעכשיו
שבקנין סודר אם אין בו מעכשיו ואינו מקנה לו דלא לאחר
זמן הקנין בטל כדאיתא בגדרי' בש"ס המוספין על כן כותבין שכל הכתבים שיקנה מכאן

ולאבא אם משועבדין מעכשיו לאחר שיקנה אותם · ואחריות הוא מקבל שלא יאמר
לא הרי כתובתיך מונחת על השלחן טלי אותה על כן הוא מקבל עליו אחריותא כמו
שתקן שמעון בן שטח כדאי' בכתובות בפרק האשה שנפלה לה נכסים · כהומר
כל שטרי כתובות דנהיגין בישראל שתקנו חז"ל זה כאמר לדיינין לדון
כפי מה שימצאו בספרים בענין גבייתה בין ממנה בין מן היורשים בין היא בין יורשיה
על פי התקנות יש מקומות שיש להם תקנות להפקיע ירושת הבעל
בכלה או במקצתה או לגרע זכותה בתוספת הבל
הוא קים ורשאין אם בכך כמו שהוא מוכח בפר' המקבל והרי הוא כתנאי כ"ד שיכולה
להפקיע ירושת שבעל כדאי' בפ"ש כוחלין דאמרי' תנאי כ"ד שאני הוא הדין לתקנת
מקום וכן כתבו הרמב"ן ז"ל והרא"ש ז"ל על כן הוא מקבל עליו התקנות לגרע זכותו ·
ואף כגרעון זכותה בתוספת וכיוצא בו שאינו מחיוב תנאי · כ"ד רשאי הוא לומר שי
אפשי לשעבד עצמי אלא בתקנה זו ואין צריך בזה לאורכתה ·
דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי · וענין אסמכת'
הוא אדם שקבל על עצמו להתחייב כדבר קשה
ויוסיף על המכתב יכול לטעון הייתי סומך כדעתי שאוכל לקיים זה ועכשו איני יכול
לקיימו וקיי"ל לן ד אסמכתא לא קניא כפר' המקבל. ובפרק גט פשוט · ואם קבל עליו
בב"ד בקנין חשוב קניא כדאית' בפ' ארבעה נדרים ובמעכשו קניא אפי' שלא ב"ד חשוב
על כן הוא מקבל עליו שעבוד זה הרחק דלא כאסמכתא בקנין גמור מעכשו ·
ודלא כטופסי דשטרי כדאמר שרבה לומר שלא יכול לטעון ל
שכל מה שכתב בכתובה זו לא צריכי
מזו כלום לסופר אלא שהסופר יש לו טפסין ואם הוא רוצה וכותב כל מה שכתוב
בהם על כן הוא מקבל עליו שאין זה השטר כדין טופסי דשטרי והרב ר' יונה ז"ל פירש
שלא יוכל לטעון לא לשעבוד גמור ולא בתכונתי אלא לסופרא דשטרא ולסמוך על
מה שים כדעתי לפרוע יתכות או מטלטלין או קרקעות בכי חורין וזה שכתבתי כשט'
הוא כמו שכותבין הסופרים בטופס שטרות מה שלא שמעו מן הלוה על כן פירש של
שעבוד גמור כתכוין · בביטול כל מודעא שלא יטעון לומר אנוס הייתי
כמו שהודעתי לפלו'
ופלו' וכמו שאמ' בב"ב דכתובו'
עדים שאמר מודעא הוי דבריכו על כן הוא מבטל כל אותן דברים שמסר לעדין ואפי'
מסר · ולשון מסירה נזכר במודעא פר' חזקת מאן דמסר מודעא אגטה וכן בערכין ·
ושאסור הוא לשון תיותר של אחר קנין איך ימסור מודעא · וקנינן
שבו לר' יהודה' הלוי ז"ל מה הועיל זה הלשון והלא
לשון עתיד הוא כמו ושמעכו ועשיכו שהוא כמו וכשמע וכעשה שהו' הופכתו לעקיד
וא"כ וקנינו ר"ל וכקנה ועדיין לא קנו · והשיב כי תפרש יש כין שהוא תחלת דבור כין
שהוא כאמצע דבור כי ועשה כנגלה שהוא היה ולא הספוק אבל מי פעל ועשה היה ,יתו

תנעטף כמסך לתחלת הדבור שהוא פעל שהוא עבר וכן ועשה הוא עבר וכן וקנינא
הוא כקטר עם אמר לכא פלני וקנינא עבר עם עבר · וקנינא מן פלני וכו' ועל הכתוב'
בפירוש כבר כתבתי למעלה למה צריך לומר כן · ועניין זה הקנין למדנו מבועז שנא'
שלף איש נעלו ונתן לרעהו · ונחלקו רב ולוי בפ' הזהב מי נותן למי הגואל שהוא
המתנה נותן לבועז ובהיא הלכה דקביל מיניה אותו כעל הקנה לו אותה כתלמוד
שהיתה ראויה לו או בועז שהוא הקונה נתן לגואל וכיון שקבל הגואל אותו כעל קנינו
הנחלה לבועז ולזה נקרא זה הקנין חליפין שבאותו כלי שקנה כלי שמסך המקנה מיד
הקונה החליף לו אותו דבר שהקנה לקונה מיד המקנה · וקיימא לן דבועז נתן לגואל
ונקרא זה הקנין קנין סודר ובזה הקנין אדם קונה קרקעות ועבדים ובהמה וכל
המטלטלין כדאיתא בפירק קמא דקדושין ובשלהי חולין אמרינן מטלטלין נקנין בסודר
ונקרא דבועז לקיים כל דבר כתי' אבל מטביע אינו נקנה בסודר כדאיתא בבר' הזהב
ובנדרים פרק השותפין אמרי' דסודרא קני על מנת להקנות הוא שהיא מתנה על מנת
להחזיר ואם תפס אותו המקנה ולא החזירו לא מתפיס ליה שצריך להחזירו ואם רצה
לעכבו לעצמו אין שומעין לו והכי מוכח בפ"ק דקדושין דאמרינן התם דבמתנה על
מנת להחזיר אעפ"י שהיא מתנה אין אשה מתקדשת שמא יאמרו אשה נקנית בחליפין
אפילו משום דחליפין מתנה על מנת להחזיר היא · ומה שאמר בפ"ק דמציעא האי
סודרא כיון דתפיס ביה ג' על ג' אצבעות כמאן דפסק דאמי לאו למימר שאם רצה הלא
שיפסקנו ויקנו לו שומעין לו אלא כמאן דפסק על מנת להחזיר · וכן כתב הרמב"ן
ז"ל בחידושיו בפ"ק דמציעא ובהלכות נדרים פרק השותפין וצריך לתפוס ג' על ג'
אצבעות או יותר וזהו שיעור בגד לענין טומאה · והסופר או העדים שהם מקנין
בסודר שלהם הרי הוא כאלו נתנוהו של הקונה שיקנה בו אחר שבעשה הקנין חוזר
להם דמתנה על מנת להחזיר היא בין שהיה הסודר של הקונה עצמו בין שיהיה של
אחרי' וקיי"ל דמטבע אינו נעשה חליפין שאם נעשה הקנין במטבע לא קנה ומ"מ דדעתי'
אצורתא וצורתא עבידא דבטלה ובכלי קונין אע"פ שאין בו שוה פרוטה אבל בפירו'
לא דקיי"ל כרב כהנא דאמר פירי לא עבדי חליפין שאם נעשה הקנין בפירות לא קנה
ולזה כתבינן וקנינא מיניה במנא לאפוקי מדר' ששת דאמר קונין בפירות שצריך כלי
דכשר למעוטי אסורי הנאה שאם נעשה הקנין בדבר שהוא אסור בהנאה כגון
כלי של עז' ושל עיר הנדחת אינו קנין כלל · **למקניא** ולא לאקנויי
לאפוקי מדלוי דאמר בכליו של מקנה שצריך שיהיה כליו של קונה
ויתפסנו פי' מוכר המקנה · **ביה** למעוטי מטבע שאין מטבע נעשה חליפין
ולמעוטי מריקה שהוא כלי שבעשה מגעיפי בקר לא צריך דפשיטא שאינו נעשה קנין
לגרעונו · וקנין דברים אינו כלום כדאי' בפ"ק דב"מ בתרא שאמר קנו ממני
סבר זו שאחלוק מתשמישי ביכנו אוי קנין דברים ואינו קנין שאין קנין נתפס שלא
בדבר שיש בו ממש אם אם אמר קנו ממני שבח פלני תהיה לפלני ואני אטול בה אחר תני

קנין לפי שהקנין חל על קרקע כדאי' התם · ולא נזכר בנסח כתובה לרה"מניו וכתבנו
נאמנו ומסרנו אבל נהגו שהחתן מוכר ביד הכלה בפני העדים הכתובה ומסרם דבר
וזה הוא כי הרי"ף ז"ל כת' ששטר מתנה בקנין לא קני עד דמטי שטרא לידיה והניא
ראיה מפר"ים בנחלין דאמרינן התם מי שמת ונמצא דיאתיקי פי' מתנת שכיב מרע
קשורה בירכו אינה כלום ופרש לה הרב ז"ל אפי' כתו' בה קנין דאית בה קנין כיון דלא
מטיא לידיה לא זכה בה וכן דעת הרמב"ם ז"ל וכן נ"כ דעת רח ז"ל בפ"ק דמציעא ע
שהכותב ללוות ולוה לא משתעבד בקנין עד דמטי שטרא לידיה · ולענין עקר
כתובה אין צריך מסירה משום דתנאי הוא ואע"פ שלא נכתב כמו שכתב דאמי · וכן
לענין נדוניא כיון שקבלה משעת קנין נשתעבד אבל לענין תוספת שהיא מתנה לא
נשתעבד בקנין עד דמטי שטרא לידיה ולפי דעת זו נהגו למסור הכתובה בפני
העדים מיד החתן ליד הכלה · אבל הרב ר' יוסף הלוי ז"ל מגאס פירשה להיא דדיאתיקי
בלא קנין דבקנין משעת קנין נשתעבד וכן נראה דעת רש"י ז"ל כשהיה דכת' ללוות ולא
לוה בפ"ק דמציעא וכן דעת הרמב"ן ז"ל והרא"ש ז"ל ולפי זה לא נמצא בנסח הכתובה
ומסרנו בידה ולא' להר' יצחק ז"ל ולרמב"ם ז"ל הכהיגו למסרה בפני עדים ביד הכלה
וכתובה שאין בה תוספת לא היה צריך אעפ"י שנהגנו ואין למחות בידם **ואם יש**
מחקין ויש שמחק תריו בעודו לא או גרד סגרדוהו יכתוב והכי מתפרש
במנחות פ' הקומץ רבה מחק וגרד או תלויות על שטה הראשונה אין בין השטין
יקיימו אותם ויאמרו תיבת פלני' שיא על המחק או על הגרד או על השטה העליונה או
בין שטי או בין שני חטי שהוא לשון תלמוד קלא רב בין שני חטי בכתובות פרק ש"ו מציאות
האשה ופירש רש"י ז"ל בין השטין והו לשון תלא ליה דבר תלוי בין דברים ואחריו יש
בין חטי שהיתה אגרת תפורה וכין שחוטין של תפירה תלא לו **ואחר** שקיימו הכל
יכתבו כך וכך מתוקן והכל שריר וקיים כלומר אלו
הקנין עשי
הוא שריר וקיים זהו לשון ושכל שהוא ענין מתנרף עם אחר · ולשון שריר הוא חזק
כמו חטי קרדניתא דשרירן ויכינן שהם קשות וחזקות · ובנסח הר"י בר ז"ל והכל שריר
ושר' וקיים וכותבין וקיים בינד את מלשון קימו וקבלו היהודים עליהם וגו' וכאשר קיים
הכתו' במגלת אסתר · ויש סבור שאין בו שריר וקים שהוא בטל ואינו כראה כן
הרי"ף ז"ל שהוא לא כתבו בהלכותיו שלא נזכר בגמ' אלא לענין בט מקוטר · וצריך שלא
יהיו הקיומין בשטה אחרונה שמא ירחיקו העדי' החתימתן שטה א' והרב כחתמו
גם וף השטר בשטה אחרונ' מעניכו של שטר שאם יש בשטה אחרונה וצרי' להחזיר
השטר אין למדין ממנו שאנו חוששין שלא אותה שטה לפי שדרך
העדים להתרחק מעט מהשטר על כן אין למדין ממנה אבל כל השטר הוא כשר
אותה שטה ואם יש בו אבל שריר וקיים לה דמי מנטה לה על כן למדין
גרד ותלויות משטה אחרונה כמו שכתבתי **ואחר**
והכל שריר וקיים

יחתמו השטר וצריך שיקראו העדים השטר קודם שיחתמוהו ולא הכשירו לחתום מפני
שיודעת הקריאה אלא כגון רב נחמן וספרי דדייני משום דמתרתי מיניה אבל רב
נחמן וספרי אחריני ואי נמי ספרי דדייני ולא רב נחמן לא יחתום עד שיקראנו או כ
יקראנו הסופר לפניו כדאיתא בב״ב בגיטין · ויכול לקרות הסופר וקריבא קודם
שקנין ולא חיישינן למחזי כשקרא אלא כדבר שמשקר יכול להתברר כגון ההיא דפ׳ גט
פשוט כי קיימתו כתיבי כתובו כתיבי ואע״ג דמתסרים לכו בשילי משום דמחזי כשקר
שהרי יכול להתברר שקר זה אם כתבו התקנים שנמסרו להם הדברים ולא כתבו מ
התקנים שיחתמו בו · אבל בכל דבר שאחר גמר מעשה הוא אמת אעפ״י שבשעת כתיב׳
איכו כן ולא חיישינן למיחזי כשקרא אחר שבגמר הדבר נראה שהוא אמת וכן כתבו
שמפרשים ז״ל וכן נראה אעפ״י שבשעת קריאה עדיין לא קנו ממנו כיון שאין חוזרין
עד שקנין ממנו יכולין לקרותו ולא תחזי כשקר ואי סייכו חוששין למחזי כשקרא היה
אסור לכותבו עד שיקנו ממנו וכיון שבכתיבה אין חוששין למחזי כשקרא וכ״ש בקריא׳

ונהגו שהחתן חותם קודם העדים וכתב הרשב״א ז״ל שיש בזה תקון גדול שאם
לא ימצא קיום בחתימת העדים יש עדים בזה יום ראוהו
שחתימת החתן שרי הוא כאלו נתקיים באותו יום ואינו נאמן לומר פרעתי וטורף מן
הלקוחות כדין שטר מקוים ובכלא ראיה מזה שאמר בפ׳ גט פשוט שכיב מרע שאמר
מנה יש לפלוני בידי תנוהו לו כותבין לו ומוקמינן לה שהם שיש בידו שטר שאינו
מקוים אמר תנו קיומיה לשטריה · ודוקא בחתימת החתן בכתב ידו אבל אם היה
החתום לסופר או לאחר אין חתימה זו כלום אפילו מדין עד אחד שאפילו קרוב
הוא בשביל החתן ואם היה לו דין עד אחד היה פסול השטר ·
וצריך לפניו שבכר אם היה רחוק אם יש לו דין עד אחד ·

ונהגו לחתום המוסכמים ואחר העם בין הקרובים זה לזה קרובים לחתן ולכלה
וכבר נשאל הרשב״א ז״ל מזה והשיב שכיון שחותמין העדים
באחרונה פלוני עד פלוני עד כשר שהרי
אמרו מילתא בקרובים כשר ·

ונתחזק חזוק

אם ימלך בכך מחר אל יד שיד זאת המגרת · תאמר אליו על שם שמעון בן נוח
שיש נזכרת · ושם ברחמין ימלא המשמעותיך לטובה אמן ואמן עם וכפלם

משפטי החרם והנדוי והנזיפה

השער א

לבאר שיש כח לבית דין לנדות ולהחרים ואפילו
מי שאינו חייב · אמר רבא מנא לן דשדינן שליח
תכי דינא ומזמנינן לדינא דכתי׳ ויאמר משה אל קרח
אתה וכל עדתך וגו׳ · לקמיה גברא רבא פלוניא דכתי׳ לפני יי׳ כי׳ שום שם בב״ד אים
מומחה צריך לחלוק לו ולהזמינו בשמו משום כבודו דכתי׳ לפני יי׳ ולא אמר לפנינו
שהרי משה היה ב״ד עם השם יתעלה · את ושלביה דכתי׳ אתה והם ואהרן · פירוש
שמזמינין לדין שתובע ונתבע · ומנא לן דקבענין זימנא דכתי׳ מחר · וזימנא דבתר
זימנא דכתי׳ קראו שם פרעה מלך מצרים שאון העביר המועד · אעפ״י שלא בא
בנדכבר ליום המועד לא תקפיד עליו שכתוב כיון דבא אח״כ · ומנא לן דאי מתקפד
בשליחא דבי דינא ואמר דלא מחזי כלישנא בישא דכתי׳ העיני האנשים ההם תנקר
לא נעלה · ומכין ירע זה משה שזה ששליח ספר שלי · ומנא לן דמשמתינן דכתיב אורו
מרוז · הכי סברא לית גברא רבא פלוניא דכתי׳ אמר מלאך יי׳ · פי׳ בשעה שמנדין צריך
שיאמר השליח המכרת · וצריך שיזכיר שם המומחה שהב״ד · ומנא לן דמחרימינן דכתי׳
אורו ארור · כלומר שאי מחזי לנד׳ דלא דיליה בכדני מחרימי׳ אותו · דאכיל ושתיד
בנדוי · וקאי בארבע אמות דידיה דכתי׳ יושביה · דאי מחזי לב״ד לאחרי׳ כל מי שיאכל
עם המנודה או עם המוחרם או מי שעומד תוך ארבע אמות דידיה חרשות כירם ·
ומנא לן דפרטינן חטאיה דכתי׳ כי לא באו לעזרת יי׳ ואת׳ עולא בר׳ מאה שפרי שמתי׳
ברק למרוז · פי׳ משעת הנדוי צריך לפרסם החטא שבעבורו מנדין אותו כדי
שישמעו ויראו המשמרים · איכא דאמרי גברא רבא הוה פי׳ מרוז · ואיכא דאמרי כוכבא
הוה פי׳ כדאמר לי שבדיק בנזור היה שם צדיקים במשלים לכוכבים · וקמ״ל שאין ראוי שי
נתחייב אדם בדין · ואפילו צדיק גמור שראוי לנדותו מנדין אותו · ואין חולקין לו
כבוד דאין חכמה ואין עצה ואין תבונה לנגד יי׳ · וקרא מן ק׳ משמים נלחמו הכוכבים
ממסילותם כלא זו עם כוכבא · כי׳ שאר הצדיקים הלכו למלחמה ולכך היה לו למרוז
לילך ולא הלך · ולכך נדהו והחרים אותו · ומנא לן דמפקרינן נכסי דכתי׳ וכל אשר לא
יבא כעצת הזקנים והשרים יחרם כל רכושו · ומנא לן דנצינן ומחינן ולייטינן
ותלשינן שער דכתי׳ ואריב עמם ואקללם ואכה מהם ואמרטם · ומנא לן דכפתינן
ואסרינן דכתי׳ הן למות הן לשרושי הן לענש נכסין ולאסורין · מאי לשרושי אמר רב
יהודה הרדפה · מאי הרדפה אמר רב פפא בנגא דקני · פי׳ שקושרים אותו בקנים זו
לזו ומכסי׳ אותו בתוכן כדי שלא יעמוד בבית האסורין כדינו כעבין המדן · ויש
שנודסין מאי הרדפה כי הא דאמר רב יהודה משמיה דרב מכרין לשונר נסיכין לאחר
שלשים יום · ומחרימין לאחר ששים יום פי׳ שמרדפין אותו בחיוניהם לחזור ולנדותו ·

ואע"ג דכל זמן שלא התירוהו איננו מותר ועומד בנדויו אפי' הכי כדי לאיימו ולהפחידו
ולהכניעו מנדין אותו שבית ואחר כן מחרימין אותו · מהכא משמע שיש כח
לב"ד לנדות ולהחרים ולהכות ולהפקיר נכסים ולנדות ולהחרים
מי שיאכל עם המנודה או מי שיעמוד עמו תוך ארבע אמותיו · ואע"ג דמנודה האוכל
עמו אע"ג דעבר איסורא איננו חייב נדוי מכל מקום רשאין ב"ד לעשות לפנים משורת
הדין · וכן רשאין לנדות מי שאינו חייב נדוי ולהחרים מי שאינו חייב חרם כדי לאיים
ולעשות סייג ולגדר · וכפי אמרו ביבמות דבית דין מתנין לעקור דבר מן התורה
דגרסינן בפרק האשה רבה אמר ר' אליעזר בן יעקב שמעתי שב"ד מכין ועונשין שלא מן התור'
ולא לעבור על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה · ומעשה באדם אחד שרכב סוס בשבת בימי
יונים והביאוהו לב"ד וסקלוהו לא מפני שהיה ראוי לכך אלא שהשעה צריכה לכך ·
ושוב מעשה באדם א' שהטיח את אשתו תחת התאנה והביאוהו לב"ד וסקלוהו לא מפני
שהיה ראוי לכך אלא שהשע' צריכה לכך · ואסיקנא מיגדר מילתא שאני · וכן מוסיפין
בענין החרם והנדוי עצמו לתקוע בשופרות ועם כבות נרות בפתחי ובמטה ונרות דלוקות
וכן מוסיפין בו שלא יזרעו בו ולא יתפלל בו ולא יקברו בו מת ואפי' שמת קטן אוסכולר
אחר הנדוי ולא ימולו לו בן · הכל לאיים עליו העבין · וכדי לבער החטאים מן הארץ
שנאמ' ובערת הרע מקרבך · ואמ' יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם וגו' וכן
רשאי החכם לנדות לכל מי שזלזל בכבודו כמו שיתבאר למטה · וכן כל אדם רשאי
לנדות חבירו כשעובר על דברי חכמים · ואין צריך לומר כשעובר על דברי תורה
ותלמיד שנדה לכבודו כדין נדוי והכל יתבאר למטה בשער הרביעי · וכת' הרמב"ן
ז"ל במשפט החרם שלו שחרם שאחרים מלך ישראל או סנהדרין במעמד
רוב ישראל הרי העובר עליו חייב מיתה · ורשאין המלך או הסנהדרין להמית אותו
והוא כדין של יהושע שדן עכן בדיני נפשות · וכן שאול שהיה רוצה להמית יהונתן
וכן ישראל בימי פלגש בגבעה הרגו אנשי יבש גלעד לפי שעברו על החרם ונתחייבו
מיתה · ויהונתן שוגג הוה שאם לא כן לא היה ניצול · וזה שאמר התרגום ארי קדם
גלי די בשלא עבד יומא דין · ולכך ויפדו העם את יהונתן וגו'

השער השני

לבאר באי זה לשון מנדין ובאי זה לשון חרם · ולבאר גם
שהחכם אין מנדין אותו אלא מלקין אותו · שתלמיד חכם מנדה לעצמו ומתיר לעצמו
ביצד הוא הנדוי · אומר פלוני בשמתא או פלוני מנודה · והחרם
אומר פלוני מוחרם · ואם החרימוהו בפניו אומרין פ"ג
זה מוחרם או פלוני זה ארור · דלשון ארור בו אלה בו שבועה בו נדוי · ואמ'
בית דין שהיה אין מנדין אותו אלא אומר הכבד ושב בביתך כלומר מחול על כבודך
ושב בביתך · או עמוד כאדם שיש לו כובד ראש שיושב בביתו דמשום כבודו אין
מזכירין לו לשון חרם ונדוי ואין מבזין אותו בפרהסיא שנ' ואמר וכשלת היום וכשל גם
נביא עמך לילה כסהו כלילה · מר זוטרא חסידא כי קא מחייב צורבא
מרבנן שמתא
ברישא משמית

נפשיה והדר משמי' לדידיה · וכי הוה אזיל לאושפיזיה שרי לנפשיה והדר שרי לדידיה
· יש שדקדקו מכאן יכול לנדות כהא דמר זוטר' משמיט לנפשיה והדר משמי'
בר בי רב · ויש שאין רוצין לחלק דדוקא מנודה בי תלתא שאינו חייב נדוי אלא משום
כבודו של צורבא מרבנן היה מנדה עצמו · אבל מנודה שהיה חייב נדוי לא · ואינו
נראה שלא נפקע כחו בשביל שהוא ראוי לכך · ומכל מקום כתבו שהמנודה אינו ראוי
להתיר עד שיותר הוא דהא מר זוטרא שרי לנפשיה והדר שרי לבר בי רב · וזה
מן הראוי שהחכם לעכבו לא תשמע · אמר רב גידל תלמיד חכם מנדה לעצמו
ומפר לעצמו · כתב הרשב"א ז"ל דדוקא היכא דלא קאי בר
נדוי כי הא דמר זוטרא דמדת חסידות בעלמא משום יקרא דבר בי רב הוה משמי'
נפשיה אבל כשנדה עצמו כשהיה חייב נדוי לאו כל כמיניה להתיר עצמו והרמב"ם ז"ל
חולק דסובר דבכל ענין מנדה לעצמו ומפר לעצמו שכך כתב בפרק שביעי מהלכו'
תלמיד חכם שנדה לעצמו ואפילו נדה עצמו על דעת פלוני ואפילו דבר שחייב עליו
נדוי הרי זה מפר לעצמו עד כאן · אמר רב פפא תיתי ליה דלא משמתינא
צורבא מרבנן מעולם אלא כי מחייב צורבא מרבנן שמתא
היכי עביד כי הא דכמערבא ממנו תבינדא מצורבא מרבנן · פירוש להלקותו
ולא ממנו נשמתא פירוש לבזיוני וכל שכן להחרימו מפני שהשמתא והחרם ענין המנו'
אמרו ז"ל בפרק ואלו מגלחין מאי שמתא שם מיתה · ושמואל אמר שממה יהיה
כנכנסת בכל איבריו של אדם שנאמר והיתה העיר חרם · חרם בגימטריא רמ"ח ·
וכשיוצאה יוצאה מאיבריו לאלה שנאמר ברוגז רחם תזכור · רחם בגימטריא רמ"ח

השער השלישי

במה שחייב להרחיק ולעשות המנודה והמוחרם ומה
שאדם חייב להרחיק מהם · מנודה נוהג נדויו ברגל
ואסור לספר ולכבס ואסור בנעילת הסנדל · וכן כתב הראב"ד ז"ל · ומכל מקום יש חולקין
ואומרין דמנודה מותר בנעילת הסנדל · ואין מזמנין עליו · ולא כוללין אותו בעשרה
לכל דבר שצריך עשרה ולא יושבין עמו בארבע אמות · ולאו דוקא יושב אלא אפי' עומד
אסור · ומכל מקום משמע לי דדוקא אסור הוא שישב תוך ד' אמותיו · אבל אי איהו
קאי ויתיב · ואתי מנודה ומוחרם לגבי עמו לא מחייב איהו דיתיב במקומו לאתרחק
מתמן ולאו כל כמיניה לאסור לו מקומו · וזה שאמר דקאי בארבע אמות דידיה דהיינו
לולי העומד תוך ד' אמותיו מהמנודה · אבל קדים איהו ואתי המנוד' אצלו לא קאי איהו
בד' אמות המנודה אדרבה המנוד' קאי ויתיב תוך ד' אמותיו · וכדומה לזה כתב הר"ן ז"ל
בחדושיו פ"ק דבבא מציעא ז"ל וא"ת אם כן למה הצריכו חכמי' לתקן מסיכה ומסירה בסימטא
יקנה בד' אמות וי"ל דלא אמרו בד' אמות אלא בשעה ונתנו לו בתוך ד' אמותיו שלא קדם
כלי לא זכה לו לפי שמקומו של כלי קנוי הוא לבעל הכלי עד כאן · וכן כתב בפרק
שקונין בתי' ההלכו' · ומיהא שמעינן שכל הקודם לבא בד' אמות זכה בהן לחבירו הבא
אח"כ לזכות בהן כלל עד כאן לר"ן ז"ל בחי' הלכו' · ואסור ליכנס בבית המוחרם
בעודו בבית דר אמות הן מפני שהן

שברו ואם כן כל שכן שאסור לעמוד בביתו שהוא חבירו בודאי · ונראה לי
דארבע אמות שאמרו שאסור לישב עם המנודה והמוחרם הטעם
דארבע אמות הוו חבירו של מוחרם ולכך הם יכולים לאוסרן לכן דאוסר אדם
נכסיו על חבירו · וגם הרמב"ם ז"ל כתב בפר' ה' מהלכות גזלה ואבידה · וארבע אמות
של אדם כחברו לענין מציאה עד כאן · ונראה לי גם כן דארבע אמות
אלו הוא באמצען ר"ל שהמוחרם והמנודה תופס ארבע אמות
והוא באמצען · ודין שמרחיק ממנו שבי אמות דב' אמות לכל צד הוא תופס שלא שהר"ף
ז"ל כתב בעירובין דכל אמות שאמרו בכל מקום הם שמונה והוא באמצען · ונמצא
שצריך להרחיק ממנו ארבע אמות לכל צד · וכבר כתבתי מה שנראה לי במסכת ר
עירובין בפ' מי שהוציאוהו בפסק יד' שלא שמואל ונפק מפומיה דמר יש לחוש לדברין
ולהתרחק ממנו ארבע אמות לכל צד · ונראה לי שארבע אמות שאמרו
למוחרם תפסי' אפי' ברשות הרבים אע"ג דבמציאה לא אמרו
ארבע אמות שלא בסימטא או בשדה הפקר משום דשאני גבי מציאה דתקנתא דרבנן
היא משום דדחקי ביה רבים ומי עבכן ארבע אמות דידיה ואתו לאנצויי אבל גבי
מוחרם אפי' ברשות הרבים תפסיד ארבע אמותיו במו שאמרו בגט ובעזוב · אבל מ"מ
בשום מקום לא תקנו ד' אמו' בשדה חבירו הילכך מוחרם אינו אוסר ארבע אמותיו שלא
ברשות הרבים או בסימטא או בשדה הפקר אבל לא ברשות אחר · ר"ל בבית שום אדם
כך נראה לי · ויש לעיין ארבע אמו' שמזכרו גבי מוחרם אי אמרינן דאפי' מהלך קונה
ד' אמותיו או דוקא יושב או עומד לפי שראיתי לרא"בד ז"ל כתב גבי מציאה דאין ארבע
אמות קונות שלא בעומד אבל במהלך לא וצ"ע · ומכל מקום דעת הרא"בד
ז"ל שאדם יכול לנדות את חבירו ולמעט בדינו שיוכלו לעמוד
עמו תוך ד' אמותיו שכך כתב ואם רצו לייסר אותו · ולא יכבל מן הנדוי יכלו למעט
בימי נדויו בתחלת נדויו בגו' שיאמרו יהא בנדוי יום או יומים ויהיו בני אדם מותרין
עמו באכילה ובשתייה אלא שאין יושבי' עמו בבית הכנס' ולא בדרכים אבל כמו שירצו
יראו למעט או לרבות · מערה יש לנו לפרש כי מה שאמרו בדיני המנודה
שאסור לישב עמו ולאכול עמו ואסור לספר ולכבס ואסור בנעילת
הסנדל ושאר ספיקו' יש עליו הכל איננו שלא במנודה סתם או שאמרו בדיהא בנדוי חוץ
מדבר פלו' ופלו' כי למה שהוציאו מן הנדוי הרי הוא מותר ולשאר כל הדברים הרי הוא
מנודה כמו' · אבל אם פרטו את נדויו ואמרו יהא בנדוי לכך וכך לדבר פלו' ופלו' לימים
כך וכך הכל כפירושם אין עליו מכל אסו' המנודה שלא מה שפרטו ולזמן שפרשו עכ"ל
הרב ז"ל · ודברים מקיימים הם בעיני דכשלא חומרא שיוכלו להוסיף עליו
גם כי הא מילת' מאורו ארור יושביה שיכולין ב"ד לאחרי אפי' האוכל
עמו אע"פ שמדינא אין כאן חרם שלא אסו' שלא לאכל מעליו ממה שהז' בדינו מ"ל לרב ז"ל
אלא וכן נמי לפי שיכולין להוסי' עליו חומרו' ממה שכתו' ואריב עמם ואקלל ואכה מהם

ואמרטם וכתוב הן למות הן לשרושי הן לענש נכסין ולאסורין · שלא להקל עליו מאחר
שהוא חייב מדינא מכין לכן · וכן כתבו מקצת שהקונס עצמו לדבר הרשות כחרם
כגון אם לא יפרע ליום פלו' כך וכך שיהיה מוחרם דלאו כל כמיניה
לנדו' לעצמו לכל העולם · וכן כת' הרב ר' חסדאי בר' גבי שטר שכתוב שחברו עצמם
לעשו' שותפו' מאומנותם וקנסו עצמם שאם יפרדו תוך הזמן שיהיו מוחרמים ונשבעו
לקיים שותפותן · ונשא הרב על זה והשיבו זה לשונו שלא מה שאמרו שהיו מוחרמי'
בדין השט' בכל מומרותיו ובכל איומין כזה יש לדון · שום השבועה בעשיית
באחריות כדרך שדרו של שטר במצא שהנדוי והחרם קבלוהו לדבר הרשות ולתנאים
שביניהם לבינם ולא לדבר מצוה לפי' לאו כל כמיניהו לנדות את עצמם לכל העולם ואין
אנו זקוקין להתנהג עמהם מנהג נדויים כלל · ובדקי"ל לן מנודה לתלמיד אינו מנודה
לרב והכוונה לגדול ממנו · ואעפ"י שהוא קנה אחר שאינו לעבירה גמורה ומילי דשמי'
ואעפ"י שסוף סוף אלו שעברו בתנאם עברו ג"כ על השבועה כיון שבשע' שקבלו נדוי
לא נעשה שלא לדבר הרשו' שהרי עדיין לא נשבעו אין כח בידם להזקיקנו לנהוג עמהם
את נדוי עכ"ל וגם כן זה דעת הר"ן ז"ל בתשובה · ואין דין זה ברור בעיני שכיון
שסוף סוף מוחרם הוא מקבלתו תכף אנו חייבין להתרחק ממנו שכך דינו
של מוחרם שבלא"ו יושביה · ואחר שהוא מוחרם מאי איכפת לן אם הוא מוחרם על דבר'
מצוה אם לאו · ומה שכתב הרב ז"ל דלאו כל כמיניה לנדות את עצמם לכל העולם ·
יש לעיין ולמה שהרי ד' אמותיו שלו הם ואחריו הם כדאמרינן גבי גטין וגבי מציאה ג
וגבי עירוב דאמר רבא הנותן עירובו יש לו ד' אמות ומילכך כיון דשלו הם א
אדם יכול לאסור נכסיו לכל העולם · ואע"ג דאיפסק דאין אדם יכול לאסור ארבע
אמותיו ברשות הרבים אפי' הכי לענין זה שאינם כשלו משום חומרת החרם · ואל
תקשה ותאמר והיאך אפשר זה שיהיו שלו לחצאים · דלקולא אינו כיוצא בזה גבי
עירוב וכ"ש שבלא"ה כן לחומרא דאמרי' בערובין בכל מערבין חוץ לעבורה של עיר
במי כיון דאמר רבא הנותן עירובו יש לו ד' אמות הרי הוא ליה רשות היחיד ורשו' היחיד
עולה עד לרקיע · וכת' רש"י ז"ל דאע"ג דמשוי להו רשות היחיד לגבי קניית עירוב לאו
רשות היחיד גמורה היא שלא יוכל להוציא מחוצה לאן לתוכן דהא לאו מחיצות איכא
ולא חלוק רשות מי' לענין אי הוי הוא ועירובו במקום א' בני רשות א' · והכי הכא רואה
שא"ע אע"פ שאמרו שהנותן עירובו ד' אמות לאו שלו הן לגמרי · ואפ"ה רואין אותה כאלו
הן שלו לגבי עירוב כדרך שלפניכם ג"כ דד' אמות איכא של אדם לגמרי שיוכלו לאסור
אותם לחבירו אפ"ה לגבי מוחרם רואין כאלו הם שלו לגמרי · והילכך אפי' קבל החרם
לדבר הרשות חייב כל אדם להתרחק מהם כדין מוחרם שבלא"ו אורו ארור יושביה ·
ומה שהביא הרב ראיה מההי' דאמרי' מנודה לתלמיד אינו מנודה לרב אין כדין
דומה לראיה דהתם מיירי בתלמיד שנדה לכבודו וכיון דלכבוד תורה דבכן הביאו מ
מקום לרב ואמרו דלאו כל כמיניה לתלמיד לנדות לרב אלא הרב אינו מתנהג עמו

בנדויה והא' לגדול ממנו · דכיון שמנודה לא כרה אלא לכבודו ואדרבה איננו מוחרם
אלא מפני כבודו התירו לו לנדות לא רצו שהגדול מהמנודה יהיה בכלל דדי לו לתלמי'
שיכריז לכהי גילו ולקטנים ממנו אבל זה שקבל על עצמו חרם ואינו מפני הכבוד רק
מעירת כדר שקנס ע' עצמו שאם יעבו' על שבועתו שיהיה מוחרם לכל ישראל א'עפ'
שלא כתוב בסוף ונשבעו פלו' ופלו' ואפי' שלא יהיה שם שבועה כלל אלא שעשו תקנה
להתחבר בקנס חרם ועברו על תקנה · כיון דמדינא מוחרמים איך יאמר הרב שלא
נתחייב לגדול ממנו · ועוד דכ"ל דמנודה לתלמיד מנודה לכ"ע חוץ מרבו
שיפני שיש לו לחלק בכיד לרבו אמרו שאין נדויו נדוי לגבי הרב הא לכ"ע נדויו נדוי
וא"ע שגדולים ממנו · ודראיה דאמרינן בגמ' מנודה לתלמיד איננו מנודה לרב · לרב
הוא דאיננו מנודה הא לכ"ע מנודה · ומדאמר סתם לכ"ע ש"מ דמנודה הוא אפי' לגדול
ממנו · ועוד דדוקא כנדוי אמרו הא בחרם דאמירי מוחרם לתלמיד מוחרם לרב
ומוחרם לעיר אחרת מוחרם לעירו לפי שאין מחרימין משום כבוד כעלמא · הילכך
שנשבעים שיהיו מוחרמין משום קנס אפי' שלא נשבעו · אלא שקבלו חרם על עצמם ש
אם יעברו על תקנה ועברו הוו מוחרמים לכל העולם בכל חומרי חרם ואלה ושמתא
בך כ"ל · ומה שאמרו מנודה לעיר אחרת איננו מנודה לעירו הוי טעמ' מפני שלא
נדוהו אלא לכבוד שומפני שזלזל בתם ודבר הלמד מעניינו הוא דקתני מנודה לעיר
אחרת גבי תלמיד שברם מה התם שברם לכבודו אף בעיר אחרת שברו דוקא שברו ל
לכבודם · וכיון שהוא איננו כפוף להם לא הוה להם לנדויי · שלא שידיעו לבני עירו
ואם ידעו וא"ל לכך הוא כבי עיר אחרת כתלמיד שאינו מנדה לרבו · הם הכי נמי בבי
עיר אחרת אין מנדין אותו לעירו · אבל מנודה לעירו שזלזל בכבודם הוי אפקרו' שפי'
וכיון שהוא כפוף להם כדין הוא שנדו אותו ולבקתמ'ר נדויים דהוי לכולי עלמא הא
נדוהו לדבר עבירה או למתוכא מנדה לעיר אחרת מנודה לעירו ואין צריך לומ' חרם
דחמיר כב"ל · ומנודה שאמרו שצריך להרחיק ממנו ארבע אמות יש שכתבו
שבביו וכבי ביתו מותרין דהא אשכחן כתורקנוס בנו של ר' אליעזר
שהיה חולץ תפיליו · וכן מדאבעיא לן מנודה מהו בתשמיש המטה · ואי בני ביתו אסורי
פשיטא דאסור דהא אפי' קרוב אסור שא ש"מ שבביו ובני ביתו מותרין · ויש שחולקין
ודחו ראיות אלו ואמרו שר' אליעזר שאני שהיה צריך לכך כדי לשמשו · ומה שהביא
ראיה מדאבעיא לן מנודה בתשמיש המטה בבר דחה ראיה זו הר"ן ז"ל בחדושיו דאפילו
תמצא לומ' דאשתו אסורה לכתוב כו כדוי משכחת לה לאבעיא בעיא במנודה לעיר אחר'
שאינו מנודה לעירו ואפילו הכי הוא עצמו מנודה הוא · ואם איתא דמנודה אסור
בתשמיש המטה הוא עצמו אסור בכך אעפ"י שאשתו מותרת · ושאלו · מקמי' אר
יהודאי אבל מנודה מהו להכריזו ולא פשט להם כלום · ופשט הר"א
בם ז"ל ומיהו כיון שאין יושבין בארבע אמותיו שלו אין עושין לו שורה ואין · מברכין
עליו ברכת אבלים ותנחומי אבלים שבל אלא כבוד לחיים אין עושין לאבל מנודה ·

וכן נראה לי במנודה שמת שדינו כמאבד לעצמו דאין קורעין ולא חולצין ולא מספידי'
שאין עושין לו כבוד · ולא עוד אלא שמנדין אותו כדאמרי' סוקלין את ארונו · כל כבוד
של חיים עושין לאבלים עומדין בשורה ומנחמין · והיינו דאמר בכתירתו של ר' שיען
הגדול אומר הכרר לומר שדינו כשאר המנודין שמתו שלא להספיד ולקרוע ולהקיל
ארון לפי שהיה רב שלהן · ומייכין לכתונבו כבוד ומורא דבך כתורה שנים ולא עשו
כן אלא כדי שיחזור בו שלא ירבו מחלוקת בישראל · והני מילי לאפקרותא ועובר
על דברי חכמים אבל לממונא כיון שמת פטור מגזרתם ואין סוקלין את ארונו ש
ומספידין אותו כדאמרי נו ע"כ לדתנן בפרק תורת האדם · וכתב הרשב"א ז"ל מי
שנדוהו על שהוא עבריין ופירש מדרכי נביר ומת בנדויו סוקלין את ארונו · ולא
בסקילת אבן אלא מניחין אבן על ארונו כדגרסי' בפ' ואלו מגלחין · ואין מתעסקין
בהספד ואין מלוין אותו · ואין הקרובים לובשים שחורים אלא לבנים · וכדגרסינן
באבל רבתי כל הפורשין מדרכי נבור אין מתעסקין עמהם לכל דבר · אחיהם
וקרוביהם לובשים לבנים ומתעטפין לבנים ואוכלין ושותין ושמחים שאבדו שונאיו של
מקום ועל זה אמר הלא משנאיך ה' אשנא וגו' · ומ"מ ישראל מתעסקין בקבורתם · ואם
חזר בו אעפ"י שלא התירו נדויו מתעסקין עמו לכל דבר דהא הוא נדבה מדבנן דקוש
דשמתיה ר' יהודה ולא שבק שמתיה ומת · ובעו למעיילינהו למערתא דחסידי ולמערתא
דדייני וקבלוה מערתא דדייני ע"כ לרב ז"ל בתשובה · ומנודה איננו חייב בעטיפת
הראש · ואבעיא בגמ' מנודה מהו בתפלין ועלתה בתיקו · וכתב הריף ז"ל דכל הני
תיקו דאיתאמר בהאי ענייבא הני תיקו דרבנן נינהו ואזלי בהו לקולא · ומנודה מותר
בשאלת שלום ומותר בד"ת דתניא מנודה שונה ושונין לו נשכר ונשכרין לו · ויש אומ'
ה"מ לממונא ולאפקרו' אבל למילי דשמיא אסור לקרות בתורה ומותרין בני אדם ד
לדבר עם המנודה דכיון דנשכר ונשכרין לו א"מ שלא ידברו אחרים עמו והוא עמהם
וה"ה למוחרם שהרי אמרו אבל עושה לו חנות קטנה כדי פרנסתו · ואמר אביי וכוכי
מילי בפקתא דערבות · וכיון דזכין מיהא מכלל דמותר לדבר עמו והוא מותר לדבר
עמהם ברחוק ד' אמות · ומ"מ דוקא זכוני מיהא שהוא סחורה קטנה שאינה צריכה משא
ומתן · וכתבו בתוספות צריך עיון אמאי בקט לאחד חומנות ושמא אתא לאשמועינן
שלא ירבה בסחורה רק כדי מזונותיו ונפרנס ע"כ · ואפי' יש לו מה יאכל מותר
לעשות כדי מזונותיו כך נראה לי · ומנודה איננו חייב בקריעה דאבעיא בגמרא
ועלה בתיקו · ותיקו דרבנן לקולא · ואיננו חייב בכפיית המטה דאבעיא בגמ' ועלתה
בתיקו · ומותר בעשיית מלאכה ומותר ברחיצה · ויש שכתבו שמות' בנעילת הסנדל
ויש שחולקין כמו שכתבנו למעלה ומותר בתשמיש המטה ומשלח קרבנותיו ·
יתר על זה המוחרם שאינו שונה לאחרים ואין שונין לו · אבל שונה הוא לעצמו כדי
שלא יפסיד תלמודו ואין נשכר ואין נשכרין לו · ואין נושאין ונותנין עמו אלא מעט
כדי פרנסתו · וכן יראה שהמוחרם אסור בנעילת הסנדל אפילו

אבי׳ למאן דסרי בתכודה · ולפי׳ זה אילת׳ דר׳ אליעזר כשברכוהו חביריו ובא ר׳ עקיבא והודיעו שחלץ מנעליו וישב לו ע״ג קרקע אלמא אסור בנעילת הסנדל דודאי הא דר׳ אליעזר חכם היה דלשון ברכוהו כשר לקללה שהיה מחרם ומ״ה חלץ מנעליו דאלא כדי היה אפשר שלא היה חולץ · ומ״ה כשמט וישב על גבי קרקע משום כפיית המטה · וכן נמי בתוספת נוסחי כתוב גם וקרע את בגדיו · ומשמע דמוחרם חייב בקריעה · ואלו מנודה אינו חייב לקרוע שא ודאי ברכוהו כמו לחרם · ומ״ה כתב בכל החומרי׳ אלו שאינם במנודה · והרמב״ם ז״ל בפ״ז הלכות ת״ת לא חייב למוחרם לא לחלוץ ולא כפיית המטה ולא קריעה אבל הראב״ד ז״ל דמוחרם חייב לחלוץ מנעליו · כתב הרמב״ם ז״ל בפ״ה מאי המנהג שינהוג המנודה בעצמו ושנוהגין עמו · מנודה אסור לספר ולכבס כאבל כל ימי נדויו ואין מזמנין עליו ולא כוללין אותו בי׳ לכל דבר שבקדשה · ולא יושבין עמו בד׳ אמות אבל שונה הוא לאחרים וכו׳ ·

השער הרביעי

יתבאר בו על מה ועל מה מנדין · על כ״ד מנדין בין איש בין אשה ואלו הן · א׳ המבזה את החכם ואף בו אחרי מותו בין רבו בין שאינו רבו · והוא שראוי להורות ויגע בתורה והיא במסכת סוטה אין משקין את הגיורת ובפ׳ מי שמתו · ב׳ המבזה שליח ב״ד דשלוחו של אדם כמותו · ג׳ הקורא לחבירו עבד · ד׳ המזלזל בדבר אחד מדברי סופרים ואין צריך לומ׳ מדברי תורה והוא בפ׳ זה בורר · והכהו קמורא׳ · ה׳ מי ששלחו לו ב״ד וקבעו לו זמן ולא בא · ו׳ מי שלא קבל עליו את הדין מנדין אותו עד שיתן · ז׳ מי שיש בידו דבר המזיק כגון רע או סולם רעוע מנדין אותו עד שיסיר הזיקו בפ״ק דקמא ובשלהי שנו בעדיות · ח׳ המוכר קרקע שלו לגוי מנדין אותו עד שיקבל כל אונס שיבא מן הגוי לישר׳ חברו בעל המצר והיא בהגוזל זוטא · ט׳ המעיד על ישראל בערכאות הגוים ואוני׳ ממנו בעדותו ממון שלא כדין ישראל מנדין אותו עד שישלם בפ׳ הגוזל · י׳ טבח כהן שאינו מפריש מתנות ונותנן לכהן אחר מנדין אותו עד שיתן והוא בפ׳ הזרוע · יא׳ המחלל יו״ט שני של גליות אע״פ שהוא מנהג אבותינו בפ׳ מקום שנהגו · יב׳ העושה מלאכה בערב הפסח אחר חצות · יג׳ המזכיר שם שמים לבטלה או לשבועה בדברי הבאי כמדרים · יד׳ המביא את הרבים לידי אכילת קדשים בחוץ או כעין קדשים והיא בשלהי פ״ט שחל · טו׳ המביא את הרבים לידי חילול השם · בירוש׳ שלח ליה שמעון בן שטח במסכת תענית פ׳ ג׳ · טז׳ המחשב שנים וקובע חדשים חוצה לארץ והיא במסכת ברכות פ׳ הרואה · יז׳ מכשל את העור · והיא בפ׳ אלו מגלחין · יח׳ המעכב את הרבים מלעשות מצוה · והיא בירושלמי בפ׳ ואלו מגלחין · יט׳ טבח שיצאת טרפה מתחת ידו והיא בסנהדרין בפ׳ זה בורר · כ׳ טבח שלא בדק סכינו לפני ת״ח והיא בפ״ק חולין · כא׳ שמקשה עצמו לדעת · והיא בנדה פ׳ ב׳ · כב׳ מי שגירש את אשתו ועשה עמה שותפות בינו לבינה · או משא ומתן המביאין לו ליזקק זה את זה כשיבואו שניהם לב״ד · כדין אונס · והיא בפ׳ ב׳ דכתובות · ועיקרה במסכת שמחות · כ״ג חכם ששמועתו רעה

רעה · והיא בפ׳ ואלו מגלחין · כ״ד המנדה מי שאינו חייב נדוי והיא בפ׳ הנז׳ · ויש לקיים הנה מכשל פרשה · ומלבד אלו הכ״ד מצינו במקומות אחרי׳ ובם מי שנושא קלים ותמורים או ב׳ ט׳ לעקור דבר מן התורה או שואל דבר שאי אפשר והיה בהקומץ רבה · והמגיס דעתו כלפי שמים ומעכיר רחוקי המעגל · וכן מי שהלך ר׳ ערעור עם חבירו בדבר אחד ומסר אותו דבר למלך או לשופט דמשמתינן ליה עד דמייתי ליה וקיימי׳ בבי דינא והיה בהגוזל זוטא · וכן ת״ח שמחזיק במחלוקת כנגד הרבים שמנדין אותו כדי שלא ירבו מחלוקת בישראל · ומייתי לה בפ׳ הזהב קבורה של עכנאי · ובסוף פ״ק שבת · איכא אחריני׳ ההוא תלמידא דאורי בהדקא דהרנין כר׳ שמעון שמתיה רב המנונא משום דבתריה דרב לא איבעיא ליה למעבד הכי · ובסוף פ׳ מציאת האשה איכא אחריני · ובשמתא להני מאן דלא יימר ליה ענן ענן מן קרקעי או מטלטלי · ובפ׳ קדושי׳ נמי איכ׳ אחרי׳ · סבר דביאת לא אזי לפרקי דרב הברם הל׳ רב המנונא ז״ל מציבהו · ובפ׳ ר׳ אליעזר דמילה איכ׳ אחריני קרבי ליה רישא דטווסא בחלבא א״ל אמאי לא תשמתינהו וכו׳ · פ׳ כתל ההוא גברא דטבע באגמא דסמכי ופריה רב שילא לדביתהו · אמר ליה רב לשמואל תא לשמתיה · ובפ׳ אלו מגלחין איכא נמי אחריני · מת בעיר כל בני העיר אסורין בעשיית מלאכה וכו׳ · חזה הנך אכפי דקא עבידי עבידתא אמר להו הנך אכפי בשמתא והמזלזל בנטילת ידים והיא במסכת עדיות את מי נדו את ר׳ אלעזר בן הנר שפקפק בנטילת ידים · ובירושלמי העושה דבר שלא כשורה צריך נדוי · וכן מבבל שאין דנין דיני קנסות · כתב הר״י ז״ל למנהג בישיבות שמנדין אותו עד דמפייס בעל דינו · והגאוני׳ כתבו אחרת · אומן שמכוין מלאכתו במועד דאמרינן שתאבד ואין המלאכה שלו · וממון אין לו לקיבצו בבדי שרים שקונסין אותו בשמתא ובנדוי · אמרינן בגמ׳ ההוא טבחא דאתפקר ברב טובי אמרו אביי ורבנן לשמתיה אזל לגוף פייסי ופו׳ · ומזה משמע שחכם מנדה לכבודו · וכן תלמיד · דאמר רב הונא תלמיד שנדה נדויו נדוי דתניא מנודה לרב מנודה לתלמיד · מנודה לתלמיד אינו מנודה לרב מנודה לנשיא מנודה לכל ישראל מנודה לכל ישראל אינו מנודה לנשיא מנודה לעירו מנודה לעיר אחרת · מנודה לעיר אחרת אינו מנודה לעירו · לרב הונא דאינו מנודה הא לכולי עלמא מנודה · למאי אילימא למילי דשמיא והא אין חכמה ואין עצה ואין תבונה לנגד ה׳ אלא לאו לכבוד עצמו · שמע דתלמיד שנדה לכבודו נדויו נדוי אף שאינו מנוד׳ לרב · ומזה משמע שהרב והתלמיד ונשיא לא יוכלו להחרים מי שזלזל בכבודם דודקא נדוי אמרו ודי בכך · אבל חרם לא תנינו · ויש אחרים ששמעו שהוא מזלזל בכבוד חכם או תלמיד אותם אחרים יכולין להחרימו דמילי דשמיא הוו וקרוב לחלול השם · ועל כן השומעין יכולין להחרימו · וצריך שיזהר התלמיד שלא יכריזו לפני הרב אלא אם כן רבו חולק לו כבוד · ואם לאו · ועם כן · הרי הוא כמפקיר כבודו · וצריך נדוי · ויש מי שכתב דשאמרינן מנודה לרב מנודה לתלמיד · דוקא לתלמיד

ולכל בני החבורה כלה אבל לכ"ע לא רא"כ מה בין נשיא לרב · שאם שאר שנדהו מנודה
לכל חבירנו · ונשיא שנדה מנודה לכל ישראל · וכן נמי כתב הר"אבד ז"ל מנודה לעיר
אחרת שמנודה לשאר עיירות ומעיר דוקא שהכהו דשנו בריך · אבל בעדיפין מיניה לא
ואיידי לא מיתא לי בהכי דהא אמרו מנודה לעיר אחרת אינו מנודה לעירו משמ'
דהא בשאר עיירות מנודה · ולא פלגו רבנן ואכן הכי נפלוג · וכן מי שמנדה
לרב שאמרת שאינו מנודה לכל ישראל · לא מסתבר לי הכי דכיון דהאי אבעבד כחכם
וחייב בנדוי למה לא יהא נדוי לכל ישראל · הלכך נראה לי דברים כפשטן דמנודה
לע' ..ן מנודה לכל שאר עיירות שבעולם אפי' דעדיפין מיניה · אבל מנודה לעיר ש
אחרת אינו מנודה לעירו אבל לשאר עיירות מנודה כין דעדיפין מיניה · ואין צריך לומר
דזוטרין מיניה וכן הרב שנדה לכבודו כיון דבר נדוי הוא דאיתפקר ביה ודאי לכבודו
מנודה לכל ישראל · וכן התלמיד שנדה לכבודו כיון דחייב נדוי הוא נדוי נדוי לכל
ישראל שאם שהיה לו לחלוק כבוד לרבי שיתירא הוא · וכיון שלא חלק לו כבוד אמרינן
שאין נדויו נדוי לגבי הרב · אבל לכל ישראל הוי מנודה · ונראיה דאמרינן בגמ' מנודה
ולתלמיד אינו מנודה לרב הא לכ"ע מנודה · וכתב ומה בין רב לנשיא נראה
לי שיבא דמנודה לכל ישראל מנודה לרב ומנודה לכל ישראל אינו כ
מנודה לנשיא · ומעמא דהא נשיא לגבי כרב ואכן תלמידי דידיה אכן · ושלכך דין נשיא
לכל ישראל כתלמיד לרב · דמנודה לרב מנודה לכל ישראל ומנודה לתלמיד אף על פי
שמנודה לכל ישראל אינו מנודה לרב וכן גבי נשיא אעפ"י שנדוהו כל ישראל אינו ·
מנודה לנשיא · ונשיא נדהו מנודה לכל ישראל · ברם צריך הוא למידע
כשאמרו מנודה לכל ישראל אינו מנודה לנשיא · וכן מנודה לתלמיד
אינו מנודה לרב דוקא שנדוהו לכבוד בעלמא שביזה תלמיד חכם או ביזה לכל ישראל
אבל מי שנדוהו על אחד מכ"ד דברים שחייבין עליהן נדוי אעפ"י שהמנדה קטן מישראל חייב
הנשיא וכל ישראל לנהוג בו נדוי עד שיחזור בתשובה מדבר שנדוהו בשבילו ויתירו לו ·
וכן כתב הר"אבד ז"ל · גרשינן עמ' ריש לקיש הוה נטיר פרדסא · אתא ההוא
גברא אכל תאני רמא ביה קלא לא אשגחיה ביה אמר ליהוי ההוא גברא
בשמתא אמ' ליה אדרבה ליהוי ההוא גברא בשמתא אם ממון נתחייבתי לך נדוי מי
נתחייבתי לך · אתא לבי מדרשא אמרו ליה שלו נדוי שלך אינו נדוי · מאי תקנתיה זיל
לגביה דלישרי לך · לא ידענא ליה · זיל לגביה ר' יהודה נשיאה דלישרי לך דהנשיא נדוהו
ואינו יודע מי נדהו ילך אצל נשיא ויפר לו נדויו הרי שלפי שהמשון רצה לנדות שלא
כדין · אמרו שנדוי הנ' כנדוי · מכאן מבואר שהמנדה מי שאינו ראוי לנדות חייב נדוי
ואיכא למידק אמעיקרא מאי לא הוי ההוא גברא דהוה אכיל תאני חייב נדוי
והא ריש לקיש רמא ביה קלא ולא אשגח ביה וקי"ל דמבדלין אגזילת ממון
ויש שפירשו דההוא פרדסא לא הוה מריה דריש לקיש דהא לא אמר נטיר פרדסיה אלא פרדסא
דאחריני הוה · ומ"כ לא הוה לריש לקיש לנדויי אעג' דהוה חייב ממון · עד דלקי בעלי'

ושנאה בינו לבין היה עונש או יפרע בכרבונם ולאעג' שמואל היה כר' לא הוה ליה לנדוי
עד שיבא בעצי · ועוד כ"ל דפרדסיה דידיה הוה · ואפ"ה לא עביד הכים דינא לנפשיה
עד דלאזמיניה קמי אחריני לדינא · ועוד י"ל דהא קיימא לן דאין מנדין לשאת
עד שיכנו בו שני וחמישי וכתנים את פרע דודאי בשרוצה לבקוש אם
כדה אותו הרשע כידו משום דהוה שעתא בזלן הוה אבל הכא
כדאמר אחר שלקט · וההוא שעתא ממונא הוא חייב לשלם ואין עליו נדוי · וכתב הר"אבד
ז"ל דאמרי ליה לריש לקיש שלו נדוי אם ממון נתחייב לך מי נדוי מי נתחייב לך מכבי
שלא אמרו תחילה שלא יאכל שמא היה סבור אותו האוכל שהן עומדות ליתפש אייד
ומחזב כמה אוכל וכמה יפרע · ואו היה כך לא היה פס אסור · ועל כן כשסברתי כלא
התראה שלא כדין עשה · וזה שחזר וכדהו יפה עשה אבל אם התרו בו והודיעו שאינו
עומד למכירה ואינו רוצה שיאכל והוא היה אוכל על כרחו זה חמסן הוא וא"עג' דקא
יהיב דמי · ומי שהוא חמסן מעוברי עבירה וצריך לנדותו עם כל זה ומכאן
משמע דאין מנדין אלא לאחר התראה · ומכאן · נא דין א' לכן שמעולם אין מנדין שום
אדם אלא לאחר התראה · וכ"ל דדוקא הי האי גוונא דהכן לא ידענא בוודאי אם היה
דעתו לאכול או לפרוע · אבל בכי אדם שעושין אי זה דבר ידוע כמונעם שאין לדעת
אין צריכין התראה · ואכ' בכי אדם שהם כורחים בהלכה ומקהל לפטור עצמם ממסים
אינם צריכין התראה דמותרין ועומדין הם · ונראה שכל כיוצא בזה כשמוחין בהלכה
לגזול הקהל · וע"כ מנדין אותם לאלתר ואי אתי ונייתי לדינא מתירין אותם לאלתר
ככ"ל · ויש חולקין וכן כתבו שמעולם אין מנדין אותם אלא לאחר התראה · ברם צריך
את למידע דאיכא שמנדינן מפני שלא נייתי לדינא · כיון שאמר נייתנא
לדינא מתירין נדויו דגרסי' בפ' הגוזל ומאכיל · האי מאן דנקיט פתיחא עילויה על דלא
אתי לדינא לא קרעינן לפתיחא · פירוש שטר הנדוי · על דלא נייתי לדינא פי' שאמרו
לו בא תן לו ולא נתן לו והיה לו פתיחא כיון דאמר נייתנא לדינא קרעי' לפתיחא ודוקא
לאמר לא נייתנא אבל לאמר לא אתינא אעפ"י דאמ' אתינא לא קרעי' עד דאתא · וטעמא
דמילתא משום דלפריעה כאנוס הוה דילא לית ליה · הילכך כיון דאמר פרענא קרעי'
ליה לפתיחא דמעיקרא לאו מורד הוא אבל כאותו אתינא הא אי לאו מורד הוא הוי אתי
והילכך עד דאתא לא נפיק מכלל מורד · ואמ' קודם שיתירו אותו יפרע שכר הסופר
אם כתבו לית שטר הנדוי · וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות סנהדרין צ' שנשלחו לו ב"ד
לבא ולא בא מתירין אותו מיד וכותבי' עליו פתיחא ונותן שכר הסופ' וכשבא שיבא קורעין
הפתיחא · כתבו עליו פתיחא מפני שלא קבל הדין כיון שאמר הריני מקבל את הדין קורעין
שנדוי · ומ"מ שמעי' מיהא דהא דרי' לקיש שהמנדה את חברו שלא כדין הוא ראוי בנדוי
והילכך אם א"ל חבריה אדרבה ליהוי ההוא גברא בשמתא הוא אינו בנדוי אבל חבירו הוא
המנדה ראשון בנדוי כיון דקא בעי לנדותו שלא כדין היה ראוי לנדוי והילכך כשאמר
אומר לו אדרבא ליהוי ההוא גברא בשמתא חל עליו הנדוי ולא עוד שחייב השני עם ה
האדן · אבל אם הראשון ראוי לנדוי נדהו ואמר ליה

ונ"ל דלא אדרבא להוי ההוא גברא בשמתא ראשון בנדוי שני אין נדבריו כלום דלא שי
יתא בנדוי כיון שהראשון היה ראוי לנדותו וכדין נדהו כשאומר לו השני אדרבא אינו
כלום · ומעתה שאדם שאינו חייב נדוי שנדותו אין זה נדוי דאי לא כשהראשון בר נדוי
נחזר ואמ' אדרבא למה אין נדבריו כלום אלא ש"מ דטעמ' דמילת' הכי קאמ' דבכל זמן ש
שהראשון אין ראוי לנדותו ונדהו שני ראוי לנדוי דקא בעי לנדות חברו שלא כדין
הילכך כשהוא אומ' לו אדרבא חל עליו הנדוי אבל כשהראשון מנדה כדין א"ע"פ ש
שהלוה מנדה נ"כ ה"נ שלא כדין וליתא כאן נדוי שא"כ היה ת"ח ואז צריך לנהוג
נזיפות לכבשיה מפני כבודו כך כ"ל · וראיתי לרב ר' מנחם ז"ל מי שנדה שלא
כדין נדויו נדוי וצריך התר או שיבקש שלשה ואם א"ל אחר אדרבא עליך יחול אף עם
האחרון לחכם נדויו של שני נדוי ושל ראשון אינו נדוי וצריך הראשון היתר או מן
המנדה או משכנגדו ואם אינו יודע מי הוא ילך אצל נשיא אבל מי שנדה מן הדין
אין לשנה אין לכבודו וא"כ האחר עליך אדרבא אין נדויו של שני חל כלל · ולא כתברנו
לי תחלת דבריו משום דמשמע שדעתו שאם לא אמ' אדרבא הראשון הוא מנודה ·
ודברים מתמיהים הם בעיני דכיון דאינו בר נדוי הראשון אין חל עליו הנדוי · ונר'
להכי נקט דאמ' אדרבא דלא שמעינן דא"ע"ג דשני לא הוציא לשון נדוי אלא אדרבא
וה"ל למימר כיון דראשון לאו בר נדוי הוא האי דאמ' אדרבא לאו כלום הוא קמ"ל ד
דאדרבא משמע לשון נדוי א"ע"ג דלא הוי בר נדוי כלל · ומ"מ שמעי' מהכא דמי שעבר
עבירה שראוי לנדותו מן הדין ועמד אי זה אדם ונדהו א"ע"פ שאינו מעמי הארץ ונדהו נדויו נ
נדוי כיון שראוי לנדוי אבל אי זה אדם שיכתב שררא לעצמו או מתוך ממונו או מתוך
יחסנותו שלא תורה ועברו ליה אי זה זילותא לא יכול לנדויי משום כבודו דדוקא תלמיד
או חכם אמרו שתורתן אומנותם אבל מי שאינו בן תורה לא הילכך אם נדה ואמר ליה
חבריה אדרבא שלו אינו נדוי של חבירו נדוי כן כ"ל · גרסינן בגמר' אמתיה דר"ל
חזיתיה לההוא גברא דהוה קא מחי לבנו גדול · א"ל להוי ההוא גברא בשמתא דקעבר
משום ולפני עור לא תתן מכשול דתניא רבי ר' ישמעאל ולפני עור לא תתן מכשול ·
במכה בנו גדול הכתוב מדבר · ומכל מקום גדול לא איקרי בהאי ענינא שא
עד עשרין ותרתין שנין או עשרין וד' כדאמר במסכת קידושין
ידך על צוארי דבריך משתיכר ועד עשרי' ותרתין שנין · ואמרי לה מתמניסר עד עשרי'
וד' · ירושלמי פ' ואלו מגלחין העושה דבר שלא כשורה צריך נדוי דהדא
אמתא מן דבר פטי הוה עבדיה קיימיה חדא בכנשתא אמת חד שערא
מחי חד מינוקא יתר מן צורכיה אמרה ליה יהוי ההוא גברא מוחרם · חדא ר' אחא הגמ'
ליה צריך את חשש על כפסק הדא אמרה העושה דבר שלא כשורה צריך נדוי
נדוי צריך את למידע דכי אמרינן לעיל שמכרין לעושה מלאכה כשיום מת בעיר
דוקא כשאין שם חבורות דאמרינן בפ' ואלו מגלחין שמע קל שפורתא
דשבבא הוה הכי אלמא דקא עבדי עבידתא אמ' ליהוו אינשי בשמתא ולאו מכבא

השער ה'

איכא במתא? אמרו ליה חבורתא? איכא במתא א"ל אי הכי שרי לכו ·
בבאר בו כמה ימשך זמן הנדוי וכיצד מתירין אותו · וכן נבאר בו דין
ברוסו בחלום · תנו רבנן אין נדוי פחות מל' יום · ואין נזיפה פחות מז'
אמר רב חסדא נדוי שלנו כנזיפה שלהם ונזיפה שלהם שבעה וכו' · מהכא משמע
שאין נדוי פחות מל' יום לדידהו ולדידן ז' ימים · ונפקא מינה דאי חכם נדהו משום
כבודו והלך לו אין מתירין אותו עד לאחר ל' יום לדידהו ולדידן ז' · אחר הזמן הזה כיון
דהלך לו מסתמא ניחא ליה שיתירוהו אחר זה הזמן וכמנא לדידן מתירי' אותו אחר ז'
וכן מ משמע עיקר · דהא בהדיא אמרי' בגמ' ונדוי שלנו כנזיפה שלהם דהוי ז' משמע
דהכי הלכתא · אלא שתמהתי שלא ראיתי לראשונים ז"ל פסקו דנדוי שלנו דין כו והם
פסקו דנזיפה שלנו יום א' א"ע"ג דנזיפה דידהו ז' · וכיון שפסקו שחלוקה נזיפתם
מנזיפתנו ש"ה ראוי לחלוק בנדוי שלנו לשלהם · הילכך א"ע"ג דנדוי ל' יום · נדוי שלנו
ז' ונפקא מינה דחכם שנדה לכבודו והלך לו מתירין אותו אחר ז' מיד · וכן כ"ל
דדוקא מינה כמי שעומד במרדו ורואי לנדותו מעם שניה שמנדין לאלתר ושונין אחר
ז' ומחרימין לאחר י"ד דהא בהא תליא כן כ"ל להלכה אבל לא למעשה מפני שלא ראיתי
לא' מן הראשונים כתב כדברי · וה"מ נדוי אבל חרם אפי' דידן אינו ל' · וכן כתב הרא"ם
ז"ל · ומ"מ כשאמרנו שסתם נדוי ל' יום או ז' לדידן ה"מ דלא פייסיה אבל אי נדהו א
ואזל ופייסיה לחכם או לבעל דיניה מתירין אותו מיד אי מפייס דאמרי' בגמרא ההוא
טבחא דאיתפקר ברב טובי בר רב נחמנא אמרו ליה אביי ורבנן לשמתיה מר · שמתיה
לסוף אזל פייסיה אמר היכי ליעביד לשרי ליה לא חל עליה נדוי ל' יום לא לשרייה ליה הא
בעו רבנן למיזל · והיה סבירא ליה לאביי שלא יוכלו אחרים להתירו · א"ל רב חייא בר
אבין [illegible] לך בהא · א"ל הכי אמר רב תחליפא בר אבימי טוט חמר וטוט שרי · פי'
כשם שמנדהו בשופר יכולין להתירו אותו מיד · א"ל ה"מ למנוכא אבל לאפקרותא עד
דחיילא שמתיה עליה תלתין יומין אלא קסבר אביי הני תלתא דשמתיה לא אתו תלתא
אחריני ושרו · פי' מדקאמר קא בעו רבנן למיזל וסוב לא יוכלו להתירו ש"מ דסבירא לי'
דלא לאחריני שיתירוהו · ופת הרין ז"ל דליתא לדה ביאלא מכיון דמפייס ליה
לבעל דיניה לאלתר שרינן ליה · גבי מונכא ההוא איתא דאפקרא שב כמים לבטלה
ושמתיה לאלתר והתירוה לאלתר במבטא · ואמרי' ש"מ תלתא · ש"מ השומע הזכרת
מאחרים צריך לנדותו · וש"מ פיוהו כנגדו אין מתירין אותו אלא בפניו · וש"מ אין בין
נדוי להפרה ולא כלום · הילכך הא דאמר רב תחליפא בר אבימי טוט חמר וטוט שרי
לא שני במונכא ולא שני באפקרותא דאי מפייס ליה לבעל דיניה שרינן ליה לאלתר ·
וכן דעת הרמב"ם ז"ל · כתב אין בין נדוי להפרה ולא כלום אלא מנדין ומתירין בו בע
אחד ע"כ · וא"ת א"כ מה דתנו רבנן אין נדוי פחות מל' יום היכי משכחת ליה
אי דמפייסיה לבעל דיניה הא אמרת טוט חמר וטוט שרי ואפי' לאפקרותא · ואי דלא
מפייסיה היכי שני ליה בתלתין כיון שעומד במרדו צריך לנדותו · יש שתרצו דהכי קאמר
אין נדוי פחות מל' יום · מתחלה כשעת הנדוי מנדין אותו ל' יום לא פחות · ואם יבוא

יסוב בתוך הזמן ומוחלין לו · ואם לא חוזרין לכרותו פעם אחרת · וקא משמע לן דאין
חוזרין לכרותו עוד עד שיעבור זמן נדויו הראשון שהוא ל' יום לדידהו · ולדידן ז' לפי
מה שכתבתי · א"כ איכא למימר לעולם דלא פייסיה וא"ה לאחר ל' יום מתירין אותו
שסבר קב"ל דהוי כמי שהוא חייב מלקות שכיון שלקה כיון לא חזר שוב אין מלקין
אותו ולמ' דוקא שבא לב"ד שיתירוהו אבל אם ז"ל בנדויו ולא חשש באותו מנדין
אותו עד שישובו · ובשיטות שקלין את ארוכו · ע"כ להרא"בד ז"ל ולדידי קשיא לי ואפי'
בא לב"ד תוך יתירוהו כיון דלא פייס בעל דינו אלא ש"ל דדוקא באפקרותא אמרינן
קבי וכשהלך שהבס חוץ למקומו דכיון דבגו לא כדאי אלא לשלשים מתחלה דעתו
שיתירוהו אחר שעבר זמן נדויו מי שירצה להתירו כיון דהלך לו · הלכך אם בא לב"ד
יתירוהו שלא כידיעתו · אך אם ירצה עוד לחזור ולנדותו הרשות בידו עד דמפייס
ליה כ"כ · והר' אשר ז"ל פסק כאביי דלאפקרותא לא שרינן ליה א"עג דפייסיה לבעל
דיניה עד דבתר תלתין · אמר אמימר הלכתא הכי בתלתא דמשמתיה אתו
רב אשי לאמימר · והא תניא א' מן התלמידים
בתלתא אחרינן ושרו יה"ג · לא דאתי בקלת אחריני ושרו
שנדה ומת חלקו איכא מופר כלל · לא איכא מופר · אלא לאו איכא מופר · אין שבאו
פי' שאם מת א' זה מהם יקחו אחר מן השוק שכשגדו יהיה עמהם ויתירוהו · אין שבאו
אחרים יתירו לנדוי · מי בעי תלתא דחשיבי כמותיהו כדאמרי' בההוא רבנן דמשתים
רב יהודה ליכא דלישרי לך זיל לגבי נשיאה דלישרי לך וכן משמע מעובדא דריש לקיש
דשמתיה ההוא גברא ומשום דלא ידיע ליה מי הוה אמרו ליה זיל לגביה נשיאה · מאי
טעמא דתב"ר דבעי גברי דסקילי דגברי ואיכו שבאיכו יודע מי כדאי ילך לו אבל בפיה
דמשתא כאיש עדיף · וכתב הרא"בד ז"ל כ"ל שבל אותם בני אדם שנמלכו בהם בשעת
השמתא והשתיקו עמהם גם הם כשבים מאותם מתים ובשיתירוהו צריכין שיהיו בשעת
שנדו ומת אחד מהם אם
המיתר או בני אדם כבגרם ואותוכי כמותם · ושלשה
לאו אין מנדין אותו · וכ"ל
כתן רשות לאחרים מנדין אותו השכים · ואם
דרוק' מת א' מהם ובשארו השכים ואז שגרם מתירין אותו כרשו' אמק · אבל מתו שבכי
ובת"ו הרשו' שכיחם לאחר · דהל"כ לשמעי' ג' שנדו ומת ב' מהם ומדקנו בא' שמן מיכח
דוק' אחר דכיון שבשאר רוב מכין והוא כתן רשות להם דין אבל אשב לא בכ"ל · ומאי ב'
שנדו אעב' דשמתיה בהדי לא בריבי לבמופיה כולהו תלתא לנדויי של כל אחד ואחד
מפר את חלקו · בבינו כפני עצמו ודין כח בי · וזם בבא כל א' וא' מפר את חלקו ·
נרבי כבין הזה' נדרב' מדרבנן דהו שנו שותעביה את רב יהודה היכי לעביד לשמתיה
צריבי ליה רבנן לשמתיה מתחיל שמא דשמי' א"ל לרבה בר חנה ותדי שמיע לך
כהן · א"ל הכי א"ל יוחנן מאי דכתי' כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי
מלאך ה' צבאות הוא · אם דומה הרב למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו
תורה מפיהו · שמתי' רב יהוד' · לסוף איחלש רב יהוד' אתו רבנן לשיולי ביה · אתא ההוא
גברא בהדייהו רבנן כרחן ד' אמו' כרחזי' רב יהוד' אחיך א"ל לא מספיי' דשמתי' ההוא גבר' אלא
אחוכי כתי אחיך

מ"ד לאו מדידך מחייבנא · אלא דכי אחייבנא נהוות על מ' כדיה אדעתאי דאפי' לגברא
רבא בגופיך לא חנפי ליה · כה נפשיה דרב יהודה אמרו ליה רבנן גברא רבה בר יהוד'
ליבא הכא דלשרייה לך זיל לגבי דרב יהודה נשיאה דלישרי לך · אזל לגביה א"ל אמאי
עיין ביה בדיניה אי מיבעי ליה לנישרי שרי ליה · עיין ביה ר' אמי סבר למישרי עמיד
ר' שמואל בר נחמני על רגלין ואמ' שפחה של בית ר' לא כיבני כן קלות ראש בנדויים
ג' שנים יהודה חבריכו ע"אכו' ולא שרו ליה · כפק נבכי ואזל אתא זיבורא עוקציה
אאמתיה ושכיב וכו' · פי' שיהא חטור בעריו' ולכך מדה כנגד מדה יאכה באבר תשמי'
ואיכא למידק מהא דקתני שפחה של בית ר' אמאי כיהני רבנן נדויה ג' שנים
ואמאי לא שרו ליה ומעשה דרב יהודה נמי אמאי לא שרו ליה כיון דאתי לקמייהו ד
דלישרו ליה · והא אמרי' לעיל טוט אפר וטוט שרי בין לאפקרותא בין לממונא אפי' בגו
תלתין וא"ע דלא פייסיה כיון דחייש שמתא עליה תלתין יומין שרי ליה אפי' לא פייסיה
כדאיתא לעיל · וי"ל דהאי צורבא מרבנן מ"ה לא שרו ליה משום דלא עבדי בסוכה
מעלייתא · ונהי מוכח בגמ' דאמרי' דעבד בר' אלעאי סוזן דתניא ר' אלעאי אזקן אומ'
אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו וכו' וכיון דבמילי דשמייא הוא כל כמה דלא הדיבא
דהדר ביה לא שרו ליה א"עג דאתי לקמן · ואפי' איכ' גברא דחשיב כרב יהודה דילמא
רב יהודה שמתיה אדעת' דשכי דל קיום בשמתיה עד דליהדר · ושפחה של בית ר' שלא
כיהגי קלות ראש בנדויים ולא התירום · מדי שלא רצו שבב בסוכה שלימה ולכך נהגו
בו בנדוי שמא מחזיק במעשיו · ואיכא למידק הכי אמ' ר' יהודה היכי אעביד
לשמתיה צריכי ליה רבנן · והא קימא לן דמנודה מותר בד"ת י"כ לד"ת ע'
פי' כן דרבנן לא בעי למימך מיניה כיון דצריכי למיקם ברחוק ד' אמות · וא"כ כי אמרי'
דמנודה מותר בד"ת הא לתמוך ולאפקרותא דאתפקר ברבנן אבל במילי דשמי' מחרימי
ביה דהוי אסור בד"ת · והראב"ד ז"ל פי' דהאי צורב' מרבנן היה חייב חרם ואה קאמר צריכי
ליה רבנן דקיי"ל לן דמוחר' לא שונה ולא שונין לו ונראין לרבר דהרם הוא עוד דעי קיד
זכור ומת כדאמרי' לקמן שכבכבת נזוף' אסברי · ולי אין צריך לזה דהא שמתא שהוא
שנדוי אסרו מהו שמת שם מיתה ועלה אמרו שבכבכבת · ברמה אמרינן בגן החרם כי
הנדוי ושחרם בייב הם שלא לדברי מעט' הלכך מחמירנא כדשבינן מעיקרא דלא כעג
רבנן למילף מיניה דהא אמרי' דאם דומה הרב וכו' ומנודה אינו דומה למלאך ה' ·
וכתב הראב"ד ז"ל ואם דיבור שמעינן כ"ל כשם שבכבכבת שלשה אברים כך יוצאת ברמה
אברים דוק' כשחוזר בו יפה והתירוהו יפה בדיעה נוחה ולא מפני יראה ואי לא לא וכן
בתב כ"הב ומסתברה כוותיה ע"כ להראב"ד ז"ל · גם צריך את לאודע שהאסור לעולם
בנדוין א' עג' שנדוהו שנים ושבם נדוי ל' יום לדידהו ולדידן ז' א"כ ה' לעולם עומד
בנדוין עד שיתירוהו שכיון שחלה עליו קללת הנדוי לעולם עומד עליו עד שיהא
כי תד ואז יוצאת מאבו ומרמ"ח אבריו דאמר ריש לקיש שבכבכבת נכנסת לרמ"ח
אברים כך כשיוצא זה יוצאת מרמ"ח · כשהיא נכנסת דכתיב והיתה שעיר הקדש חרם
פרש בגמ' הכי יאן כשהיא יוצאה דכתי' כרעתו רחם תזכור רחם בגמ' הכי הגני · וכתב

וכתב הרא"ש ז"ל דפרש יש בין כשהמנדין עצמן מתירין או אחרים בלא ידיעת המנדין
כגון שמתו המנדין או שהלכו למדינת הים שהמתירין עצמן מודין להתיר אם
בא מקצת תשובה או כשלא ראו שחזר לעבירה אע"ג דלא ידיע להו אי עשה תשובה
מעליתא מפני שבל לדעתם נתנדה ועל דעתם יותר · אבל אחרי' אין מתירין לו לעולם
עד שיחזור בו חזרה גמורה · וכיצד מתירין הנדוי או החרם · אומ' לו שרוי לך
ומחול לך · ואם התירוהו שלא בפניו אומרין פלו' שרוי לו מחול לו · וכתב
מתירין החרם או הנדוי בג' אפי' הדיוטות דכי היכי דג' הדיוטות מתירין את הנדר כ
במקום שאין מומחה ה"נ מתירין את הנדוי במקום שאין מומחה כנדוי כמו נדר הוא
דהא אמרינן בסוף ד' מיתות במעשה דר' אליעזר הותר הנדר שמ' נדוי כמו נדר מקרי
וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהלכות ת"ת · וכן יחיד מומחה מתיר את הנדוי ואת החרם
ואע"ג דהוא לא נדה ולא החרים · ומ"מ אם המנדין ב' או ג' או רבים אין יחיד מומחה מתי'
אותו דבעינן אחרים שיתירו כמו שמנדין כמו שכתבנו למעלה · ומצאתי כתוב
בשם הראב"ד ז"ל שהשיב לחכמי לוניל שאין חרם כשבועה לענין היתר
ואין צריך שאלה לחכם אך צריך שיהיו שם כל המחרימים בחרם ואם עצמן יתירו · גרסי'
בנדרים אמר אילא אמ' רב נדוהו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו
נדוהו שלא בפניו מתירין לו בין בפניו בין שלא בפניו · יש שפרשו דכיון
שבפניו נדוהו אלים נדוייה ולא מעיקר' אלא בפניו דומיא דמאי דאמרינן בפ' השולח כל
מילתא דאיתעבדא באפי בי עשרה בעינן בי עשרה לאפלוגיה · ולפי פרושא אחד
התירו אינו מותר · ועיקר פירושא דמשום חשדא הוא דאין מתירין לשלא בפניו פעמי'
שיתירוהו והמנודה לא ידע וכשלא ינהג בו נדוי יבא לחשדן הכל כשנדוהו שלא בפניו
ליכא חשדא שאף הוא סובר שמא התירוהו שלא בפניו כשם שנדוהו שלא בפניו · וזהו
כאות שאמר בפ"ק שיעור המודר הנאה מחבירו ואין מתירין לו שלא בפניו · ופירש
בירוש' דטעמ' משום חשדא ולפי זה כל שהודיעוהו דליכא חשדא מתירין לו שלא בפניו
וכל שהתירוהו כמי אעפ' שלא הודיעוהו מות' בדיעב' · אמנם הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהלכות
ת"ת כתב להו כשמעתא משמ' דסבירא ליה כפי' קמא · ומתירין את החרם
ואת הנדוי אפי' במקום רבו · ותלמיד שנדה לכבודו יכול להתיר
לכרו · אפי' במקום רבו וכן כתב הרמב"ם ז"ל · גרסינן בנדרים פירקא קמ'
אמר רב יוסף נדוהו בחלום צריך עשרה בני אדם להתיר לו לפי שאפשר
שבשליחות המקום נתנדה ולכך צריך עשרה להתירו שהשכינה עמהם · והוא דמתנו
אבל תנו ולא מתנו לא ואי ליכא דמתנו אפי' תנו ואי לא ליזיל וליתיב על פרשת דרכי'
ויהיב שלמא לבי' עד דמקלע ליה דגמירי הלכתא · פי' שמתוך שלו' הי' יחזרו לו שלום
ויכו עליו מן היסורין עד דמקלען ליה י' דגמירין הלכתא · ואפי' ידע מאן שמתיה
צריך י' דשמא אותו שבראהו לשלוחי שוינה שליח למשרי ליה לא שוויה שליח ואפי' שמתי'
בחלמא וגרו ליה בחלמא צריך י' למשרי מאי טעמ' כשם שאי אפשר לבר בלא תבן כך

אי אפשר חלום בלא דברים בטלים ושמא ההיתר מהדברים ההם הילכך בין האי ובין
האי צריך עשרה · וכתב הר"ן ז"ל וכ"ש במי שנדוהו בחלומו אין צריך לנהוג בכל
דין המנודה · וכתב ומסתברא לי דאע"ג דאמרינן הכא דמי שנדוהו בחלו'
צריך היתר אין ללמוד מכאן למי שנדר בחלום שיהא צריך היתר דלא היינו טעמא
משום דאית ליה שמן השמי' נדוהו מה שאין לומר כן בנדר · אף שראיתי לרשב"א בתשובה
שמעשה בא לפניו והצריכו היתר · והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ז מהלכו' ת"ת מי שנדוהו בחלום
אפי' ידע מי נדהו צריך עשרה בני אדם ששונין הלכו' להתירו מנדויו · ואם לא מצא
טורח אחריהם עד פרסה · לא מצא מתירין י' ששונין משנה · לא מצא מתירין לו אפי' י'
שאינן יודעין לקרו' · לא מצא במקומו · מתירין לו אפי' ג' ע"כ · ומי שנדוהו וחייב נדוי
ועמד ל' יום בנדויו ולא בקש שיתירוהו אלא עומד במרדו חייב מלקות דהכי אמ' בגמ'
קדושין פ"ק רב מנגיד על דלא עליה שמתא תלתין יומין ויש שפסקו טעמא הכי מדתנא
דבי אליהו כל שחלה עליו שמתא יום א' חלים עליו מלמעלה ל' יום שני ימים חלה עליו
מלמעלה ס' יום · וכן עד ל' יום כיון שחלה עליו ל' יום מלמטה שוב אין לו היתר ו ת
מלמעלה ואין לו הפרה · אמנם יש חולקי' ופוסקי' כנהרדעי דרב לא מנגיד אלא אמקדש
בביאה משום פריצותא ·

השרש השישי

שכתבנו בהם היתר · שצריך שינהוג אסור בימים
הני ידוע דאע"ג דאמרינן לעיל
דעוט חסר והיכא דפריסיה לנעל' דיכיא מתירין אותו אף דוקא שלא זלזל בנדויו ע
והחרמו אלא עמד כמו מוחרם או מנודה · אבל אם זלזל בחרמו ובנדויו צריך לנהוג
אסור בימים שנהג בהם היתר קודם שיתירוהו כמו שאמרו בנדרים ובנזירות שאם
כן הוא שנהג דאז לא זלזל בחרם וכן כתב הר"ן ז"ל בתשובה ז"ל · אבל מ"מ יש לספק ולומ'
שלא להתיר נדוי עד שינהוג נדוי שלשים יום כיון שהקל בו ועבר עליו אלא אם כן
יבוא למתירין שהוא שנהג בזה ולא היה סבור שיהא חייב לנהוג בדין מנודה וא"כ אם
הקל עליו נדוי ראוי להתירו לאלתר ע"כ לשונו · וכ"ל דהוא הדין אם הוא אנוס כגון
שלא היה יכול לנהוג נדויו שא"כ יודע הדבר שהוא נוהג בדיני ויהיה חייב למלכו' מיתה
ואז אנוס הוא · ולא זלזל בחרם אם לא נהג נדויו · שאין לך דבר שעומד בפני פקוח נ
נפש אלא ע"ז וג"ע וש"ד · וכן דכתי' אני בא' עדיה חשוד שסבב גוי להכות את חבירו
והכהו הגוי בהדרת פניו ולא נודע לקהל בבירור מי היה המסבב והחרימו כל מי
שסיבב הדבר תרע תהוא · אח"כ נודע ע"י גוי ובאמתלאה מי היה אך לא בעדות
ברורה · ואח"כ נתפשר החשוד עם בעל ריבו ע"י חתון אך כל הימים מחזיק בדבריו
שמעולם לא היה המסבב · ולהסיר מכשול אליכו פניו שינהוג בדין מוחרם ואח"כ נתי'
אותו ולא רצה כי אמר בלבו שמא יבא הדבר לפרסום ויודע · וע"כ היה טוען שמעולם
הוא לא היה מסבב ולא היה בכלל בחרם · ואני כי יראתי ממכשול הקהל אמרתי ש
שיתירוהו שלא בפניו ובלא ל' יום לפי שהוא לא זלזל בחרם אלא מפני הסכנה כי ירא
שיבא הדבר לפני השר ולכך לא רצה להראות עצמו שהוא מוחרם · ואע"ג דאמרינן
נדוהו בפניו אין מתירין אלא בפניו היינו משום חשדא היא כמו שכתבנו למעלה

ואם כן ירידעתו אחר הסיתר וכן נטנו · וזהו ס׳ אחרי׳ צריך לכתוב אסו׳ כימי
אסר כתב כתם הסיתר כדקבל׳ מי שנדר ועבר על נזירותו אין נזקקין לו
עד שיכהו׳ תאיסו׳ כימי׳ שכתב כתם הסיתר · כ׳ דא׳ בנזיר׳ מועט · ר״ל שלא כתסל בנדרו
יתר מל׳ יום · אבל בנזירו׳ מרובה ר״ל שבטל בנזירותו יותר מל׳ יום כיון שיכהו׳ האיסור
ל׳ יום וכתבנו כתם הרא״ב ר׳ ז״ל דקא דאמרי׳ שבנזירו׳ מרובה ל׳ יום אע״פי שכהגי׳ איסור
כמה ימי׳ דוק׳ בנזירו׳ שסתמו בסיעו׳ הזה · אבל בנדרי׳ אפי׳ בטל כמה צרי׳ שיכהוג אסו׳
כימי׳ שכתב כתם הסיתר · ויש חולקי׳ עליו שאין מחמירי׳ יותר בנדרי׳ שאין בהן
קרבן מבנזירו׳ שיש בו קרבן וכ״כ דודאי כיון שהביאו בגמ׳ גבי נדרי׳ ס׳ מן חדא
דיכא אית לא · וכן כהגנו ·

השער השביעי

בנזיפ׳ · אין נזיפ׳ פחות מז׳
ימים ואעפ״י שאין ראי׳ לדבר זכר לדבר ויאמר ה׳ אל משה
ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם ז׳ ימים · איני ברבי ובר קפרא הוו יתבי וקא גרסי וקשי׳
לא סמך · אמר ליה ר׳ שמעון בר׳ לבר קפרא · דבר זה צריך · א״ל מה ר׳ שמו׳ בזה אזל א״ל
לאבוה ואיקפד · אתא בר קפרא לאיתחזויי ליה · א״ל בר קפרא איני מכירך מעולם · ידע
דנקיט מילת׳ אדעתי׳ נהג נזיפ׳ בנפשי׳ ל׳ יומי׳ · א״כ היכי אמרת דנזיפ׳ ז׳ · ונירין בשיא
שני פי׳ דנזיפ׳ דנשי׳ ל׳ ונזיפ׳ דידהו ז׳ · ונזיפ׳ דידן חדא יומא · כי הא דשמואל ומר עוקבא
כי הוו יתבי וגרסי׳ הוה יתבי עוקב׳ קמי דשמואל ברחו׳ ד׳ אמו׳ · פי׳ דמר עוקב׳ תלמיד
הוה לגבי שמואל שלא שמואל היה אב ב״ד וכי הוו יתבי בדינא הוה יתיב שמואל קמיה דמר
עוקב׳ לפי שמר עוקב׳ היה אב ב״ד ולפי׳ היה נוהג כבו׳ למר עוקבא בשעה שיושב בדי׳
והוו חייקי ליה דוכת׳ למר עוקב׳ בפת ויתבי כי היכי דלשתמעון מיליה · פי׳ כדי שיהיו
דברי מר עוקב׳ נשמעי׳ אעפ׳ שהיה שם שמואל שיו חוקקין לו מקום אסוריים כדי שיהיו
דבריו נשמעי׳ וכל יומא ויומא הוה מלוי ליה מר עוקב׳ לשמואל עד אושפיזיה · פי׳ עד ביתו
כתלמי׳ לרבי׳ · יומא חדא איטריד מר עוקבא בדיניה הוה קא אזיל שמואל בתר׳ עד דמטא
לביתי׳ · א״ל לא בהבא לי׳ לשרי מר בתיגרלאי · דבר שמואל למר עוקב׳ כתלמי׳ לפני רבו
ואלם דעתי׳ על שאלך אחריו · אפך הנהג ידע דבקי׳ ביה מילת׳ בנזיפ׳ נהג נזיפות
בנפשי׳ חדא יומא · כמנהג׳ מיכיבזיפו׳ הן לנש׳ ל׳ יום · נזיפ׳ דידהו ז׳ יום נזיפ׳ שלנו יום א׳
ובכולהו שלת׳ איכי כזיב׳ לא אמרי׳ מקצת היום ככלו שלא צריך לנהו׳ כלם ימי׳ שלמים ·
ועכין הנזיפה שהוא עוש׳ מוכלם ומתבייש בביתו ומתאחא בין בני אדם ואיכו עומד
בגילוי הראש · וממעט בדיבורו ובעסקיו עמי שהוא נזוף ומרוחק מגדול ממנו ·
וצרי׳ שירא ז׳ עבינו דזהו׳ ענג׳ · אבל איכו נוהג בשאר דיני מנודה׳ ואין צרי׳ שירחקו בני
אדם ממנו לא בה׳ ביל׳ ולא בשתיי׳ ולא כי ביב׳ ואיכו אסור בשאת ש״ב ואיכו חיי׳ בעטיפת
ומות׳ בכיחון ובכביב׳ תכבה׳ ואין בו שום דין מדיני מנודה ומוחר׳ · שלא שמשמע לי
שאסו׳ בתספור׳ בהותו יום דאין׳ לא נאכח ועבב לספר ולגל׳ וגם הנזיפ׳ איכה צריכ׳ היתר
שלא מצינו לבר קפרא ולמר עוקב׳ שהוצרכו להתירו · ובמנהג בעבייני׳ שו במה דרכים
אחרי׳ ובמה ספרו׳ ובפרט להרא״ש ז״ל כת׳ שאדם שבמי׳ יב חדש כמו שכשה׳ בית נזיפתו
ט׳ פב׳ מרתו · ואיכו כראה לי להוכירלתי מדרכים שכראו לי כמו שסייעוני מן השמים ·

הלכות טרפות למהר׳ ר׳ דוד אבן יחייא ז״ל

פרק א יודיע שמות חלקי הריאה וגם כן שמות המקומות אשר הריאה יסתרך שם וראיתם בגמ׳ ·

הב׳ יודיע שני ערפיות הריאה ומיניהם וראייתם בגמרא ·

הג׳ כמה תקונים יש להכשיר הסירכא ושקצתם מיוחדים ושקצתם משותפים ·

הד׳ בסירכות האונא ומאומה כפי הסוג ופרט׳ מחלוקי הסירכא ונדעום הפוסקים להכשיר ולהטריף · והמנהג שם היותר ראוי ·

הה׳ בסרכות האונות והאונא כנוג שבי מחלוקי הסירכא וכן דע׳ המכשירים והמטריפים ·

הו׳ בסירכת הורדא בב׳ הסוגים ופרט׳ חזה קנה לב טרפשא ושמניכו׳ וביוצ׳ אחרים מהריאה לשאר המקומות ר״ל בנושאי הסירכא ·

פרק א

הריאה בכחירת כללותה יחלק לשני ערונות ר״ל שני חלקים כוללים שביהם כל הריאה · ונראה כי כל חלק
מאלו הב׳ חלקים יקרא ערונה · אמר ר׳ יוחנן שקיפין בריאה ר״ל אם נמצא נקב בריאה
ולא ידענו אם קודם שחיטה ב׳ יקבה וטרפה או לאחר שחיטתו ובשרה מבקגי׳ בריאה
במקום אחר ומדמינן אותו בזה לו אידמו בפריא שבריאה שאחר שחיטה ניקב כמו זה
ואם לאו טרפה · ואמר רבא לא אמרן אלא באותה ערונה אבל מערונה לערונה
לא · ופרשי׳ פירש ערונה נקראת הצד הריאה ימיני או שמאלי · ואלו שתי ערונות
מורכבות מבשר וקרומות ושמפונית · ובשר עצמותה מבואר בנפשו כי הוא בשר
ספוגיית · וקרומות הוא בשר דק ודם סתום זה על זה · מקיפות כל הבשר מהאדם׳
כדמות המקום למתקומם · וכן ביארו רב ושמואל ורב אסי הריאה שניקב רב ושמואל
דאמרי תרוייהו קרמא עילאה · ואמרי קרמא תתאה · ופסק׳ הרמב״ם בהלכו׳ שחיטה
פ״ח ש״ם ניקב זה בלא זה מותרת עד שיכקבו שניהם נראה שהם שנים · ושמפונות
הם קנים דקים חלולים מעורבים ומבובכים בבשר הריאה · ויש שמפון גדו׳ שבוא יורד
מהקנה · ושמפונות דקים מאד דבכן ר׳ שמעון חזו׳ עד שתנקב לבית השמפונו׳ ופירש
בגמרא על זה שיש שמפונות קטנים ובבחינת הבהמה תתפרד הבית הגמרא שם בלא
השתי ערונות · חמשה חלקים קר׳ אם הגמרא אונות רבה לומר אזנים שהם דומים
ובערונה אשר לצד ימין בם הבהמה תלויה ברגליה ובכי מעיה כלפי הטבח יש שלשה
ובזה שמצב לצד שמאל יש שתים · וזהו שאמרו · אמר רבא
סימנא אוני איש לם בריאה

לריאה אפא כלפי גבה · תלתא מימינא ותרתי משמאלא · עוד צריך לדעת שבבהמה
הזאת מהבהמה שמתפרד יש בריאה שני חלקים גדולים אחד לצד ימין · ואחד לצד שמאל
ושני השני חלקים כפי קצת הפוסקים הטבע המורה עליהם הוא גם כן אונא כמו שפי'
המורה על החלקים הקטני' שהם האונות · לא שהוסיפו על תיבת אונא הבדל מהחלקי'
שקטנים ואמרו אונא גדולה · וסמך להם לקריאה גדולה מה שאמר בגמרא · והלכתא
שמדמין אפי' מערונה לערונה · ומדקה לדקה · ומגבה לגבה · אבל מגבה לדקה ומדק
לגבה לא · ופירשו ההולכים בשאלת השטה : שדקה וגבה אינו תואר לבהמות בכאן ·
אלא תואר לחלקי הריאה להורות שקצתם קטני' קצתם גדולי' · ולפי זה התיבה המודיע
זה החלק הוא גבה כשתאחרות אל אונא · ולפי שמצינו תיבות רבות כח הוראתם תיב'
בפרדת קראונא הפוסקין אומה · ר"ל אום שבזה השם יורה שהיא גדול מהאחרו' לדמיון
אום בערך הכבות שהן קטנות · והחושב שנקרא אונא בלא הבדל מגדולה קשיא לידי
שאין ראוי לקרוא בשם אחד הקטון והגדול · וכ"ש שרבא אמר אונא אוני אית לה לריאה
ואם איתא שאומא בכלל אונא הל' למימר שבעה אוני ובכלל שאונא יורה על ה' חלקי'
הקטנים : ואומא על השתים · עוד צריך לדעת שתיבת ריאה בשתם הוראתה על ב
כל אלו החלקים הנזכרים קטני' וגדולים · דתנן ריאה שניקבה טרפה וזה הדין יערך
בכל א' מחלקי הריאה · ולפעמים האמוראי' קראו החלק בשם הכל כי בשמע' רב נחמן
ריאה הסמוכה לדופן אין חוששין לה לפי המקבלה ריאה בכאן · יאמר על גב האומות
לא על גב האונות שזה הדין איננו באונות · ורב נחמן עצמו קרא גם כן לגב האונות
בכללן ריאה כמו שאמר ריאה שנקבה ודופן סותמתה · וזה הדין איננו אלא בגב האונו'
לבד · והמעיין צריך לדעת כאשר תיבת הריאה משמע בכל דרי את בסוה · וכאשר
בחלק ממנה כי זהו שרש גדול לאמות המשפט · עוד צריך לעיין הריאה בבחינת
השטחים שמנה · בשטח חיצוני · ושמנה בשטח פנימי · השטח החצוני הוא כל מה
שכנגד הבשר והצלעות שנקרא דופן · וזה השטח החצוני בכלל שקרא גב הריאה ר"ל
שהוא למעלה מהשטח הפנימי · וזה הגב כפי הדין חלקוהו לגב אונא לגב אומה · לגב
השלם שהוא למעלה מהאחרונים עד התכלית שהוא מחובר בשדרה · וקצת הפוסקים
ישתמשו ג"כ בזה לקריאת החלק בשם הכל · וקראו לגב השלם שהוא למע' מהאחרונים שי'
ערונה · כי שם ערונה גם כי מוכנה הארמית לאומת הבאה כמו שפי' בעל הערוך
לא אמרן אלא באומת ערונה פי' אומה דריאה קראו ערונה לשטח הגב החצוני למעלה
מאחרי' אומא ואונא עד השדרה שהוא הגב השלם · עוד בריאה מלשון בעל יורה דעה
שקרא ערונה לתכלית הגב השלם לבד · כמ"ש ריאה שניקבה כו' וכן בכל מקום השלם
עד הערונה בשרת שבריאה שקרא ערונה לתכלית הגב השלם שהוא מחובר בשדרה ·
וכן קראו כגב הוא חתוך שפול חדוד · חתוך הוא המקום ההתוך אשר בשבת הם
החתך יפריד הערונה לחלקים שקראום אומות ואונות וזה המקום נקרא מקום ד
דבינתייהו ר"ל שסובבו אלו החלקים זה אצל זה · שפול פירושו תחתית כי תחתי' הבד

ספולי דטורא ובערך שפל מביא ולירכתי המשכן תרגום ירושלמי שיפולי משכונה ·
ובנגע בקבהו תרגום ירושלמי ספולוי נראה כתחתית וכן ירך וכן קנה הכל נקרא
שיפול · והסכימו כלם שהשיפול האמתי הוא השפה התחתונה מהאומה כי מעלה מ
שבהמה לצד תקנה שהוא המחובר עם הראש · והאומות הם החלק מהריאה היורד ד
מרוחקות · ובזה יהיה דין בעל הלכות גדולות שכתב בוועה בשפולי אומה אם אין בשר
מקיף אותה טרפה · וקצתם חשבו שהשיפול ימנה גם כן באונות כי כל גשם בבחינת
מנבנו יש לו מעלה ומטה · ולדעתם שיפול ריאה יכלול אונא ואומה · הדוד היא תיבת
אשתקה על קצוות הריאה שהם כנגד החזה שהם דקים ומחודדים · ואחרים קראו
שיפול למה שאנחנו קוראים בכאן חידודים ובכבת זה החלוף הוי להבנת הבהמה אם
יהיה עליון לראש הבהמה יהיה כל מה שכנגד הזנב שיפול והוא קצת תחתית האומה לדעת
כלם · ותחתית האונות לקצתם · ואם נקרא עליון לנגד שדרת הבהמה מפני שהיא
הולכת על הרגלים ועליו כנוח השדרה יהיה חדודי האונות והאומות שפול מפני שאין
בשפל וסמוך לחזה שהוא כנגד הארץ · ויש בגמ' מקום נקרא ביני ביני והוא שהוא
אין מרלא דאוני ר"ל שלא במקום שאוררא אל נגב האונות והיא טרפה כיון שניא
יתירה · ובכנפים יש שטח אותה · וכן יש לדעת שבזה השטח הפנימי יש אזן קטון כ
נקרא בגמ' איונוניתא דורדא ולא קראוה אונא מפני קטנותה וזו האיגוניתא הם הכרם
אן יתדה בשדה והיא כטמכת בעזר אחד שכולד משלפם ונראונהו כיה שורדא ·
ואחר ביאור שמות חלקי הריאה · נבאר בשם המקומות השכיבכ אליה · שאין תכגב
פוסל בהן והיא לפעמים נערכת אליהם · ואלו המקומות שני מינים · הא' מקיפי' והב'
שכנים · המין הא' המקיפים הוא דופן הצלעות · וזה הדופן הוא אשר כלי נ' ורכב מ
מבשר ועצמות · ושמנה חלוף בדין לאסור ולהתיר כשהיא ריאה בבשר לבד או בצלעות
לבד או בשניהם : וג"כ יתחלף זה הדופן בבחינת שמגב שמה שהוא נוכח האונא נקרא
דופן נר ויש בהם קילא · מפני שהוא מכלית שטח מקיף בדיעבד לריאה כנגד האונות
ולכן נקרא מקום דביתייהו · ר"ל שסובבות האונות עם הדופן בלי הפרש כלל · ויקרא
זה החלק הנר מיצר החזה · ומה שהוא כנגד האומה נקרא דופן רחב ר"ל שלא יתאחד
בדוחק כמו האונות · ובגמרא אתקפתא שהתקיפו לרב נחמן מסתירת דידיה לדידיה ·
שם זה החלוק כאומרו התם באומה איכו מקום דביתייהו הכא מקום דביתייהו במקום
האונות · ומן החוט ולמטה נקרא חזה ובכל מה שיתדבק שם הוא טרפה · מפני שאינו
מגין לריחוק האונות והאומות ממנו · המין השני שכנים בלתי מדובקים והם כגו
חזה וטרפש וקנה ולב ושמניכות וחוט השדרה · החזה הוא מדובק נדובק בצלעות הכל
איננו מדובק בריאה · ולצורתו שהוא עשוי כמין מרזב לא יכבה הריאה בו · ולכן אמרו
אי זהו החזה מן החוט ולמטה ואינו דופן להגין כמו שבכבר ביארתי · והטרפש הוא
מורכב מבשר ועצבים מבדיל בין הריאה לבני מעים וכבד · וקנה ולב ושומן הלב והן
השדרה הם מבוארים · וצורת הריאה היא גשם כלי ר"ל מורכב מגשמים מתדמי

מתרדיי החלק שהם בשר וסתעגנו וקרומו ובבחינת הכמות המתפרד יש לה ה' אונות
וב' אומות וורדא כמו שפירשתי ובבחינת המתדבק יש לה שטח פנימי וחצוני ובבחינ
ת זובה יש לה תחלה ותכלית · ושיא מוקפת מהדופן הצלעות אשר יקיף שטח החצוני
מה אומה יאומות · ושכיבים התקומות הנזכרים מחזה וטרפש וכיונא בו ·

פרק ב

בשוני החלאים סים בריאה · כפי המסכה כל טרפיות הריאה
בכללי כב' סוגים עליוני הא' נקרא נקב והב' חסרון · דתנן ריאה
שניקבה או שחסרה טרפה · ובאור זה ריאה שניקבה נקב אפי' שאין בו חסרון בשר אלא
כמו מחט התוקבת את העור בהפרדת חלקיהם לבד טרפה · ובתנאי שיהיה הנקב
מעביר שתי קרומות · כי כשניקב הא' כלבד לא נטריפנה · ולדעת הרשבא צריך ש
שיהיו שניהם מנוקבים כבבת אחת אבל אם ניקב זה שלא כנגד זה כשרה · הסוג השני
נקרא חסרון ר"ל שנחסר מכמותה בין במתדבק ר"ל חלק ממנה בין במתפרד ר"ל מן
מתוכן האונות או שאומות · ולזה תמצא שכב' אלו הסוגים ר"ל נקובה וחסרה כלל הכ'
לכם כל טרפיות הריאה · והסוג הראשון הנקרא נקובה יחלק אל מינים רבים או יהיה
נקב בפועל או נקב בכח ר"ל שאין שם בריאה עתה אפי' שינפחו אותה אין בה נקב
כרגע · וקבלו חכמי התלמוד שמה שסביבו בתוספת ריאה שניקבה תכלול לנקב בכח
ב"ב · ומפני זאת הקבלה כל החלאים שנמצאו בריאה אם יש איפשרות שבאו לנקב אף
הריאה מטריפין אותה אפי' שתעלה בנפיחה · ולזה פה רבא ורב נחמן וחדשו טרפות
הסירכא בלומדם אמר רבא הני תרתי אוני דסמיכי להדדי לית לנו בדיקותא ר"ל כל
ריאה דסריכא תטריף · ותנן רב נחמן ריאה הסמוכה לדופן במקום חונפין לה · וכל זה
ע"י סירכא כמו שנפרש עדיין ב"ה · ותשובתם לזה מפני שאמרו אין סירכא בלא נקב ·
ולפי קצת המפרשים בלא נקב ר"ל שתקדם לסירכא ולפי קצת שעתיד להיות הנקב אחר
שסירכא · ובכלם הודו שטעם הסירכא תנאי מפני נקב · והסירכא היא רצועה מתהווית
מעיבוי הליחות שמוכה לגשם בשתי קצותיה · בכלל א"כ כי הסוג העליון נקב והנקב
תכלול לנקב בכח ובפועל · והסירכא תחת החלק מנקב בכח לדעת קצת ולדעת קצת
נקב בפועל אלא שאינו כרגע מחמת הספק וזהו דעת רש"י ז"ל · ואחר זה ראוי לדעת
שהסירכא בבחינת המקומות יחלק לב' מינים · הא' נקרא מינה וכה · ר"ל שב' הקצוות
מחוברים בבשר הריאה · ונקרא השני מקומות מקום שהנקב פוסל כאן · וכזה המין
אמינו בתלמוד שדבר רבא לבד במקום האונות לבד והיא מקום התלמוד לשאר חלקי
הריאה · והוא אומרו הני תרתי אוני דסמיכי להדדי ר"ל מחמת סירכא נטריפנה אם
... שלא כסדרן וכידיעת כסדרן ושלא כסדרן ג"כ נמצא חלוק בין המפרשים כמו
שנבאר ב"ה · וכיון שרבא לא הזכיר זה המין מחלוקי הסירכא אלא באונות יש לדעת
... ומעשה בימה כיודע כי כלם ילמדו מכאן · האין השני הוא כשהסירכא
מה ... לזולת מזולת לריאה ר"ל שהיא מחוברת בקנה האחד בריאה והשני באחר
שהתאות הזכרים והמקיפים את הריאה שאין הנקב פוסל בכל מקומותיו אפי' שיהיה
...ם בפועל · ואם יקשה לנו בכ"ם מה הדין שתהיה הסירכא מאלו המקומות יהיה

בפרק ואם לאו טרפה מפני שכאשר התחלת הסירכא וסופה מהריאה ברפה שנראה
שהם נקב · אבל חבור הקשה בריאה לא יסבב טרפות · הטרפות והכשרות תלוי'
בידיעת מהו מקום התחלה והצמיחה · ומקום הקבלית והחבור ר"ל כשהסירכא ...
מהריאה לזולת או מזולת לה · וזה המין חדשו רב נחמן כמ"ש ריאה שסמוכה לדופן
אין חוששין לה · העלתה צמחים חוששין לה כמו שנבאר בפרק הג' · ויש לדעת שרב
נחמן לא דבר אלא בדופן והמפרשים נתחלפו במקומות הסבבים שהם חזה וקנה ולב
וטרפש ושמכיכות אם ילמדו מהדופן הדינים בשוה · או אם נתחלפו שהדופן יהיה ...
קולא ובאלו המקומות חומרא אחר שהגמרא לא הזכירם כמו שיתבאר בפרק האחרון
מזה המכתב ב"ה · וכן צריך שתדע שבספרי הפוסקים יש מין שלישי מסירכות לא
הוזכרו בתלמוד · וקראוה סירכא תלויה ר"ל שראשה האחת מחוברת לבד והב' תלויה
אחר שהקצה הב' בלתי מחוברת · ותסכימו כלם שאינה מטרפת כי כל הסירכות שהוזכ'
בגמ' הם שמחוברות בב' הראשים · וגו בראש האחר א"כ היא כשרה · עוד נתנו טעם לפי
שגם שטעם הסירכא מפני נקב · זאת אוכח עתידה להתפרק ממקום חיבורה · אחר
שאין מכרחת אותה לתסירה מעל מקום חיבורה · וגם כראות שאינה חזקה כיון שאין
בה כח להתחבר ולכן איכה אלא רידין וחוטין בעלמא · ולפיכך כת' בעל ספר יורה
דעה וסרכא היוצאת מן האונות או מן האומה או מן הגב ושיא תלויה ר"ל שאינ' נאחזת
בראשה השנית לשום מקום כשרה ואפי' בדיקה לא צריכה · וכיון שהיא כשרה לדעת
הכל לא הזכירוה לענין שומרא כי די לנו במה שהחמירו רבותינו ז"ל ·

פרק ג

בתיקונים שתקן הגדולה להכשיר נקב בפועל · ומיני הסירכות
הכבכבים תחת הסוג הנזכר כמו שפירשתי בפרק הקודם וקודם
שאזכור התיקונים יש לדעת כי לפי מה שהביא הרב ר' יונה בפי' ההלכות משם רבינו
האיי גאון ז"ל אין תקון לחולי הסירכה מחוברת לדופן מפני כי זה המין לא תמצאהו
אלא כמו שכתב רב נחמן ריאה הסמוכה לדופן ודקדק הגאון ז"ל כי יש חלוק בין ש
סמיכות לסריכות כי סמיכות משמעותו ע"י חוטין וורידים ולחות ואז בודקין אותו
במיני התקונים העתידים לזכור אבל בסירכא אין תקון כלל כי כל סירכא נרכיב
יש בה נקב בפועל · וקרום שעלה מחמת מכה בריאה איכו קרום ולפי דעתו ר' נחמן
לא תיקן את הסמיכות והסירכות טרפות בהחלט · ובסבר זה יש אומרא יתיר שיהיו כל
י סירכות באומה טרפות בהחלט · ורוב הפוסקים לא חששו לדבריו · את דברו בסירכא
שהיא חוט שיש בו ממש זות ויתקנו אותה לתכשירה · שכית צריך לדעת שהתקונים שלנו
עתידי' לזכור ואליהם תכלית הספר · מהם לדעת אם זאת סירכא או לאו · ומהם כי גם
שהיא סירכ' קיימת ומוחזקת טרחינן לדעת מקום צמיחתה אם היא מהריא' או מהדופן
כי אם היתה מהדופן כשר' שלא כטריף לחיבור בלבד אלא להתחל' · ולפעמי' גם שהיא
סירכא קיימת ושתי ראשיה מחוברים במקום שהנקב פוסל מטרח טרחינן ולהכשרה
והוא בידיעת אם הוא מקום ריביעיתו או לאו

כי ענן

כי שם מקום רביעיתו לפי דעת רש"י מפני שגם שיהיה שם נקב קודם הסירכא אין לחוש
כי לא תתפרד בזה המקום ויש לה מחסה ומסתור · ולדעת הראב"ד במקום רביעיתו
לא יתהוה הסירכא מחמת נקב אלא מחמת דוחק המקום ההוא · שלישית צריך שתדע
כי התקונים שהוזכרו בגמרא הם חמשה · ומהם מיוסדים לאונות · ומהם לאומות
ומהם כוללים לכל מקומות הריאה כמו שבארתי בטבע כל א' וא' · כי המקום היותר
מוכן לנקב בריאה אפי' כנקב כפועל הוא גב האונה ואחריה תגב מהאומה המוכן
לדנין · ואחרי האונות והורדא המוכנין לטרפה ולסימן הלב וכיוצא · כי הורדא וכל
ששם הפנימי אין לנו תיקון כשסרך לדופן · ולזה כל תקון שיתקן האומה יתקן האונות
אבל לא יתהפך · התקון הראשון נקרא כסדרן · חדשו רבא בסירכות האונות במין הא'
שינה בה והוא אמרו הני תרתי אוני דסמיכי אהדדי לית להו בדיקות' ה"מ שלא כסדרן
אבל כסדרן היינו רביעיתו וכשרה · וגם כי בפ"הד נבאר מהו כסדרן באורך עם כל זה
לבייר התיקון הזה נבאר על מה מורה שם לפרש כסדרן היינו סירכא מאונה לאונה
שאצלה בין מחיתוך לגב בין מגב לגב הכל כשרה · ושלא כסדרן מאונה לאונה שאינה
סמוכה אצלה · ולבעלי התוספות כסדרן יותר קצר והוא מחיתוך לחיתוך · ואפי' שיהיה
הסירכא באלכסון ולר' חננאל אף במקום החיתוך צריך שלא יהיה שם פילוג כמו שנבאר
עדיין · וזה התיקון זכרו בגמ' באונות ולפי קצת הפוסקין מועיל לאומות גם כן · אבל
לא תועיל לורדא כלל שהכל בערך מנכה שלא כסדרן ואפי' מכים שלה שקו"ד שיהיה
מקום רביעיתו · כבר כתב רש"י שחיבת מקום רביעית שלפעמים הורדא תנא לחוץ מן
הכים · וכן כתב רבינו משה בפי"א כדעת המנהג וכן ורדא שנמצאת דבוקה בכיס
או חוץ יוצאה ממנה לכיסא אוסרין אותה · התיקון הב' נקרא [illegible] וזה המין
חדשו רב נחמן בשיש באונות נקב כפועל שמנגד המסכה תטריף מיד · תקנה רב נחמן
בת"ט ריאה שניקבה בה ודופן סותמתה כשרה ר"ל כשנקבה שטח הגב לנוכח הדופן
מהצלעות וכא רבינא ואמר והוא דסביך בבשרא ר"ל שיהא אסירוך בבשר הדופן עם
הריאה בזוף שלא תתפרק לעולם ואם רבינא חולק או מפרש · או מצריך סבוך בבשר
לבד או צלעות עם בשר הכל תשמע במקומו בפרטי · התקון הג' בדיקה · ר"ל נפיחת
הריאה לדעת אם מנוקבת אם לאו · וזה התיקון מציאותו נזכר באונות במ"ש לית ליהו
בדיקותא · כי בדיקה סתם על נפיחת הריאה יאמר · ובמקצת הנוסחאות הוזכרה
באומה כדברי רבים שאמן דלא מפקא זיקא · שנראה שם בדיקה לראות
אם מפקא רוחא או לאו · וזו הנוסח' איכה מוסכמת לדעת הכל · ולכן באמן שמרי
שמעתתא את הבדיקה הוא רב כה זיית בדיק לה בפשורי וכא על האומה · ואם התקון
הזה תועיל לאומות מ"כ שיועיל בחולי האונות לאונה וגם רבים מהמפרשים הרחיבו
שיועיל לסירכות [illegible] מקומות של ז' שהוזכרו בתלמוד כפי מה שנתבאר · התיקון הרביעי
בריאה [illegible] וזהו מ"ש רב נחמן העלתה במים חוששין לה שנראה שלדעת רב נחמן כאשר
הריאה בריאה ושלימה מתבררת ונמחים גם שיהיה בה סירכא כפשוט שלו התחילה

הסירכא מהריאה אלא מהדופן ומקום התחלת הוא מקום הריאה להכשי' ולהטריף
התיקון הו' מכה וחולי בדופן וזה התיקון חדשו רבנן בגום אסברה לי מייתינן בכינא
דחליש פומיה ומפרקינן לה אי איכא מכה בדופן תלינן בה דופן וכשרה · ולפי
דעת רוב הפוסקי' שהמכה בדופן מכריח שהסירכא התחילה מהדופן ולכן נכשירנה
אבל אם יהיה שם נקב כפועל כרגא לענין לדעת אלו נטריפנה אפי' שיהיה שם מכה ·
ולפי מה שנקב הרשב"ם בפ"א מהלכו' שחיטה · המכה תועיל לנקב לדעת אם לאחר
שחיטה ניקבה או לאו כמו שאני עתיד לבאר בפ"הבא כ"ה · והפוסקים חדשו תקון
שני נקרא כדכדיתם כעבוע · וזה התיקון תכליתו מפני שיש בסירכא דעות · ומצד
סברו שהסירכא חוט רוחק שלא תתפרק אפי' שימעכו אותה בין האצבעות כל היום
ולכן נהגו במקומות הרבה למעך דלינטוס הסירכא בין האצבעות דקים להו שלא
תתפרק אם היא סירכא אמיתית וכבר הרשב"א ז"ל הכיח המנהג הזה והכה אותם על
קדקדם · גמ"ש שבעלי המנהג הזה מאכילין טרפות לישראל ושאין ראוי לעשות כן אבל
גדר הסירכא לס"ע עבה וחזקה ולס' דקה מן הדקות הכל יכנס בגדר סירכא כמו שהכבי'
הרב ר' משה בפי"א מהלכות שחיטה שבמקומה בישראל שאם כנאלא חוט יוצא מן האחם
של ריאה לאי זה מקום שיהיה · ואפי' אחוט כחוט השערה אוסרין אותה · ולפי שכ' אלו
המנהגים מקבילים הראשון מכשיר החוטים שאיר יתפרדו בין האצבעות והב' מטריף
כאי זה חוט שיהיה הורה מר יעקב גאון כדמנת פשרה ביניהם שאין ראוי למעך בין
האצבעות שכל סירכא יתמעך · וג' כ' שאין ראוי לאסור מפני אחוטין הדקי' ולכן נוכל
לאחוז הריאה בקנה ולכענע אותה בכללה ג' או ד' פעמים יפה יפה וכל סירכא
הניתקת ע' [illegible] זה כשרה · ותנאתי בשם חכמי לוניל כי הסירכא אם היא
מטרפת הוא מפני שעתידה להתפרק ולכן אסרו הסירכא שלא כסדרן מפני שאינה ע'
עתידה לתתפרק ולפי זה הטעם אם הסירכא בעצמה יהיה כ"כ עבה וחזקה שלא תוכל
להתפרק ראוי שתהיה כשרה · ואפי' שיהיה בורדא וכשאר המקומות הנקראים שלא
כסדרן · ולתת גבול לחוזק הסירכא הוא כמה יהיה הטוב לשלא יתפרד קבלו ד
דמיון מחלוחלת שאם כשאר ממכה הדובקת כמלא כגרא כשרה כי בזה השיעור קיים
לגמרא שהיא בחוזק · ומלא ביטר"א פירשו רוחב ד' אצבעות בשור הגדול ובערך זה
לגזר תהאמו · ולכן הכשירו הסירכות כשהן עבות וחזקות וכתבו סימן אות לדבק טוב
הוא · וכאשר כא הורא תלמידי בדבר בזה שלא אסמוך על שו התקונים ·

פרק ד

בזוג האוחים מנקב כפועל באונה כבסדרן וכן נסירכא במין
מינה וכא ר"ל ששני ראשית מחוברים יחד בריאה עצמה · וראשונה אפי' הלכה
עם פירושיה · ושנית הדינים שפסוקים · אמ' רבא הני תרתי אוני דסמיכי להדדי לית
להו בדיקה ה"מ שלא כסדרן אבל כסדרן היינו מקום רביעיתו וכשרה · ונמצאו חלוק
בפוסקי' בהבנת מאמר רבא בב' חלקי' הא' בידיעת כסדרן · הב' בהבנת טעם · מ
באומרם היינו מקום רביעיתו · שב' באומרם כשרה אם הוא כשרה בבדיקה או בהחלט
שלא בבדיקה · בסדרן ושלא כסדרן פרשו שתי אונות מאונה לאונה שאצלה

שאצלה כשרה· כיון כין מחיתוך לחיתוך כין מגב לגב באי זה אופן שיהיה כיון שהסירכ'
באונות הדביקות לא תתפרק הסירכא לעולם וזהו כשרין וכל שאר הסירכות נקראו'
שלא כסדרן אפילו מאונא לאונא כיון שאינו מהאונא לאונא שאצלה· ורבי' הקשו עלי'
ולכן הוסיפו בעלי התוספות שכסדרן כקכה מאונא לאונא שאצלה וכתבו' שיהיה
בחיתוכים ואפילו שיהיה הסירכא בשלכבין כשרה כיון שהיא מחיתוך לחיתוך· אבל
מגב לחיתוך או מגב לגב או מחדוד לחיתוך אפי' מאונא לאונא שאצלה טרפה ונקר"ית
שלא כסדרן· ורבינו חננאל החמיר עוד לטרוף· אפילו מחיתוך לחיתוך אם יש אחר
פילום או בשלכבין שהכל נקרא שלא כסידרן לפי דעתו· אלא מחיתוך לחיתוך בלי
פילום כלל· אלו השלשה דעות נמצאו בין המפרשים כסידרן ושלא כסדרן· וגם ר
שנתחלפו בידיעת הפרטים הנכנסין תחת כסדרן· אבל תשוב שבהם בתחלת אלו הכ'
תארים יכנסו כל טרפיות והכשריות שבריאה· מקום רביתיהו של שאונות
זו על גב זו· פרשינן היינו רביתיהו ר"ל כל סירכא בא מחמת
נקב קודם דאין סירכא בלא נקב קודם א יה· והסירכא סותם הנקב· וקים לן שקרום
שעלה מחמת מכה בריאה אינו קרום וסופו ליסתר ולכן אמר רבא שגם שאו השני
הקרומות אמתיות· שהסירכ' נתהוה מחמת הליחה שבבה היוצאת כפי הנקב ונקרשת
שם· וכבר קדמה נקב בפועל השני שקרום שעלה מחמת מכה בריאה סופו ליסתר
עם כל זה באלו המקומות שהאונות סמוכות זו לזו לא תתפרד הסירכא לעולם
והנקב יהיה לעולם סתום וכשרה· אבל בשאר המקומות המתוארים בשלא
כסידרן תתפרד הסירכא וישאר נקב בפועל ולכן מטריפין אותה· ובעלי
התוספות הבחינו זה זקראה הראשונה באמר שהסירכא לא קדמה נקב· אלא היא
אסורה מפני שעתידה להתפרד וישאר שם נקב לעתיד· וכל העומד
לנקוב כנקוב דמי· ולכן במקומות המתוארים כסידרן לא תתפרק ל
לעולם· נראה אומרו מקום רביתיהו רוצה לומר שלא תתפרדו·
וכשלא כסידרן תתפרק ויהיה נקב בפועל לעתיד· והרא"בד והרב ר' יונה ו
הר' ביבו אלו השני פירושים· ואמרו שנדקו דברי ר"ש"י במה שאמר
שהסירכא מתהוה מחמת נקב בשלא כסידרן כי אז המקום רחב ואין סבה לפרי' האונות
הסירכא אלא מצד נקב· ולכן כל שלא כסידרן טרפה מחמת ששם נקב
בפועל· וכל נקב בפועל ראוי להטריף ואם תאמר הוא שקום כבר
יש לנו דכל קרום שעלה מחמת מכה בריאה אינו קרום· ואמרו גם
כן שנדקו דברי התוס' גם שהסירכא אינה מתילדת מחמת נקב נחלק המתואר כסידר'
מפני שבאלו המקומו' הסירכא במקום רחוק ומצד הדוחק· כאשר שם ליחות מכרון
ויתקרש ליחה עבה בסבת חום נוסף והסבה הפועלת שם הסירכא אינו נקב אלא תוס'
חבני· עם להגע והוא אומרו כסידרן היינו רביתיה ומתיליד שם סירכא בלי נקב לא

מוקדם ולא מאוחר· ולכן היא כשרה· כשרה שאמר רבא כסידרן· מהם
אמרו כשרה על ידי בדיקה אם לא תתפרק· ורחיתנו מיזה שאמר בשלא
כסידרן לית להו בדיקותא· כי מה שסה לא יועיל אבל בכאן תועיל הבדיקה
ואחרים פירשו שהיא כשרה בהחלט בלי שום בדיקה וכן דעת רבי בשם ז"ל· והאומה
בשנסרכה מיכה וכה אם יהיה לנו דין מכסדרן להכשירה כמו האונות·
או נחמיר בה ואפילו מה שיהיה כסדרן להכשיר באונה יהיה בה טרפה כמו שכבר
ידעת כי יש קולות באונא שאינם באומה· וכיון שהגמרא הזכיר זאת באונות
אם ילמדו מזה האומות נמצא חילוק בין הפוסקי' רבים מהם אסרו והחמירו שאין ראוי
להכשיר באומה בשנסרכה לאונא· והחמיר לא ילמד קולא מהקל אבל רש"י
וכל הגאונים התירו האומה כדין הזה גם כן· וכתב הרב אלברגלוני שהגאונים
התירוה בכנופיא· היתר לקרוא

ונמצא שהמנהג

כסדרן מחתוך לחתוך ואפי' בשלכבין
ואפי' על ידי פילום ויהיה כשרה כיון שהוא מקום
החתוך ואפילו באומה ואינה צריכה בדיקה כי אפילו נקב בפועל במקום החתוכי ד
דאוני הכשיר הרמב"ם כמו שכתב בפרק שביעי מהלכות שחיטה ואם נקבה במקום
חתוכה דאוני שלם והוא המקום שיורבבת עליו כשרה· וגם כי יהיו בבחינת הדופן
כלמוד שגם כן מגין בשר הריאה עצמה לנקב· אבל כל סירכא הבאה לחוץ מהחתוכים
בין בשני בין בגרדה הכל שלא כסדרן וטרפה· ולא נמצא לסירכות מזה ה
המין באשר היו שלא כסידרן תיקון· אבל כיון שהן מחוברות בשני ראשיה בריאה·
שהוא מקום שהנקב פוסל שם אם· לא יועיל החקירה לדעת אם היא סירכא כמו ש
שכבר פירשתי כי הרירים והוטין דקים יש מי שחשב שאינה סירכא אבל כאשר יתייד
סירכא מוחזקת כפי המפרשים· אם כפי המנהג אין לנו היתר במין הזה אלא בכסדרן
לבד·

הפרק החמשי

כוונת זה הפרק לדבר במין השני מ
מהסירכות שהוא כאשר תהיה הראש האחד
בריאה והשני בדופן בצלעות ובשאר המקומות השכנים שאין הנקב פוסל בהם·
וראוי אנכי שאזכור ה המין באומה אחר זה באונה כסדרם בתלמוד· ואביא
ההלכה עם הפירושים ואחר זה הפסק הנהוג·

אמר רב

כהנא רי"ו הסמוכה לדופן אין חוששין לה· העלתה
במחים חוששין לה· אבימי אמר אחד זה ואחד זה חוששין
לה· אמר רבין היכי עבדינן מייתינן סכינא דחליפ פותיה ומפרקינן לה אי איכא מ
מכה בדופן תלינן בדופן וכשרה· ואי ליכא מכה כבוסן

כרופן תלינן ריעותא בריאה: ואף על גב דלא מפקא זיקא טרפה · רב נחמיה
בריה דרב יוסף בדיק ליה בפושרי · ויש לך לדעת כי בהלכות זאת ההלכה רבו
המפרשים · ולפי הפירושים החמירו ואסרו והקלו והכשירו עד שהרבה מן החלוקות
שאסר זה התיר זה · ולכן אכלול פירושם הי' ואשר קצר שאפשר ·
ואומר שחלוקות החלוק אשר בהם נתחלפו המפרשים · והם חמשה מקומות
הראשון במה שאמר רב נחמן חוששין ואין חוששין : השני במה ש
מפשוטו אביי שתי החלוקות הסמוכות נמחים ולא הסמוכה נמחים · אם השוה אותם
לומר שראוי לחוש בכולן השתי חלוקות · אבל החלוקה האחד שהיא לא הסמוכה
נמחים יהיה חששא לבדיקה · וכאשר הסמוכה לטרפות · השלישי רבין לפיכך ש
יחזור מאלו השתי חלוקות אם לסמוכה נמחים או ללא הסמוכה נמחים · וכשנטרף
אל זה המשפחא מתם שאמר ואף על גב דלא מפקא זיקא טרפה מי יצרים אותה מן
מהמפרשים שפירשו ההלכה · הרביעי רב נחמיה בדיק לה בפושרי לפיכך יחזיר
אם למאמר רב נחמן ואביי · או למאמר רבין וגם בזה אם להקל או להחמיר ואכלול
דעותם בשלשה דעות · מחמירים ומקלים ואמצעיים ·

דעת המחמירים · אמר רב נחמן ריאה שהסמוכה לדופן וכשהסמוכה נמחים היא
טרפה בהחלט · ובלי תיקון לא הסמוכה נמחים אין חוששין לה והיא
כשרה וכא אביי ואמר דראוי לחוש בין הסמוכה ובין לא הסמוכה אלא כי כשהסמוכה
נמחים כטרפה מיד כמו רב נחמן · וכאשר לא הסמוכה אין ראוי לאסורה מיד אלא
מייתינן סכינא דחלם פומיה ומפרקינן אי איכא מכה בדופן כיון דליתא נמחים
כשרה · ואי ליתא מכה טרפה · ואע"ג דלא מפקא זיקא וכא ר' נחמיה להחמיר
יותר דאפילו כי איכא מכה וליתא נמחים טרפה עד שתבדק אותה לדעת אם מן
מחבבתא · ולפי דעת אלו · בשלשה חלוקות טרפה בלי תיקון ושאחרת
כשרה על ידי בדיקה · וקיימא מכה בדופן ולא ריעותא בריאה או כבדיקה · כשרה
ובעלי התוספות דרכו בשיטה הזאת · דעת המקילים · ריאה הסמוכה
לדופן והסמוכה נמחים חוששין לראות אם · בריאה נקב
בפועל להיות טרפה · וכא אביי ואמ' שכיון שהיא סמוכה לדופן לא שנא הסמוכה
נמחים ולא שנא לא הסמוכה נמחים לעולם ראוי לחוש ולבדוק אם יש שם נקב וטרפה
ואם לא יהיה נקב כשרה · וכא רבין והודיענו שמייתינן סכינא דחלים פומיה ואם
איכא מכה בדופן אפי' טימנא נקב בריאה כשרה דתלינן שלאחר שחיטה כשמעקר ליה
מהדופן נעשה הנקב · ואי ליכא מכה בדופן תלינן שזה הנקב קודם שחיטה כנעשה
וטרפה · וכא ר' נחמיה ואמר שכאשר לא יהיה מכה ואיכא נמחים בריאה כשרה ע"י
בדיקה ולא כמאמר רבין שכאשר לא יהיה מכה ואיכא נמחים טרפה ·
ולפי דעת אלו · כשיהיה מכה בדופן ואפילו איכא נמחים ונקב בפועל כשרה
שתלינן הנקב לאחר שחיטה וכאשר אין מכה · ואיכא נמחים

נמחים כשרה על ידי בדיקה · אם כן בשלשה חלוקות כשרה בהחלט · ובאחת היותר
דעותה כשרה על ידי בדיקה · ובזה הדעת נאספו רבים · והרמב"ם כפי שפסק
דרך כי · שכתב בפרק שביעי מאיסור של הריאה שכמצאת סמוכה לדופן בין בהסמוכה
נמחים בין שלא הסמוכה חוששין לה שמא ניקבה · וכיצד עושין מפרקין אותה
מן הדופן ובודקין בה שלא תנקב · אם כן נמצא נקובה ונמצא בדופן מכה במקום ש
הנקב תולין במכה ואומרין אחר שחיטה ניקבה כשנפרקה מן המכה ·
אין מכה בדופן בידוע שנקב זה בריאה קודם שחיטה · ואסר
יחזור לראות אם יש נקב או לטרפות בהחלט · וכאשר יהיה שם מכה ונקב כשרה ·
נקב ולא מכה טרפה · וכאשר לא יהיה שם נקב בפועל ולא מכה בדופן ואיכא סירכא
ונמחים בריאה מה תהא דינה לדעת הרב · שלא הזכירו · תעיין בפרק י"א שכתב
ריאה שהסמוכה נמחים או שנמצאת סירכות כמו חוטין תלויין ממנה ולדופן ש
ולטרפה חוששין לה שמא ניקבה וצריכה בדיקה ·
דרך זה שאם נמצאת הריאה תלויה בסירכות כמו חוטין אם מן הדופן היה על
לדופן או לטרפה או ללב שמתפרקין את הסירכא ומביאין אותה ונופחין אם נמצאת
נקובה טרפה · ואם לא תבדקנה הרי היא ספק מכל נקב המקרת דאמרינן ר"ת
שסירכא זו לא היתה במקום נקב · או שמא ניקב ברוב העליון בלבד : כדלהלן
מדברי הרב שכאשר יהיה מכה בכל החלוקות כשרה · וכאשר אין מכה ואיכא נקב כ
טרפה · אבל לא מכה ולא נקב אפילו דאיכא נמחים בריאה כשרה · וכן כתבו רבינו
יונה דעת רוב המפרשים דרב נחמיה קאי אליכא מכה בדופן ואיכא נמחים בריאה
וחולק על רבין אם ימצא הנקב · ואף על גב דלא מפקא זיקא טרפה · והרמב"ם כותב
אחר רוב המפרשים · ולכן כתב מן הדין היה ראוי מן הדין כפי זה הפירוש · אבל
שמנהג נקט דרך החומרא וכתב על פירוש ההלכה ולא כמו שחושבים ההמון שהוא
מנהג בעלמא בלא טעמא כתלמוד · דעת האמצעיים
הריאה כדינה לנמחים ואין נמחים · שנראה מדעתו כי כשיש נמחים חוששין · וכאשר
אין נמחים לא חוששין · ואמר אביי דאחד זה ואחד זה חוששין · וראוי לחוש נדברי
אביי ולחוש בכל ענין בין שיהיה נמחים בין שלא יהיה · ונחשוש עוד לדעת מאין ש
יש לנו לדעת מאי זה מקום התחילה הסירכא אם מהדופן וכשרה ואם מהריאה וטרפה ·
והראיות
מכה תלינן שהסירכא הביא רבין דמייתינן סכינא ואי איכא
מכה תלינן שהסירכא ממש באה · ואם כן כיון דאיכא מכה אע"פ שיש נמחים בריאה
בשפוט הכפר מפני כי מהדופן התחילה הסירכא · ואם אין מכה בדופן טרפה גם
שלא יהיו נמחים בריאה · ואף על גב דלא מפקא זיקא והלכה כרבין ולא כרב נחמיה
שחולק עליו ומכשיר בבדיקה · ולפי אלו מכה בדופן ונמחים וכל שכן ש
אין נמחים כשרה בלי בדיקה · אין מכה ואיכא נמחים שכלו

אפילו דקעלה בנפיחה טרפה · דהא מכה וליכא בועות איכא מאן דסבר כרב
נחמיה בחלוקה הזאת · ואיכא מאן דאסר ומנהגינו במכה הכל כשרה ואפילו

אמר בדיקה לא בעיא · בלא מכה אפילו דליכא נמרים טרפה ·
שרכרכו בחומה כדבר באונות כשבשר כי לדופן · אמר רב נחמן
ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה · ואמר רבינא והוא דסניך
בבשרא · הפירוש · גם כי מתניתין אמר ריאה שניקבה טרפה · פירש רב נחמן
אם יהיה במקום שהדופן סותם כשרה · ומתניתין קאי כאשר אין הדופן
סותם · ובא רבינא ואמר והוא דסניך בבשרא · ולפי דעת התוספות רבינא הולך
עם רב נחמן והלכה כרב נחמן · ונכלל שאפילו נקב בפועל נגד האונות בלי ב
סיוך כשרה · וכן כתב הרשב"א ריאה שניקבה במקום האונות כנגד האונה ב
כנגד הדופן · וכן בכל מקום השלם שכנגד האונות למעלה עד הערונה כשרה מפני
שהמקום צר ונדחקת לדופן והוא סותמו · ובקרא דופן עד החוט שמבקרין מן החזה ·
ומשם ואילך נקרא חזה · ודוק' כשהנקב כנגד הדופן · ורוב המפרשים חשבו
שרבינא מפרש לרב נחמן דאמר סותמתה ובא רבינא ופי' שנקרא סתימה בג' תנאי
האחד שיהא הסיוך בחוטין קטנים שבאמצעותם תדבק הריאה לדופן לשון נאחז
בסבך בקרבין · אבל אם החוטים דקים אחד או ארוכים טפח או טפחיים · גם כי
ענים לא יוכל לסתום וזהו סניך · השני שיהיו מדובקים בבשר שבין הצלעות
ולא בעצם כמו שאמר בבשרא · השלישי שיהא מדובק ומסובך בנקב עצמו
או סמוך אליו שאז נקרא סתימה · ואחרים מקילים כי אפי' שיהא הסירכא ארוכה
כי סיוך לא משמע קצרה אלא אחיזה בין ארוכה בין קצרה · וגם שיהא בבשר רת
ובצלעות כי אחד מחזיק את חבירו · וגם שאמר דסניך בבשרא לאו דוקא · והרב
רבינו תם ורבינו גרשם התירוהו אפילו בצלעות לבד בבדיקה כמו שכתב בעל ספר
יורה דעה · והא דדופן סותם דוקא כשהנקב נגד שכנגד הצלעות באונו' והוא מסובך
ונאחז היטב בבשר · אבל אם הוא כנגד הצלעות אינו סותם · ואם הוא כנגד הבשר
והצלעות כתב הרא"ש בזה · אבל מרי מן האוסרין ואבי מן המתירין · והרא"ש כתב
לדעת ה"ר · ורבינו גרשם התיר בצלעות לבד ובבדיקה · כיון שאמר רבינא ד
דסניך בבשרא לאו דוקא אלא הוא הדין בצלעות · והסכימו גדולי האחרונים
שכל אלו הנכללים הוא כשיהיה נקב בפועל אבל בסירכא בלא נקב בפועל אפילו ב
בצלעות לבד מותר וכן כתב מלשון הרב רבינו יונה שכתב · וכהנו עלמא כדוכתי
טונה כדסריכא ריאה לדופן במקום רביתיהו דמכשרי לה א'ע'פ' דלא סניך בבשרא
ותניי' על המכתב הזה אבל נראה לי שבוכרים שמה שאמר רבינא והוא דסניך ב
בבשרא הייכו היכא דניקבה נקב בפועל כי אז צריך סתימה מעלייא בבשרא · אבל
בלא נקב בפועל אלא סירכא כיון שזה במקום חתיכה דאוני אפי' שיהא מסובכת
לצלעות נכד מותר בלא בדיקה · כי כל אלו קרויים מקום רביתיהו · ומשמע

ששם מהווה הסירכא אדמת דוהק ולא מראת נקב · עד כאן לשונו · ונהגו העולם
לאסור סירכא בעצם לבד וכן ראוי להחמיר · ולגודל ידי רבינו מכולם הייתי מורה
בשימצא סירכא מהאונה לעצם ומכה בדופן שיהיה כשרה כדין אומה בכי האי גונא
ועררו עלי כי לא מצינו זה הדין בפוסקים · וכיון שתקנו כרחה שהיה טרפה · ועוד
שא"ת שכיון שהאומה כשרה יהיה זה הדין באונה · כבר אמרו אין מדמין בטרפות
וסברתי איכו נוטה אחר אלו · מפני שמה שאמרו שהפוסקים בזקני מתכו איכא ראיה
להיות טרפה יותר מלהיות כשרה · ומה שאמרו שאין מדמין בטרפות · זהו האזהרה
הוא במוסב לחוש הראות כמו שתראה בגמ' והלכתא הכי מעורונה לערונה בפרק אלו
טרפות שכל הדמיונים ההם הוא במושגי חוש הראות · וכ"ש שזה הדין מכשרות ה
הסירכא לעצם מהאונה עם מכה בדופן עצמו · איכו מדמי אלא מכ"ש שאח' בטרפו'
יותר ראוי להיות באומה מלהיות באונה · ובאומה כשרה יותר ראוי שיהיה באונה ·
ומק"ו בלי צד לא מג"ש זו היא סברתי · ונהגו העולם שלמעלה מהאונו' אם נסרך
או ניקב דינו שוה למקום חתיכה דאוני וכן הגיהו בביאור בעל ספר יורה דעה ·
ריאה שניקבה במקום האונות כנגד האונה כנגד הדופן וכן בכל מקום השלם עד ה
הערונה כשרה מפני שהמקום צר ונדחקת יפה לדופן והוא סותמו · ובאומה גסר
כן כל הגב השלם שבוא למעלה מקן הבשר מהחתוכים יש לה דין אומה לענין נמחים
ומכה ובדיקה כמו שפירשתי · וקרום הפנימי אשר לריאה הנקרא ביני ביני · ל"ש
אם הם מחוברים בריאה בשתי תקנות · ולא שנא אם הם מחוברין לדופן הכל
טרפה ואין להם תקון אם יהיו סירכות באמת כי לא שייך בהו הייכו רביתייהו · וכן
אם הסירכא בחדודין לא שייך בהו מקום רביתיהו · ובכל טרפה כמו שכתב בעל
ספר יורה דעה · וסירכא יונה מהסימפון לדופן טרפה אוסרין שמא מנקביה רונה א
באה וכן בוורדא יש לה דין ביני וביני טרפה ·

וכל הריאה כשנסרכה ונדבקה לדופן מהשני צדדין כוס
יש שני דעות · האחד אוסרין אותה ולא תועיל
בדיקה כי הריאה מקבלת כריאתה לגמרי · שאונות הנשימה החמה ונהכנסת
הקרה לקרר חום הלב ואפשר היא דבוקה בלא הוא חולי מסוכן וטרפה · ואחרים
מתירין אותה בבדיקה ואלו השני סברות הביא בעל ספר יורה דעה · ושכת
מיתרם לפי שאשכנו שמה שאמר רב נחמן ריאה הסמוכה לדופן אין חוששין לה העלתה
במחים אוסטין לה ויכן אפילו שהריאה בכללה יהיה מסובכת בדפנות והוא אומר דס
ואם כל הריאה כ' דבוקה לדופן בלא שום פילום ובלי שום פיזור יש במתירין אותה
על ידי שמפרידין אותה מן הדופן בנחת · ואם עולה בנפיחה כשרה

וראיתי בארץ הזאת שכשהריאה בכללה או חצים הימנית או
השמאלית מדובק לדופן בלי פילום שמתירין אותה ואפי'
בלא בדיקה

ופתכו דבריהם למה שכתב הרשב״א שאם כל גב הריאה והסמפונות הסרכין ונמצא דבק
בגדרת בסדרת שכך תרצין הדברים שזו היא כריתה · כמה דברים אמורים בסבל
שגג דבוק אל הגדרת אבל אם יש שם פגל שאין כל הגג דבוק אל הגדרת טרפה ·
שבריאה מזה רואה מכשיר בלא בדיקה · ואין להם ראיה מסתלק לכל כי בכל יהיה
שאלי מסוכן כיון שאינה מתנועעת וכאשר יהיו מתירין בזכרה צריך בדיקה בסבל
אחרים · וגם זה הוא קולא ואין ראוי לנהוג אותה וכלשכן מנהגם הרע שהקלו יותר
שמפסקים בלי סמך מהגמרא · ונמשך לסכנה בשאר דבוקה בין
גבר אחר כין מבני הבדרין לבדוק אם הורדת בלפי סרוכה או מכשירין
אותה וכן עיקר ומעבאת כח לידי שהאומה דבוקה כולה לטרפשה וסרוכה בלי פילום
וטרפיהם מבני שזה הדין מוכשר הנה כריכוק הריאה עם הדופן שיש לומר שהדופן
בחוזקו לקח הריאה לעצמו והחזיק בה מאין דאלים גבר אבל הטרפשה אין כח חוזק
לקחת הריאה לעצמו ולכן דייקינן שמאחת הריאה זה מאולי וראוי לטרפה · והרבה
שסירכות ר״ל שבאות לדופן מהאונה ומהאומה או מהורדה וכל המקומות שבפנים
שמחרולים ויתערבו הסירכות משני מקומות שהריאה לדופן · הדין בזה כפי דעת
בעל העיטור שברא ובמקום שאין רוב הסירכה אם מהאומה או מהאונה אם מהורדה או
מהאונה אם מהמקומות שבפנים · או מהגב · ובמקום אשר שם יהיה רובה מהסירכה
כפי מקום ההוא בספוק אונה · וזה לשון בעל העיטור אם מאונה ואומה בסרכה
יחד אל הדופן בסירכה אחת · אם רוב הסירכה מן האונה ומיעוטה מן האומה
תלינן דעיקר הנקב באונה וסרוכי סריך באומה וכשרה ואם רובה מהאומה טרפה
וכן בשאר המקומות רובה לומר אם היה סרוכה לחזה ולדופן סרכין בתר רובא
ואחרים סוברים דחיישינן למיעוטא ואם היה סרוכה לחזה ולדופן בתר דדופן תלינן על
הרוב · עם כל זה בשאר הקבה בלי מכין ואפילו אם מיעוטה הנה ראוי להטריפה ·
והרא״ש הסכים לסברת בעל העיטור ואין ראוי לחוש למיעוטא · ויש לחקור
אם אזלינן בתר רובא גם כן אם כסרך הריאה לדופן ולטרפשה אם נאמר כאשר הרוב
בדופן שיהיה כשר הא לא חיישינן למיעוטא או נאמר שראוי לחוש למיעוטא ·
ובסכת הר״ן בפסח תליבא למיעוטא בן החכם הזקן ר׳ יוסף חיון התיר זה שנסרכה לדופן
ולטרפשה כיון שהטרפש המעוט הרוב בדופן וכן הסכמנו לדין לעולם ומנהגנו זה
הדין מפורש כאן בעל העיטור · ונמהתי על הרא״ש שכאשר בערכו
או כה לבגר ולענבי כתב רבינו תשה אבא אחרי
קנה וסריפ ואבי מן המתירין רובא לומר לא חיישינן למה שעל הענבים ·
והר״ז חולק על סברת הרמב״ן וכתב שראוי לחוש אפי׳ למיעוטא שעל הענבים ושיהיה
טרפה · ולאו חשש בסירכות התלויות למיעוטא · ולא בסירכות שבאורית
לא ז ולדופן ושאר הערכבות מסירכות שהביא הרב בעל העיטור · ונראה לי
שבאגות חשש הרב למיעוטא מפני ששם יקב כפועל באונות ולא ידעינן אם כונה

כפה שרשה י טבה שנלעית אבל באלו הסירכות אין נקב בכנעל ויש שם קולא דלא

פרק ו

חיישינן למיעוטא · הורדה בזכרה הסירכה המתיקה לאי זה
מקום הריאה לדעת כלם טרפה דכל חלקי הריאה בערכה
שלא כסדרן · וכן אפילו לכיסא דכיון שלמעניים הורדה הוא מכיסה · היכא מקום
[illegible] · ואין לה תיקון כלל כאשר יהיה שיר בלא באחת ואחרתי כאשר יהיה סירכה
[illegible]י שבכבר הרבתי בפרק שלישי שיש אומרים כי הדבוקים מנגד הלחיות היכם
סירכה [illegible]ירשו ההולכים בזאת הסטה כי מה שאמר בעל ספר יורה דעה וורדא לבל
מקום שתסרך טרפה ואפילו לכיס שלא כאפי׳ כל הנדבקת בו וסירכה טרפה אבל כ
נדבקת בלא סירכה מותרת · והאריכות בזה מותר כי כבר פשט המנהג לאסור אפי׳
פנוך מלחיות אל הכים · כי מי יוכל לתת גדר לסירכה ולכן ראוי להחמיר · ובכלל
כי הורדה וכל המקומות שבפנים לאי זה מקום מהריאה שיסרכו או לדופן הכל · ט
טרפה · אבל מה שראוי לעיין אם הורדה וכן האונות ושאר חלקי הריאה
כשנסרכו לשאר המקומות שאין הנקב עושל כהן כגון קנה וטרפשא חזה ולב ושמכ״כל
אם יש להם תיקון או לאו · כי הגמרא לא הזכיר אלא דופן ולא הזכיר נאלו המקומות
ולכן רבו בזה הדעות ·

הדעת א

הרא״בד שגם שהגמ׳ לא הזכיר
אלו המקומות יהיה דינם · סוה לדופן ולכן יחקור אם יש
באלו המקומות מכה ואם יהיה שם כשרה בלי בדיקה · ואם לא יהיה שם טרפה ולא
תועיל לה בדיקה כלל כי הדופן ואלו המקומות שוים כמו שכתבתי למעלה בדופן ה
האונות וזהו דעת הרא״בד

הדעת השני

הרמב״ן וכל המסכים אחריו שאמרו
שאינם שוים ר״ל דופן ואלו המקומות · והטעם שסירכה בדופן
ובריאה אם יהיה מכה בשפוט שמתחלת הסירכה בא מהדופן אבל שאר המקומות
אפילו שיהיה בהם מכה אין בהם כח להמשיך הריאה אליהם · ולכן בשפוט שמתחלת
הסירכה מהריאה עלה משני המקומות · וכן דעת הרא״ש דדוקא הדופן שהוא רחב ה
חכמות ולאותו מרוכה בקליטת אלין הריאה ולא לשאר המקומו׳ · ולענין המנהג
בהרבה מקומות ממלכות קסטילא ששם ישבו כסאות למשפט · נוהגין אונה או וורדא
הסרוכה לאלו המקומות חותכין הסירכה ובודקין אותה בנפיחה אם מבצבץ
טרפה ואם לאו כשרה · ומה רחוק זה המנהג שאם הרא״ש אסר הוראתו בתפשטה
בכל המלכות ההוא אוסר אפילו ע״י בדיקה איך מתירין אם · ובבאמורה
עיר ואם בחוכמה וכדעת המתירין שאם הסירכה ענה וחזקה לאלו
המקומות מטריפין ואם כשחלט · ואם הסירכה קלה ודקה חותכין אותה בכחת ית
בחומן שלא תנקוב הריאה ואז בודקים אותה בנפיחה · ואין חלוק אבלם בזה לוורדא
או אונה · ונותנים הראשונים טעם לדבריהם שהלא והר״ז הלוי ז״ל פסקו ש
שכאשר בסרכה האומה לדופן אם איכא מכה כשרה בלי בדיקה ואי ליכא מכה כשרה
על ידי בדיקה · ואמרו שהדופן ואלו המקומות שוים אבלם אם כן בשים מכה באלו

המקומות כשרה בלי בדיקה · וכשאין מכה כשרה על ידי בדיקה: וזהו דעת הר״י בן הלוי נס
כמה שכתב כפ״ח מן הדין היה שאם בריאה נמצאת בסירכות ללב או לשדרה במקומו׳
שבודקין אותה בפושרין ואם לא נמצאת בה נקב כשרה אבל גם שהדין כראה לו כך
כשה הרב פנים למכתב לאסור אותו ולמכתב שאמורה שמוקבין הסירכה כשאיכד
עבה ובודקים אותה אם מחזירין יותר מכתב הראשונים לפי שאמרו שבשמור[illegible]
כמו שפירשתי יש שני גברות שאחת חוטכים שחוט הדק אינו סירכה [illegible]
סירכא · ואזה דברי הא׳ זורמים · ולכן נוהגין בסירכות החזקות שהם סי[illegible]
כדעת המחמיר דים שלום יש אותה בהחלט · ואפילו בשים מכה · ובסירכות שאינם
מוחזקות ויש דעת שאיכם סירכות נוהגין כדעת המקילים ומתירין אותה בבדיקה ·
וכן אם סכנה חסר סם זהב הקורה לזה שאלבות כל סירכא שהיא לאלו המקומות אפילו
בבדיקה ואפי׳ במכה אוסרין אותה · אלא נוהגין לנענע כשהסירכא מהאונה לסומן
הלב · לפי שהריכה פעמים מכר סומן הלב ומגד קירבת האונות לא יתפסטו חוטין
בדמות סירכא ואינם סירכא אבל בוורדא לא ינענעו כלל · ובזה הייתי חושב אם לא
דמסתפקא ארבעותא תכתב באות · והוא כשיתפרק אונ׳ וורדא לאלו המקומות · אם
יש בהם מכה ראוי לחוש שמחמת אלו המקומו׳ התחילה הסירכא · וגם כן יש גד לומר
שהריאה יותר מוכנת להתחיל ממכת הסירכא · ולכן מתירין אותה על ידי בדיקה כי
הבדיקה תגביל אולי זה מקום תתחיל הסירכא ואם אין כשר במקומו׳ מכה ותסירכא
דקה כמו חוט יכענעו אותה · ואם תתפרק כשרה בבדיקה · אבל אם אין מכה והסירכ
חזקה כזה הכוסא כודה להר״א בן והרא״ש · ואין חלוק מאונה לוורדא בסירכו לאלו
המקומות אבל החלוק באלו הוא בסוג מיכה וכה או בכובג הרופן שבזה אין תקנ׳ לוורדא
כי אין לה כהדין ואין הרופן מנין גם כן בנעדם, אבל לאלו המקומו׳ שכל התכלית הוא
לדעת אם היא סירכא או לדעת מקום התחלה אין חלוק לוורדא מאונות והבן זה ·

דרך בדוק קצרה

אחר שהרחבתי בטרפות הסירכא אכלול לך דעתי בקוצר · האונות כשסירכו האחת
לאחרת אם הסירכא כסדרן רוצה לומר מחתוך לחתוך ואפילו באלכסון
ואפילו בפילים כשרה בהחלט ואין צורך לבדיקה · וכן יכתב זה הדין מאונה לאונה
בחתוך · כל שאר הסירכות שנמצאו באונות או באומות ולא יהיו כחתוכין בין
יהיו בפנים · בין יהיו גבג בין יהיו בוורדא פלא כיון שסבי ראשי הסירכות מהוכרות
בריאה טרפה ואין לאו תיקון כלל · עוד תדע שהאונות אסר
כהרכו לרופן ואפילו לנלעות

לנלעות לכך כשרה בלי בדיקה לדעת קצת · ולדעת קצת צריך שיסרך אל הבשר
גם כן · ולדעתי אם יהיה מכה ברופן כשרה בלי בדיקה כמו שכתבתי ·
והאונות אם נסרך לרופן וכמצאת מכה ברופן כשרה בלי בדיקה · ואם לא נמצאת
מכה ברופן ויש לה צמחים טרפה בהחלט · ואם אין לה צמחים ואין מכה יש אוסרי׳
[illegible]רין וכוכל לומר שיהיה כשרה בבדיקה · וכל מה שכנגד הרופן למעלה
[illegible]וני עד ראש הסדרה דינו כגב האונות · וכן מה שכנגד הרופן למעלה
[illegible]ן דין אותה · וכל סירכא היוצאה מכפרים הריאה לירופן טרפה ·
וסירכות היוצאות מאונות ואונה לרופן ואין אנו יודעים אם התחלה מהאונה או
מהאונה כידל כבד רובא · הסירכות היוצאות מחדודין ושפילין לאי זה מקום ני[illegible]
טרפה · והסירכות אסר מהאונות לחזה לקבה ושומן הלב ולב וטרפשא · בזה יש מ
מחמירין ואוסרין שהיא טרפה · ואחרים מתירין בבדיקה · והמנהג תלוית לנענע
אותם ובבדיקה כשרה · ומכהג אשכנזא לנענע האונות הכסירכות לשומן הלב לבד
מפני שהריכה פעמים כראה סירכא ואינה סירכא ומתירין אותה בלי בדיקה ·
ואם כל הריאה נסרכת בלי פילום או מקצתה גם בזה יש מתירין ונראה לבדקה א
ולהכשירה · זהו מה שעייכתי בדלום הזה · ואחלי ליודעי ספר יתקנו את אשר עוות י
קוצר השגתי כי תורה היא וללמוד אני צריך · תמו הלכות טרפות הסירכא
לאהל ר׳ דוד אבן יחייא מקושטנדי אשכנזי תהלה
ברוך רופא כל בשר ומפליא האדם בעגרי
אמן · תם

המקומות כשרה בלי בדיקה · וכשאין מכה כשרה על ידי בדיקה: וזהו דעת הלוי נמ
כיון שכתב כשלא מן הדין היא שאם קריאה נמצאת בסירכות ללב או לשאר המקומו'
שבודקין אותה בפושרין ואם לא נמצאת בה נקב כשרה אבל גם שהדין כראה לו כך
נשא הרב פנים למכתב לאסור אותו ולמכתב שאמורה שחותכין הסירכה בשאיסור
עכ"ל ובודקים אותה אם מחמירין יותר ממכתב הראשונים לפי שאמרו שכשיש [illegible]
כמו שפירשתי יש שני גברות תאחת חוטכים שחוט הדק אינו סירכא [illegible]
סירכא · ואת דברי הא' מורים · ולכן נוהגין בסירכות החזקות שהם סי[illegible]
כדעת התאם רש שאם יש אותה בהחלט · ואפילו בשיש מכה · ובסירכות שאינם
מוחזקות ויש דעת שאינם סירכות כואנו כדעת המקילים ומתירין אותה בבדיקה ·
ובאסכונה אסר שם זהב הקורה לזה תאלכות כל סירכא שהיא לאלו המקומות אפילו
בבדיקה ואפי' במכה אוסרין אותה · אלא נוהגין לנענע כשהסירכא מהאונה לסומן
הלב · לפי שהרבה פעמים מצד סומן הלב ומצד קירבת האונות לא יתפשטו חוטין
כדמות סירכא ואינם סירכא אבל כוורדא לא יכענעו כלל · ובזה הייתי חושב אם לא
דמסתפקא ארכובתא תסאב כאות · והוא כשיתסרך אונ' וורדא לאלו המקומות · אם
יש בהם מכה ראוי לחוש שמחמת אלו המקומו' התחילה הסירכא · וגם כן יש גד לומר
שהריאה יותר מוכבת לתחיל ממכה הסירכא · ולכן מתירין אותה על ידי בדיקה כי
הבדיקה מבגיל אולי זה מקום התחיל הסירכא ואם אין בשלו המקומו' מכה והסירכא
רקה כיון חוט יכענעו אותה · ואם מתפרק כשרה בבדיקה · אבל אם אין מכה והסירכ
חזקה כזה הכנסא כדרב להר"מבן והר"אש · ואין חלוק מאונה לוורדא כשסרכו לאלו
המקומות אבל החלוק באלו הוא בכוג מיכה וכה או כבוג הדופן שבזה אין תקו' לוורדא
כי אין לה כהדרן ואין הדופן מגין גם כן כעדים · אבל לאלו המקומו' שכל התכלית הוא
לדעת אם היא סירכא או לדעת מקום התחלה אין חלוק לוורדא מאונות והכן זה ·

סדר בדיק קצרה

אחר שהרחבתי בטרפות הסירכא אכלול לך דעתי בקוצר · האונות כשסרכו זו לזו
כסדרן אם הסירכא כסדרן יותר לומר מחתוך לחתוך ואפילו באלכסון
ואפילו בשלוש כשרה בהחלט ואין צורך לבדיקה · וכן יכתב זה הדין מאונה לאונה
מחתוך · כל שאר הסירכות שנמצאו באונות או באומות ולא יהיו כחתוכין בין
יהיו בפנים · בין יהיו בגב בין יהיו בוורדא שלא כיון שבשני ראשי הסירכות מהוכרות
בריאה טרפה ואין לאין תיקון כלל · עוד תדע שהאונות אשר
כשרכו לדופן ואפילו לבלעות

לבלעות לכך כשרה בלי בדיקה לדעת קצת · ולדעת קצת צריך שיסרך אל תבנור
גם כן · ולדעתי אם יהיה מכה בדופן כשרה בלי בדיקה כמו שכתבתי ·
והאומה אם תסרך לדופן ונמצאת מכה בדופן כשרה בלי בדיקה · ואם לא נמצאת
מכה בדופן ויש לה נקבים טרפה בהחלט · ואם אין לה נקבים ואין מכה יש אוסרי
[illegible]רין ויכול לומר שיהיה כשרה בבדיקה · וכל מה שכנגד הדופן למעלה
[illegible]אי עד סוף הסדרה דינו כגב האונות · וכן מה שכנגד הדופן למעלה
[illegible]לו דין אומה · וכל סירכא היוצא מכפכים הריאה לדופן טרפה ·
והסירכות היוצאות מאומה ואונה לדופן ואין אנו יודעים אם התחלה מהאומה או
מהאונה כידל כתר רונא · הסירכות היוצאות מחדורין ושפילין לאי זה מקום טרפה
טרפה · והסירכות אשר מהאונות לחזה לקנה ושומן הלב ולב וטרפשא · בזה יש
שמתירין ויש שאוסרין שהיא טרפה · ואחרים מתירין בבדיקה · והמנהג האלו לנענע
אותם ובבדיקה כשרה · ומנהג אשכנזא לנענע האונות הנסרכות לסומן הלב לבד
מפני שהרבה פעמים נראה סירכא ואינה סירכא ומתירין אותה בלי בדיקה ·
ואם כל הריאה נסרכת בלי פילוש או מקצתה גם בזה יש מתירין וראוי לבדקה
ולהכשירה · וזה מה שעיינתי בדינים הללו · ואולי ליודעי ספר יתקנו את אשר עוותי
קיצר השגתי כי תורה היא וללמוד אני צריך · תמו הלכות טרפות הסירכא
לאהל ר' דוד שבן יחייא מקושטי' אשכנזא ממהוללה
ברוך רופא כל בשר ומפליא לעשות האדם כיצרי
בורא אמן · תם

פסקי חלה להרשבא ז"ל

א אין חייבין בחלה אלא חמשת המינין בלבד · דתנן בפרק קמא דחלה
חמשת דברים חייבין בחלה · החטין והשעורין והכוסמין ושבולת שועל
ושיפון הרי אלו חייבין בחלה · **ונרסינן** עלה בירושלמי אי כתב ויהיה באכלכם
לחם הארץ הייתי אומר כל הדברי' יהו חייבין בחלה ת"ל מלחם ולא כל לחם
אי מלחם אין לך אלא כל חטים ושעורין בלבד ת"ל ראשית עריסותיכם ריבה וריבה את
הכל ר' יוסי בשם ר' שמעון בן לקיש בשם ר' ישמעאל נאמר כאן לחם בפסח ונאמר לחם
בחלה מה לחם שנאמר בפסח דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ אף לחם האמור בחלה
דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ בדקו ומצאו ואין לך דבר בא לידי מצה וחמץ אלא חמשת
המינין בלבד ושאר כל הדברים אינן באין לידי חמץ ומצה אלא לידי סרחון · ר' שמעון
בר נחמן אמר כולהון מן הדין קרייה ושם חטה שורה ושעורה נסמן וכוסמת גבולתו
ושם חטה אלו החטין · שורה זו שבולת שועל ולמה נקרא שמה שורה שהיא עשויה כשור
שעורה אלו השעורין · נסמן זה השיפון · וכוסמת אלו הכוסמין · גבולתו עד כאן גבולו
של לחם · והקשו שם על זה דר' שמעון בר נחמן ולמדין מן הקבלה ושניכו אמר ר' סימון
אף דכתי' ויסרו למשפט אלהיו יורנו כמין שהוא דבר תורה · **חמישה** מינין
אלו אפילו זכה בהן מן ההפקר אעפ"י שפטור מן המעשר וכדתנן
כלל אמרו במעשרות כל שהוא אוכל ונשמר וגדולו מן הארץ חייב במעשרות · ונסמכי
לאפוקי הפקר אפילו כן חייבין בחלה דתנן בראשון של מסכת חלה אלו חייבין בחלה
ופטורין מן המעשרות הלקט והשכחה והפאה וההפקר · ובירושלמי ילפינן לה דכתיב
גבי מעשר ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך · **דגרסינן** אתם מכין שהן חייבים
בחלה ופטורין מן המעשר ר' יוחנן בשם ר' ינאי זה אחד משלשה
מקריות שהן מתוכרין בתורה ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך ממה שיש לך ואין
לו את חייב ליתן לו יצא הפקר שידיך וידו שוין בו · היא לקט ושכחה היא פאה היא
הפקר כלום אתה בחלה כתיב והיה באכלכם מלחם הארץ מאי זה לחם שיהיה אפי' של
הפקר ולקט ושכחה ופיאה וכן תבואה שלא הביאה שליש אעפ"י שפטורה מן המעשר
דכתי' תבואת של זרעך שהיא כזרע ומכאן יצא קודם שהביאה שליש שאינה נזרעת
וכתי' ועשית את התבואה לשלש השנים ודרשי' מיכה לשליש · ואפי' הכי חייבת בחלה
דתנן אלו חייבין בחלה ופטורין מן המעשרות תבואה שלא הביאה שליש ר' אליעזר אומר
תבואה שלא הביאה שליש פטורה מן החלה וקיימא לן כת"ק קמא · **ירושלמי**
מה טעמיה דרבנן נאמר לחם בפסח ונאמר לחם בחלה מה לחם האמור
בפסח דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ אף לחם שנאמר בחלה דבר שבא לידי מצה וחמץ
מה טעמיה דר' אליעזר בתרומות הגורן כן קריינה שותיה מה תרומת הגורן מכירות

לחם לחם אשכח תני בגמ' ר' אליעזר אומר חייבת בחלה ואין אדם יוצא ידי חובתו
בפסח עיסה שבילוסה ביין ושמן ודבש וככל שאר המשקין חייבת בחלה · דתנן עיסה
שבילוסה במי פירות חייבת בחלה · ואעפ"י שלמדו לחם שנאמר בחלה מלחם שנאמר
בפסח ואלו לחם שנאמר בפסח אינו בא לידי חימוץ · כשבילוסה במי פירות לבד שאין
מי פירות מחמיצין · מסתברא שלא למדו מלחם שנאמר בפסח אלא המינין הבאין לידי
מצה וחמץ · ואפילו בפסח אין יוצאין בה שלא שהיא מצה עשיר' וכתיבנן לחם עוני וליכא
ובין שעשאה לאפיתה בתנו' בין באילפס בין מרתיח ולבסוף הדביק בין הדביק ולבסוף
מרתיח חייבת בחלה · ואף דתנן ברישא של מסכת חלה הסופגנין והדובשנין רת
והאסקריטין וחלת המשרת והמדומע פטורין מן החלה · פליגי בה ריש לקיש ור' יוחנן
בפסחים בפ' כל שעה דאמרי' התם ר"ל אמר הללו מעשה אילפס הן כלומ' שאין לחם
שלא אפאו בתנור או כעין תנור שהרתיחו ולבסוף הדביק אבל הדביק ולבסוף הרתיח
אין זה כעין תנור ואין קרוי לחם ופטורין מן החלה ור' יוחנן סבר אפי' מעשה אילפס
חייבין בחלה אלא בללו שעשאן בחמה ובירושלמי העמדו מחלוקתן כשהאור מהלך
תחתיו דריש לקיש סבר כל שהאור מהלך תחתיו כאילפס דמי לחם שאין זה כעין תנו'
ור' יוחנן סבר אעפ"י שהאור מהלך תחתיו הרי זה לחם כל שנעשה על ידי האור הרי זה
כעין תנור וקיימא לן כר' יוחנן מקלא תני הא מי הכי קלא דמכי טרים פרק החולץ ם
דהלכתא כהו כריש לקיש לגבי ר' יוחנן וכן פסק הרב אלפסי ורב אחא משבחא ז"ל וכן
בתוספות · **הלש** עיסתו לעשותה סופגנין בחמה ונמלך ואפה בתנור
או שעשאה לאפיתה ונמלך ועשאה סופגנין חייבת בחלה דתנן עיסה
שתחלתה וסופה סופגני' פטורה מן החלה · תחלתה עיסה וסופה סופגנין חייבת
בחלה · שמעינן מהכא דאע"ג דנגלגלה ובלילה קשה כל שעשאה לדעת סופגנין
ועשאה סופגנין פטורה ואין אומרין ככי הא משעת גלגול נתחייבה בחלה · וכן עיקר
ומלעלך דגרסינן בכיצד מברכין תני ר' חייא לחם העשוי לכותח פטור מן החלה ·
ומקשי' והא תניא חייב במשני התם כדקתני' טעמ' דר' יהוד' אומ' מעשיה מוכיחין עליה
עשאה כעבין חייבת בחלה ליהודים פטורה · ופי' ושם ר"ם ז"ל לחם העשוי לכותח אין
אופין אותו בתנור אלא בחמה · שמ' מעתי' שבללו ועשאו כלחם כיון שעשאן בחמה
ליפטר · פי' רבי שמעון ז"ל דאפי' כעבין לא מחייב אלא כשנטל ממנה חררה שאין כדי
שיעור ואפיאה ואכיל דאוכ' נחבי' דילמא מימלך ואכולה עיסה · מה שאין כן כשעשאה
ליהודים שאין דרכו נימלך · והיינו דאמרינן מעשיה מוכיחין עליה ולעולם כל שעשאה
ב ולא לכותח אפי' כעבין פטורה · ויש אומרין אפילו לא נטל ממנה לחררה כלום אלא
כל שעשאה כעבין פעמים שהוא נמלך ועושה אותה לחררות והיינו הא דאמרו בירוש'
גבי עיסת הכלבים דגרסינן התם אי זו עיסת הכלבים ר' שמעון בן לקיש אמר כל ש
שעשאה בה מורסן מתכיתא אמרה זו בזמן שהרועים אוכלין ממנה · ר' יוחנן אמר כל
שעשאה כיכרות ותני כל שעשאה כיכרין חייבת ליהודים פטורה · כלומר אם עשאה

כיכרין פרוסים אוכלין ממנה קרינן לה לפי שכל תבשיליה הן כעגולים שהרועים נמלכי'
ועושין אותה לעבוין לאכול ממנה ותניא בה וספקא ניכרת עיסת הכלבים מעצמה
ניכרת עשאה כבכרין חייבת ליהודין פטורה · **וגרסינן** בירושלמי הדא איתא
איתת שאלה לר' מיכו כבין דאנא בעי מיעבד איכהי אטרי מיזו
דביסבי כדי יתהא פטורה מן החלה אמר לה ולמה לא אתא שאיל לאבוי אמר ליה אביך
שמא תימלך לעשותה עיסה · ופירו' אים · כמו עיסתי · ושאל לר' מונא כוחן שעשאה
לאיטרי שהוא רעין אסקריטין מהו ליקח ממנה מעט לאפותה בתנו' בלא חלה כל שלא
בטול כדי חיוב חלה ואמר לה ולמה לא כלומר מותר · וכשבא אצל אביו ושאל אמר לו
אסור שמא תמלוך ותעשה כל העיסה בתנור וכמנהא חייבת למפרע וכדתנן תחלתה
סופגנין וסופה עיסה חייבת · **ירושלמי** אמר ר' יוחנן כל שהאור מהלך
תחתיו חייב בחלה ואומרין עליו המוציא לחם מן הארץ
ואדם יוצא ידי חובתו בפסח · ר' שמעון בן לקיש אמר כל שהאור מהלך תחתיו חייב
בחלה ואין אמרינן עליו המוציא ואין אדם יוצא ידי חובתו בפסח · אמר ליה ר' יוחנן
והלא על ידי משקה מתכיתא פליגי על ר' יוחנן הסופגנין והדובשנין והאסקריטין וחלת
המשרת והמדומע פטורין מן החלה · פתר לה בסופגנין שעשאן בחמה ומני בן חיונאי
בסופגנין שבעשו באור לית הדא פליגא על ר' שמעון בן לקיש פתר לה בשהיה האור
מהלך תחתיו הכד ונראה מכאן דמודה ר' יוחנן לר' שמעון בן לקיש במה שנעשה על ידי
משקין שאינו קרוי לחם ואיהו ודאי אפילו לדעת בני מערבא לא אמרו אלא במה שגמר
אפיית או בישול על ידי משקין כסופגנין והדובשנין שמבושלין באילפס בשמן ודבש
אבל באין גמר מלאכתן במשקה לחם הוא לכל דבר ותדע לך דחלוט ואשישה לולי
שהיא מצה עשירה יוצאין בה בפסח · ואף על גב דנעשה על ידי שני תנורין לחם
הוא דר' יוחנן וריש לקיש לית להו דר' יהודה דאמר אין לחם אלא שאפוי בתנור אחד
כדאיתא התם בפרק כל שעה · ואכן כתי' לא קיימא לן כותיה · וכמו שכתב הרב
אלפסי ז"ל בהלכות והכיא גמיה מיפא דגרסינן ביבמות פרק החולץ · אהאי חלוט
ואשישה דקאמרינן מהו הוא למאי הלכתא אמר רבינא לומר שאדם יוצא בה ידי ר
חובתו בפסח אלמא אף על גב דחלטה מעיקרה כיון דהדר אפיים בתנור או באילפס
לחם איקרי ואדם יוצא ידי חובתו בפסח ·
ומכל מקום לפי זה אותן אסקריטין שאינו קורין קרפים ורינחאולש ·
שנגמר אפייתן באילפס על ידי שמן אין חייבין בחלה ואין מ
מברכין עליה המוציא · ואין ברורא כן מדהביא ומותיב לה בפרק כיצד מברכי'
וכן במנחות · היה עומד ומקריב מנחות בירושלים אמר ברוך שהחיינו נטלן לאוכלן
אומר עליהן המוציא לחם מן הארץ · וקא פסיק ותני לא שנא מנחת סולת ולא
שנא מנחת מאפה לא שנא מנחת מרחשת ולא שנא ממנה המחבת אף על פי שמנוגרת
בשמן על פי רבינו יעקב ז"ל דלא כמולקו ר' יוחנן ור"ל אלא נדבר

שנ"לינו רבה דר' יוחנן סבר דאפייתו באלפס עושהו לחם וחייב בחלה ומברכין עליו
המוציא ובלבד שלא על ידי משקין וריש לקיש סבר תנור עושהו לחם ולא אלפס אבל
דבר שבלילתו קשה מיהו כולי עלמא מחייב בחלה ומברכין עליו המוציא ואפילו בעשה
על ידי משקין · ולפיכך רשאלש ופרגולש וקרפיים כולן חייבין בחלה ומברכין
עליהן המוציא דתוריתא דבעינא איכא · אבל ורמישלש אין מברכין עליהן המוציא
דלית ביה תוריתא דבעינא · ולפי מה שכתבנו למעלה אף הן פטורין מן החלה והעיסה
שבלילתן קשה הואיל ונבלל עיסתן אתחלה לעשותה כן והרי הן כסופגנין ודובשנין
שמתחלתן נעשו על דעת כן ופטורין · וכן דעת רבינו שמשון ז"ל וכן נראה עיקר ·
אעפ"י שרבינו יעקב ז"ל חולק בדבר שכ' שכל שבלילתו קשה מסעת בגלגול מתחייבת
בחלה · וכבר כתבנו למעלה ראיות מכריעות לפטור מלחם העשוי לכותח ומסיכנו
ועיקר · **גרסינן** בפרק כיצד מברכין כי אתא רבין אמר ר' יוחנן טרוקנין
חייבת בחלה · מאי טרוקנין ביכא דארעא מר זוטרא קבע קבע
ליה ומברך עליה המוציא וש"ש ברכות · אמר מר בר רב אשי ואדם יוצא בהן ידי
חובתו בפסח מאי טעמא לחם עוני קרי ביה · פירוש כובא דארעא לחם שאופין אותו
על גבי קרקע · העושה עיסה להאכילה לחיה ולעופו' פטורה מן החלה דגרסי' בספרי
ראשית עריסותיכם שלכם חייבת בחלה ושל חיה אינה חייבת ותנן עיסת הכלבים
בזמן שהרועין אוכלין ממנה חייבת בחלה ומערבין בה ומברכין עליה ונעשית ביום
טוב ויוצא ידי חובתו בפסח · ואם אין הרועים אוכלין ממנה אינה חייבת בחלה ואין
מערבין עליה ואין מזמנין עליה ואין משתתפין בה ואין מברכין עליה ואינה נעשית
ביום טוב ואין אדם יוצא ידי חובתו בפסח · ונר' דטעמא דמילתא משום דטעמא
דאיתמר בספרי · והכי נמי פירשו בירושלמי דגרסינן התם א"ר בא בשם שמואל אפי'
עשאה קלוסקין והא תנינן אם הרועים אוכלין ממנה · אבל בירושלמי פירשו עוד
בזמן שאין הרועים אוכלין ממנה כל שערב בה מורסן · כלומר דפעמים מערבין בה
כל כך שאינה ראויה לרועים · אבל אי איפשר לפרש אפילו לדברי הירושלמי שכל שיש
בה מורסן אינה חייבת בחלה שהרי שנינו חמשת רבעים קמח חייבין בחלה הם ושאורן
וסובן ומורסן אי נמי יש לפרש שערב בתוכה מורסן לאחר שבטל מתוכה לפי שאין
דרך בני אדם ואפי' העני לעשות כן · וכדתנן בטל מורסנן מתוכן וחזר לתוכן הרי אלו
פטורין · **שנינו** בפרק ראשון שהמעיסה בית שמאי פוטרין ובית הלל מחייבין
בחליטה בית שמאי מחייבין ובית הלל פוטרין וה"נ בפרק כל שעה
המעיסה קמח על ידי מגלגסין החליטה מגלגסין על גבי קמח · ומיקשי התם ומאי שנא
החליטה ופריקו אמר רב יהודה ואיתימא ר' יהושע בן לוי במחלוקת בזו כך מחלוקת
בזו כלומר דמאן דמחייב בזו מחייב בזו ותברא מי ששנה זו לא שנה זו ·
וגרסינן בירושלמי פרק קמא דחלה ר' אמי בשם ר' יוחנן על הדבר הזה
הלכתי אצל ר' ינאי לקיסרין ואמ' לי שני תלמידי חכמי'

שאינו וחכמים אומרין לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא הנאפה בתנור חייב באלפס
ובקדירה פטור ופי' מגלגסין מים חמין לתוך קמח · **ולענין ברכה** הלכה שאין
ואלו לפטור ובכל שבמרי מלאכתן כן וכדתנינא בפרק
כל השעה
יכול יהו המעיסות והחליטה חייבין ת"ל לחם ר' יהודה אומר אין לחם אלא האפוי בתנור
בין באלפס בין על גבי קרקע חייבין בחלה וקי"ל כר' יוחנן דמחייב והא דקתני
באידך בריתא התם וחכמים אומרי' לא כזה ולא כזה עשאן באלפס פטורין בתנו' חייבין
והיינו דמייתי בירושלמי שכתבנו אי רתכניה התם לר' יוחנן מיניה ואוקי' מנא בתנאי
דהיינו דר' יהודה דאידך בריתא ות"ק דאוקי' דידיה · ואקשי התם ר' יהודה היינו תנא קמא
שא לזו מעשה אלפס היכא בינייהו דת"ק קא סבר חייבין ור' יהודה סבר פטורין ·
ירושלמי קמח קלי שעשאו בבצק חייב ר' ינאי בשם ר' יוחנן וגוה שאפיין ·
בכאן כמה שיעור עיסה חייב בחלה · **גרסינן** בעירובין
פרק כיצד משתתפין ת"ר רבנן ראשית עריסותיכם כדי עיסת
מדבר וכמה עיסת מדבר וכעומר עשירית האיפה הוא מכאן אמרו שבעת רבעים
ועוד קמח חייבין שם לירושלמית וחמש לציפורית · ושיעור ועוד זה · היינו כינה לכי
שהעומר שהיא עיסת מדבר עשירית האיפה היא והאיפה שלש סאין והסאה ששה קבין
כשתחלק האיפה ל' קבין והקב לארבעה לוגין דהיינו ששה רובעי קב כחומש וכינה וחומש
כינה · וכן קבה מגלגלת · לפסח דאנקן דכ יבן לחלה · והא אנן תנן חמשת רבעי
קמח חייבין בחלה קבה מגלגלת כמי קאי ואלו שיעורא · **שיעור** זה לכל
עיסה שבחמשת המינין · דמתניתין שבמתא קאמר לה חלקו
לאחר המינין ולא בין סיפות שבכן לדעת שבכן אבל בבריתא בחלקו בדבר זה דברבי כין חטין
בפרק אלו עוברין גמ' כיצד מפרישין עיסה בטומאה · וכמה שיעור עיסה ר' שמואל
בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר בחטין קבין בשעורין שלשת קבין · ר' נתן אומר משום
ר' אליעזר חלוף הדברים · והא תניא ר' ישמעאל אומר בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר
בחטין שלשה קבין ובשעורין ארבעה קבין · לא קשיא הא כחוס יבתא הא במעליותא · ולא
קימא לן כיחיד מיניהו לגבי תנא דמתניתין דמסכת חלה וחכמים דמסכת עדיות דלא
חלקו כלל אלא שאני תמה כי אמרו שם כמה שיעור עיסה אך לא הביאו מתניתין ל
דחלה ומתניתין דעדיות וברייתא דכיצד משתתפין · **שנינו** בפרק פרי של
מסכת חלה חמשת רבעים קמח חייבין בחלה הן ושאורן ומורסן חמשת
רבעי' חייבי' ביטל מורסן מתוכן וחזר מתוכן הרי אלו פטורי' הן ושאורן וסובן ומורסן
רבעין חייבין כלומר שהכל מצטרף לשיעור חמשת הרבעין כל שלא ביטלו מתוכן
ופירשו בירושלמי אמר ר' יוחנן דרך עיסה שנו כל שלא ביטל מורסן מתוכן זו דרך
עיסה · ואמרו בפרק כלל גדול שכן עני אוכל פתו עיסה בלוסה אבל ביטל מורסנן
וחזר לתוכן אין זו דרך עיסה · **ומידי** דוקא לאצטרף הוא שאין מורסן
וסובן מצטרפין לחמשת רבעים אחד שכולו מהם אבל יש כלא גן
שנו זה רבעין חייבין ובלבד שיהא ראוי לאכילה כל שכן אכלין אפילו הרועים

פירושים שא היא עיסת הכלבים שהרועים אוכלין אותה כמו שפירשו עליה בירושלמי
כמו שכתבנו למעלה׃ **שנינו** חמשה דברים חייבין בחלה החטין והשעורין ה
והכוסמין ושבולת שועל והשיפון הרי אלו חייבין בחלה ומצטרפין זה עם זה עיסת
דוקא כשבללן ועשה מהן עיסה אחת אבל נגלגל כל אחד בפני עצמו א״ע שהקיפן
זה אצל זה אחר כך אין כולם מצטרפין שאין כולן מין אחד אלא כל אחד מצטרף זה עם
זה מינו ולא עם שאינו מינו דתנן בפרק בתרא דחלה שתי נשים שעשו שתי קבין ונגעו
זה בזה אפילו הן ממין אחד פטורין בזמן שהן של אשה אחת מין במינו חייב ושלא במינו
פטור ׃ וזה מין במינו החטים אינן מצטרפות עם הכל אלא עם הכוסמין השעורים
מצטרפות עם הכל חוץ מן החטים ושאר מינין מצטרפין זה עם זה והא דקתני כשהכוסמין
והחטים מין אחד וכן השעורים עם שאר המינין לענין חלה כלבד אמרו ולא לענין כ
כלאים כמו שנתבאר במקומו ׃ ובירושלמי דפרק קמא אמתניתין דפרק בתרא ומתני׳
להו דברי הכל תנן תמן הכוסמין מין חטים אינן מצטרפין עם הכל אלא עם
הכוסמין והשעורין מצטרפין עם הכל חוץ מן החטים ׃ ר׳ יוסי אומר לה בשם ר׳ יונה
בשם רבי יוחנן תמן כשבולן וכאן כבללו ׃ תני ר׳ חייא כן וכולן שבללן תבואות קמחים
ובצקות מצטרפין עם ראשי עיסות אמר ר׳ יוסי והתן כשבולן לא הוה אינן מצטרפין ׃ ופי׳
הירושלמי הרי שהקשו מתני׳ דפרק קמא דקתני וכולן מצטרפין אמתני׳ דפרקא קמא
בתרא דאין מצטרפין אלא מין במינו ופריק ר׳ יוחנן משמיה דר׳ יוחנן דמתניתין דפרק
קמא דוקא כשבללן יפה זה עם זה ועשה מכולן עיסה אחת לכדתני ר׳ חייא כולן ש
שבללן זה עם זה כתבו זה או בקמח ועירבם לאחר מכאן או בניקות דלא חד שעירם
זה לעצמו וזה לעצמו חזר ובללן בנקן יחד ועירבן ועשאן יפה יחד אבל מתני׳ דפ׳ בתרא
שלא בללן אלא שעירן זה לעצמו וזה לעצמו ואחר כך הקיפן זה לזה וא״ע שנושכי
בניקן זה את זה אין מצטרפין אלא מין עם מינו בלבד ׃ ונשאו אם עירס יפה ראשי
העיסה זה עם זה מאי הני בללנו או לא ׃ ואדר׳ ר׳ יוסה דלא דאף שנושכין בנקן זה
את זה עד שלא יפריד זה מזה יש לו כזה ואפילו הכי אמרו שאין ׃ ואיכא למידק שהאי
עשו הכוסמין מין החטים ומן השעורים ואלו בפ׳ כל שעה אמרו כוסמין מין חטים שבול
שועל ושיפון מין שעורים דמשמע מין שעורים אבל לא הכוסמין ׃ תירץ רבינו
שמשון ז״ל דהתם קבי קאמר דנקין אף מין חטים אבל שיבולת שועל ושיפון מין שעורי׳
[?]לא מין חטים ׃ **תוספתא** במס׳ חלה קב חטי׳ וקב
שעורין וקב כוסמין הרי אלו מצטרפין כשהוא תורם תורם מכל א׳
ואחד שאין תורמין ממין על שאינו מינו ׃ חצי קב חטים וחצי קב שעורים וחצי קב
כוסמין ניטל מן הכוסמין ׃ ופי׳ הר״ש ז״ל רישא וסופא כשהכוסמין באמצע ש
שהכוסמין מצטרפין עם החטים ועם השעורים והלכך רישא בעינן כל א׳ קב מצטרפי׳
למיהוי החטים בלא השעורין והשעורין בלא החטים ומיהו מכל א׳ וא׳ שאין תורמין ממין
על שאינו מינו כולן כל שכן זה עם זה והחטים והכוסמין כלאים זה עם זה וכן ה
השעורים והכוסמין דתנן בפרק קמא דכלאים החטים והזונין כלאים זה בזה ׃

השעורין ושבולת שועל ׃ הכוסמין והשיפון אינן כלא׳ זה בזה כלומר כל זוג וזוג מ״ו
אע״פ כן [?] אבל א׳ מזוג זה עם זה אחד מן הזוג האחד כלאים זה בזה ׃ וכן איבר׳
עלה בירושלמי ר׳ יוסי בשם ר׳ יוחנן כולהון זוגות זוגות ׃ וסופא דקופפא דליכא ש״מ
חצי קב בכל א׳ וליכא שיעורא עד שיצטרפו שלשתן במנה הכוסמין שהן באמצע מביהם
מצטרפין עמהן לחייבן והרי הן חייבין אבל חטים ושעורים דאין מצטרפין זה עם זה
פטורין הילכך נוטל מן הכוסמין לבדו ולא מן החטים ושעורין ׃ ונראה היה לי דברישא
אפילו היה השעורין כי מנע הן ואע״פ שהחטין אינן מצטרפין לחיוב חלה הו״ל ע
והשעורין המספקין באמצע חייבין בחלה מיפא והוה ליה כאותה ששנינו בפרק אליעזר
של חלה שני קבין וקב אורז או קב תרומה באמצע אינן מצטרפין דבר שנטלה ר״ל
באמצעותן מצטרפין שכבר נתחייב בחלה׃ ובירושלמי נמי אמרינן קב מן יחד ע
מצטרפין ׃ ורחוק הוא לומר שמשכחינן דוקא במין אחד ממש כגון שני קבין חטים או
שכיקנו שיעורין ׃ ומיהו ודאי בירושלמי אמרו כן בפרק אחרון של חלה דגרסינן הכ״ס
לא אמר אלא קב חטים וקב שעורים וקב כוסמין באמצע ר׳ חנין אומר בר קייה אמר ר׳
חנינא חביריהן דרבנן בעו מה בין כוסמין באמצע מה בין שעורין באמצע ר׳ בן
בשם רבנין דקסרין אין הכוסמין מצטרף עם החטין שהוא מינו אלא שהוא מדמי לו ר
מינין שהן רחוק ממנו אינו מדמי לו ׃ ע״כ אלמא משמע דדוקא כוסמין באמצע
אסור מן החטים גמרי ולא אמרו מצטרף אלא שהוא דומה כעיסתו אבל מין אחד ממש
דקב חטים וקב שעורין וקב חטים אע״פ שהשעורים באמצע אינן מצטרפין ׃ **שנינו**
בפרק אליעזר שני קבין וקב אורז או קב תרומה באמצע אינן מצטרפין דבר
שניטלה חלתו באמצע מצטרפין שכבר נתחייב בחלה ׃ **ירושלמי** קב אורז
או קב תרומה אינן מצטרפין ׃ קב הבגי אינן מצטרפין קב מדוע
אינו מצטרף קב מין אחד אינו מצטרף ׃ קב חטה אחרת מצרף ׃ קב בניטלה
תרומה מצרף ׃ ר׳ בן בר חייא בעי קב קב חלה מהו שיצרף ׃ תניא ר׳ חלפתא
בן שמואל קב הקדש מצרף קב חלה אינו מצרף ׃ מה בין הקדש ראוי הוא ר
לפדותו ולחייבו חלה אינו ראוי לפדותו ולחייבה ׃ **שנינו** בפרק אליעזר
העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בו טעם דגן חייבת
בחלה ואין אדם יוצא ידי חובתו בפסח פירוש אף על פי שהאורז אינו חייב בחלה ע
דתנן אלו חייבין במעשרות ופטורין מן החלה האורז והדוחן והפרגין והשומשמין
ותקשינתם עשה עיסה מן האורז ועירב בתוכה מן חטים אם יש טעם דגן
אף על פי שהאורז דבר על החטים ואין בהם כ״ש חמשת דבעיסקמה כל שיש בכל
העיסה חמשת דגנים חייבת בחלה ׃ וכן פסק הרב רבינו משה ז״ל
כפתם מסכה זו ותקן כמי הכוטל שאור מעיסת
חטים ונותן לתוך עיסתו האורז אבל יש בה טעם דגן חייבת
בחלה ואם לאו פטורה אם כן למה אמרו הטובל אוכל כל שהוא אין כמיני כמותן טעם
כל שיש בה דגן ואפי׳ פחות מכ״ז אם יש בו כנוקי טעם חייבת בחלה אבל בירושלמי אמרו

אחרי מתניתין דלא כרבן שמעון בן גמליאל דרבן שמעון בן גמליאל אומר לעולם אינה
חייבת בחלה עד שיהא בה דגן כשיעור ר' יעקב בר אידי משמיה דר' שמעון בן לקיש הלכה
עד שיהא כרבן שמעון בן גמליאל · וכן פסק הרב ר' אברהם ז"ל · ורבינו מסתברא כיון
דפסקי כבן ירושלמי ועוד דלדידי קשיא לי אם איתא דאפילו אורז מצטרף עם החטין
לכשיעור כל שיש בו דגן א"כ למה הוצרך לשנות בריש פרק קמא על חמשת המינין
שחייבין בחלה ומצטרף זה עם זה דהא על כרחין איכא בה טעם אחד מן המינין
שחייב בחלה ואפילו היה זה שלא בטעמים · וכל שכן שאי איפשר שלא ירבה מין על מין
אחד · ואי איפשר לומר דהתם לחלה דאורייתא והכא לחלה דרבנן דהא קתני ואדם יוצ'
ידי חובתו בפסח · ומכאן למי דדקי בזוחים בפרק ה"ע רואות נר כותן טעם כרוב
דאורית' שא כראה דהא מתניתין בפרקין קמא לרבן שמעון בן גמליאל כרבה ואי אפשר
דנקטי לה בכולי עלמא ומה בין לרבן שמעון בן גמליאל כדרבה לא בעינן שיהא רובו
דגן וכירושלמי עבדי לא פלוגתא דגרסינן התם אמר ר' אילא בן כרככין דיכא בין
כרככין דתנן עד שיהא רובו דגן וטעמא דגן רב הונא אמר עירב בה שאר המינין עד
שיהא רובה דגן וטעמיה דגן · פטר לה במינין אחרים מתניתין פליגא על ר' אילא אסר
בה טעם דגן חייבת בחלה · כגון מתניתין הדא דכקרא טבל אוסר כל שהוא מין
במינו ושלא במינו בנותן טעם ר' יונה תוה מסמך לר' זעירא משמע קוליה דר' אילא
יתיב מתניתין דר' חייא בשם ר' יוחנן טעמיה אעפי שאין רובה דגן וטעמיה דגן הא ר'
מחלפתה הוא כדיה · סימן הוא לן · ר' יוסי בר הונא · שמ מסקנא דשמעת' דבני מערב'
כרב הונא דלא בעי רובה דגן אלא טעמיה דגן ור' אילא רבות מתני' מסמיה דר' יוחנן
מתניה דר' יוחנן רובה דגן לית דמוחלפת היתה בידו ועוד דנגמרין אמרי' הכי להדיא
שכחים ודם מתערובת דגרסינן התם

גמרא

דם שנתערב במים אמר ר' שמעון בן לקיש הפגול והנותר והטמא שבללן זה עם זה ואוכלן
פטור · ואמרינן שמע מינה נותן טעם לאו דאורייתא מקיף רבא העושה עיסה מן
החטין ומן האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ואע"ג דרובה אורז והא ר' קאמר
דרב הונא פתר מתניתין דקתני עירב בה שאר מינין עד שיהא רובה דגן וטעמה דגן
בשאר מינין כר זה לי פירושו בשאר מינין שאינן חטין לעשות מהן פת כדוחן כדרבא
אמר עוקבא משמיה דשמואל בעירובין · פרק חלוק אי כמי שיש מינין הרבה בעירובי'
ובעי מטהר המינין כדעת' ר' חייא בר אבי משמיה דרב דגרסי' התם אמר ר' זירא אמר
שמואל בעירובין בפת אורז ופת דוחן אמר מר עוקבא לדידי מפרשא לי מיניה דאמר
שמואל נתריה לכלבא ולא אכלה האוא דשאר מינין הוא · דכתיב ואתה קח לך חטים
ושעורים ופול ועדשים ודוחן וכוסמין ונתת אותם בכלי אחד · מכל מקום שמעינן
דגן ורובו דגן · ותא דקא מותרץ כמי איכא דר' אילא מתני' דקא תני אם יש בה טעם
דגן ואמר כגון מתניתין דכתרא טבל אוסר כל שהוא אן מין במינו ושלא במינו בנותן
טעם כראמי דם ושי פירושא אמר לך ר' אילא הא דקא תני רישא אם יש בה טעם דגן
חייבת לאו דוקא אלא טעם דגן ורובה דגן ולא קתני הכי אלא משום דבעינן למתני ת

אחרית משכת תבוטל שאור מעיסה של חטים ונותן לתוך עיסת האורז אם יש בה טעם
דגן חייבת וההיא איצטריך למתני אם יש בה טעם דחתא לאשמועי' שהטבל אוסר
שאוסר במינו בכל שהוא אינו אוסר אלא במינו בנותן טעם · ומיהו משמע שלא אמרו
אלא עושה עיסה מאורז וחטים לפי שהאורז נגרר אחר החטים אבל שאר המינין אין
נגררין אחר החטים כלבד וכדאמר ר' אילא בשם ריש לקיש בפרק קמא דמכלאין דחלא
ולפי דברי ר' אילא דתנן אף מה שאמרו כאן פתר לה בשאר מינין פירושו בשאר
מינין כבין אורז עם שאר המינין וכן חטים עם שאר המינין חוץ מאורז עד שיהא בה
טעם דגן ורובה דגן ·

והא דקתני

אדם יוצא ידי חובתו בפסח ואפיקנא
כגמרא וכדמערבאי דאפילו רובה אורז נראה לי דוקא
כשיש בה כזית דגן כבדי אכילת פרס ובשאכל מתערובתה אכילת פרס ויש מרבותי
שאמרו כל שיש בה טעם כגון ואפילו פחות מכזית מכדי אכילת פרס · והראשון נראה
לי עיקר ·

תוספתא

העושה עיסה מן החטים ומן האורז רבן שמעון בן
גמליאל אומר אינה חייבת בחלה עד שיהא בה דגן כשיעור
ואין אדם יוצא ידי חובתו בפסח עד שיהא בה כשיעור ·

השער השני א

אבאר דיני עיסת השותפין בין שותפין ישראלים בין
של ישראל ושל נכרי ואם מותר ללוש פחות מכשיעור כדי לפטור מן החלה אם לאו ·
והלש קב קב אם התנור מצרפין או סל או אפילו כלי שאין לו תוך ואם צריך ליטול מן
המוקף ומהו שנקרא מוקף ·

ב אבאר

דין העושה עיסה לחלקה ע
ואבאר בכללן זה דין נכרי
שנתן עיסתו בין שנגמרה לגזור
נכרי בין שנגמרה לעורך נכרי בין שחזר הנכרי ונתנה לישראל · ועוד אבאר בכלל זה
ישראל שעשה עיסה פחו' מכשיעור ובטל ממנה חלה אם יש לה דין חלה · וכן אם לאחר
מכאן הוסיף עליה עד שהשלימה לכשיעור אם צריך ליטול ממנה חלה או נפטרת
באותה חלה ראשונה ·

א גרסינן

בפר' ראשית הגז בשחיטת חולין תניא
בהמת שותפין חייבת
בראשית הגז ור' אלעאי פוטר · ואמר
מאי טעמא דר' אלעאי אמר קרא צאנך ולא של שותפות ורבנן ההוא למעוטי שותפות
נכרי · אמר רבא ומודה ר' אלעאי בתרומה אעג' דכתי' דגנך דידך אין שותפות לא כתיב
רחמנא תרומתכם אלא דגנך למה לי למעוטי שותפות נכרי · חלה אעג' דכתי' ראשית
דהיינו למימר כיליף ראשית ראשית מראשית הגז מה להלן בשותפות אף כאן דשותפות
לא כתוב רחמנא עריסותיכם אלא טעמ' דכתיב רחמנא עריסותיכם הא לאו הכי הוה
אמינא כיליף ראשית ראשית מראשית הגז אדרבה כיליף מתרומה כלומר דכל היכא ע
דאיכא קולא וחומרא לחומרא ילפינן ופריך אין הכי נמי עריסותיכם למה לי ס
עריסותיכם אמר ר' חנינא מסורא ליתבהו להכהן בכלי · ותניא בהמת השותפין חייבת
במתנות ור' אלעא פוטר מאי טעמא יליף כתיבה נתינה מראשית הגז מה להלן השותפין
חייבת במתנות ור' אלעא פוטר מאי טעמא לא אף כאן דשותפין לא נאי סלקא דעתך

בתרומה מיחייב עליה כתיבה כתיבה מתרומה אלא שמע מינה בתרומה פוטר · והא
דכתיב ראשית תרומת דגנך לאו לרבויי שותפות אלא שדרך התורה ברוב המצות לדבר
בן דרך כלל · וגרסינן התם אמר רב נחמן בר יצחק האידנא נהוג עלמא כתלתא סבי
כר' אלעאי בראשית הגז כר' יהודה בן בתירה בדברי תורה · כר' יאשיה בכלאים ובודאי
מדנהוג כר' אלעאי פסקינן להו אלמא הלכתא כוותיה וכיון שכן אף בתרומה וחלה
בין דאי לא אכא דכולהו בתרומה מכא הוה ילפינן לחומרא כדאמרן · ואם כן
עיסת השותפין אפי' השותפין שותפין ישראלים פטורים מן החלה ואפי' יש בשל כל א
אחד ואחד כדי שיעור · וכל שכן שותפות דגוי וליכא למימר דדוקא בראשית הגז הוא
דהלכתא כוותיה אבל בתרומה וחלה ומתנות לא והיינו דאמרינן בפרק הזורע רבא
קיים אתא אטמא רב נחמן קיים בגלימא · ורב חסדא מסמית כל כהנא דלא יהיב מ
מתנתא · ויא"ע ב' דכל הכי בחוצה לארץ הוו ואילו לר' אלעאי דיליף כתיבה כתיבה ת
מתרומה אף המתנות אינן נוהגות בחוצה לארץ כתרומה · לא היא דנאל כרחיך · כיון
דקיימא לן כר' אלעאי בראשית הגז אבל במתנות חלה ותרומה כן דלאי איפשר לזכות
שטרא לבתרי דהא כהא קלינן דכולהו ילפינן כתיבה מראשית הגז · ורב חסדא ורב
נחמן ורבא בבבל היו שנהגו שם חכמים התרומה מפני שהיו רגילין שם אנשי
ארץ ישראל · וכן עמון ומואב ובלשהתרומה נוהגת שם אף המתנות כן ומדבריהם
אבל של שותפות שאפילו בארץ פטורה אליבא דר' אלעאי וקיימא לן כוותיה והרי זו
פטורה · והא דתניא ישראל וגוי שלקחו שדה בשותפות טבל וחולין מעורבין זה בזה
רבי אומר של ישראל חייב ושל גוי פטור · ועד כאן לא פליגי אלא דמר סבר יש
ברירה ומר סבר אין ברירה אבל דשותפות ואפי' דגוי חייבת
וכדאמרינן התם בפרק ראשית הגז מפרקינן לא לבר מהלכתא · וראיתי לרבי' משה
ז"ל שפסקה כראשון של הלכות תרומות ולא ידעתי למה אלא שנראה מדבריו שהוא ס
סבור דבכל מה שאינו ולא אפי' בראשית הגז בשל שותפות אלא שנראה מדבריו ●
שהוא סבר דבכל מה שאמר ולא אפילו בראשית הגז לפטור ראשית הגז בחוצה לארץ
בלבד שכן כתב בפרק עשירי ואינה נוהגת אלא בארץ ישראל בלבד בין בפני הבית
בין שלא בפני הבית · ועוד כתב שם השותפין חייבין בראשית הגז והוא שיהא בחלק
כל אחד מהם כשיעור אבל חמש כאן של שני שותפין בלבד פטורין ומתנות כתב
בפרק שביעי בהמת השותפין חייבת שנאמר מאת זובחי הזבח · ועוד כתב שם ומצוה
נוהגת תמיד בין שלא בפני הבית ובין בפני הבית · ובכל מקום בין בארץ בין בחוצה
לארץ · עד כאן ואינו יכול להלום השמועות על פי דרכו · וכן מה ששנינו בשלישי של
חלה העושה עיסה עם הנכרי אם אין בשל ישראל בשיעור פטורה דמשמע הא יש בה
בשיעור חייבת לדברי ר' אלעאי כולן פטורות ואפילו היו של שותפות ישראל כל שכן
שהן משותפות עם גוי · ואין נראה לי חלק אליבא דר' אלעאי בין יש בחלק אחד
בשיעור · ובין אין בו כשיעור דהא תרומה אין לה שיעור ואפילו הכי היא פטר ר' אלעאי

של שותפות ישראל לבד שכן משותפות עם גוי ומינה אינו דנין לחלה ורמז הוא ב
בעיני לומר שכל המשניות שחייבו עיסת השותפין ואפילו דגוי מדרבנן בלבד אבל
דבר תורה פטורה · ואפשר לומר דמודה רבי אלעאי בחלה משום דליכא בחלה קושיא
כהדיא בתרומה דכתוב בה דגנך ובראשית גז צאנך ואף על גב דאיכא למילף ראשית
מראשית הגז הכי נמי מתרומה הא כתיב עריסותיכם ומעריסותיכם יתירה נמי ש
שמעינן מינה כדי עריסותיכם · כדאמרינן במנחות פרק רבי ישמעאל הרי זמני
עריסותיכם חד כדי עריסותיכם ולא עיסת גוי ולא עיסת הקדש · והא דממעטינן
עריסת הגוי הייכו דוקא שלו הכל של שותפות אם יש בשל ישראל כשיעור חייבת ועדין
לא נתיישב לי דהא במתנות לא מיעטינו בהדיא וכתיב מאת זובחי הזבח דמשמע
אפילו של שותפות ואפילו הכי ממעט רבי אלעאי משום דליכא כתיבה כתיב מראשית
הגז ואם כן אף חלה נמי נילף כתיב כתיבה כתיבה מראשית הגז ·

מכל מקום

הפרש יש בין שותפות של ישראל לשותפות של גוי
כבשותפות של ישראל אם עשו עיסה בשותפות
ולאפנייה בשותפות כל שיש בכל העיסה כשיעור
חייבת אף על פי שאין לכל אחד ואחד אלא כזית וכדאיתא בתוספתא · אבל של גוי
אינה חייבת עד שיהא כשיעור בחלקו של ישראל דתנן בפרק שלישי העושה עיסה עם
הנכרי אם אין בשל ישראל כשיעור פטורה מן החלה ובכי הא הוא דממעטינן שותפות
גוי בפרק ראשית הגז אפילו למאן דמחייב שותפות דישראל מדכתיב עריסותיכם ·

שנינו

בפרק שני מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה יעשה קבין ואל
יעשה בטומאה ר' עקיבא אומר יעשנה קבין שכשם שהוא קורא לטהרה כך הוא קורא
לטומאה זו קורא חלה לשם אבל קבין אין בהם חלק לשם מיהא דקאי בגמרא בעי
מערבא שאסור לעשות עיסתו קבין כדי לפוטרה מן החלה דגרסינן התם אוכלין מן
עיסה עראי עד שלא תתגלגל אמר ר' חגי לא שנו אלא עראי אבל קבע אסור מפני
שהוא מערים לפוטרה מן החלה · ויידה אמרה דאי מי שאינו יכול לעשות עיסתו
בטהרה לא אמר אלא מי שאינו יכול לאחרה אמרת שאסור לאדם לעשות עיסתו קבין ר

ואף על גב דקיימא לן כת"ק דלאו הלכה כר' עקיבא מחביריו ומי שאין לו ש
יכולת לעשות עיסתו בטהרה ישער קבין · הכי מילי בזמן שהיו יכולי'
לעשות בטהרה אבל עכשיו שאי אפשר לא יעשנה קבין שאם כן תשתכח תורת חלה
ועל זה שנינו בפרק אחרון שלש ארצות לחלה · והילכך כאן בזמן הזה אסור להערים
ולעשות עיסתו קבין · והיינו דאמרי' בפ"ק אלו עוברין אמר רב יוסף והכי נשי דידן
נהוג למיפא קפיזא קפיזא ואקשינן ליה אבני מאי דעתיך לחומרא הנתרא דאתי לידי

פירושים שאין היא עיסת הכלבים שהרועים אוכלין ממנה כמו שפירשנו עליה בירושלמי
כמו שכתבנו למעלה · **שנינו** חמשה דברים חייבין בחלה החטין והשעורין וה
והכוסמין ושבולת שועל והשיפון הרי אלו חייבין בחלה ומצטרפין זה עם זה עיסת
חדוקין בשבלין ועשה מהן עיסה אחת אבל נגבל כל אחד בפני עצמו א׳ע״פ שהקיפן
זה אצל זה אחר כך אין כולם מצטרפין שאין כולן מין אחד אלא כל אחד מצטרף זה עם
זה מינו ולא עם שלא כמינו דתנן בפרק בתרא דחלה שתי נשים שעשו שני קבין ונגעו
זה בזה אפילו הן ממין אחד פטורין בזמן שהן של אשה אחת מין במינו חייב ושלא במינו
פטור · ואיזה מין במינו החטים אינן מצטרפות עם הכל אלא עם הכוסמין השעורים
מצטרפות עם הכל חוץ מן החטים ושאר המינין מצטרפין זה עם זה והא דקתני בשהכוסמין
והחטים מין אחד וכן השעורים עם שאר המינין לענין חלה בלבד אמרו ולא לענין כ
כלאים כמו שנבאר במקומו · ובירושלמי דפרק קמא אמתניתין דפרק בתרא ומתני׳
לתני דפרקין התם תנן תכינן אי זהו מין במינו החטים אינן מצטרפין עם הכל אלא עם
הכוסמין והשעורין מצטרפין עם הכל חוץ מן החטים · ר׳ יוסי אומר לה סתם ר׳ יונה
בשם רבי יוחנן תמן כבשוך וכאן בבלולין · תני ר׳ חייא כן וכולן שבללן תבואות קמחים
ובצקות מצטרפין עם ראשי עיסות אמר ר׳ יוסי ויוחנן כבשוך לא הוה אינן מצטרף · ופי׳
הירושלמי הרי שהקשו מתני׳ דפרקא קמא דקתני וכולן מצטרפין אמתני׳ דפרקא קמא
בתרא דאין מצטרפין אלא מין במינו ופריק ר׳ יוחנן משמיה דר׳ יוחנן דמתניתין דפרק
קמא דוקא כשבללן יפה זה עם זה ועשה מכולן עיסה אחת לכדתני ר׳ חייא כולן ש
שבללן זה עם זה כתבו זה או בקמח ועירסם לאחר מכאן או בציקות דלא חד שעירס
זה לעצמו וזה לעצמו חזר ובללן בבצק יחד ועירסן ועשאן יחד אבל מתני׳ דפ׳ בתרא
בשלא בללן אלא שעירסן זה לעצמו וזה לעצמו ואחר כך הקיפן זה לזה וא׳ע״פ שנושכי
בציקן זה את זה אין מצטרפין אלא מין עם מינו בלבד · ופשוט אם עירס יפה ראשי
העיסה זה עם זה מתוו מי הוי בבלולה או לא · ונהדר ר׳ יוסה דלא דאף שנושכין בבצק זה
את זה עד שאם יפריד זה מזה ישאר כזה ואפילו הכי אמרו שאינן · ואיכא למידק שנאמר
עשו הכוסמין מין החטים ומין השעורים ואלו בפ׳ כל שעה אמרו כוסמין מין חטים שבול
שועל ושיפון מין שעורים דהשמיטו מין שעורים אבל לא הכוסמין · תירץ רבינו
שמשון ז״ל דהתם הכי קאמר דכוסמין אף מין חטים אבל שיבולת שועל ושיפון מין שעורי׳
לא מין חטים · **תוספתא** במסכת חלה קב חטי׳ וקב
שעורין וקב כוסמין הרי אלו מצטרפין בזמן שהוא תורם תורם מכל א׳
ואחד שאין תורמין ממין על שאינו מינו · חצי קב חטים וחצי קב שעורים וחצי קב
כוסמין ניטל מן הכוסמין · ופירש ר׳ שמשון ז״ל ריסא וסופא בשהכוסמין באמצע ש
שהכוסמין מצטרפין עם החטים ועם השעורים והילכך ריסא איש בכל א׳ קב מצטרפי׳
לחייב החטים בלא השעורין והשעורין בלא החטים ופירש מכל א׳ וא׳ שאין תורמין ממין
על שאינו מינו כולו כל שכן זה עם זה · והחטים והכוסמין כלאים זה עם זה וכן ש
השעורים והכוסמין דתנן בפרקא קמא דכלאים החטים והזונין אינן כלאים זה בזה ·

השעורין ושבולת שועל · והכוסמין והשיפון אינן אלא זה בזה כלומר כל זוג וזוג · ע״ז
וא׳ עם כ... אבל א׳ מזוג זה עם זה אחד מן הזוג האחד כלאים זה בזה · וכן איכא דאמרי
עלה בירושלמי ר׳ יוסי בשם ר׳ יוחנן כולהון זוגות זוגות · ובסופה דקופפתא דליכא אלא
חצי קב בכל א׳ וליכא שיעורא עד שיצטרפו שלשתן כמנא הכוסמין שהן באמצע מביאם
מצטרפין עמהן לחייבן והרי הן חייבין אבל חטים ושעורים דאין מצטרפין זה עם זה
פטורין הילכך נוטל מן הכוסמין לבדו ולא מן החטים ושעורין · ונראה היה לי דבריש אם
אפילו היה השעורין כי מנע הן ואעפ״י שהחטין אינן מצטרפין לחיוב חלה הו״ל ע
והשעורין המספקין באמצע חייבין בחלה מיהא והוה ליה כאותה ששנינו בפרק אליעזר
של חלה שני קבין וקב אורז או קב תרומה באמצע אינן מצטרפין דבר שנטלה חלתו
באמצעותן מצטרפין שכבר נתחייב בחלה · ובירושלמי כמי אמרינן קב מין אחד ע
מצטרפין · ורחוק הוא לומר שמשנתינו דוקא במין אחד מאם כבין שני קבין חטים או
שבקבו שעורין · ומיהו ודאי בירושלמי אמרו כן בפרק אחרון של חלה דגרסינן הת׳ כ
לא אמר אלא קב חטים וקב שעורים וקב כוסמין באמצע ר׳ חונן אומר בר׳ חייא אמר ר׳
חנינא חבריהון דרבנן בעי מה בין טרפין באמצע מה בין שעורין באמצע ר׳ כן
בשם רבנין דקסרין אין הכוסמין מצטרף עם החטין שהוא מינו אלא שהוא מדמי לו ד
מינין שהוא רחוק ממנו אינו מדמי לו · ע״כ אלמא משמע דדוקא כוסמין באמצע
משום מן החטים נגמרי ולא אמרו מצטרף אלא שהוא דומה בעיסתו אבל מין אחד ממש
דקב חטים וקב שעורין וקב חטים אעפ״י שהשעורים באמצע אינן מצטרפין · **שנינו**
בפרק אליעזר שני קבין וקב אורז או קב תרומה באמצע אינן מצטרפין דבר
שניטלה חלתו באמצע מצטרפין שכבר נתחייב בחלה · **ירושלמי** קב אורז
או קב תרומה אינן מצטרפין · קב הגוי אינן מצטרפין קב מדומע
אינו מצטרף קב מין אחר אינו מצטרף · קב חסה אחרת מצטרף · קב בניטלה
תרומה מצטרף · ר׳ בן בר׳ חייא בעי קב קב חלה מהו שיצטרף · תניא ר׳ חלפתא
בן שמואל קב הקדש מצטרף קב חלה אינו מצטרף · מה בין הקדש ראוי הוא ר
לפדיונו ולחייבו חלה אינו ראוי לפדיונו ולחייבה · **שנינו** בפרק אליעזר
העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בו טעם דגן חייבת
בחלה ואין אדם יוצא ידי חובתו בפסח בירוס אף על פי שהאורז אינו חייב בחלה ע
דתנן אלו חייבין במעשרות ופטורין מן החלה האורז והדוחן והפרגין והשומשמין
והקטניות אם עשה עיסה מן האורז ועירב בתוכה מן חטים אם יש טעם דגן
אף על פי שהאורז דבר על החטים ואין בחטים חמשת רבעים כל שיש בכל
העיסה חמשת רבעים חייבת בחלה · וכן פסק הרב רבינו משה ז״ל
בפרק ... מסכה זו ונתן כמו הנוטל שאור מעיסת
חטים ונותן לתוך עיסת האורז אבל יש בה טעם דגן חייבת
בחלה ואם לאו פטורה אם כן למה אמרו הטבל אוסר כל שהוא מין במינו בנותן טעם
כל שיש בה דגן ואפי׳ פחות מכזית אם יש בו כנותן טעם חייבת בחלה אבל בירושלמי אמרו

אמרו מתניתין דלא כרבן שמעון בן גמליאל דרבן שמעון בן גמליאל אומר לעולם אינה
חייבת בחלה עד שיהא בה דגן כשיעור ר' יעקב בר אידי בשם ר' שמעון בן לקיש הלכה
עד שיהא כרבן שמעון בן גמליאל · וכן פסק הרב ר' אברהם ז"ל · ותבין מסתברא כיון
דפסקו כן בירושלמי ועוד דלדידי קשיא לי אם איתא דאפילו אורז מצטרף עם החטין
לכשיעור כל שיש בו דגן א"כ למה הוצרך לשנות בריש פרק קמא על חמשת המינין
שחייבין בחלה ומצטרפין זה עם זה דהא על כרחך איכא בה טעם אחד מן מהמינין
שחייב בחלה ואפילו שיש זה עם זה כנטעם · וכל שכן שאי אפשר שלא יהבה מין על מין
אחד · ואי אפשר לומר דהתם לחלה דאורייתא והכא לחלה דרבנן דהא קתני והאדם יוצא
ידי חובתו בפסח · ומנא לומי דדקי בזוכחים כפרק זה ע רובת כר נותן טעם כרוב
דאורייתא · שא כראשת רבותיה מתניתין פרקין קמא לרבן שמעון בן גמליאל כדרכה ואי פשר
דנקטי לה ככולי עלמא ומאי בין לרבנן שמעון בן גמליאל כדרכה לא בעינן שיהא רובן
דגן וכירושלמי עבדי לא פלוגתא דגרסינן התם אמר ר' אילא בן ברכנין ד"הכא נין ו
ברכנין דתנן עד שיהא רובן דגן וטעמא דגן ר' ב הונא אמר עירב בה שאר המינין עד
שיהא רובה דגן וטעמה דגן · פטר לה כמיכן אחרים מתניתין פליגא על ר' אילא אסר
בה טעם דגן חייבת בחלה · כגון מתניתין הדא דבקראה טבל אוסר כל שהוא מין ב
במינו ושלא במינו בנותן טעם · ר' יונה תנית מסמך לר' זעירא שמע קוליה דר' אילא ו
יתיב מתניתין דר' חייא בשם ר' יוחנן טעמא אעפ"י שאין רובה דגן וטעמיה דגן וכו' ר'
מחלפת תנא בירה · סימן הוא לך · ר' יוסי בר בון · שמא מבקבא דשמעת' דבני מערב'
ברב הונא דלא בעי רובה דגן אלא טעמא דגן ור' אילא רבות מתני משמיה דר' יוסי
תמיה דר' יוחנן רובה דגן לית דמוחלפת היתא בידו ועוד דגמרינן אמרי הכי להדיא
טבחים ודם שנתערב דגרסינן התם · גמרא · דם שנתערב במים אמר ר'
שמעון בן לקיש הפגול והנותר והטמא · שבללן זה עם זה ואוכלן
פטור · ואמרינן שמע מינה נותן טעם לאו דאורייתא מתיב רבא העושה עיסה מן
החטין ומן האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ואע"ג דרובה אורז והא דקאמר
דרב הונא פטר מתניתין דקתני עירב בה שאר מינין עד שיהא רובה דגן וטעם דגן
בשאר מינין כר"א לי פירושו כשאר מינין שאינן חטים לעשות מהן פת כדוחן כדגרס
ר' עוקבא משמיה דשמואל בעירובין · פרק חלון אי נמי שיש מינין הרבה בעירובי
ובני מטחר המינין כדעת' ר' חייא בר אבי משמיה דרב דגרסי' התם אמר ר' זירא אמ'
שמואל בעירובין בפת אורז ובפת דוחן אמר מר עוקבא לדידי מפרשא לי מיניה דמר
שמואל נשדיוה בכלבא ולא אכלה ההוא דשאר מינין הוא · דכתי' ואתה קח לך חטים
ושעורים ופול ועדשים ודוחן וכוסמין ונתת אותם בכלי אחד · מכל מקום שמעינן
דגן ורוב דגן · והא דקא מיתרץ כמי איתא דר' אילא מתני' דקא תני אם יש בה טעם
דגן ו אמר כגון מתניתין דכתרא טבל אוסר כל שהוא או מין במינו ושלא במינו בנותן
טעם כראשת ני דם זו פירושא אמר לך ר' אילא הא דקא תני רישא אם יש בה טעם דגן
חייבת לאו דוקא אלא טעם דגן ורובה דגן ולא קתני הכי אלא משום דבעינן למתני ח

אחריה משנת תבוטל שאור מעיסה של חטים ומתן לתוך עיסת האורז אם יש בה טעם
דגן חייבת והא היא איצטריך למתני אם יש בה טעם דאקא לאשמועי' שהטבל אע"פ'
שאוסר במינו בכל שהוא אינו אוסר אלא במינו בנותן טעם · ומיהו משמע שלא אמרו
אלא עושה עיסה מאורז וחטים לפי שהאורז נגרר אחר החטים אבל שאר המינין אין
נגררין אחר החטים בלבד וכדאמר ר' אילא בשם ריש לקיש בפרק קמא דמכלאים דחלה
ולפי דברי ר' אילא דתנן אף מה שאמרו כאן פתרי לה בשאר מינין פירושו בשאר
מינין כגון אורז עם שאר המינין וכן חטים עם שאר המינין חוץ מאורז עד שיהא בהן
טעם דגן ורובה דגן · והא דקתני · אדם יוצא ידי חובתו בפסח ואסיקנא
בגמרא וכדמערבאי · דאפילו רובה אורז נראה לי דוקא
כשיש בה כזית דגן בכדי אכילת פרס וכשאכל מקצת זכתה אכילת פרס · ויש מרבותי
שאמרו כל שיש בה טעם כגון ואפילו פחות מכזית מכדי אכילת פרס · והראשון נראה
לי עיקר · תוספתא · העושה עיסה מן החטים ומן האורז רבן שמעון בן
גמליאל אומר אינה חייבת בחלה עד שיהא בדגן כשיעור
ואין אדם יוצא ידי חובתו בפסח עד שיהא בה כשיעור · השער השני א
אבאר דיני עיסת השותפין בין שותפין ישראלים בין
של ישראל ושל נכרי ואם מותר ללוש פחות מכשיעור כדי לפטור מן החלה אם לאו ·
והלש קב קב אם תנור מצרפן או סל או אפילו כלי שאין לו תוך ואם צריך ליטול מן
המוקף ומהו שנקרא מוקף · ב אבאר דין העושה עיסה לחלקה ע
ואבאר בכלל זה דין נכרי שנתן עיסתו בין שנגמר לצור'
נכרי בין שנגמרה לצורך נכרי בין שחזר הנכרי ונתנה לישראל · ועוד אבאר בכלל זה
ישראל שעשה עיסה פחות מכשיעור ונטל מתנת חלה אם יש לה דין חלה · וכן אם לאחר
מכאן הוסיף עליה עד שהשלימה לכשיעור אם צריך ליטול מתנת חלה או נפטר רת
באותה חלה ראשונה · א גרסינן בפר' ראשית הגז בשחיטת חולין תניא
בהמת שותפין חייבת בראשית הגז ור' אלעאי פוטר · ואמר
מאי טעמא דר' אלעאי אמר קרא צאנך ולא של שותפות ורבנן ההוא למעוטי שותפות
גוי · אמר רבא ומודה ר' אלעאי בתרומה אע"ג דכתי' דגנך דיד קאין שותפות לא כתיב
רחמנא תרומתכם אלא דגנך למה לי למעוטי שותפות גוי · חלה אע"ג דכתי' ראשית
דאיכא למימר כיליף ראשית ראשית מראשית הגז מה להלן בשותפות אף כאן בשותפות
לא כתוב רחמנא עריסותיכם אלא טעמא דכתוב רחמנא עריסותיכם הא לאו הכי הוה
אמינא כיליף ראשית ראשית מראשית הגז אדרבה כיליף מתרומה כלומר דכל היכא ע
דאיכא קולא וחומרא לחומרא ילפינן ופריק אין הכי נמי עריסותיכם למה לי ס
עריסותיכם אמר ר' חנינא מסורא ליתבהו להנהו כללי · ותניא בהמת השותפין חייבת
במתנות ור' אלעא פוטר מאי טעמא יליף נתינה נתינה מראשית הגז מה להלן השותפי'
חייבת במתנות ור' אלעא פוטר מאי טעמא לא אף כאן דשותפין לא ואי סלקא דעתך

בתרומה מייתינן עליה בקינה כתיבה מתרומה אלא שמע מינה כתרומה פוטר · והא
דכתיב בחזקיה תרומת זכם לא לרבויי שותפות אלא שדרך התורה ברוב המצות לדבר
בן דרך כלל · וגרסינן התם אמר רב נחמן בר יצחק האידנא נהוג עלמא כהלתא סבי
כר' אלעאי בראשי' הגז כר' יהודה בן בתירה בדברי תורה · כר' יאשיה בכלאים וכו' דאי
מדכהנו כר' אלעאי ישמעינן להו אלמא הלכתא כוותיה וכיון שכן אף בתרומה דחלה
בין דאי לא אבא דכולהו בתרומה מבא הוה ילפינן לחומרא כדאמרן · ואם כן
עיסת השותפין אפי' השותפין שותפין ישראלים פטורים מן החלה ואפי' יש בשל כל א
אחד ואחד כדי שיעור · ובכל שכן שותפות דגוי וליכא למימר דדוקא בראשית הגז הוא
דהלכתא כוותיה אבל בתרומה וחלה ומתנות לא והיינו דאמרינן בפרק הזורע רבא
קנים אתא אטמא רב נחמן קנים גלימא · ורב חסדא מסמית כל כהנא דלא יהיב מ
מתנתא · ואע"ג דכל הכי בחוצה לארץ הוו ואילו לר' אלעאי דיליף כתיבה כתיבה ת
מתרומה אף המתנות אינן נוהגות בחוצה לארץ כתרומה · לא היא דנהל כרחיק · כיון
דקיימא לן כר' אלעאי בראשית הגז אבל במתנות חלה ותרומה כן דאי אפשר לזכרית
שטרא לבתרי דהא כהא קליין דכולהו ילפינן כתיבה מראשית הגז · ורב חסדא ורב
נחמן ורבא בבבל היו שנהגו שם חכמים התרומה מפני שהיו רגילין שם אנשי
ארץ ישראל · וכן עמון ומואב ובלשתרומה נוהגת שם אף המתנות כן ומדברים ס"ד
אבל של שותפות שאפילו בארץ פטורה אליבא דר' אלעאי וקיימא לן כוותיה והרי זו
פטורה · והא דתניא ישראל וגוי שלקחו שדה בשותפות טבל וחולין מעורבין זה בזה
דברי רבי · ר"ש אומר של ישראל חייב ושל גוי פטור · ועד כאן לא פליגי אלא דמר סבר יש
ברירה ומר ס"ב אין ברירה ומר סבר אין ברירה אבל דשותפות ואפי' דגוי חייבת
וכדאמרינן התם בפרק ראשית הגז מפרקינן לה לבר מהלכתא · וראיתי לרבי' משה
ז"ל שפסקה בראשון של הלכות תרומות ולא ידעתי למה אלא שנראה מדבריו שהוא ס
סבור ובכל מה שאמ' ולא אפי' בראשית הגז בשל שותפות אלא שנראה מדבריו
שהוא סבר ובכל מה שאמר ולא אפילו בראשית הגז לפטור ראשית הגז בחוצה לארץ
בלבד שכן כתיב בפרק עשירי ואינה נוהגת אלא בארץ ישראל בלבד בין בפני הבית
בין שלא בפני הבית · ועוד כתב שם השותפין חייבין בראשית הגז והוא שיהא בחלק
כל אחד מהם כשיעור אבל חמש באן של שני שותפין בלבד פטורין ומתנות כתב
בפרק שביעי בהמת השותפין חייבת שנאמר מאת זובחי הזבח · ועוד כת' שם ומצות
נוהגת תמיד בין שלא בפני הבית ובין בפני הבית · ובכל מקום בין בארץ בין בחוצה
לארץ · עד כאן ואיני יכול להלום השמועות על פי דרכו · וכן מה שפסק בשלישי של
חלה העושה עיסה עם הנכרי אם אין בשל ישראל בשיעור פטורה דמשמע הא יש בה
כשיעור חייבת לדברי ר' אלעאי כולן פטורות ואפילו היו של שותפות ישראל כל שכן
שאין מסתפקות עם גוי · ואין נראה לי חלק אליבא דר' אלעאי בין יש בחלק אחד
כשיעור · ובין אין בו כשיעור דהא תרומה אין לה שיעור ואפילו הכי היא פטר ר' אלעאי

של שותפות ישראל לכל שכן משתתפות עם גוי דמוכח אינו דנין לחלה וראוי הוא ב
בעיני לומר שבכל המסכיות שהיינו עיסת השותפין ואפילו דגוי מדרבנן בלבד הכל
דבר תורה פטורה · ואפשר לומר דמודה רבי אלעאי בחלה משום דליכא למעוטא
בהדיא בתרומה דכתיב בה דגנך ובראשית גז צאנך ואף על גב דליכא למילף ראשית
מראשית הגז אי במי מתרומה הא כתיב עריסותיכם ומעריסותיכם יתירה במי ש
שמעינן מינה כדי עריסותיכם · כדאמרינן במנחות פרק רבי ישמעאל הרי זמני
עריסותיכם אחד כדי עריסותיכם ולא עיסת גוי ולא עיסת הקדש · והא דממעטינן
עריסת הגוי היינו דוקא שלו אבל של שותפות אם יש בשל ישראל כשיעור חייבת ועדיין
לא נתיישב לי דהא שמתנות לא מיעטינן בהדיא וכתיב מאת זובחי הזבח דמשמע
אפילו של שותפות ואפילו הכי ממעט רבי אלעאי משום דליכא כתיבה כתיב מראשית
הגז ואם כן אף חלה נמי נילף כתיב כתיבה כתיבה מראשית הגז ·

מכל מקום

הספרים יש בין שותפות של ישראל לשותפות של גוי
בשותפות של ישראל אם עשו עיסה בשותפות
ולאפותה בשותפות כל שיש בכל העיסה כשיעור
חייבת אף על פי שאין לכל אחד ואחד אלא כזית וכדאיתא בתוספתא · אבל של גוי
אינה חייבת עד שיהא בשיעור בחלקו של ישראל דתנן בפרק שלישי העושה עיסה עם
הנכרי אם אין בשל ישראל כשיעור פטורה מן החלה ובכי הא הוא דממעטינן שותפות
גוי בפרק ראשית הגז אפילו למאן דמחייב שותפות דישראל מדכתיב עריסותיכם ·

שנינו

בפרק שני מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה יעשנה קבין ואל
יעשנה בטומאה ר' עקיבא אומר יעשנה קבין שכשם שהוא קורא לטהורה כך הוא קורא
לטמאה זו קורא חלה לשם אבל קבין אין בהם חלק לשם מיהא דקאי בגמרא בבי' מ
מערבא שאסור לעשות עיסתו קבין כדי לפוטרה מן החלה דגרסינן התם אוכלין מן
שעיסה עראי עד שלא תתגלגל אמר ר' יוחנן לא שנו אלא עראי אבל קבע אסור
שהוא מערים לפוטרה מן החלה · ויידה אמרה דאי מי שאינו יכול לעשות עיסתו
בטהרה לא אמר אלא מי שאינו יכול לאחרת אמרה שאסור לאדם לעשות עיסתו קבין ו
ואף על גב דקיימא לן כת"ק דאין הלכה כר' עקיבא מחבריו ומי שאין לו
יכולת לעשות עיסתו בטהרה ישער קבין · הני מילי בזמן שהיו יכולי
לעשות בטהרה אבל עכשיו שאי אפשר לא יעשנה קבין שאם כן תשתכח תורת חלה
ועל זה סמכו בפרק אחרון שלא ארבות לחלה · והילכך כאן בזמן הזה אסור להעריס
ולעשות עיסתו קבין · והיינו דאמרי' בפרק אלו עוברין אמר רב יוסף והכי נשי דידן
כחוג לתיפא קפיזא קפיזא ואף על גב ליה אבני מאי דעתיך לחומרא המתרא דאתי לידי

לידי קולא הוא דקא מפקע ליה מחלה ופריך דע כדינא כר' אליעזר דאמר אבל מצטרפין
לחלה · **עוד** שכינו שם שעשו שתי קבין ונגעו זה בזה פטורין מן החלה
עד שיש בו · ר' אליעזר אומר אף הרודה ונותן לסל הסל מצרפן לחלה
פירוש ששתיהן עושות כל קב וקב בפני עצמו שאין בכל עיסה ועיסה כשיעור ואעפ"י ש
שנגעו לאחר עריכה זה בזה אינן מצטרפין · אבל אם נשכו זה לזה הואי' והם לאדם א'
מצטרפין וחייבין · ואי זו היא נשיכה שפירשו בתוספת' דטהרות אי זהו הנושך כולם
מעט כל שהוא כלום שאי איפשר שלא יעלו מזה עם זה כשמפרידין · ר' אליעזר אומר
אינו מדביקין בעיסה את האפין וכותנין בסל הסל מצרפן לחלה והוא שיהיה ממין אחד
ואעפ"י שאינן נושכות זו בזו כגון בעכין וכדאמר בפרק אלו עוברין ודוקא כל שיש לו
תוך · אבל כלי שאין לו כניה ולא אפשיט דגרסינן בפרק אלו עוברין בעי ר' ירמיה טבלא
שאין לה לבזבז מהו תוך כלי בעינן וליכא או דילמא אויר כלי בעינן והא איכא תיקו ·
והלכך חלת חוצה לארץ דרבנן לקולא ופטורה עד שיסרף בתוך כלי אבל
בחלת הארץ דאורייתא לחומרא וחייבת כל שהוא תוך אויר כלי ·
ואיפשר דאף בחלת הארץ לקולא דאף בארץ בזמן דרבנן מדכתיב בבואכם בביאת
כלכם · **השיך** את הככרות זו בזו לאחר אפיה כל שאינן בתוך כלי אין מצטרפות
ואכי קיימא מתני' שכתב ר' משה ז"ל שכך כתב עשה עיסה פחות
מכשיעור ואפאה ונתן לסל וחזר ואפה הפת האחרת ונתן לסל הסל מצרפן לחלה ·
שאין הככרות נושכות זו בזו חייבין בחלה ואעפ"י שאינן בסל דאלמא משמע מדבריו ·
וכל שכן הככרות של בבל חייבין ולא הוצרכו לסל אלא בעכין · ונראה שהוא ז"ל פירש
עד שמצו למתניתין אפילו לאחר אפיה · ואינו אלא בלישה ואפילו לר' אליעזר דמחמי'
טפי מדרבנן ואמר שאף הסל מצרפן הוא סבר ר' יהושע בן לוי דדוקא ככרות של בבל
כדאמר התם בפרק אלו עוברין א"ר רב יוסף הני כותאי דידן נהוג למיפא קפיזא קפיזא
אמרו ליה מאי דעתיך לחומרא חומרא דאתי לידי קולא הוא דקא מפקע ליה אמר ליה
דעבדי כר' אליעזר דתנן ר' אליעזר אומר אף הרודה ונותן לסל וכו' · ואמר רב אחר
שמעו ז"ל הלכה כר' אליעזר וקשיא והא איתמר עלה א"ר יהושע בן לוי לא שנו אלא ככרי'
של בבל שנושכות זו בזו · אבל בעכין לא · אלא לר' יהושע בן לוי שייכא דר' אליעזר דר' א'
אליעזר הרתי בעינן נשיכת ככרות וצירוף סל ורבנן תקנו כל אחד באפייה ואמר ר' י
דאין מצטרפין את באנסכו בעיסה והיינו דלא הזכירו ככרות את העיסה
קבין ונגעו זה בזה כלומר שני קבין בעיסתן · והא דתניא ר' אליעזר אומר הסל
מצרפן ר' יהושע אומר תנור מצרפן רבן שמעון בן גמליאל אומ' ככרות שנושכות זו בזו
מצטרפות · ר' שב"ג אמר דבר הוא מדבריהם ר' אליעזר ור' יהושע אבל מודין לו בכך · והיינו
שהרב ז"ל מפרש דר' אליעזר ור' יהושע איירי בעכין ורשב"ג איירי בככרות שהן כעין בעכין
שאינן נושכות זו בזו ור' שב"ג איירי בככרות הנושכות ולא פליגי · וקיימא לן כר' שב"ג
דלא אשכחן מאן דפליג עליה והא דתנן במתניתין עד שישוכו אפי' לאחר אפייה

קאמר ולא גריס הרב ז"ל כדברי ר' אליעזר אף הרודה אלא הרודה ותנא קמא · ככר
שהכל תלוי בנשיכה אבל של כלא נשיכה לא מעלה לא מוריד ור' אליעזר פליגא דר' יהוש'
בן לוי סבר דתרתי בעינן נשיכה כשל ככרות של בבל ור' אליעזר לקולא · ודאפסיקנא
אמר רב חנינא אפי' בעכין ר' אליעזר לחומרא או נשיכה בככרות של בבל אי בעכין
וצירוף סל קאמר זה נראה לי להעמיד דברי הרב ז"ל ואעפ"י שהוא דחוק מאוד כמהוק
גירסת הספרים שכתוב כאן אף הרודה · ועוד שבכרם ר' אליעזר ור' יהושע לא דברו
אלא בעכין דוקא · ועוד דאמר ר' יהושע בן לוי ודאי ר' אליעזר חולק הוא על ר"ש ב"ג
דהא אף ככרות הנושכות בעי צירוף סל · וכיון אליבא דר' יהושע בן לוי פליגי עליה
דר"ש ב"ג אכן לא פליגי · **ורשב"ג** צירוף התנור דפליגי ר' יהושע ור'
אליעזר קיפסר היה לו דר' יהושע בן לוי תנור ולא כל קאמר
משום דכל שנצטרפו בתנור קודם גמר אפייתן לא מהני צירוף סל דמאי דהוה הוה ולר'
אליעזר אפילו הסל מצטרף וכל שכן תנור ולי פסיקא הילכתא כר' אליעזר · והאי דקא
תני מרינן התם דעבדי כר' אליעזר הוא הדין וכל שכן דהוו מצו אמרי דעבדי כרבי
יהושע · אלא דניחא ליה טפי למימר כרבי אליעזר דחייב בעור זמן כעכין · ועוד
דזמנין שאין שהתנור מחזיק כל כך אבל בירושלמי במסכת חלה גרסינן א"ת תני הני
הסל מצרף אין התנור מצרף אית תניי תני התנור מצרף ואין הסל מצרף · וכיון שכך
מסתברא דבחלת הארץ דאורייתא בין בסל בין בתנור מצטרפין וחייבין בחלה משכך
אבל בחוצה לארץ דוקא בסל כר' אליעזר אבל בתנור לא דדילמא דוקא בסל קאמ' הא ל
לא בתנור · וכבר הפסיקא הילכתא כרבי אליעזר · והרב ר' משה ז"ל כתב אבל התנו'
אינו מצרפן ולא חלק בין בארץ בין בחוצה לארץ ולא ידעתי מי הביאו לידי כך ·
דברים אלו שאמרנו שהסל או נשיכת עיסה מצטרפת לא אמרו אלא באשה אחרת
והיא שאינה מקפדת על חילוק עיסתה דתנן שתי נשים שעשו שני קבין כלו'
זו לעצמה וזו לעצמה ונגעו זה בזה כלומ' אפי' בנשיכה אפילו הן ממין א' פטורין ובזמן
שהן של אשה אחת מין במינו חייב שלא במינו פטור · ומין במינו דקתני חייב או ב
בנשיכת העיסה או בצירוף סל דוקא כדאמרן וכדתנן באידך מתניתי' וגרסינן בירוש'
שתים אשה אחת אינה מקפדת שתים מקפידות הן אשה אחת בשיא מקפדת אוקמ'
בשתי נשים · שתי נשים שאינן מקפידות עשו אותן כאשה אחת · אם אינה מקפדת
למה היא עושה אותה בשתי מקומות · אמר ר' יונה בשתי מקומות מקפדת היא · וכי
וקיבר מקפדת היא · אמר רבי אלעזר שתי דעות עשו אותן כשתי נשים · ולענין
ליטול מן המוקף · התרומה והחלה אין ניטלת אלא מן המוקף דכתיב' בהרימכם הרמ'
חלבו ממנו מן המוקף לו · ותנן בפרק קמא דחלה · החלה והתרומה חייבין עליהן מ'
מיתה וחומש ואסורים לזרים ואינן ניטלין אלא מן המוקף · איזהו מוקף כל
שנוגע זה בזה · דתנן בפרק שני רבי אליעזר אומר נוטלין מן הטהור על הטמא כיצד
עיסה טהורה ועיסה טמאה ועיסה טהורה נוטל כדי חלה מעיסה שלא הורמה חלתה

חלה מעיסה שלא הורמה חלתה ונותן פתות מכבינה באמצע כדי שיטול מן המוקף א
אלא כיון דמגע מתם בעינן דאי לא למה לן כולי האי יניח אותו כדי חלה סמוך לטמא אף
בכלי אחד ניקף ואי נמי כעינן צירוף כלי יניחנה עמה בתוך כלי אחד · אלא שאין
ששל מצרף שא לבשיעור להתחייב בחלה אבל לקרות מוקף אינו אלא בנוגע מ
מתם ה"א שיש לדקדק שהרי אתרומה ניטלת ה"א מן המוקף ואפילו הם בשני כלים כל
שהן בחביות פתוחות ופעמים ואפילו בחביות סתומות וכדתניא הבודק את החבית
להיות מפריש עליה והולך כל שלשה ימים ודאי מכאן ואילך פסק ספק · ואי איפשר
לומר דה"נ בדיעבד אבל לכתחל' עד שיסיקם דהא תנן בפרק שלישי של מסכ' מעשר
שני גבי קנקנים שכתן לתוכן יין עד שלא גבן תורם מאחת על הכל משגבן תורם מכל
אחת ואחת בית שמאי אומרים מפתח ומערה לגת ובית הילל אומרין מפתח ואינו צריך
לערות כלומר אם לא לתרום מכל אחת ואחת ב"ש אומרי' אין לו תקנה אעפ"י שמפתח א
החביות שאין זה מוקף עד שיערם לגת וב"ה אומרין כל שהחביות פתוחות הרי זה
מוקף עד שיערם לגת ובית הילל אומרין ובירושלמי אמרו שם דאין דברים אלו אמורין
אלא ביין אבל בשמן כיון לא נפן כין נפן תורם מאחת על הכל ואי איפשר נמי לומר ע
דדוקא בתוספן אלא אפילו בפירות נמי כן כדאיתא התם בירושלמי דגרסינן דהתם
אמר ר' חנינה קשיא על דבית שמאי כלומר על בית שמאי שאמרו שצריך לערות מה
בינה לבין חמשה שקין בגורן שמא אין תורם מזה על זה כלומר שאע"פ שאינו מערה
את הכל במקום אחד הרי זה מוקף כל שהן במקום אחד ואפילו בלא נגיעה אבל בחלה
עד שיהו נוגעין זה בזה ואיכא מאי בעיני דהכא דכולהו תרומה דהתם הוא דכתוב
דחשבה ממנו ואיך בה ציר בחלה מתרומה · ועוד שאפילו בחלה מצינו כן · וגרסינן
בירושלמי בפרק שני עוכרין גבי כיצד מפרישין חלה בטומאה ר' אליעזר אומר לא
תקרא לה שם עד שתאפה כיצד יעשה על דר' אליעזר מערים ואומר זו אני רוצה לאכול
וזו אני רוצה לאכול ואופה את כולם ובשהוא רודה מערים ואומ' זו אני רוצה לישן וזו
אני רוצה לישן ומשייר אחת · אמר לו ר' יהושע לא כמצאת בסורך קדשים כיום טוב ·
אמר לו ר' אליעזר מתליתן הן בסרפין · אלמא לא חד רדיית כולן הוא קורא שם לאחרונה
הן א' ית הוצ"י שאינה נוגעת זו בזו · ורבינו שמשון ז"ל כתב דהכל שוה שלא דהתניא
דעיסה טהורה ועיסה טמאה דבעי מגע מתם שאני היא לפי שאדם מקפיד על ית
תערובתן וכדאמר בירושלמי בפר' ב' של חלה דבר שהוא מקפיד על תערובת תחלת
אין שלי מצרפין עיסה טהור' ועיסה טמאה עשו אותה כדבר שהוא מקפיד על תערובתו
בעיסה תחלה אבל בעיסה שכיח אין לשני מגע אלא הטבל · כלומר דעיסה הטבולה
שלא לוי בחלה דמיא' וזה ודאי עיקר ותנן התם והיא טבולת יום לשה את העיסה ,
וקוצה לה חלה ומנחתה בכפישה או באשתתא ומקפת וקורא לה שם מפני שהוא שלישי
ושלישי טהור בחולין · ומייתי' ליה בריש פרק ק"א דנדה · כלומר דאילמא מניחה ע
לאותה כדי חלה לעצמה באשתתא ומקפת תתקנתא אבל העיסה · וקורא לה שם .

ואף באשתתא כי היכי דליהוי ליה היכרא וכדאמרינן בגיטין בשלהי הניזקין גבי עוש'
עיסת חולין בטהרה כלומר של עם הארץ ינטל הימנה כדי חלה ומנחתה בכפישא או
באשתתא ו דאשתתא וכפישא משום היכירא דלא ליתיה לינגע אלא שערין קמה לי קנת
שאם בכל דבר שאדם מקפיד על תערובת אינו מוקף עד שיגיע מתם אם כן לא להיאך
תורם מן היפה על הרעה ולכתחל' ואדרי זה מסובה והלא כל אדם מקפיד בתערובתן
וסמא לא תערובתן מתם קאמר אלא בתערובת בנגיעה כלבד בטמא וטהור קאמר ·

ומכל מקום בדיעבד ובטל שלא מן המוקף את שנגע עשוי ופעמים שתירמ'
לכתחלה שלא מן המוקף כדתנן האומר להבירו צא לך כני
תאנים מתאנתי אוכל מהן עראי ומעשרין דמאי כמ"ד א' בעם הארץ אבל בחבר אינו
צריך לעשר דברי רשב"ג בר"א בעם הארץ אבל בחבר לא יאכל עד שיעשר לפי שלא
כחשדו חברים שלא מן המוקף · אמר ר' כרואין דברי מדברי אבא מוטב יתרמו חברים
שלא מן המוקף ואל יאכילו לעמי הארץ טבלים · **וכל** מה שאמרו בחלת
הארץ אבל בחוצה לארץ אינו צריך לתרום מן המוקף וסמעינן ליה
מדשמואל דאמר בפרק קמא דביצה חלת חוצה לארץ אוכל והולך ואחר כך מפריש ·
ולבחורה משמע שאוכל והולך עד כדי שלא ישאר שם כדי חלה כלבד קאמר יאכל ר"ת
ז"ל פי' דצריך לשייר יתר מעט כדי שיהא מוקף אעפ"י שאינו מוקף לבשיעור והראשון
נראה עיקר וכן פירשו בתוספת' שם במסכ' ביצה וכבר כתבתי בספר עבודת הקודש
בבית מועד · **ב** כשים שעשו עיסה כדי לחלקה בעיסה אם אין בכל אחת
כשיעור פטור' מן החלה דכיון שעשאה לחלקה הרי היא כמוחלקת · דתנן בפ"ב
שתי נשים שעשו שני קבין ונגעו זה בזה אפילו הן ממין אחד פטורי' כלומר ואין מועיל
נגיעה שום דבר לא נשיכה ולא צירוף של · ולא אפילו כשערבו אותן כאחת דכל
שעומד ליחלק בעיסה כמוחלק דמי ותנן בפרק קמא נחתום שאור לחלק חייב בחלה
ונשים שנתנו לנחתום לעשות להן שאור אם אין בשל אחת מהן כשיעור פטורין מן החלה
כלומר מן הנחתום חייב שאפילו שעשה אותו כדי לחלקו ולמכרו לזה ולזה חייב לפי
שדעת הנחתום תלוי בדעת אחרים שאם לא ימצא שיקנה ממנו אף נותן דעתו לאפות
את כולו לעצמו אבל נשים שנתנו לו והוא עירוב את הכל ולא להם עיסה אחת שלא
מדעתם הרי זו כמחלוקת משעת לישה ואינן מצטרפות ולפיכך פטורה על שיהא כ
בשיעור בכל אחת ואחת

ירושלמי

ג מתניתין דנחתום העושה שאור לחלקה · המתרה
כרין של חבירו אין מדעתו רבי יוחנן

רבי יוחנן אמר כשבל ר' שמעון בן לקיש אומר לא נטבל מתיב ר' שמעון בן לקיש קמי ר'
ר' יוחנן והא תנן רבן כשים שנתנו לנחתום לעשות להן שאור אם אין בשל אחת מהן כ
כשיעור פטורה מן החלה ואין בכלל כולהון אמר ליה שנייה היא שכן העושה עיסה על
מנת לחלקה בצק פטורה מן החלה · והא תנינן נחתום שעשה שאור לחלק חייב
בחלה אמר ליה לא תקשיבני נחתום לא כדעתו הדבר תלוי שמא ימנה לקורות וימלך
לעשותה עיסה · ירושלמי אמר ר' יוחנן העושה עיסה על מנת לחלקה פטורה
מן החלה · והרב ר' משה ז"ל סמך עליו ופסק כן · אבל הרב ר' אברהם ז"ל כתב בהשגות
שאין הלכה כן אלא חייבת שמא תמלך לעשות עיסה · מדתנן נשים שנתנו לנחתום
לעשות להם אם אין בכל אחת ואחת כשיעור פטורה מן החלה ומשמע הא אשה אחת
דנתיה דחמש חייבת · וא"ע דר' יוחנן אמר פטורה ריש לקיש פליג ואמר דכותו' לא
דוקא לענין חלוק הא אשה חייבת · **שנינו** בפרק שלישי בכורי שכן לישראל
לעשות עיסה פטורה מן החלה נתנה לו מתנה עד שלא גלגלה חייב ומשגלגל
פטור · העושה עיסה עם הנכרי אם אין בשל ישראל כשיעור פטורה מן החלה ופי'
נכרי שנתן לישראל לעשות עיסה א"ע שיש בה כשיעור פטורה אבל אם חזר הגוי
ונתנה לישראל קודם גלגול חייבת דגלגול מחייב וא"ע שמשעת שמטיל לה מים יכול
ליטול ממנה חלתה מכל מקום לא נגמרה מלאכתה ליאסר באכילה אחרת מה שאין כן
בעיסה שהורמה חלתה ולא אפילו בשאר המינין שפטורין מן החלה שהרי שנינו ס
הנוטל שאור מעיסת חטין ונותן לתוך עיסת אורז אם יש בה טעם חייבת · ואם חלה
חובה לארץ היא נוטל ממנה · חלת השאור כל שהו ושפיר דמי · ואיסור שצריך לומר
כשהוא נוטל הרי זו חלה הא מן השאור הפטור שבו והלותה שפינו כתוספתא קמח
טמא שנתערב ואין בטמא כשיעור כשהוא נוטל אומר הרי זו חלה חוץ מן הטמא שבו ·
ב **שנינו** בפרק שלישי כיון שהיה נותנת את המים מגבהת חלתה ובלבד שלא
שהיה נותנת שמים חמשת רבעים קמח · שלא יהא גרסי' ובלבד שיהא
פירו' כשהאשה עורכת ליסתה לאחר הורמת החלה ואין עורכת הפותיתין על גבי
קמח ואותו קמח לא הורמה חלתה · ואם יהיה בו חמשת רבעים כדי שיעור חלה אע"פ
שמתחלק כיון שהם פתיתין הכל או מתבור מערסן ונמצא שאוכל טבל · ורבינו אית בירו'
דגרסינן התם למה לי ובלבד שלא יהא שם חמשת רבעים קמח · אמר ר' מתניה קודם
עד שלא למדו הבוטמות מה למדו את הבותבות הרי זה חלה על העיסה ועל השאור
שתעמוד בה ועל הטבל שנתערב בה ועל הקמח שנשתייר בה ועל הקרץ שבתן ת
תחתיה לכשתעשה כולה גוש אחד הוקדש זו שבידה לשם חלה · ולפיכך קודם שלמדו
אותן לתתנות כן אלו היה נקמח שנתערב בפירותיהן בשעת עריכה חמשת רבעים
קמח הכל אסור מפני שנתערב בתוכן שהוא חייב בחלה וא"ע שהוא מתחלק בכל
הפיתותין ואין חמש רבעים במקום אחד וכדתניא בתוספ' כאן ששייר קמח לעיסה ו
כן העושה ששיירה קמח לעיסתה והקרץ והשאור מצטרפין לחמשת רבעים לאסור

את העיסה · נקמח דקתני הייבו קמח שמנון עם השעה עריכה אבל אם התגלגל בשעת
הרמת החלה אבל פטור בחלה שהרי בידה כדאיתמר בירושלמי שכך למדו את הבנות
נדוקה כשהחלה בעין בשעה שנתערבו קמח ושאור אלו כעיסה · אבל אם נטילה לאחר
איכה נתערב שהרי איכנה בשעת חיוב · ולפיכך צריכות הנשים להתגבר כן בשעת
הרמה ושלא ניתן החלה באור עד סוף עריכה לפי שפעמים נשארת עיסה אחר ובנה
בקמח חמשת רבעים · **השער הרביעי** א אבאר אימתי החלה ניטלת
ב ועוד אבאר כמה שיעור חלה ואבאר דין
חלת חוצה לארץ בשיעורה והכשרתה · ואכילתה ונתערובתה ואבאר בגבולי
גוים אם פטור בשל ישראל אם לאו ואכלול עם זה הברכה · א שנינו בפרק שני
המפרים חלתו קמח אינה חלה וגזל ביד הכהן העיסה עצמה חייבת בחלה
והקמח אם יש בו כשיעור חייב בחלה ואסורה לזרים דברי ר' יהושע אמרו לו מעשה
וקפצו זקן זר אמר להן אף הוא קלקל לעצמו ותקן לאחרים · פי' המפרים חלתו קמח
אינה חלה ראשית עריסותיכם כתיב הא קודם עריסה לא בר חלה הוא · ולפיכך הכהן
שע"ה מתכו ישראל עיסה חייבת בחלה שהרי לא נפטר וכן קמח שבא לידי כהן חולין
גמורין הוא לשיעור הרי זו פטורה שבכר היתה לה לה שעת · ובזה יהיו פטורין שאותו
שעה מפני שבמו חוזה לחלוק · עכ"ל · ואני תמה אם מחמת פחות מכשיעור איכנו
חוזרין בשל כהנים שלא היתה כגס שעת חובה אם כן אף בשל ישראל כן שבשעת גלגול
לא היה ביד כל אחד אלא פחות מכשיעור · ואולי נאמר לדעת הירושלמי שאין בגלגול
שבני פוטר אלא מכשיעור והרי הוא כמי שלא גלגל קודם שנתגייר אבל בישראל כיון
שגלגל בשעת שותפין אותו גלגול חשוב וכל שכן לאחר פטור · אבל הרב ר' אברהם
ז"ל כתב שאין לנו לסמוך בזה על הירושלמי שאפילו בשני ישראל ואע"פ שעשו
לחלק כל שחלק להוסיף על שלו עד כדי שיעור חייב דמאי שנא העושה עיסתו קבין
ומשכן או שנרפן בשל שהן חייבין ועוד דקאמר לן שאין דחוי אצל המצות אבל כיון ו
כשני גוים בין בשני ישראלים כיון שהשלים עליו חייב · וכן פסק הרב ר' משה ז"ל בשל
ישראל וגוי של ישראל חייבת ושל גוי פטורה · ונראה שפשיטא מסקנת הירושלמי
כפירושו כלומר חלקו של ישראל חייב אבל של גוי פטור ואיכן מחוור שאין נראה מן
הירושלמי וזו אחת מהשגותיו של הרב ר' אברהם ז"ל וכך כתב אמר אברהם רומה דקאי
דידיה אדידיה של ישראל אמאי חייבת ושל גוי אמאי פטורה איפכא מיבעי ליה ונראה
דגם דירושלמי בתמיהה קאמר כלום חלקו ושל ישראל חייב חלה מפני שבגוי חלקו של
ישראל חייבת חלקו של גוי פטור מש"ע דבתמיהה קאמר חלה זה וזה חייב · **שנינו**
בפרק רבי ... הנוטל חלה מן הקב ר' עקיבא אומר חלה וחכמים אומרים אין
איכה חלה שני קבין שניטלה חלתן של זה בפני עצמו ושל זה בפני עצמו ועשאן עיסה
אחת ר' עקיבא פוטר וחכמים מחייבין נמצא קל וחומר והלכה כסותם משנתן דרישא
דר' עקיבא דאמר הנוטל חלה מן הקב הרי זו חלה הוא דאמר בסופא שאינו פטור ס

שכבר ניטלה חלתן וכמו שאמרת שאחר כריס קילו בשל סופין ורבנן בירושלמי לאפוקי
חלה. ולפי שבקשופה חייבת שלא כתקנה מתחלה וכמו שאמרו קולן בשל ריפה אמרינן בשל סופ'
וקיימא לן כחכמים · **השער השלישי** **א** שנאמר דין המערב שאור
שלא הורמה חלתו בתוך עיסה שלא הורמה
חלתה · **ב** ולאכול עם זה דין הקמחים שהאשה מערבת עם העיסה בשעת
עריכה · ולאחר שהורמה חלתה · **א** שנינו בפרק שלישי המטל
שאור מעיסה שלא הורמה חלתה ונותן לתוך עיסה שהורמה חלתה אם יש
לו פרנסה ממקום אחר מוציא לפי חשבון ואם לאו מוציא חלה אחת על הכל · פי' מעיס'
שלא הורמה חלתה שהיה בה כשיעור ונטל ממנה שאור עד שלא הרים חלתה העיסה
שנתנו השאור הזה חייב בחלה · ולפיכך צריך להפריש עליו ממקום אחר חייב כחלק
ומה שנתנו כשכבר · אין באכל מותר אותה עיסה עד שלא הפריש ממנה חלתה שאם אין
אתה אומר כן נמצא לו פרנסה ממקום אחר יצא ממותר עיסה זו ואפילו הרים ממנה
ולא הקיף כדי שיעבד יצא ונתקן גם השאור הזה ואפי' לא השעיר על הכל דהיינו אחד
ועשרים וארבעה לבעל הבית או ארבעים ושמונה לנחתום אפי' הכי נתקן שאחר שאין
השיעורין עראי מן העיסה עד שיתגלגל בחטים ותתמיה ותטמטם בשעורים וכדתנן
אוכלין עראי מן העיסה עד שיתגלגל בחטים ותתמיה ותטמטם בשעורים · וגלגול ש
בעיסה כמירוח בתבואה וכיון שכן שנעשה בגוי קודם לכן גלגול ונגלגלה ישראל חייבת
שלא בא לה שעת חיוב ביד הגוי · אבל אם משנתגלגלה נתנה לו פטורה שהרי בשעת
שהיתה ראויה לחול עליה חיוב היתה ביד גוי ופטורה · ותקשו בירושלמי מה בינה
לעיסת ארנונא כלומר שהחייבת אעפ"י שהיא של גוי וכדתניא עיסת ארנונא חייבת
בחלה · פי' עיסת ארנונא אינה חייבת בחלה · ומשני תמן כרשות ישראל היא כמה
ימלך הגוי שלא ניטלה ברם הכא לדעתו היא תלויה ע"כ · ומכאן למדנו דעיס' ארנונא
היינו עיסת שעושין לארוחת חיל המלך ולא כאותן שפירשו עיסת שותפות דאם כן
היאך חולקין ממה ימלך הגוי שלא ליטול את חלקו ועוד שאם כן למה הקשה מבריתא
דעיסת ארנונא נפקא לשותפות דמתניתא דקתני בהדיא העושה עיסה ארנונא עם
הככרי אם אין בשל ישראל כשיעור פטורה · דמשמע דהא יש בה כשיעור חייבת דהכי
עיסת ארנונא לפירושם · ועוד מאי קא מקשה מארנונא שיש כשיעור בשל ישראל לי
לעיסה שהיא כולה של נכרי · וזה נראה לי ברור והכי איתא דסוגיא דמתניתין שאחר
עשוה בשותפות ויש בה כשיעור בשל ישראל חייבת ועוד דהא התם בשיש כשיעור
בשל ישראל דקאי דבר אין לאותו פירוש קיום כלל לפי מה שאמור בירושלמי · והכיא
בתוס' דלא עיסת ארנונא חייבת בחלה מפני שחייב בארנונא עד שעה שימכור ·
וזה נראה לי ברור · **עוד שנינו** שם גר שנתגייר והיתה לו עיסה נעשית
עד שלא נתגייר פטורה משנתגייר חייב · ואם ספק חייב
ואין חייבין עליה חומש ר' עקיבא אומר הכל הולך אחר קדימה בתנור ·

ירושלמי תמן תנינן גר שנתגייר והיתה לו פרה נשחטה עד שלא נתגייר
פטור משנתגייר חייב אם ספק פטור שהמוציא מחבירו עליו ש'
הראיה תמן את אמר אם ספק פטור והכא את אמר אם ספק חייב אמר ר' יוסי תלה טבל
וכאן מיתה ושם מוציא מחבירו עליו הראיה · ובלינתא דר' עקיבא וחכמים
גרסינן בירושלמי חבריא בשם ר' אליעזר אומר מודה ר' עקיבא לחכמים בעיסת
הדיוט שנגלגלה טובלה · **ירושלמי** בפרק שלשי אמר ר' אבין בר חייא שני
גויים שעשו שתי קבין וחלקו ונתגיירו והוסיפו זה על זה שלו
וזה על שלו חייבין שלו היתה להם שעת חובה ובפטורו שני ישראלים שעשו שני קבין
וחלקו והוסיף על שלו וזה על שלו כיון חלקו של ישראל חייב חלקו של גוי מהו כלום
חלקו של חייב · לא מחמת חלקו של גוי חלקו של ישראל חייב חלקו של גוי בטור · והרב
ר' משה ז"ל שתק עליו ופסק כן וכן כתב בשני גוים שלא היתה להם שעת חובה כשהיו
גוים שהרי פחות מכשיעור היה ביד כל אחד מהם אבל שני ישראלים שעשו כן וחזר
כל אחד ואחד שחלק והוסיף על חלקו עד שהשלימו ושכח להפריש חלתה אסור ע
לטלטלה ואין צריך לומר ליטול ממנה · עירס לא אמרו אלא לס הא עירס ולא י
אמר ר' שמואל אחוה דר' ברכיה תפתר בעיסת טמאה שאינו ומכרים אלא בסוף · אמ' ר'
יוסי בר' אבין כדין היא כעיסה הטהורה שלא יכרים חלתה אלא בסוף תקנה · תיקנו
שיפרישנה תחלה שלא תטמא העיסה · והילך בזמן הזה שאין עיסת טהורה מפרישין
עד שעת גלגול · **הנן** אוכלין עראי מן העיסה עד שיתגלגל בחטים ותטמטם
בשעורים **ירושלמי** ואחר כל הדברים את מהלך אחר הטומטום · **ואם
עשה** עיסה מן החיטים משאר המינין הפטורין מן
החלה ולא שהולכין אחר הטומטום להחמיר ובירושלמי
שאלות אפילו בעושה עיסה מן החטים ומשאר המינין הפטורין מן החלה ולא פשיט
דגרסינן התם עשה עיסה מן החטים ומן האורז אחר מן מי מהלך אחר הגלגול או אחר
הטומטום ולא איפשיט · ומיהו עכשיו שאין חלה דאורייתא אלא דרבנן משערין
אזלינן בה להקל בכל ספקי דרבנן ואוכלין עראי עד שיתגלגל גלגול · פירש בערוך
דרך החיטים ללוש יפה ולגלגל אבל השעורין כשלש אותן מתפרדת ואינו יכול ללוש
יפה יפה על כן מטמטמין ביד ועושין · אוכלין עראי מן העיסה ·
ירושלמי אמר ר' חגי לא שנו אלא עראי הא קבע אסור מפני שהוא מעורב
לפוטרה מן החלה עד כאן · ואני קשה למה הוצרך לטעמא
זו תיפוק לי דכל שהגיע לעונת שיכול להפריש ואם הפריש הויא חלתו חלה אסור ע
לאכול ממנה קבע וכענין שאמרו בתבואה לענין תרומות ומעשרות שלפי' נגמר כו' אסור
גמר מלאכתו דהיינו מירוח מותר לאכילת עראי ואסור לאכול קבע
וי"ל לומר דשאני עיסה דקילא שאילו עם זה קבין פטורה לגמרי והכי' בגמר מלאכתה
וכיון שתלויה בשיעורין הייתי סבור לומר דכל שהלקה קודם גמר מלאכתה מותרת
ואפילו באכילת קבע · ואשמעינן דאסור

דאסור מדאו' משום מעורבת · אבל בתבואה לענין תרומה ומעשר שאין תלויין ת
בשיעורין אלא כל שנגמרה מלאכתן אפילו כל שהוא חייב בתרומה ומעשר דין הוא
שלא מתנה קבע ואפי' קודם גמר דין מלאכה שאכילת קבע קובעת לתרומה ומעשרו'
ב כמה שיעור חלה · שמיני בפ"ב שיעור חלה אחת מכ"ד העושה עיסה לעצמו
והעושה למשתה בנו אחד מכ"ד וכו' נחתום שהוא עושה למכור בשוק אחת מכ"ח
מלא' · כשמתת עיסה טובלת או אנוסה · אחד מכ"ד ושמונים · כשמתת עיסה וטובלת
או אנוסה אחד מכ"ח בטומאה מודיה אחת מכ"ד כדי שלא יהא חוטא נשכר · והילכך
עכשיו שכל העיסה אינן טהורות אחד ממה ואפי' במקום שנוהגין אלא לכהן ·
שנינו בפרק האומר כל גרגרי תרומה זכל עיסת חלה לא אחר כלים עד
שייר מקצת · פי' משום דכתי' ראשי' עריסותיכם · כעי' שי' זה כיכרי'
ירושלמי מנין שנא ואם יש בו כשיעור כ"ומר חמשת רבעים חייב בחלה
ולמה דנקה כן שלא או שבירפו עם אחר ויש בהם כשיעור חייב ל
בה' וכדאמרינן בפרק האיש מקדש דמייתי לה התם גמר' מקדש במלוה נ"ל כיד
כהן אמאי טעמא אדם יודע שאין מפרישין חלה מקמח וגמר ונתן לפם עיסה · ופריך
שאני התם דכפיק מיניה חורבה ומכין דאית ליה לכהן פחות מחמשת רבעים וה"ל
דליש לה בידי אדיי וסבר כתקנה עיסה וקא אתי למעליה בטיבלא וכל אותה עיסה
הכשטת מאותו קמח אסור לזרים כשלו · הייו חלה משום כעלמא דלא חל עליה שם חלה
כלל ודבר תורה שאילו ש"ן לא היה נ"ל כיד כהן אלא איפתה חלה וחוזר ומפריש עליה ו
ממקום אחר כדאיתא ביבמות פרק האשה רבה ונקידושין פרק האיש מקדש וגרסינן
התם ותהוי תרומה ויחזור ויתרום מי לא תנן התורם קישות ונמצא מרה אבטיח ר
ונמצא סרוח תרומה ויחזור ויתרום · ופריקינן שאני התם דאורייתא תרומה מעליא
היא כדר' אלעזר דאמר תורם מן הרעה על היפה תרומתו תרומה · והאמתי מפרישי'
את החלה משעת שנותנין מים בקמח ואעפ"י שלא נ"ב ולא כמטיב ראויה ליטול ממנו
חלה ואם הרים הרי הוא חלה ונפטרה העיסה בח"ה זו דתקן כיון שהיא נותנת את ו
המים מגבהת חלתה · וגרסינן בירושלמי כתיב המים זו היא ראשית עריסותיכם ולא
שיהא עיקר הרמתה משתתן את המים שא"כ תהא אסור באכילת עראי מן העיסה עד
שיתגלגל בחטים ונטמטם בשעורים נגלגלה בחטים ונטמטמה בשעורים האוכל ממנה
חייב מיתה · אלא כראה דמדאורייתא משניתנה מים ראוי לחלה שאם לא כן מה בינה
לקמח כאן וכאן אינה עיסה · ומכל מקום הוקבעה לחלה לא אסור באכילת עראי עד
שעת נגלגל או נטמטם אבי כריכה והאי כריכה שהיא עריסה גמורה וכענין שאמרו
בגורן שאינו קבוע לתרומה ומעשרות ליאסר באכילת עראי עד שימרח ואעפ"י שראוי
להפריש ממנו קודם מירוח · וגרסינן בירושלמי גבי מתניתין דאוכלין עראי עד ר
שתגלגל בחטים ותטמטם בשעורים תני ר' יהודה בן בתירה משתעשה מקרצות ע
מקרצות ומה טעמיה דר' יהודה בן בתירה כתרומת גורן כן תרימו אותה מה תרומת

תרומה ניטלת מן הגמור אף חלה · משתגלגל בחטים לאחר רבי מתניתין לא הוקשה
חלה לתרומה אלא למלאכת הפירות עד כאן · ורבי יהודה דאמר לא עלה בדעתו לומר שאין חלה
דבר תורה אלא משתעשה מקרצות מקרצות כלומר עוגות · ומדכתיב ראשית עריסותיכם
לאדרכו שלא מיעט אלא קמח בלבד שאין כאן עריסה בלל משתטיל את המים · ופעמים
ראוי להפרישה מדרבנן ראשי' ולפי פעמים שמקדימו שיהא מבורר משקשי המים בעמ'
לא תפריש לכתחלה אלא משתגלגל בחטים ותטמטם בשעורים · כיון עיסה טהורה
תקנה שתקדימו שתהא מפרישה חלתה כדי שלא תאחר לה טומאה או ספק טומאה לא
תפריש עד שתתגלגל כדאיתא בפרק מיה · ובפרק אלו עוברין דגרסינן התם תני ה
אלם עיסה ביום טוב מפריש חלתה ביום טוב לשה מערב יום טוב מפרשין בדיעבד ·
ואמר יש לומר דכל שלא תפרים אחר שנעשית וארבעה כנגד השאור שעדין צריך ה
להפריש עליו ממקום אחר · ואפי' לפי מאי דאכין שאם יש בשאור כדי יפריש מעיסה אחרת
חייבת אחר מעשרים וארבעה כנגד מקב חזח אם של נגע הנית הזה או מ' וארבעים
ושמונה אם הוא של בתים ואם אין לו פרנסה ממקום אחר יטול מכל עיסה זו הכשר
אחד מעשרים וארבעה ואם כפסק לומר והיאך אפשר נהרים על זה מיכה ההייב
והלא השאור הזה בטל במיעוטו בתוך העיסה דבר קמח ונמצא מפריש מן החיוב
על הפטור · יש לומר דאיתא כמאן דאמר כעב בעיקר דאורייתא ·
והילכך אין השאור הזה בטל בעיסה ולמאן דאמר לאו דאורייתא הוא כגון בה השאור
כזית בכדי אכילת פרס · ובתוספתא קתני דמביא קמח ממקום לאחר ומצרפו ח
לחמשת רבעים לחייב עליו לפי חשבון · והא קאמר אם כן היאך מצטרף הרי
העיסה שמורה חלתה משפק הא ליה הלכתא מהרי שנינו בפרק רבי' דבר שנטלה
חלתו במחמצת מצטרפין שכבר נתחייב בחלה ומבתבת שאפי' נתנו לתוך עיסה של
אורז וכן לפי שלא אמרו קב ארוז או קב תרומה באמצע אין מצטרפין אלא בשכל א
אחד עומד לעצמו אבל במעורב לא די לא בטל מה שמינו העושה עיסה עם הנכרי ·
בשותפות אם אין בשל ישראל כשיעור פטורה · הא יש בה כשיעור חייבת היאך יטול
מתנה חלה והלא חלק של נוי בה מגע וקב הגוי כאמצע מפסיק כדאיתא בירושלמי
דגרסינן את נם רבי בון בר רבי חייא בעא קומי רבי זירא ואפילו בשים נשל ישראל
כשיעור יעשה כקב מכאן וקב מכאן וקב הגוי באמצע · אמר ליה זעירא ואינו מעורב
על ידי נידים כלום בתמיהה · ולא דכיון שהוא מעורב שגילים כלומר מעורבין זה לזה
שכל כאחד ואינו כקב הגוי באמצע · ומה שכתבתי הנוטל
שאור מעיסת חטין וניתן לתוך עיסת אורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ·
חייבת ונוטל ממנה חלה אחת על הכל או אם יש לו פרנסה חייבת ממקום אחר מוציא
לפי חשבון קאמר ומה שלא פירש שם כן לפי שסמך על מה ששנה במשנה זו
שקדמה לה · **במה דברים אמורים** · בחלת הארץ
שכל בחלת חוצה לארץ שאין אנו נוהגין

כהנים ליטול אחד מעשרים וארבעה אלא כל שהוא אינו צריך להביא כרנכה ממקום אחר ולא ליטול חלה על הכל אלא נוטל ממנה חלת האור כל שהוא ·

השאור שאיר מעיסה שהורמה חלתה ונותן לתוך עיסה שלא הורמה חלתה נוטל חלתה אחת על הכל כדי שלא יהא כנוטל מן הפטור על החיוב ואם תאמר ליתו לא יפטור שאור זה שכבר הורמה חלתו את כל העיסה ומאי שנא מן המדומע שאוסר וכדתנן המדמע עיסתו עד שלא גלגלה פטורה שהמדומע פטור משגלגלה חייבת לא היא שהתרומה והחלה פטורין קערובתן לגמרי ואיכן נבררין אחר דבעיסה שלא עשה כלום עד שיפריש תלמוד לומר מראשית ולא כל ראשית · וכמה חלות אדם מפריש ·

שנינו בפרק רביעי רבן גמליאל אומר שלש ארצות לחלה מארץ ישראל ועד כזיב חלה אחת מכזיב ועד הנהר ועד אמנום שתי חלות אחת לאור ואחת לכהן של אור יש לה שיעור ושל כהן אין לה שיעור · מן הנהר ומאמנום ולפנים שתי חלות אחת לאור ואחת לכהן של אור אין לה שיעור ושל כהן יש לה שיעור וטבול יום אוכלה רבי יוסי אומר אינו צריך טבילה ואסורה לזבים וזבות ולנדות וליולדות ונאכלת עם הזר על השולחן וניתנת לכל כהן · ונראה שמנהר מאמנום ולחוץ שתי חלות גרסינן · וכן היא בהלכות חלה לר"ב רבי משה ז"ל · וכן היא שנויה בתוספתא אלא שבכל הספרים כאן ובפרק ששי של מסכת שביעית גרסינן ולפנים · ופירושה דהא מקבי ושלש ארצות מחולקות הן בדין חלה וקא מפרש ואזיל מארץ ישראל ועד כזיב חלה אחת לכהן ונאכלת וארץ ישראל קרי הא זה שכבשו עולי בבל שהרבה כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל ואותן לא נתקדשו בקדושת הארץ לפי שקדושה ראשונה קדשה לשעתה לא קדשה לעתיד לבא ומה שקדשו עולי בבל שהיא עד כזיב וכמו ששנינו בפרק ששי של מסכת שביעית כל שהחזיקו עולי בבל ארץ ישראל עד כזיב לא נאכל ולא נעבד · ואותה חלה היתה טהורה שהיא נפרשת בארץ ישראל שנתקדשה ולפיכך נאכלת לכהן טהור · שמתחלה אף לאחר הבית היו חברין טובלין תמיד ובדאמרינן התם מרבן גמליאל ולפיכך אין שם אלא חלה אחת לכהן ואותה יש לה שיעור אחת מעשרים וארבעה · מכזיב ועד הנהר ובין מכזיב לצד אחר ועד טורי אמנום מכלל ארץ ישראל שכבשוה יהושע ולא כבשוה עולי בבל וכמו ששנינו שם כל שהחזיקו עולי מצרים מכזיב ועד הנהר ועד אמנום נאכל אבל לא נעבד · וגרסינן בירוש' במסכת חלה ובמסכת שביעית מכזיב ועד הנהר ועד אמנום אמר רב הונא כן היא מתניתין מכזיב ועד הנהר ועד אמנום ולפיכך הכהינו שם שתי חלות דביון שהיא מעיקר ארץ ישראל עשאוה כארץ להפריש שם חלה אחת כשיעור שבתו לאו זה חלה דאורייתא שהוא אחר מארבעים ושמונה בחלה טמאה והיא נשרפת לפי שהיא טומאה שהופרשה בארץ שלא קדשוה עולי בבל ועוד מפרש חלה אחרת

ונותנת לכהן ואותה אין לה שיעור במה שירצה · וכדין הוא שלא יפרישו אלא אחת היא של אור שהיא כנגד חלה של תורה אם של חלה של תורה אם של כהן · אלא תקנה הוא תקנו משום תרומויים כדמפרש בירושלמי דגרסינן התם כל אור יש לה שיעור שהוא מדברי תורה ולא של תגרת ממש קא סבר דכבשו עולי בבל לא נתחייבו בחלה דבר תורה שלא באו לה כל ישראל · אלא כנגד של תורה דקאמר ואמרנו ושל כהן אין לה שיעור שהיא מדבריהם · ויפריש לאור ולא יפריש לכהן שלא יהוא אומרים ראינו תרומה טהורה נשרפת לפי שזו אין לה טומאה ידועה ואמרו יפריש לכהן ולא יפריש לאור כדי שלא יאמרו ראינו תרומה טמאה נאכלת מתוך שהוא מפריש בב נתיקן לכשהוא בא לכהן הוא נשאל · מן הנהר ומן אמנום ולחוץ שתי חלות אחת של אור ואחת לכהן של אור אין שיעור ושל כהן יש שיעור · של אור אין לה שיעור שהיא נשרפת ושל כהן יש לה שיעור מפני שהיא נאכלת ששנויין לכשהיא בא לכהן הוא נשאל · מן מן אמנום ולחוץ תנות חלות אחת של אור ואחרת לכהן · זו וזו מדבריהם הן מוטב לרבות נאכלת ולא לרבות בנשרפת עד כאן בירושלמי · ולפי שאמרו של אור יש לה שהיא מדברי תורה יש לברם שלא דבר תורה ממש אמרו כמו שכתבתי דהא גליתה הארץ גלית בבל לא היתה חלה דאורייתא ואפילו במה שכבשו עולי בבל דגרסי' בנדה פרק יוצא דופן דאמר רב הונא בריה דרב יהושע אשכחתינהו לרבנן בבית רב דיתבי וקאמרי אפי' למאן דאמר תרומה בזמן הזה דרבנן וחלה דאורייתא שבע שכבשו ושבע שכלו ברת נתחייבו בחלה ולא נתחייבו במעשר ואיכא למאן דאמר תרומה בזמן הזה דאורייתא חלה דרבנן דתניא אלו כאמר כי תבואו הייתי אומר בשעת שכבשו שנים ושלשה מרגלי תלמוד לומר בבואכם בביאת כולכם אמרתי ולא בביאת מקצתכם וכי כבים כאי עזרא לאו כולהו ישראל הוו · ואילך מכבלו ראשונה לא נתחייבו בחלה דבר תורה אלא דרבנן ומפני שמייקש עד שלא שגלו דאורייתא · ואף בשעלה קדשה עשאות בבל הארץ שקדשו עולי בבל בחלה דאורייתא · ולא עוד אלא אפילו במקומות שלא קדשום עולי בבל כארץ ישראל ועד הנהר כיון שישנה עיקר דאורייתא לכשיבואו לה כל ישראל ויקדשוה עשו חובה כשל תורה ובטלת ואיכא נאכלת אלא נשרפת בתרומה דאורית שנטמאת ותדע דהא שאם בירו' שהוא מדברי תורה לא מדברי תורה ממש קאמר מדבעי יפריש לכהן ולא יפריש לאור והשיב כדי שלא יאמרו ראינו תרומה טמאה נאכלת אלא משום גזירת הרואים בלבד איכא נאכלת ואי דאורייתא לא היה באפשר לאוכלה אלא ודאי כדאמרינן אלא בקקשה בעיני מה ששנינו בפרק ולו עוברין כיצד מפרישין חלה בטומאה רבי אליעזר אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה רבי יהושע אומר לא זהו חומץ שמוזהרין עליו בבל יראה ובל ימצא · בלו' שכיון שהפרישה

שספרים חלה היא ואיכא אלו׳ · ואמאי · והלא דבר תורה איכא חלה וחולין גמודין הוא ·
ועוד דעד כאן לא נחלק עליו ר׳ אליעזר אלא משום הואיל דאוקיל ואי בעי מקסיל
עליה יאי דידיה השתא כיני האי דידיה הא ליתא קו״ז ז״ל מודה הוא דלא זהו הומן ש
שמחזרין עליו ויש לומר דכיון שספריסה לדעת חלה ושמחזר עליו ממילא הוה ליה
כהפקר ואיכא שלו וכה זמינת של הפקר החמינה אבל איכו מפקירה כפי׳ דכל מפרי׳
משום חלה וחלה אפי׳ טמאה איכא שלו שא של כהן להסיקה תחת תבשילו איכו יכול
לאפקירה כפירוש שאין אדם מפקיר דבר שאינו שלו וגרסינן בירושלמי ויסליכנה
לא יפה ותריק יש אדם מפקיר דבר שאינו שלו ועדין קשיא היא דאמר כרים פרק כל
הבסר נמ׳ אסור להעלותו עם הגבינה על השולחן דלא גזרינן גזרה בגן העלאה אטו
אכילה ומדתנן במסכת חלה חונה לארץ כו׳ דין דאיכא למיגזר משום תרומה דאורייתא
ולא גזרינן איכא למישמע מינה דלא גזרינן שא בחוצה לארץ משום דליכא למיגזר
כלל אלא משמע דחלת ארץ דאורייתא היא וגזרינן ביה · ותרומה דקאמר היינו חלת
דאיקרי נמי תרומה מיקריא דכתיב כן תרימו אותה · ואפשר לומר דהתם משום דאיכ׳
למיגזר משום תרומה ממש קאמר שאילו תתיר לעלות שם את החלה עם הזר על
השולחן איכא למיגזר משום תרומה עצמה לפי שאף החלה עם הזר על השולחן איכא
תרומה היא כדאמרן ותרומה בזמן הזה דאורייתא כמאן דאמר קדושה שניה יש להן
פליגית אין להם · ולפי מה שאמר במסכת חלה בכל חוצה לארץ היא
בדין שיפרישו שתי חלות אחת לאור ואין לה שיעור ואחת לכהן ויש לה שיעו
אחת מארבעים ושמונה כשיעורים של חלה טמאה · וכן כתב ר׳ משה ז״ל שבכלל מן
שכהר ומן אמנוס ולחוץ כל חוצה לארץ שבכלל · ושמעתי שערין יש מקומות כוהגי׳ כן
להפריש שתים אחת לאור ואחת לכהן אבל בכל הארץ הזאת וכן בצרפת אין כוהגי׳ שא
כחלת האור וכלא שיעור ורבינו שמשון ז״ל נתן לפי שעכשו תרומה נאכלת כאו׳ שלא
בטהרה לפי שעכשו בטלה טהרה שאין ערה להזות על טומאתמת ולא גזרו מתחלה על
חלת חוצה לארץ אלא משום חלת הארץ שתהיה נאכלת ושלא יאמרו ראינו תרומה ש
טהורה נשרפת אבל עכשו שאפילו בארץ נשרפת אף בחוצה לארץ אין חייב להפרים
לכהן וכתב שכן כתיב בהלכות גדולות ובלשון הזה וחלת הארץ אין מפרישין שא חלה
אחת ושורפין אותה ואף הרב ר׳ משה ז״ל כתב כן ·
ומה שנחלקו
ר׳ יוסי ורבנן במשכתינו וכדתנן וטבול יום אוכלה ר׳ יוסי
אומר איכו
אוכלה צריך טבילה ואסורה לזבים וזבות לנדות וליולדות ונאכלת עם הזר על השלחן
אפשר לפרש מסתברא דחלת חוצה לארץ קיימי דמיכה קליק וסופה דמתניתין דיקא ·
הכי דקתני ונאכלת עם הזר על השולחן והאיך ודאי אחלת חוצה לארץ היא מתני׳
וכדאיתא בהדיא כרים פרק כל הבסר ועל חלה שנייה הבתכת לכהן ונאכלת קא
מפלגי · ואכי פירוש של אור שבחוצה לארץ אין לה שיעור ושל כהן יש לה שיעור ד

דתניא אחד מארבעים ושמונה דטומאה היא ולפי שהתיאן לעולם בחוצה לארץ
מדבריהם מוטב לרבות בנאכלת ולא לרבות בנשרפת וגדולה תני נמי דרבי מ ערגה
וטבול יום אוכלה דכיון דליכ׳ חלה דאורייתא בכל הקלו באכילתה להקירה לטבול יום
במעשר ואפי׳ למי שטומאה יוצאה עליו מגופו כבעל קרי זב ונדה אבל בטומאה ד
יוצאה עליו מגופו וככי הא הוא דפליגי הא בדי שאין טומאה יוצאה עליו מגופו א
הטמא מרן וככלה ואת אפילו רבנן מודו · ואת דאמר שמואל
בבכורות בפרק עד כמה אין בתרומת חלת חוצה לארץ אסורה אלא למי שטומאתו
יוצאה עליו מגופו כרבנן דרבי יוסי אמרה לשמעתיה · ובפלא טבל ואת דקתני הכא
ואסורה לזבין ולזבות אתא לרבנן אי כמיים לפרש דרבנן סבירא קאמר ומבול יוסי
אוכלה דמשמע הא כל של טבל איכו אוכלה ואפילו טמא מרן וככלה בהא הוא דפליגי
ר׳ יוסי ואמר דכל מי שאין טומאה יוצאה עליו מגופו איכו צרי׳ טבילה אבל אסורה
לזבין ולזבות ולנדות וליולדו׳ שטומאתן מגופן עד שיטבלו וסופה דמתניתין רבי יוסי
קא תני לה לומר שבאלו מודה וקתני הכי והוא הדין לבעלי קריין ולמצורעין ותנא
וסייר והא פי׳ מסתברא דעפי עדיף דהא׳ כולה מתניתי׳ טפי כהונן וכסדר ולפום
הדין פי׳ סוגיא דבפרק עד כמה רבי יוסי אומר הכי קיימא לן דגרסינן בפרק עד כמה
אמר שמואל אין תרומה חוצה לארץ אסורה אלא למי שטומאתו יוצאה עליו מגופו כלו׳
עד שיטבול אבל לאחר שטבל מותר וכדאמרינן ונאכלת יום יום · והני מילי
באכילה אבל בנגיעה לית לן בה כלומר אפילו בעודו בטומאתו היוצאה מגופו ולא שבל
דגרסינן התם אמר רבינא הילכך נידה קוצה לה חלה ואכיל לה כהן קטן שקיל פורקא
בריש מסא וסריא ליה בכורא והדר מפרים חלה דלא תבטח תורת חלה ואכיל לה כ
לה כהן גדול ומיהא משמע דכל היכא דאיתיה כהן קטן לא מפרים אלא חדא ואכיל ליה
כהן לא תיקנו להפרים חלת האור וחלת כהן שא בליכא כהן קטן והתם הוא ית
דתקינו שתים של כהן אכיל ליה כהן גדול אחר שטבל · וטמא מרן וככלה
ואפילו טמא מת אוכלה שלא אסורה אלא שטומאתם יוצאה עליו מגופו · וגרסינן התם
רב כהנא ורב עמרם ורמי בר חמא הוו אזלי בזיבא פליק רב עמרם לאפויי אתיא ע
אהיא איתתא לקמייהו אמרה להו עמא מת תבו סיטביל ואכל בתרומת בחוצה לארץ
אמר ליה רב כהנא וכי בזאת יש לנו אמר ליה רמי בר חמא לא לשום מר לסבא ארהבי
אתא רב עמרם אמר להו הכי אמר רב עמא מת טובל ואוכל בתרומת בחוצה לארץ
ולית שלכתא כוותיה · ואמר עד זעירא משמיה דרב ששת במה מרן ע
טובל בתרומת חוצה לארץ ואוכל מקום לפי פירושן אלא חלה שנים שנתנה לכהן אכורת
למי שטומאתו יוצאה עליו מגופו עד שיטביל · ושמעתי שבארץ האקימורית
שנותנה לכהן אוכלין אותה אף כהן גדול ואשתו כדים ולפי שאיפשר לפרש כי מחלוקת
ר׳ יוסי ורבנן איכה בחלה משנה שהיא לאור בזמן שאין שם כהן ·
דתניא קמא סבר שם כהן גדול לאוכלה אוכלה טביל יום ובלא יצאה עליו טומאתו

מביאו ור' יוסי סבר כל שלא יצאת עליו טומאה מגופו אוכלה ואף על פי שלא טבל •
אבל השתא אין לנו דין חלה ונאכלת אפילו לזבין ולזבות ולנדות ולבעלי קריין והיינו
דאמרינן חמש כרים קיבה לא חלה ואכיל ליה כהן קטן ואי ליכא כהן קטן בקיטן
פירוש כרים מסא ונדי ליה לכלבא והדר מפריש חלה דלא תפסה מגרת חלה ואכיל
ליה כהן גדול • כלומר אף על פי שטומאה יוצאה עליו מגופו ואף על
פי שלא טבל • וכן פירש שם ר"ש ז"ל שכך הכל נראה לי שאין קורא לה
שם חלה שאין לה תורת חלה • כלל ולפי פירוש זה ההוא דשמואל
בפרק עד כמה בפרק ראשונה וכשאין כאן כהן קטן חלה שוא קטה קנה שאם כן לא הד
תקנו לעולם שתים אם אין שם כהן יפרים אחת ויבטל בה כהן גדול ברוב מאכל שאסר
היינו מפרשים שלא חקיב שמואל כטלה לכתחלה כרו"שה לומר שאם נופלת לתוקה ולי
ואין יוכ לבטלה מרכת עליה חולין כדי לבטלה שפירא לא שאין מדאה כן התם בפ' כר
כמה ש זכתו בסמוך ואיפשר דהא דקא תני ביתה כיתין מטורי אמנום ולהן שתים חלה
בכל ארץ לארץ והתם הראשונה נשרפת לעולם והשנייה נאכלת לכהן גדול והוא שטבל
אבל במקומות הרחוקים לא תקנו אלא אחת יהיה נאכל לכהן קטן או אפילו לכהן גדול
שטבל אבל במקומות הרחוקים ואם בא לטבילה ברב לטבלה ואוכלה אף בימי טומאתו
והיינו דשמואל • ואיפשר היה לפרש דמתניתין ומבעבא דוקא וכולה לאו דוקא
אלא כשאין שם כהן קטן איכו מפריש חלה אחת • ותיהו לפי הפירושין הראשון •

חלת חוצה לארץ

אף על פי שאסורה למי שטומאה יוצאה עליו מגופו לא אסורה אלא לאכלה בפני ע
עצמה אבל אם רצה מערבה בחולין ומבטלה ברוב ואוכלין דגרסינן בפרק עד כמה
אמר שמואל חלת ח"ל מבטלה ליה ברב ואכילה בימי טומאתו • ורבא כהן
הוה כדאמרינן דכי אבוה דשמואל מרבית עלי דרב חוכה בריה כי מקרמי ליה אמרה
דתרומה רמי קרקי בטלי דחולי וחדא דתרומה מיכאן ואילך רמי חדא ושקיל חדא •
והא דקאמר שמואל נטלה סתמא קאמר בין לכהן לאכלה בימי טומאתו בין לאוכלה
זר או כהן בימי טומאתם לאח שבטלה עד כאן • ומשמע כמי דאבינו
לכתחלה בטל ומבטל וכדאמרינן דרב הונא בריה דרב יהושע מכאן ואילך רמי חדא
ושקיל חדא דאלמא לכתחלה שפיר, ורמי ומיהו דוקא ברוב אבל בנגד כמוה לא •
וכדאמר התם ובירושלמי במסכת חלה גרסינן תני ר' אבהו בקונדייה בריכה רוב אמר
ר' יונה תלמד שהיא עולה במרות ממשה ואחד ואינה נאסרת • אמר ר' זעירא
מתניתין אמרה כאן אפילו אחד באחד דתנינן ונאכלת עם הזר על השולחן •
ולנותר שהזר והכהן מערבין ביתן ואוכלין הכין משמע ליה מתני'

לר' זעירא ומכל מקום שמעינן מינה דבטלה בעינן אפילו לאכלה הזר והא דדייק ע
מינה ברוב כל תבשר בלא נזדיכן הפלגא אגב אכילה פשיטא דקא דייק מדלא בעינן ש
שמא. יאכל זרבה בלא ביטול ומכל מקום לא קיימא לן כר' זעירא דירושלמי דסרי
לבטלה אפי' חד בחד • ובמנחות פרק ר' ישמעאל דמשמע שחלת
חוצה לארץ מדמעת דגרסינן התם תרומה גוי בחוצה לארץ אינה מדמעת ה"נ ע
בשבשערבה חד בחד ואי כמי לר' זעירא דירושלמי בשבת מחד ומד ומיהו כי מדמעת
בשל חוצה לארץ היינו לאחר שנאפרסת ונתערבה בשערבה אבל קודם אינה מנולה דקי"ל
חוצה לארץ אוכל והולך ואחר כך מפריש •

גלגולי גוי גרסינן

פיטור או איכו
במנחות בפרק
ר' ישמעאל בעי רבא גלגולי גוי מאי וקדר ואסיק רבא מהן
דאמר מרוח גוי פוטר גלגול הגוי פוטר יתהן דאמר מרוח איכו פוטר גלגול הגוי
איכו פוטר וקיימא כוותיה לאו מ"ג דאותביה רב פפא ורביכה אשי פריק מאי דאקשו ל
עליה ואילך קמאן דקיימא לן כר' יוסי דר' שמעון דפטר מרוח הגוי דר' יוסי גמרן ע
כימת קיימא לן דגלגול גוי פטור • ורבנא אמרי היינו דוקא במגלגל
עיסתו ומכרה לישראל או שנתגייר לאחר שגלגלה ובאותה ששנינו במסכת חלה גר
שנתגייר והיתה לו עיסה שנתגלגלה עד שלא נתגייר פטור משנתגייר חייב והא היא
דמתבעיא ליה התם בהדיא מאן דקתני לה דילמא דברי הכל היא ואפילו לר'
מאיר ר' יהודה דמחייבי במרוח בגלגול גוי פוטר או דילמא ר' יוסי במעין
קא תני לה אבל גוי שגלגל עיסתו של ישראל חייבת בחלה וכל אותה סוגיא שבפרק
ר' ישמעאל מוכחת כן לרב פפא אותיבי לרבא גוי שמפרים פטר המרוח וחלה מודיעין
אותו שהוא פוטר ואינו נאכלת לזרים ופעור חמור גמור ועוגד כן הא תרומתו
אסורה ועוד אותיביה לרבינא חלת גוי בארץ אינו ואינו מודיעין אותו שהוא פטור
חלתו נאכלת לזרים ותרומתו אינה מדמעת הא תרומתו בארץ אסורה
וה"א תנא דאמר מרוח גוי אינו פוטר וגלגול הגוי פוטר אלמא בשל עצמו קא איירי
ולא בשל ישראל שגלגלה הגוי וכך אמרו משמי של הרב אלפסי ז"ל ותניא בתוספתא
חלה פרק קמא המלאי של ישראל ופועלים גוים עושים בקוכה חייב בחלה המלאי של
של גוי ופועלים של ישראל עושין בתוכה פטור מן החלה •

גרסינן

בפרק דביצה אמר שמואל חלת חוצה לארץ אוכל
והולך ואחר כך מפריש ומשמע שהולך ואוכל הכל
אף על פי שאינו מניח הלא אותה כהוא מפריש
שכבר שחלת חוצה ביטלה אפילו שלא מן המוקף וכמו שכתבנו למעלה •

המפריש

את החלה צריך לברך ברוך אתה יי' אלהינו מלך
העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להפריש חלה

תן העיסה יכסה שמברך ע״ש שטהורה כך מברך על הטמאה דתנן מה קונה לה חלה
ואף לא שיתה יכולה לברך לא היתה קונה שהרי מטמאה ומפסדת את הברכה ותנן
מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה יעשנה קבין ר׳ עקיבא אומר יעשנה בטומאה
ולא יעשנה קבין כשם שהוא קורא לטהורה לזו קורא חלה לשם ולזו קורא חלה לשם
ואיפשר הוא מברך קודם שיפרים דאמר רב יהודה אמר שמואל כל המצות כלן
מברך עליהן עובר לעשייתן ותניא בתוספתא היה מהלך להפריש תרומה ומעשר
אומר ברוך אשר קדשנו להפריש תרומה ומעשרות ואיפשר מברך עליהן משהפרישן
אם הפרישן אם עתיד לקרות להם שם אין כאן משום קדוש עד שיקרא להם שם אם
אין עתיד לקרות להם כיון שהפרישן נתקדשו ולפיכך אם עתיד לקרות להם שם
מברך קודם שיפרישם מדברי רב יהודה אמר שמואל · וכתב הרב רבי אברהם ז״ל
כתב רב אחא משבחא ז״ל וקורא לה שם ואומר הרי זו תרומה · תנן בפרק שני של
מסכת חלה האשה יושבת וקוצה חלתה ערומה מפני שהיא יכולה לכסות את עצמה
אבל לא האיש ובפרק מי שמתו דייקי מכאן דכנגד הלב ומקדם אין בהם משום ערוה
אלא דאיתמר לברכה אבל להביט אפילו כל משהו אסור להביט באשה דתני המסתכל
בעקבה של אשה כאילו מסתכל במקום התורף והמסתכל בבית התורף כאילו בא עליה ·
ירושלמי בפרק ראשון דחלה עשר מצות אדם עושה עד שלא יאכל פרוסה משום כל
תקרב ובל תזרע ובל תחסום · מפרים לקט שכחה ופאה ומפרים תרומה ומעשר
ראשון ומעשר שני וחלה אמר ר׳ יצחק כדי כשיב ידי · והוא פשוט

עשרי לשבעתים והלא׳ פרי קיימתי עשר מצות

חזק חלה לשם תרומה לשם לא״ זה ונתחזק

שם שמיים · שם

פירוש הגט

בטופסי גטין שלנו יש כמה נוסחאות בלשונות ודברים צריכים ביאור והנני לבאר
להאיר במאפל דבריהם · והתמשכות לשים במישור ומהם אתחיל גזר
ובשמו אבטח ולא אכשל · **בחמישי בשבת** כשלשה עשר יום לירח תשרי ·
שנת חמשת אלפים ומאה ותשעים ושנים לבריאת עולם
למנין שאנו מונין כאן באבטובא מזה · **יש** לישאל למה לנו להאריך כל כך
היה לנו לומר כך וכך לבריאת עולם ולא יותר כמו שאנו אומרי׳ באחד
שטרות בכך וכך לירח פלוני · והטעם משום דיש מקומות שמונין לחרבן הבית ויש
שמונין יש ליובלות או למלכות פרס בשטרות ש״פ לפני החרבן של בית שני שיבנה
במהרה בימינו כדאית׳ פירקא קמא דעבודה זרה גבי איטעי תנא וכן בכמה מקומות
יש שמונין למלכות יון ובראשון ובאותם המקומות מונין לזמן שבסדר כמו שכדר לנו
שמעון הצדיק כשהיה בירושלם שראה לשים בלמיו מזהב במקדש או למלכות אשר הם
דרים שם לכבוד המלך אשר הם יושבים תחתיו · ואנחנו בארצות האלו אנו כותבים
פרטים לבריאת עולם · ומלכי הארצות איכם מקפידים עלינו אם לא כתבנו למנין
המלכות · והיינו למנין שאנו מונין כאן כלומר אבל זולתינו כותבין מנין אחר כל אחד
כפי הרגלו ולפי מנהג ארצו · ודכוותיה איתא במתניתין כותב לשם מלכות שאינה
הוגנת לשם מלכות מדי לשם יון לבנין הבית או לחרבן הבית תנא מזה ומזה · ובספרי
קדמונים כתוב בטופסי מכינא דרגילנא למימני · וכן בספר האלפסי והיא היא לפי
שאנו מונין ממנהג בבל ואית קדמין שהיו מונין למלכות פרס · שנזכרנו לפרש שאנו
רגילין לעשות פרטי חשבוננו על בריאת עולם · **בפלונית מתא** נהרבת
מקומות כספרד ובאשכנז כשהעיר גדולה כותבין במדינה
פלונית · ובגלילי צרפת איכם נוהגים דמשמע לשון מדינה · ארץ אחת כמו צרפת על
דרך לשון לעז שלועזין מדינה פ״ים · ואנו מביאים ראיה לדברינו שמדינה עיר גדול׳
לקראת מדינה · וראיה מפרק שני דמסכת שקלים בשם שלחנות במקדש כך שלחנות
במדינה וקורין לירושלם מדינה וכן כארץ ישמעאל קורין לירושלם למדינה ולדמשק
מדינה וכן בפרק בתרא דנזיר חוץ מנזיר שבמדינת רומה לומר ירושלם · ועוד ראיה
מן המקרא ואני בעילם המדינה ועוד ראיה מפרק שני דתרומות ר׳ יהודה אומר ת
תורמין כגלים מן המדינה על הכפרים מפני שהוא מאכיל פילוטיקוס · ועוד ראיה
מירושלמי דמגלה ר׳ סימון בשם ר׳ שמואל בר נחמני משפחה ומשפחה אלו הכפרים
מדינה ומדינה אלו הכרכים · עיר ועיר אלו העיירות · והולי עד כאן לא כהני בני
צרפת דלא ידעו שיעור עיר להקרא מדינה אם כאנטוכיא או כביתר או כיונה כאלו
וכתבו מתא דמספקא מכרך ומספקא מכפר כמו שאמרו במתא מחסיא בפרקא קמא

דבתוכות · **ריתבא** על מי כארת ועל מי מעייכת ועל כהר פו
אבא יצחק
כר' אברהם העומד היום באכטוכא ל
מתא דיתבא על מי כארת ועל מי מעייכת ועל כהר פו נכיתי כרעות נפשי כדלא
אניסנא ושבקית ופטרית יתיכי ליכי אבת אבתי רבקה בת ר' גר העומד היום במתא
אכטוכא דיתבא על מי כארת ועל מי מעייכת ועל כהר פו · דהוית אנתתי מן קדמא
דנא נכיתי כרעות נפשי · פירוש גט שאינו מעושה · שאם היה מעושה ית
ונתתיו כגל כרחי היה פסול כדאמרינן במתניתין · **בדלא** אניסנא ·
כלומר לא אנסו אותי עד שאמרתי רוצה אני דאם כן היה פסול
מלבד אותם שכופין אותם להוציא · **ושבקית** ופטרית ותרוכית ·
צריך ליתן טעם למה לנו לכפול הדברים ולשלש ודא
בתר הכי איכא כי הני ליסנא · **וכדו** פטרית ושבקית · ועוד
מאי נאו דקמא ושבקי · היא לנו לומר נכיתי וכו' ·
שבקית וכו' או נכיתי למשבק ולהפטר · וכך הלשון היה נח טפי · ועוד מאי שנא
דהא כתיב ושבקית וחדר ופטרית ובתר הכי פטרית וחדר שבקית · ונראה לי
דהכי הוא ליהא דקאמר הכא נכיתי ושבקית וכו' לא הוי ביאורו לומר שעכשו פוטר
אותה דהייכי הא דקאמר בתר הכי · אלא מספר אסר כשכבר מצא בה ערוות
דבר לבית אחי · ולבית שלל הקדימה תכסילו או עשתה דברים לא ישרו בעיניו
ולכך מקודם הביא אותה וזהו ושבקית · ואחר שעזבה כפטר ממנה שמכאן
ואילך ידיו מסולקות ואינם כאדם שכפטר מחבירו וזהו ופטרית תרגום של כריתות
ותרוכית גרשה מביתו על אודות ערות דבר · או מצא בה
ערות דבר רע בעיניו ולכך צריך לכתוב
טעם בגט למה גרשה כי לכתחלה אסור לגרש אשתו אם לא עשתה עמו שלא כהגן ·
וכן משמע בפרק שני דגטין דאתמר שם אמר ליה רב פפא לא מצא בה לא ערוה ולא
דבר מהו · אמר ליה מדבלי ואמר בני אונס וכו' עד מכלל דעבד הסתא מאי
דעבד עבד · משמע דוקא דיעבד אבל לכתחלה אסור · וכן פסק
רב אלפסי ולכך פטרית ושבקית מאותה שעה משום לא תחרוש כדאמר ליה רב משרשיא
כלנו לגרשה דיושבת תחתיו ומשמשתו מהו קרי עלי' לא תחרוש על רעיך
וכדו פטרית ושבקית ותרוכית יתיכי ליכי די תהוויין רשאה
ושלטאה כנפשיכי למהך להתנסבא לכל גבר די תיצביין
ואינש לא ימחא בידיכי · **וכדו** עתה אני מדבר שאני עושה
עתה שמגרש אותו לכך פטרית לעבי שבקית · כלו'
אני כברתי לגמרי מתבי וכפטרת תרגום של כריתות · **פטורין**
ושביקין כלומר אל תאמרי שאני פוטר אותך עד הזמן ידוע
אין בתנאי כלומר על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם שאם כן הוא לא היה מכיתה

ועיזבה אף כי הוא פוטר אותה עצמו יתכן כי לסוף הימים תחזור אליו אם תלך לבית
אביה · ואם היה כן שאמר לה כך אינה מגורשת כדאמרינן הרי זה גיטך על מנת
שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות · וקרי ליה כלומר אחרי שפטרתי
ושבקית יתך הנני שולחך מביתי ואינה דקרא כקט הכא · ולמעלה יצאה מביתי ם
ושלחה מביתו · **די תהויין** וכו' לאפוקי מי שמגרש ונותן לה רשות להנשא
לכל אדם חוץ מפלו' שאם היה כך היה פסול כדתנן הרי את מותרת
לכל אדם חוץ מפלו' רבי אליעזר אומר מותר וחכמים אוסרים ולכך צריך לפרש
לכל גבר די תיצביין דהלכה כחכמים · לכן שתם לא מתכיתין כוותיה הרי את מותרת
לכל אדם · אלא אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט · ממזרת ונתינה
לישראל · בת ישראל לכהן ולממזר ולכל מי שיש קידושין אפי' בעבירה פסול ·
ועוד מצטריך לאפוקי שאין דעתו לומר שתהא מגורשת ממנו ואינה מותרת לכל אדם
דכוותיה הוי ליה הגט כדאמר כי יבמות פרק החולץ · ואשת גרושה מאישה אפי' אינה
גרושה אלא מאישה כגון דאמר הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם ·
מן יומא דנן ולעלם · כראה כגת לאפוקי מדר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח
עליו דלדידיה לא איצטריך לומר מן יומא דנן ולעלם דכבר כת' זמן
בגט · ולעלם כדאמ' בגמ' לאפוקי דבעי איכיה רבא מרב נחמן היום אי את אשתי ת
ולמחר את אשתי מהו · וכיוצא בזה אם היה לא כתוב הזמן הזה מהי למחות בה שלא
תנשא כי אם היה לא כתוב הזמן לא היתה מגורשת ואפי' אם מת באותם הימים וכו' ·
ובגוס אחת קדמוניות כתוב ואינש לא ימחא בידיכי משמאי בלום מבחי · בחסרון גט
זה שלא יהא גט גמור אבל ת"מ היא אסורה בקרובין באחיו ובנו ובאחיו אבל אין זה
מחמת חסרון גט כלומר א' עפ' שכתוב בגט לכל גבר די תיצביין י"פ הרי הגט אין
בו משום תנאי ולא משום דבר אחר מצא תנאי אין בו משום חסרון אסר בעבורו ת
מתכעי מלהנשא לכל מי שתרצי · אבל על כרחך את אסורה לקרובי וזה אינו מצא
תנאי דברי וחסרון לשון הגט כי בכל כחי צריכי לכתבו ולתת בו צורין הצריכין לגט
חשוב וטוב · **והרי** את מותרת לכל אדם · וזה גופו של גט כדתנן גופו של גט
הרי את מותרת לכל אדם · רבי יהודה אומר ודין די יהוי ליכי מנאי · ולכך
אנו כותבין כל הני לסרכות לסופרא דגיטא · ולא עפ' דהלכה כר' יהודה · וכן משמע
מדסקלי ותני אליבא אמוראים · מדלא אביי מאן דכתיב גיטא לא ליכתוב ודין ביור
דמשמע דין וכו' ולא לכתוב איגרת שורר וכיוצא בזה אלמא משמע כר' יהודה דאמר ליה
אפילו תנא קמא סבירא ליה דכותבין הרי את וכו' ודין די יהוי ליכי וכו' אלא דלא הוי
גופו של גט שהרי כמה יפויי לשון בגט · ופסיק דלא פליג ביה תנא קמא אלא
סבירא ליה דגופו של הגט הוי והרי את מותרת · **ודין דיהוי**
ליכי מיכאי ספר תרוכין וי' גרת שבוקין ונט
פטורין · עד עתה מדבר ומגיד אל העדים אסר פסס · ועתה

זעקה מדבר שדעתו לבאר בגט זה ולא בדברים בעלמא כאשר יתכן לאבין מתוך
דכרין שדעתו לגרשה בדברים לבד כמאמר פיו · והתורה אמרה ספר כריתות ספר
כורתה ואין דבר אחר כורתה · ולכך קאמר ודן די יהוי ליכי מינאי כלומר זה הגט
אפילו הנייר שלך כדתניא הרי זה גיטך והנייר שלי אינה מגורשת · ומוקי לה כר'
דאמר כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי דהלכתא כוותיה והגט מהן · ומפרש
ספר תירוכין ליכנא דקרא ספר כריתות · רוצה לומר דבר הכורת בינו לבינה דהוי
תירוכין · מגרשה ומשלחה מעל פניו ועתה כותב כל הלשונות של גט שכתוב' למעל'
ולא בדברים · ובטופסים הקדמונים אין כתוב והרי את מותרת לכל אדם · ונראה
דטעמא דידהו משום דסבירא להו דהלכה כר' יהודה · וכן משמע על מה דקאמר מי
בעינן ידן או לא בעינן ומסיק כולהו בעינן הכא נמי בעינן כלומר ואם התנאים
למעלה ולא כדיבור · אך צריך ליתן טעם למה שינה הסדר · תירוכין ושבוקין ופטורי
ושינה מכל הסדרים · הכתובים למעלה דכתב ספר תירוכין · נראה הטעם דכתב
תירוכין ליכנא דקרא ספר כריתות ותירוכין לשון שנוה ליכנא דקרא ושלחה מביתו
ורבות כן הרגילו לשון גרושין במקום שלוחי' · ותרגום של גרושין תירוכין כי לא תמצא
בכי גרושין · כיונא בזה

המגרש את אשתו

הרי את מגורשת והרבה
חדלו מספר כי אין מספר
לא אמר המשלח את אשתו הרי את משולחת ממני ·

אגרת שבוקין

משום שהגט כשר על עלה של זית ועל קרן של פרה
דלאו ספר הוא קרי ליה לגיטא אגרת ·

גט פטורין

תרגום של כריתות ובספרים זקנים לא היה כתוב
גט פטורין · והביאו
ראיה דבגט' קאמר מספר תירוכין דפטורין לא קאמר · ונראה טעמא דידהו דלא קאמר
דספר תירוכין הוי במקום גט פטורין ותרגום של ספר גט הוא · ותירוכין הייני
גרושין · וכריתות דמתרגמינן פטורין דהייני שלוח · עוד טעם אחר למה לא כתבו
פטורין משום דפטורי' לא משמע גרושין כדתנן האומר כתבו ותנו גט לאשתי גרשוה
כתבו לה אגרת ותנו לה הרי אלו יכתבו ויתנו · פטרוה פרנסוה עשו לה כנימוס
עשו לה כראוי לא אמר כלום ולכך תפסו תירוכין ושבוקין ולא פטורין דלא משמע ·
אף על גב דתרגום של ספר כריתות הוי גט פטורין · גבי כנוי הכשל לא שייך האי
ליכנא ומשום הכי שבקוה להאי ליכנא הקדמונים והאחרונים דעתם כך וגט פטורים
קאי על ידן די יהוי ליכי דקאי אגט עצמו ואי ליכנא דקרא · ומכל מקום נהגו לכתבו
פירקא קמא דנדרים וגם כתוב וכל הלשונות הללו לשון גט הם כדאמר במתניתין לא
יוציל לא יעזוב לא ישלח לא יגרש וכו' · לא יעזוב הייני שבוקין · לא ישלח הייני
תירוכין דשלוח וגרוש חד ליכנא הוא דכתיב בשלחו כלה גרש יגרש וזה דאין גט כתו'
בלשון אחר פטרות שכתוב בהם בפניכם עדים חתומי מטה בא פלו' ואמר לכו וכו' ·
וזה שינו כן שאוקיה מדבר ולא הע' דיס · טעמא הוי משום דכתוב ונתן שהרי גרש נותב

אני פלוני מגרש אשתי פלונית והעדים החתומים בו לכך כותבין אחר חתימתן שכרי
אך זכרון דברים וקנין שע"פ דפעמים קרקע נקנה בשטר · הרי אשר יוב הקנינ'
נעשים על ידי קנין והעדים נהגו לכתוב השטר בלשון שהעדים מדברים ומעידין שכך
אמר המזכה אבל בגט צריך שכל דברין מדברי המקנה כדכתב' וכתב ונתן · והעדים
אשר דברי המגרש מעידים שכך אמר המקנה כלומר המגרש · ולכן שכר קונה נוגר
כי הספר חשיב טפי · ועוד דספר הוי לשון עברי ואגרת לשון ארמי · ויש ליתן טעם
למה עזבו רבותינו ליכנא דקרא דהייכו שלוח דכתיב ושלחה מביתו · והפשט לשון ע
גרושין כמו ותרוכית ספר תירוכין וכן בכל מקום במשנה ובגמרא תפסו לשון גירושין
לבד ולא לשון שלוח ונראה משום דלשון שלוח משמע שתי לשונות האחד בלשון יהדר
שמשלח חבירו או שלחו ושב אליו לרצונו וזהו דוגמא של מקרא כמו ולא שלח יעקב שנאמר
את הכעצר · ידה ליתר תשלחנה שהוא לשון השטב וכן ותשלח את המתה · שלח כי כיד
תשלח שאינו שליחות שאדם משלח שלוחו לעשות שליחותו · וכן פולח גרעת רגליו כי
גם זה שלוח והשבה · והנכה רגות עמו חיים איש כפי ענינו · שלחו כאשר מקדשך
והנה יד שלוחה אלי · כל אחד מכל אלו לפי ענינו ומשמעות המקרא · ואין הדמעני'
הגירושין אך יש מלשון הגירושין מעט · ושלחה מביתו · וישלחהו ה' מגן עדן וישלחם ביד
פשעם על כן עזבו לשון שלוח שרובם אינם לשון גירושין ולקחו באור של שליח דכתיב
גבי גרושי' אשה · ושלחה מביתו שהוא לשון גרושין מפני שרוב שליח הוה חוזר לנוחר
שליחותו כמו שלא היונה והערב · ולקחו לשון גרושין דבר שאינו חוזר לי שכן כמו
ויגרש את האדם מאת פני פרעה · גרש לך ויצא מדון · ויגרשהו וילך שכשהוא אין כרבות
השלוח לחזור וגרשתמו מפני ך וכהנה רבות ואם כן תירוכין כתוב ושלחה מביתו
באור · וגרשה כדפיר' לשון של גירושין תירוכין · גט פטורין תרגום של כריתות ושבוקין
לשון עזיבה כדפירש יהוא שלשון עזובה תחיה על כן יעזוב לשון עזיבה לגמרי שלא
ישוב עוד טעם אחר למה עזבו רבותינו לשון שלוח על דעת קצת מדקדקים · כלשון
שלוח הקל שליח חוזר והכבד שלוח איננו חוזר · ובכתיבה אין חילוק בין הקל והכבד
אם לא במקרא · על כן עזבו שלוח דלא ליטעו מן הקל דהוי שלוח חוזר · ורבותינו
דרשו פרט למשולחת וחוזרת משום המקרא שהוא מן הכבד · ולפי הפשט מדכתב ל
ושלחה והיתה לאיש אחר · ועוד יש לדקדק למה עזבו לשון הוצאה מליכנא דקרא ויצאה
מביתו · והטעם דלא כתיב והוציאה דמשמע שהאיש מוציאה בגט אלא ויצאה מדעתה
משמע משהספר ולאחר שתהיה מגורשת מאיליה מביתו · והיתה לאיש אחר · ובטופסי
קדמונים כתוב בכל מקום בגט ופטרית ושבקית ותרוכית · אמנם באתי ע דרך
כשאלות שלנו הכותבים כאשר בנו זה בצרפת ובגליליה ·

כדת משה וישראל

כמו שתקנו בקידושין כדת משה וישראל כדאיתא בפרק
קמא דכתובות דכל המקדש אדעתא דרבנן קא מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושיה
מיני' גבי נכיעות ופרונית גבי מאן דמגרש על תנאי אם לא באתי כמו כן נוכל לומר

לומר כל המגרש אדעתא דרבנן קמגרש וחכמים נתנו שיעור לאשה אותם ד' אמות
דהפקר בית דין הפקר והוי חצרה דדרשינן ידו אין לי אלא ידה גגה חצרה וקרפיפה מנין
תלמוד לומר וכו' · וזו לא כדת משה וישראל לא מגרש דארבע אמות איכא חצרה
כי אם מדרבנן · עד כאן לשון הגט דברים לא שמעתי קדמוני אדם ידעתי לדבר
בזה האמנם העמידה הכתובה כגט העומד קיום וכן והמעיינת והנאחרת והכהרות
שבות זין כגט דיתבא על נהר פלונית ותחניבה שכותבין דאתקרי פלוני או המכונה
פלונית וכיוצא בזה עם שאר הלכות הגט אסמוך על דברי רבותינו הקדמונים העתיקו
בהם האמנם על לשון היפוי כתבתי את לבבי לב אדם לפי קוצר דעתי והרואה ידינני
לכף זכות כי לא הודעתי לאחרים לטבות אלא למי שקטון ממני בחכמה ודן נקרקע לפני
מי שגדול ממני ואבקש פניהם לדינני לכף זכות · עד כאן לשון מהרש"ק זצ"ל

סדר נתינת הגט

כל מי שאינו בקי בטיב גטין וקדושין לא יהא לו עסק בהם · ואפילו בעולם
ממנו דבר אחד שלא שמענו ולא לאדרו אל יורה בהן פן יתיר אשת
איש ויביא כילוף וממזרים בעולם עד כאן לשון רבינו ישעיה אחרון ·
יען כי סדר כתיבת הגט ונתינתו וכתיבתו מפוזר ומפורד ורבו בו דעות
אמרתי אלקטה את השבלים ואסדרה סדור מתוקן לעושי המלאכה על פי
הרמב"ם וספר התרומה וסמ"ג ומהר"ק ומהר"אם וכנו האבן העזר · ועל פי אשר ראיתי
מרבותי מאשר אני זוכר · צריך שיהיה הקלף והדיו משל בעל שלא יהיה גזל דבעי
וכתב לה יתנה לו במתנה · והבעל יגביהם לקנותם ומהר"ג ומהר"ק הזכירו גם הקולמוס ·
והר"אם לא הזכירו כלל ולכולי עלמא בדיעבד כשר · לשון אבן העזר בשם אביו ·
וסמ"ק כתב צריך ליתן הקלף והדיו והקולמוס לבעל משתו · וצריך לדקדק מי הם
הבעלים של הקלף והקולמוס והדיו שיתנם לבעל האשה · ואם יהיה לאשה יתן לו
לאישה ויהיה משלו עד כאן · עוד כתב וגם אמרו חכמים בפרק גט פשוט
שצריך שיפרע הבעל שכר הסופר והדיו אלא התירו חכמים שתתן האשה שכר ה
הסופר כדי שלא יעגנה והקנו חכמים שכר זה לבעל דהפקר בית דין הפקר ומתקיים
בזה וכתן כמו שאמר פרק שני דגטין עד כאן לשונו · ויזמין לו הבעל סופר ושני
עדים כשרים לא קרובים לבעל ולא לאשה ולא זה לזה לשון סמ"ג ומהר"ג · ואם
הסופר אינו קרוב די בעד אחד עמו לדעת האלפסי וכשר ור"י פוסל ומחמירין לדבריו
הלכה למעשה · והרא"ש כתב שאם חתם הסופר עצמו ועד אחד עמו בשאר
שטרות כשר · ובגט יש מכשירים ויש פוסלים ובדברי הפוסלים כן כתב הרב
ב"י ירו' חתם סופר ועד רבו האוסרים ויש ליזהר בדבר כי אולי נאמן הסופר
הוא הוא נוגע בעדות כי נוטל שכר מן הגט · ונ"ל דמיירי כשאינו נוטל שכר רק מעט
שכר בטלה ע"כ · נראה לי דהאידנא הנוטל שכר הרבה יש ליזהר שלא יהיו העדים
קרובים לסופר דמ"לב ליכא עדות כלל ואין דבר שבערוה פחות משנים · כתב הרב

ר' יצחק אור זרוע שלא יטלו עדי הגט שכר כי אם שכר בטלה כדאמ' פ"ב דייני גזירות
נבי קרנא דנוטל שכר לדין דיני בטלה וה"ה עדים ע"כל · וישאל הרב לבעל המגרש
אם נותן גט זה מרצונו בלי אונס כלל ויאמר הבעל הן · ויפשיט הבעל הקלף והדיו
לסופר בפני העדים ויאמר לו בפניהם כתוב גט לשם גרושי אשתי פלונית בת פלוני
ולשם כריתות · ואתם עדים תחתמוהו לשם כריתות במעמד הסופר ואני מבטל
בפניכם כל מודעי ואודעי דמודעי ומודעי דכפקי מנו מודעי דמודעי עד סוף כל
מודעי שמסרתי · וכל דברים שמסרתי שהם כשיתקיימו גורמים לבטל הגט הרי
הם בטלים · וכן אני מעיד על עצמי שלא מסרתי שום דבר על הגט שיבטל מחמתו
והריני פוסל כל עד או עדים שיעידו שמסרתי או שאמרתי שום דבר שיבטל הגט זה
מחמתו או שיודע כחו של גט זה מחמת אונס מודעה אין אותו דבר · הרשב"א
לשון אבן העזר בשם אביו והנני מגרשה מדעתי בלב שלם בלא שום אונס ופתאי ע"כ ·
ויזהר מאד שלא יזכיר שום תנאי מן התנאים שיש לו לקבל ולא שום תנאי אחר אלא ·
יתקנו הכל קודם לכן · על כן טוב אלו וכתוב גט כשר לפלונית בת פלוני אשתי
שתהא מותרת לכל אדם ויאמר לעדים ואתם חתמו זה לשון אבן העזר · ותמיד
כשיזכרו הבעל והאשה יזכירו שם הבעל ואביו וכנוייו ושם האשה ואביה וכנויה
ואומר רבי' שבתחלה כשהבעל אומר לסופר לכתוב גט אומר לו אני נותן לך רשות
לכתוב הרבה גטין כדי שתחפוץ עד שיהיה לדעת הרב שבעיר ואם תפן לעשות
גטין הרבה מחמת ספק וליתנם כולם שתקבל לעשותם וכן יאמר לעדים לחתום בגטי'
הרבה בלא רשותו עד שיהיה הגט לדעת כולם או לדעת שמחמיר יותר דא"לב אם
כתב בגט שהיה כשר כנגד עשן שעדים שליחותם וגוב אי כם יכולים לכתוב ולחתום
גט אחר · ואם כמנא כתוב בשם רבינו יחיאל וכן בשם רבינו יוסף קולון שאין ש
לעשות כן מפני דקלי בפלוגתא דיש ברירה מדאורייתא או לא · ורי נטעצריה דאם
הלכה כר' אליעזר בן יעקב דאמר דיש ברירה אפילו בדאורייתא לכן די שיאמר לסופר
ולעדים שיכתבו ושיחתמו כל כך שירצה הרב · אבל לרבינו תם דאין הלכה כר'
אליעזר בן יעקב יש לחוש · לכן יש לבעל לחזור ולצוות לסופר ולעדים בכל פעם
ויאמר עוד שעושה זה בלי אונס כלל בלב שלם · כתב סמ"ג בשם אין די במה שב'
וכן בגט צריך לשמה וצריך אמירה · וצריך ליזהר שלא יעשה הבעל שליח לומר
לסופר לכתוב הגט ולא לעדים לחתום אלא יאמר הוא בפיו · אבן העזר כתב בשם
אביו וטוב שיהיה הבעל אצל הסופר והעדים עד שיכתב ויחתם ויכין קודם לידה · והרא"ש
גם כתב דצריך הבעל שיהיה אצל הסופר וכו' · אבן העזר ואם יצא הבעל אין
לפסול הגט כל זמן שלא שמענו שבטל · וצריך שיהיו העדים שם בשעה שכותב בו
הסופר ואחר כך יחתמו אותו ולא יקנו שני כתי עדים · יש לדקדק מלשון הטור את
שאלה דקדשה שאין להביא לכתיבת הגט לבעל · בכו שלא יאמר הבעל לסופר ש
שיכתוב כך ולא יכתוב רק יאמר לו כתוב כתוב גט כשר ·

שאלה גט שכתוב בו תרוכית בויו ארוכה וכו' ת"ש · נראה דאין להביא לכתוב הגט למשומד · דפרק ב' דגירושין כתיב הכל כשרים לכתוב הגט חוץ מחמשה גוי עבד וחרש שוטה וקטן ואפילו האשה כותבת גיטה · גם מלשון הרמב"ם ישראל משומד אין שהוא מחלל שבתות בפרהסיא הרי הוא כגוי לכל דבריו עד כאן לשונו · ואם עושה שליח להולכה ישביעו הבעל שלא ימסור מודעא ולא יבטלנו לא הגט ולא את השליח · קר"ש · צריך לעשות כל שלוחי הגט בעדים ואם שליח של בעל כותבו לשליח קבלה פסול והלכתא כרב דאמר אין אשה עושה שליח לקבל גיטה ע"כ ל"ת · צריך לעשות השליח קודם כתיבת הגט · וצריך לדקדק שיהיה השליח והמשלח גדולים בשנים לפי שאין שליחות בקטן וגם קטן אינו עושה שליח · ואם יש לו זקן אין לבדוק ולדקדק · הגהה סמ"ק · הר"י מקורביי"ל ותרפא כתבנו להושיב דיינים לקבל עדות השליח אף בדיעבד אין לחוש · ויקראו אותו קודם מסירה לשליח ולאחר מסירה לשליח משום דאמר עיליה תותי כנפיה ואלפיה ויבטל כל מודעות ויקבל חרם שלא יבטל הגט ולא השליח ונותנו לאשה ויקראו אותו קודם כתיבה ולאחר כתיבה · ובמקום שהשליח צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם צריך שיכתוב השליח בפני שלשה לפי שהגט מתקיים על פיו כשאומר בפני נכתב ובפני נחתם דקיום שטרות צריך שלשה ואי אתי בעל ומערער לא פסיל ליה · ואם היה השליח עצמו כשר להיות דיין הרי הוא ממנין השלשה עד כאן לשון הר"א · האומר תנו גט זה לאשתי ומת לא יתנו לאחר מיתה אבל אם עשתה האשה שליח לקבלה וקיבל הגט שלוחה אף על גב דמת הבעל קודם שיגיע הגט לידה כשר · האומר תנו גט זה לאשתי ורוצה לחזור יחזור דחוב הוא לה · עד כאן לשון הר"א · הוכיח ר"א שאף אם אינו מכירה יכול להיות שליח אף על פי שאינו מכירה תחלה ואפי' לרב ששת דאמר פרק שני דסומא אינו יכול להיות שליח משום שאינו יודע מי בעלו נמי כ"ע היינו דוקא בסומא דאיכא למיחש פן יטעה יותר אבל פקח נעשה שליח אף על פי שאינו מכירה כי אין יכולין להטעותו כל כך בקל · עד כאן לשון הר"א פרק שמיני דגיטין · יש ליזהר שלא לעשות שליח כשהם בעיר אחת מרפא · אין הסומא יכול להביא את הגט במקום שצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם שהרי לא ראה כתיבתו וחתימתו ואינו יכול להעיד עליו · לפיכך אם ראה כתיבתו וחתימתו ואחר כך נסתמא הרי זה מעיד עליו הר"א · לא ישלח אדם כתב ידו על ידי אחרים לסופר ולעדים לכתוב ולחתום לו גט בין שהוא חרש בין שהוא פקח סמ"ק · והר"א כתב אבל כותב בכתב ידו ונותנו לעדים ויכתוב בו כתבו וחתמו תנו גט לאשתי · ואם שלח להם בכתב על ידי אחרים הרי זו ספק מגורשת עד כאן · ויאמר הבעל לשליח לפני העדים ובית דין פלוני בן פלוני התקבל גט זה לאשתי פלונית בת פלוני ותזכה לה בו והרי היא מגורשת ממני מעכשו ומותרת לכל אדם · ויתננו מיד ביד השליח · והשליח יאמר בפני בית דין והעדים הנני זוכה בגט זה לזוגתו

לפלונית בת פלוני אשתך · והשליח יאמר לאשה כלשון זה הא לך גט זה מפלוני בעליך המכונה פלוני בר ר' פלוני והתקבלי גט זה שמסר לי בעליך והרי את מגורשת ממנו ומותרת לכל אדם וגט זה בפני נכתב ובפני נחתם כל זה יאמר בשעת נתינה קודם שיגיע הגט לידה · הגהה סמ"ק · ואחר כך ישבו הדיינים ויכתבו איך ראו כתיבת הגט ויחתום הבעל עצמו מכתיבת ידו שהוא מודה כל המעשה · וגם צריך ליזהר ולדקדק באשה העושה שליח שתהא גדולה בשנים ובסימנין · ואם אין סימנים ידועים רק על פיה צריך לבני שערות שחורות גדולות ושוכבות כדי לכוף ראשן לעקרן כמו גבי חליצה לפי שאין שליחות לקטן סמ"ק בהגהה · סדר כתיבת הגט מן השליח לאשה · יושיבו בית דין שלא יהיו קרובים · ויראה השליח ההרשאה לבית דין ולשאול לאשה אם מגורשת לרצונה · צריך לשאול אם מכירים הם שזאת היא אשת המגרש · ולקרות הגט קודם כתיבה · צריך לשאול לשליח אם לא בטל הבעל שליחותו ולהשביעו · צריך שיהיו עדים שיכירו עידי ההרשאה · צריך לשאול לשליח אם הוא זה הגט שנתמנה עליו וכשבא שליח ואחר הוא מכיר אותו שלא נתחלף · וישכנו לאשה · ואחר כך יקראו אותו פעם שנייה ואחר כך ישאל לשליח אם זה הגט שנתמנה עליו ואם הוא מכירו · ואחר כך יטילו חרם שלא להוציא לעז על הגט ואם מינתה האשה שליח לקבל גיטה מיד כשבא יתננו בידה לשליח ואין לחוש משום קורבה לגבי האי שליח הואיל ואין נעשה עד · ויאמר הבעל התקבל לה לפלונית אשתי או ארוסתי בת פלוני המכונה כך וכך והרי היא מותרת לכל אדם ויקבלנו לפני עדים כשרים והעדים יקראוהו תחלה ויחתמוהו או לבעל שלא יזכיר שום תנאי כי שוב לא יוכל למוחלו עד שיקיים תחלה כדאמר חזר ואמר לו מוחלין לך מהו וכו' ואותם עידי מסירה יכתבו ויחתמו שקיבל פלו' גט פלו' בפניהם עד כאן רבינו תם · אשה העושה שליח לקבל גיטה על ידי הרשאה חותמי"ם העדים בהרשאה ואפילו לא יכירו הבעל והשליח המורשה · ל"ת · ר"א כתב סופר לשם ע אינפי שכתבוהו וחתמוהו וכתבוהו לו ונתנוה לה הרי זה גט בטל עד שישמעו את קולו שיאמר לעדים חתמו ולסופר כתוב · ישמעו לאפוקי מה דאמר מודה ר' יוסי באומר אמרו שמע מינה דהלכתא כר' יוסי דאמר מילי לא מימסרן לשליח · ואפילו באומר אמרו · ולא דמי לשליח הגט ולשליח קידושין דהתם הגט וקידושין בידיהן ולא הוו מילי על כן יכולין למנות שליח זה שליח אחר · אבל שליח לקבלה אינו יכול למנות שליח אחר שאין בידו כלום · עדים שאינם יודעים לחתום מקרעין להם נייר חלק או רושמין וממלאין העדים הקרעים דיו · נאה דברים אמורים בגיטי נשים וטעמא משום עגונא אקילו בה רבנן אבל בשאר שטרות אם יודעין לחתום ולקרות כשרים ואי לא אין חותמין ע"כ לי"א · לשון הר"א ויחתוך הסופר הקלף למדת הגט שלא יצטרך לחתוך ממנו כלום · ואם טעה הסופר בשטה ראשונה לא יתחיל בשורה אחרת אם לא יקצרן תחלה דאם לא כן הוי מחוסר קציצה · ויזהר לכתב יותר על רחבו עם העדים

לצורך המצוה בקרא רחבו · ושלא יהיה הקלף נקוב · צריך שיהיה ארכו יתר על רחבו
כעין ספר ולא יהיה כדמות אגרת · מהרי"ק ונהגו שלא להקפיד ע"כ · ולפי מנהגם
איך נהגו שלא להקפיד לכתחלה וכל הספרים כתבו דצריך · ונר' לי הטעם דנהגו שלא
להקפיד בכתב כמו שכתב הר"ם כווי העמודים גבי ספר תורה שאין לעשות שעל ידי
כך יקלקל לעשות אותיות קצרות או רחבות שלא כדת · אכן נראה לי שהגליון יש להיות
ארכו יתר על רחבו כמו ספר תורה דמלמטה טפח · וכן משמע לשון אבי העזרי ד
דכתב ו זמגלה צריכה להיות ארכה יתר על רחבה ולא כתב והכתב וכו' · גם במקצת
פוסקים תמצא בסדר הגט שהזכיר דין ארכו יתר על רחבו קודם דין שירטוט אם כן
משמע דקאי אגליל · ודעתי נוטה · שמעתי דנזהרים שלא יתקן הסופר הקלף כיורכים
פן יהיה הכתב ראוי להזדייף · וכתב ר"ת דכל שאיפשר לזייפו אפי' לא נזדייף פסול
כדאמרינן בגט פשוט · וישרטט כמו כן מן הצדדין ספר התרומה · וישרטט בו יב שטין
לא פחות ולא יותר · מנהגי אין הגט נפסל אם פיחת או הוסיף מי"ב שיטין כיון שלא ה
הוזכר בתלמוד · אבי העזרי · ועל השרטוט מקובל אני מרבותי שמשרטטו מבחוץ
וכן עמא דבר · ואם תאמר אם כן אמאי אין משרטטין באבר · יש לומר דאפי' הכי נראה
כפנים נגע באבר · אבל בברזל לא בקנה הוכו כר"י כשמשרטטין מבחוץ אף כשמשרטטי'
מבפנים אפי' בברזל יש לחוש שלפעמים נראה לכך התקינו שישרטטו מבחוץ ע"כ
פרק קן כ"ז מהר' יצחק כהן ברצלוני · ויאמר הסופר בפני ו ובפני העדים והבעל הנני
כותב גט זה לשם פלוני בן פלוני ולשם גרושי אשתו פלונית בת פלוני שיגרשנה בו ·
ויהיו שם עידי חתימה כשכתבו שידעו שנכתב לשמה ושיעידו שזהו הגט שכת' הסופר
ואם שולחו על ידי שליח צריך שיהיה שם גם השליח כשכותבו כדי שיוכל לומר בפני
נכתב ובפני נחתם ויכתוב בתיבה תמה שקורין ברוש ולא יגיע אות באות · ואם כתב
הגט אין לפוסלו בכך · סמ"ק · והאותיות בעצמם יתקנם כספר תורה ובלא ז
זיונין · אבי העזרי · נהגו להחמיר לעשותם מוקף גויל ואם יש בו אותיו' דבוקות
יכול לגרר האותיות שביניהם להבדילם · ע"כ · לא צריכא דמעזרי · מכאן
מדקדק שכתבם שאין צריך בגט שיהיו האותיות מוקפות גויל מדקאמר הכי דמעזרי ·
ואין ראיה מכאן דלא נשר הא דמעזרי כגון רגל כף וכון של שיטה עליונה בכנסת ב
בתוך ט"ית של שיטה שתחתיה וכן של לאמר בתוך הה"א וה"ח של שיטה עליונה · מיהו
אין צריך ראיה דהא דבעינן האותיות שמזוזה ותפלין שיהיו מוקפות גויל כדאיתא פ'
הקומץ דהיינו משום דכתיב בהו וכתבתם דבעינן כתיבה תמה · ואין לומר דילפי'
כתיבה כתיבה מוכתבתם ז"כ אפי' ספר ודין כמילי בעי ומתניתין תנן דכותבין בכל דבר
שמתקיים ואפי' על עלה של זית · מיהו נהגו להחמיר להקיף האותיות גויל · ואם
יש בו אותיות דבוקות יכול להבדיל הדיו שביניהם ולהבדילם · אבל אם נפלה טפת
דיו בתוך תבית או לתוך חקק ואינה ניכרת אות אינו יכול להעביר הדיו לתקן

באות דה"ל אחק תוכות עד כאן לשון אל"ם · ואם רצה לעשות מם פתוחה וכמו סתומה
ידו ושתמה אינו יכול לגרר התוכות לפתחה דהוה ליה כחק תוכות · אם לא כשעבירת
האות כתקנה כגון מרלת הא או כיוצא בו אין למחוק קוצו של הא לתקנה ולעשותם ד
סמ"ק · ובספר רבינו ברוך פסיל ליה וכן נהגו העולם מרפא · בספר התרומה
אומר שצריך לכתוב כתקון ספר תורה כל אות מוקפת גויל ולא תדבק אות בחברתה
לפי שנראית הכל כאות אחת · וכבר בארתי בה' כל"ז את יש שאם היה כתבו מבואר
וניכר לכל עד שיודע לקרותו תינוק נבוני שאינו לא חכם ולא טפש שיגר לומד קריאה
הגט אף על פי שדבוקה אות לחברתה הרי זה גט כשר · אבל יזהיר דלאין רשין
רשין דלאין · וכן כל כיוצא בזה שאין הלשון מבואר לכל · עד כאן לשון תר"ם ·
ויש ליזהר בכתיבה שתהיה כתב שידעו לקרותו הקטנים שאינם לא סכלים ולא נבונים
ולא יהיו האותיות עוברות מהשיטין ויתן נמשל לתוך הגליון · ונהגו להחמיר אפי'
באות אחת מרפא · ולא יהיה בו שם טשטוש ולא יכתבנו על המחק ואם כתב ע
נקיימו כשר בדיעבד אם כיתן אבל אין נוהגין כן מרפא · ותלי לכרעיה דהא' וכרעיה
דקוף ומפרש פ' הבונה שהיה תלויה ויש לה תגין כלפי גג הריש · ומיהו מנהגי
בני ש"ר לא מיפסלא בהכי ושאר האותיות לא נודע אם תלויה אם לאו ומדלא פירש
אלא הכי משמע דתו ליכא · עד כאן הגהה · הגהה סמ"ק · ואדם שנשתמש
שמו מחמת חולי אע"פ שקורין אותו תמיד בשם הראשון אותו שם שני דשינוי עיקר
וכותבין שם השני קודם ואחר כך דמתקרי פלוני שם ראשון עד כאן לשונו · ויזהר
לכתוב השני שמות פלוני המקרא כך וכך ואם לא כת' הב' שמות אע"פ שכתב וכל שום
וחניכה דאית לי אין ראוי לגרש בו · הרי"א · אין כותבין שני שמות או שם החשוב בשני
שטין אלא בשיטה אחת ונראה תמה דלא אמר פרק שני דטרפות דשם אחד כגון כדרלעומר
באחד שנים פסקינן ליה אלמא אי איפסקא לא מקריא כתיבה וכגט בקי"ב וכתב לה
ברסכה · אשה אחת ששמה רבקה ונשתנה שמה מחמת חולי ונקראת חנה וכל
העולם קורא אותה רבקה שגלה שמה הראשון אין להזכיר שם חנה בגט היאך כתוב
אם כבתוב חנה דמתקריא רבקה אבל ראוי שמה חנה · וגם כי עיקר שמה חנה ו
מדכתב דראשון · ואינו כן מאחר שלא נתקיים שם חנה אלא שנשתקע וחזר לה
שם הראשון אם כן פשיטא שאין שמה חנה וכל שכן שאין עיקר השם ואע"ג דלשם הם
השני מת קיים כלנו שהייתה נקראת חנה אע"פ שגם בני אדם קורין אותה תדיר ב
גם בשם רבקה · מכל מקום הוה שם דחנה עיקר · אבל זאת שאין שום אדם
קורא חנה פשיטא שאינו טפל ולא עיקר · ואם כבתוב רבקה דמתקרי חנה יהיה ר
ה זוייף מתיבו לכתוב דמתקריא היכה נקראת כן · לכן אין לכתוב שם
דחנה כלל אלא רבקה לבד · ופשיטא דשם רבקה לא גרע מחשיבה הניכרת וידוע
לכל שנתנו הפוסקים דסגי בשמה חשובה לחוד ואפילו לכתחלה · וגם כן פשיטא
שיש לכתוב שם דרבקה לחוד · ודין זה בנשים בלבד · אבל באנשים אינו כ

שמות המובהק על פי קריאת הספר תורה או על פי חותמיו בכתבו ובשטרותיו · שלא
יכתובה זה שהוא עולה בו לקרא בתורה וחותם בו בכתביו ושטרותיו · דאע״ג דהוא
ליה שני שמות והאחד מחמת חולי פשיטא שבמקו׳ כתיבת הגט ונתינתו לא היו מכירי׳
כי אם בשם הכנוי ולא באחד משני שמות המובהקים אנו אין לנו להחזיק למובהק אלא
אותו שהוא היה עושה עיקר דהיינו בקריאת התורה וחתימת שטר · ואם הוא משומד
יכתוב בגט אם היה נקרא שמואל בקריאת התורה אבא שמואל המכונה כך כלומר בכנוי
המשפחה וכל שנים וחניכה דאית ליה · ואין להרהר ולומר מאחר שבמקום הכתיבה
והנתינה לא היו מכירין דהכנוי היאך יכתוב אבא שמואל דמשמע שהוא עיקר ושלא
פסקי התוספות והפיסקים דבפיש לן שני שמות אחד ביהודה ואחד בגליל שמקום
הכתיבה עיקר ואם נקרא במקום הכתיבה יוסי · ובמקום הנתינה יוחנן יש לו לכתוב
אבא יוסי דאתקרי יוחנן וכל שכן היכא דהכתיבה והנתינה במקום אחד שיש לעשות
במקום הכתיבה מאחר דאין מכירין בשם האחד דהיינו אתחזק בחד שמיה לפירו׳ התו׳
היכי דוקא כגון בני אדם ששמם יוסי וקורין אותם יוחנן כדאיתא התם דהתם ודאי יש
לכתוב לפי מקום הכתיבה דאם שמו שם יוחנן ויכתבו יוסי אתו לידי לעז כדפירש שם
התו׳ · שהרי יסברו שאין לו שם אחר אלא יוחנן · אבל בכנוי לעז וכל שכן שם
משפחה ידוע הוא לכל כי אין זה שם המובהק ואפילו במקום הכתיבה שאין דרך בני
אדם לקרא לבניהם אלא שם לשון הקדש כשנכנסו לברית · ואף אם יכתוב אבא שמואל
ידעו ויבינו גם בני מקום הכתיבה שכך שמו המובהק · מעשה בא לפני מהר״ף
באחד שהיה חולה והחליפו שמו כחולין ושיו קורין אותו שם ראשון לגמרי והצריך הרב
שני גיטין אחד בשם הראשון ואחד בשם האחרון ונכתבו שניהם ביחד עד כאן לשונו
מצאתי במדרש מהר״ר מנחם מלונדריש כי צריך לכתוב שני שמות הראשון והשני כי כן
מצינו ביעקב שכתוב בתורה לא יקרא עוד שמך יעקב כי אם ישראל וגו׳ ושוב נמצא
בכמה מקומות יעקב בתורה · כתב ראב״ים שצריך לכתוב וכל שום וחניכה דאית
ליה ולאתריה · ואומרת דלא היא שהרי יש בני אדם שאין להם כנוי ולכך תקן לכתו׳
אבי פלוני עיקר השם דמתקרי פלוני על השם הטפל או המכונה פלו׳ אבל בכנוי שהוא
קבוע השם כמו שמואל סימון מרגלית מרגלוטא צפורה פורה יצחק חקין אין זה לא כ
בכנוי ולא שם · לשון רבינו תם בפרק משולח · כתב ר״י מקורביל שאין צריך
לכתו׳ בגט יצחק המכונה חקין דזה שם בערות שאין חלוק וכן פרין פרץ׳ ואהרן ארכין
אבל החלוק מהכנוי יכתוב בשם הכנוי · עד כאן לשונו · עוד מצאתי ובשמו׳ ידקדק
יהודה דמתקרי ליאון וכיוצא בזה · ואם הוא כנוי שאינו דומה קצת לשם העברית
יכתוב המכונה כגדון או כיוצא באלו כך כגון יצחק המכונה קיטון, או משולם המכונ׳
מבייט או יחיאל המכונה בוניאון וכיוצא בשו · ובכנוי האב לא יכתוב אבל יצחק
דמתקרי איזק לא יכתוב וכן חיים דמתקרי ויואכט לא יכתוב · בשיש כנוי למגרש
כמו ששמו שלמה וקורין אותו זלמן והוא כהן כותבין שלמה כהן המכונה זלמן

ואין כותבין שלמה המכונה זלמן הכהן כדי שלא יהיה משמע שהכנוי הוא כהן אבל
איכו כהן · והדיחוק איכו מזיק ונראה מפסקן ויקחו לוט ורכושו אחי אברם ולא הם
לכתו׳ לוט אחי אברם מאחר שהוא מוכרח · אבל כשאינו מוכרח יש לדקדק · אם
הכנוי לשון גרפת כותבין מכונה ואם הכנוי בלשון הקדש כותבין דמתקרי · ועוד
שמעתי דודאי הכנויין שהן משתנין מקטנות לגדלות כגון יצחק חקין לא כתבינן · וכל
השם נכין מעברי ללעז א׳ עפ׳ שהכל אחד כגון אביגיל אביגי כתבינן · בשיש לו
או לה שני שמות בלשון הקדש כותבין העיקר דמיתקרי כך · ואשה דמתקרית כך ·
ואם בלעז כותבין המכונה · וכשנשתנה שמו שם אחרין כותבין אותו קודם א׳ עפ׳ ד
דקרו ליה תמיד בשם ראשון · ואין כותבין שם כנוי האשה מחנה חנוניא כי איכו צריך
כיון דעיקר חנה וכגון מיעקב קופין ומיצחק חקין · יש לכתוב בילא בגט נאנף וכן
כל שם שאינו לשון הקדש · אבל כשהוא לשון הקדש כותבין בהא׳ כמו חומה דביתהו
דאביי · או חובה שהשם הוא לשון הקדש אבל כשאינו לשון הקדש כגון ילתא אבא הדא
חסדא בולן · כותבין באלף ונראה רב אדא בר אהבה אדא שאינו לשון הקדש כותבין
באלף ואהבה שהוא · לשון הקדש בהא׳ · כתב גאון שיש להכשיר אותן נשין שכותבי׳
בעיירות היושבים על מי בארות טבעייה · וכתב בגט דיתבא על מי בורות בי״א עפ׳
שטבעין מיקרו שפיר בורות כדאיתא בבי נור היחיד פרק עושין פסין · תנוכרת
דספא ושאלתם בעיר שהנהר חוץ לעבורה של עיר קרוב להחום שבת היאך כותבי׳
בגט אי מספקין מן הנהר לכל תשמישן למסרד ולכבס ולטחון ברחיים כותבין שם
הנהר ואם לאו לא יכתבו כלל · דיתבא על נהר פלוני ואין לחוש אפי׳ יש בה נהר
דלא חשיב שינה שם עירה ושם עירו אע״ג דאמר בגמ׳ בסורי מתא דיתבא על רבים
נהרא כדאשכחן בההוא גיטא דאשתכח בנהרדעא והוה כתיב ביה בנד קנוניא וכו׳ ·
פטיר ותריך יתי פלונית אנתתי והיה כהן בהרות ולא תזכירם · ומיהו נראה בם
בהר שהוא בתוך התחום ובתבואי בגט אפי׳ הוא חוץ לעיבורה של עיר לא הסיב בהך
שינה שם העיר כדאמר בגמ׳ קרובה פרט ליושבת חוץ לתחום משמע דיושבת תוך ב
התחום כוותיה חשיב · וכן אמר כרמי בר חמא דהכל טפלי חוץ לתחום · וכן
אמר במכות בשם שהעיר קולט כך תחומין קולט · אבל הכי ראיה דתוך התחום
חשיב עביר עצמה · ואפילו חוץ לתחום אם נראה עמה כדאמר פירקא קמא דמגלה
כרך וכל הסמוך לה וכל הנראה עמה נדון ככרך ואמר סמוך אעפ׳ שאינו נראה ·
נראה אעפ׳ שאינו סמוך · ואמרינן נמי בפרק כל הזבחים גבי שילה שקדשים ב
ומעשר שני נאכלים בכל הרואה וכתיב בהם הנאת מקום · ואעפ׳ שיש לחלק מה
בילף דלא חשיב שינה ולראיה בעלמא הבאתי הכך ראיות ולא ראיה גמורה · ומסברא
איכו חשוב שינוי · ובבי שאמרת שמרחיק שעל הנהר נקראים על שם העיר רק
לכאורה נראה לכתוב דיתבא על נד נקרא פלונית כדאשכחן בנד קלניא מתא · ושלום
בני ידידך שמשון בר אברהם זלה״ה · נשאלין מי שפנקי העיר אעפ׳ שיש פיסקים

פיסקין דאית להו פיס לכתוב כל מימי הספוק מהעיר מכל מקום הפוסקים אחרונים
שכתבו שלא לכתוב כי אם רוב ספוקי העיר אם בארות אם מעיינות · וגם כמנהג
כתוב בשם רבינו פרץ ורבינו יצחק מקורבייל שלא לכתוב כלל לא בארות ולא מעיינות
כי אם הנהר אם העיר יושבת על הנהר פן יבא לטעות · לכן טוב שלא לכתוב כי
אם רוב ספוקי העיר היכא שאחד מהם מן הבארות או המעיינות הוי רובא דרובא
ואידך הוי מיעוטא דמיעוטא כמו אם עשר ידות שותים מי באר והעשירית ממעיין
או בהפך היה ראוי לכתוב מי בארות ועל מי מעיינות כי אם לתפוש רובא דרובא
ולהניח מיעוטא דמיעוטא מאחר שכתבו הפוסקים האחרונים שאין לכתבם כלל ולכל
הדעות אם לא נכתב כשר · ואם היה כותב על מי בארות או על מי מעיינות ולפי
האמת לא תחשב יושבת על מי בארות או מעיינות כאשר אין מספקין מהם כי אם
מיעוטא דמיעוטא היכא למיחש לפסול הגט לדעת מקצת פוסקים דנראה כמזוייף מתוכו
שהרי בספוק תליא מלתא כמו שכתב המרדכי · אם כן שטיבא שיש לתבוע
אלהכים עצמו באותו ספק אלא יכתוב רוב הסיפוק ויניח המיעוט · ובפרט כי
בתלמוד לא הוזכר שיצטרך לכתוב לא בארות ולא מעיינות עד כאן מנהגי מהרי"ק ·
ויוציא כל אחד מן העדים כתב שבו חונם לשם פלוני ולשם גירושי אשתו פלו' ויחתמו
זה כנגד זה וזה תחת זה כראש השטה ממש ולא ירחיקו מן שטה אחרונה יותר משטה
אחת · ויש שמפרשים יב' שטות ואותה שורה אחרונה מחלק אותה לשתי שורות קצרות
אשר כה יחתמו העדים זה תחת זה · והכתיבה מהעדים ג"כ תהיה תמה וכתובה ושלא
יהיו דבוקים האותיות כמו הגט עצמו · אבן העזר ואם ירצו העדים יחתמו זה אצל זה
בשטה אחת · ואם ירצו יחתמו זה תחת זה בשתי שטות ואח' שיחתמוהו יתננוהו לבעל
ע"כ · בעדי חתימה אם מוחזקים הם כשרים די משום דקי"ל עדי מסירה כרתי ובשעת
מסירה יש כמה עדים גדולי' שהרי רבנן ניתא כמכין · מרדכי · וצריך שיהא הגט יבש
בשעת כתיבה שלא יוכל להזדייף · ויזמינו עידי מסירה · ולי הדיוט נראה דאחרי ד
דכהניבן ליתן גב' כמכין טוב יותר שלא ליחד ב' עידי מסירה פן חוששא לי זה הערער
דפסו' עליהם רק · אחרו ש"ע כ"ל פס הכשרים להעיד · יש ליזהר שלא יבא לומר ם
שישמעו הכשרים להעיד דוקא כדי לסלק הפסולים מאותה עדות שאם לא היה מיחד
עידי מסירה רק היה כותבו שם לפני העומדים שם ונמצא א' מהם קרוב או פסול אם
נתכוון להעיד הרי העדות בטלה לדעת פוס' · יש ונכ' היסור ערות יש להם מאחר כדבר
ש'מק כת' וצריך שיתן לה בפני עדים כשרים שכתא'ם על פי שנים עדים ואפי' יאין אותם
החתומים בגט כשרים ע"כ · ולי הדיוט נראה דטוב ליקח העדי' החתומי' בגט מליחד
עדים אחרים כי לדעת הריף היה פסול ליקח אחרים משום דכר ולא חני דבר · ודעת
תפו' שאין אומ' דבר ולא חני דבר ולא נעדים שאין מגידים כל מה שידעו כלונו דבר
אבל אם הגידו כל מה שראו באותו דבר אינו בכלל חני דבר א"כ טוב ליקח הרתומים
בגט · וצריך שיכין הגט טרם יחתמו העדים ומיבם ההוא ומקודם הכתיבה לבעל
ויבא האשה והאיש נרשת לפני המורה צדק וישאל להם הכ זה מתי שים בגט זה ואם

יש תקנה לבלתי יתפרדו · ואם נשבע הבעל ליתן גט יתירו לו שבועתו למהרי"ק אך יתן
ערמון י' עכ"ל · טוב לשאל לו אם נדה כותן גט זה לרצונך · בלום עשית שום חיבור או ע
שבועה שהכריחך ליתנו תאמר לנו ונתיר לך · ואם ישאל על נדרו או אסרו יתירו לו ·
ויודיעו לאשה כי היותר תאסר אולי תחזור בתולה יכל לגרשה כי יש חרם קדמונים
שלא לגרש אשה בעל כרחה · ואחר כך יאמרו לו אתה מבטל כל מודעות ומודעא דמודע'
ומודעא דכפקי מין גו מודעא דמודעי עד סוף כל מודעות וכל דברי שמסרת שגורם
לבטל גרושין אלו · ואתה מגרש בלב שלם בלא שום אונס ובלא שום תנאי · והוא אומר
הן על כל דבר · בלין כינד בטול מודעות שיאמרו לו העדים אמור לפנינו שכל הדברים
הגורמים לבטל הגט שמסרת הרי הן בטלים והוא אומ' הן ע"כ · ואני הנהגתי לבטל
שמודעות לפני ב"ד קודם הכתיבה וקודם הנתינה ולאחר שכל המודעות שמסר שהן'
מבטל ולא חני מודעא דכפרי ומדעי מעשה ב"ד דאלים דאמי' כתדי אמרינן לא חני
על פה ומרע לסתרא כל שכן מעשה ב"ד · ואם לקרוע הגט בב"ד כדרך שלא יהא ניכר
או לשרפו · וגם טוב ליחד עידי מסירה אן שני חתימה או עדים אחרים כדפי' ר' שנפ"ר
ולא כיש נוחלין וגם בסנהדרין · וכן כתב מהר"ר יצחק כהן · גם ראוי מאד שיהיו
העדים עם הבעל משעת כתיבה עד שעת נתינה ביבא דאפשר · מלשון הפוסקי' וגם
בג"ט יש שהעדים עידי מסירה יקראו הגט קודם נתינה ולאחר נתינה · ומהר"ג כתב
ויקראוהו העדים או יעיינו כתוב · אותו גם מזקינו ואותו שכתב בשבילה · ע"כ ·
ואכן כהגינן שאח"כ קורא אותו אח"כ אחרי קראתו יש לו להם · וכן ראיתי שצוה תחלה
לסופר זהו גט שכתבת · כתבת אותו בצווי הבעל לשמו ולשם גירושי אשתו פלוני' והוא
אומ' הן · ושואל לעדים לכל א' בפני שמעת שצוה הבעל לסופר לכתוב גט לשמו ולשם
גרושי אשתו פלוני' להיות מכיר שזהו גט זה · ואתה חתמת בצווי הבעל חתמת לשמו ם
ולשם אשתו פלונית · אתה מכיר חתימך · חתמת בפני חברך · אתה מכיר חתימתו
והוא משיב הן הן על כל שאלה · וגם השני כמשפט הזה יעשה לו · ואח"כ יתן הגט
לבעל · ויצוה לאשה שתפתח ידה פתוחה לקבל הגט שלא יהיו ידיה כמדרון שיוכל הגט
ליפול · ולא תקפוץ ידה עד יאמר לה · ויתן הבעל הגט בידה · וטוב להשביע הבעל
בשבועה ובחרם שלא בטל הגט בשום ענין ושלא מסר שום מודעא ולא אמר שום דבר
יגרום שום בטול בגט · וזה יעשה שמיד למסירת הגט כשיצא בטול מודעות בפעם שני'
ואח יאמר טרם יתן הגט לה הן העומדים פה שאם יש שום אדם שיודע שום פסול בגד
הגט יגידנה לערער בו דבר יאמר אותו קודם שיתן כי אחר הנתינה יוציא לעז שלא
להוציא לעז על הגט · וכה יאמר לה כשיתן הגט · לשון מהרי"ק · הרי זה גטיך והתקבלי
גטיך זה ואת מגורשת ממני ומותרת לכל אדם · ויש אומרים מעכשיו · ומהר"ק
היה מקרא לבעל תיבה אחר תיבה למי שאינו יודע · ויש אומרים שהיא תאמר הנני
זוכה בגט זה · ואחרי שקבלה הגט בידה ויסלק את ידו מכל וכל · אז תקפוץ את ידה
ותחזיק בגט ולא תניחנו ליפול · וזהר שלא תסייע לה חברתה לקבל הגט שאם תסייע
לה שום אדם היה פסול והיה צריך ליתנו לה פעם אחרת · ואחר כך יקח החכם הגט
מידה ויקרענו בפני העדים ·

סדר החליצה

מצוה בגדול ליבם · לא רצה הולכין אצל הקטן ממנו · אומר ר' דבחיזור האחין
הגדול קודם וכן משמע בפרק ב' דיבמות שאמר הולכין אצל קטן משמע קטן
שממנו וגדול בשאר שאחין מדלא קאמר מהלכין אל כל האחין ע'כ'ל' סמ"ג · פסק ר"ת
דסומא באחד מעיניו כשר לחליצה דלא ממעטינן סומא מלעיני לפני דהדר ביה ר'
יהודה כדאיתא התם וכיון שיכול לראות בעינו אחת רוקה דכפיק מפי היבמה שפיר
דמי · ע'כ'ל' ר"א · סדר חליצה ביום ולא בלילה · יבררו להם שלשה דייני' בתחלה
ויקבעו באי זה מקום שיהיה שלא במקום החליצה וצריכין שידעו להקרות היבם ה
והיבמה · וא'ת' לימא דבעינן שידעין כל הלכות חליצה · יש לומר דכולי האי לא
בעינן שאי יכולין לשאול הספקות אבל האי והאי צריך שידעו להקרותם · ג'הדיוטות
פרשי שאינם מסנהדרי עירן כעין דיינים להקרות ליבם לא חפצתי לקחת' וליבמה
מאן יבמי וכו' ככה יעשה וכו' עד כאן לשונו · ואותם ג' דיינים ילכו במקום החליצה
ויבררו הם עוד שנים ויהיו כין הכל חמשה · וכן מכתב שלאחר שנתבררו ג' דיינים
לרנון שיבם והיבמה אותם ג' קוראים שנים אחרים לישב עמהם לפרסומי וכו' וכן
מכתב שאומ' כלך וכשב במקום פלו'ע'כ'ל' מרג ס"מק' · בתחלה יבררו ג'דיינים
ויושיבו החולץ והחלוצה לפניהם ויאמרו להם מה אתם מבקשים · ומשיבין אנו רוצים
לחלוץ · ואחר כך יאמרו הג' דיינים אם כן עמדו · ויוסיפו עוד שני דיינים ע'כ'ל' ·
אבל בדיעבד אם ישבו בשלשה · ס"מק' · צריך שיהיו שם עשרה לפרסומי מלתא ·
פר"י החלוצה היא ולא מכסכא כהן · א'כ' דכיתו ומקפדי עלה · ע'כ' · ויזהר שלא
יהיו הדיינים קרובים זה לזה ולא ליבם ולא ליבמה · ושלא יהיו גרים · וצריך שיהיו
אביו או אמו מישראל שנאמר ונקרא שמו בישראל · ויאמרו זה לזה כלך למקום פלוני
ונקבע מקום לחליצה של פלונית וילכו וישבו שם לשם חליצה שנאמר ועלתה יבמתו
השערה אל הזקנים ויעקרו ממקומם הראשון וילכו למקום השני לחלוץ שם · ס"מ
בספרא תניא ועלתה יבמתו השערה צריך שילכו בגופה של עיר לחלוץ וכדאמר רב
יוסף לדירוזא דקבי לחלוץ עד כאן לשונו · וצריך שיאמרו הדיינים כפה כלך למקום
פלוני לשם חליצה · והדיינים ישבו והיבם והיבמה יעמודו · והשלשה דיינים
ישבו על ספסל אחד והשני שהוסיפו ישבו מנגדם בספסל אחר והיבם והיבמה עומדי'
באמצע לפי ראות · ישאלו הדיינים אם היבם הוא גדול שלש עשרה שנה ויום א'
והיבמה בת שתים עשרה שנה ויום אחד ושהביא שתי שערות על פי השכנים א
והקרובים ואפילו נשים כדאיתא פרק החולץ ואין שאב כאמן · ואם יש ליבם בנים
אין צריך בדיקה · בחזקת שני כדאמר בכתובות הוחזקה נדה בשכנותיה בעלה

בעלה לוקה עליה משום כרת אלמ' על ידי חזקה השכנות נמי מחזקינן לה בודאי ובני
בכך · ואין הלב כאמן כדאמר בקדושין סוגי כאמן לומר בני זה גדול לאמורית ב
ולענושין ואפילו התקבלו נכבי הקיבה דשמא על פי האב סיס שהלב נאמן · נכ' ריס
ולהקדשות אלא בודק בם ים ואם הוחזקו בשכניס שהם הגיעו נכלל פנים שלא על פי
האב דהאם · ואי נמי לא הוחזקו ואיכא רבוי שערות שאין נקנין כי נא נהב שיבי
שפיר נ"ו צריך לאות ראיה על תסמים רק שיהיו עדים גמוריס כי נן שלא הוחזקו בשכני
ולא תמציקן שבטים כבר קת שערות · צריך עדים שיעידו שזה היבם הוא אחי המת
מאביו ואם היה בעילתו והם זאת אסתו של אחיו המת · ובני בערות אשה או קרוב
צריך שיבדקו אכי ים שתי שערות כאשה בכנת הערוה שיהיה שם רבוי שערות שחורות
שיכבות כי זקן לאיש · אורך השערות כרוחב אצבע שקורין אמה לכל תכחורית ·
ובשים באמנות כיון שהגיעה לכלל שנותיה ואין להנס שמא מקודם הזמן באו · ואם
בדקו כרדים שהם שוכבים ומוטים כלומר שהם כפלים על גבי האזור או היא גדולה
בודאי שזהו סימן העליון ותכן אי אפשר לבא העליון עד שיבא התחתון · ואם אין
שם סימנים ממתינין עד עשרים לאיש ואם נולדו בו סימני סריס ממתינין לו עד רוב
שנותיו · וכן האשה אם לא הביאה שתי שערות ואיא בת עשרים שנה ונולדו בה
סימני אילונית דינה כזכר בן עשרים שנה · כדאק'ב'ק' באים שערות ערוה · בשל
מקום חזמין הזקן · באשה דדין שוכבין או מוטין · עד כאן לשונו · והבדיקה
של יבמה די בנשים משום חזקה דרבא דאמר רבא חזקה תבואה בזמנים כו' יקודם
דבריא פרק בא סימן והלכה כמותו לגבי ר' שמעון · ואעג'דאמר ר' שמעון שערות
שאמר צריכות שיהיו כהן גמורות ואי' בקידושין בגמרות ובבריתא דאין אשה כזמנת
לומר גדולה אני שהחלוץ מיירי בתוך הפרק דליכא חזקה דרבא · ותוך הפרק פי'
לפי ... שנת יב ולפני הפרק ... שנת יג וקו' הקשה על פירוש זה ופלא שבתוך הפרק
... יום אחרון של יב שנה ויום ראשון לבקבה ויג ויום ראשון לזכר לר' יהודה דהלכה
כמותו · לכן אם יש רבוי שערות ארוכות הרבה א'ך צריך לבדוק יותר · וגם
על שכונותיהם נמי יש לסמוך שהגיעו אם יש רבוי שערות בלא הוחזקה על פי השכנות
או על פי עדות ודי בזה עדות אשה או קרוב דמלתא דעבידא לאיגלויי הוא · צריך
שישאלו אב'ר' אם יש ג'חדשים ממיתת הבעל מלבד יום שמת בו ויום החליצה ·
כתב ר"א שצריכין הדיינים העסוקים בסדר החליצה להזהר שלא תעלה לידם חליצה
פסולה שאם תעלה בידם חליצה פסולה צריכה לחלוץ לכל האחין חליצה כסדרה ·
צריך שישאלו הדיינים ליבם אי ניחא לך יבם כך תלוי הדבר · ואי ניחא לך לחלוץ חלוץ
ותלמדין אותו שיאמר בלעז איכי חפץ ליבם · ואם הפץ להלוץ צריך שהדיינים יאמרו
ליבם שיבטל כל מודעא כדרך שמבטלין בגט כדי שלא תהיה חליצה פסולה ותצטרך
לחזור על כל האחין ובחר רבותינו לא נהגו כן · כתב ר"א בפרק מצות חליצה וז"ל ב
ואם מסר מודעא קודם לכן לבטל חליצתו חליצתה פסולה לפיכך צריכין הדיינים ה

כתב הר"ז בשער מצות חליצה וז"ל ואם מסר מודעא קודם לכן לבטל חליצתו חליצתו
פסולה · לפיכך צריכין הדיינים להזהירו לבטל כל מודעא שמסר
עד האידנא כו · וכתב הרב רבינו משה בר מימון ב"ה הלכות גרושין אין
מסירת מודעא ולא בטול מודעא צריכין קנין עד כאן · מצות ליבמה
שלא תרוק כלל משתכנס לבית דין עד לאחר שתחלוץ ואם תרוק קודם הויא ליה
חליצה פסולה וצריכה לחזור על כל סדר האמור · עד כאן לשונו · ר'
אביגדור כהן צדק · צריך ליזהר לאשה ולהזהירה שלא תאכל היום קודם
שום דבר קודם שתחלוץ כי שמא תרוק מחמת האכילה ובעינן וירקה מעצמה ולכך
בעינן שתחלוץ קודם אכילה · וצריך שלא תרוק דם לבד אבל דם ורוק
מעורבין יחד אין לחוש · צריך שיתכוונו שניהם לשם התרת חליצה
כי אין חליצה מתירתה עד שיתכוונו שניהם · וצריך לדקדק שלא
יהיו היבם והיבמה חרשים או שוטים שאז חליצתה פסולה · וכל מקום
שאמרו חליצתה פסולה היינו אסורה להתיבם מעתה ולא להנשא לאחרים באותה חליצה
עד שתחלוץ חליצה שניה כשרה · חליצה מוטעית כשרה כיצד כגון
שאמרו לו חלוץ לה על מנת שתתן לך כך וכך ממון וחלץ חליצתו כשרה ואינה צריכה
לקיים התנאי שאין התנאי מבטל החליצה כמו שמבטל הגט · ואפילו אם
נדרה היבמה בשבועה ליתן כך וכך ואחר החליצה טענו ואמרו מטעה הייתי כך פטורה
מן הנדר והתנאי כמו שכתב ר"א בפרק מצות חליצה · צריך שירחוץ
רגלו היטב יפה · צריך שיקנה לו אחר המנעל במתנה גמורה ובהגבהה
אם אינו שלו ובמעמד הכיצן בתוך כדי דבור של מתנה כדי לקנותו דהא בעלו
כתיב · הר"א כתב שאם הקנהו לו במתנה על מנת להחזיר דיין ·
בתר קני · והשתא אף על גב דקיימא לן כרבה מכל מקום חולצין
במנעל לכתחלה לפי שאין סנדל מצוי בינינו · וצריך שיהיה המנעל ו
של עור קשה של בהמה טהורה כגון פרה או כשב עם שקורין קורדוון כי היכי דלהוי
קצת כעין סנדל · וגם שיהיה שחור והרצועות לבנות לפירוש רבינו תם
ומר בא' כי כן היו עושים בדורם כתב מהר"א דאפילו ערקתא דמסאנא אשיר ע
לשנוי וכן מהאי דהוה בייגמסאכיה או במי פרק תכונה · וצריך שיהיה
העקב בולט קצת וגם שיהיה תפור מעור ומבחוץ כמו שכתב ר"א פרק מצות חליצה
דהכל הולך אחר המעמיד · וגם כיתר שם שהאיטר ברגלו צריך
חליצה בשתי רגליו · וגם מנעל ימין ואפילו בדיעבד צריך ליתנו
ברגל ימין דילפינן רגל רגל ממצורע וברגלו יחף שלא יהא מנעל דמעל ·
עור בהמה טהורה ילפינן מקרא דכתיב ואנעלך תחש וקיימא לן דתחש טהור · כימי

מסה טהור היא כדאית פרק במה מדליקין ור"י אומר דאין להקפיד
בשם ר"י מפריש · מנעל צריך
שיהיה מעור בהמה טהורה וקשה כגון פרה או תיש עם שקורין קורדוואן תפור ע
מ"ייד ומבחוץ ולא מבפנים כדאיתא פרק במה אשה · ורצועות
לבנות ארוכות תפורות במנעל · וגם רצועות
שתפירה מעור בהמה טהורה · והקרסים
שקורין טרוס והלולאות הם צריכין שיהיו
מעור בהמה טהורה · וטוב שלא
יהיו הלולאות מן האוזן עצמה כי
אם רצועה קטנה מחוברת
בראש האזנים · וצריך
שיהיו שאזנים קנרו'
שלא יגע זה לזה
כדי שלא יהיו
הקשרים
והלולאות
שבאים
תחובים על האזנים ויהיו על דמעל ויהיו האזנים על שוקו ולא על כרגלו · וקושר שני
קשרים זה על זה ויהיה לו עקב בולט קצת ושפה תפורה והמנעל והקשרים
והלולאות הכל יהיה שחור והרצועות לבנות · ומיהו רבינו חננאל כתב
וז"ל אם המנעל שחור והרצועות לבנות שפיר דמי ולא תהיה לשון
תחת הקרסים ושלשה או שנים לכל הפחות · ויתפרנו
תפירות תכופות וכשיבא לקשור הרצועות בתפירות
אחד בגוון מכאן ואחד כנגדו מכאן יכרכם סביב
האזנים ויקשרם ממש על השוק מבחוץ ממש
ולא על האזנים · וצריך שלא יהא לשון
של עור המנעל כמו שרגילין לעשות
תחת האזנים כי היכי דלא
לשני מעל דמעל עד כאן
לשונו · ושני פירש אלו קשרים אזכיר של כלפי גב הרגל שאוחזו בהם כשנועלו ·

מתניתין

חלצה במנעל חליצתה כשרה · פרשינן מנעל של
עור רך הוא כעין שלנו כשרה אבל לכתחלה לא
כדפרשינן בגמרא גזרה משום מנעל המרופט ע
סניגל גכן · אבל

דעקימו היכי שאף המנעל מקום עקב הרגל שקורין שטאן · ד״א פירש והוא שאין
עקיבו של אדם שכבש לעקבי לכסות עקיבו או שאין לו עור בקרקעיתו חליצתה ע
פשולה נעל אחר מנעל לכתחלה לא מאי אילימא משום דהוה ליה פנתא מעל ועדקתא
מעל דמעל וכו׳ פרשינן פנתא גב מנעל שקורין אנכפייא בלעז · ועדקתא שריך
כ״ל בקרבתו פרק זה מסכתא שכופלין רצועותיו על אזניו והוו להו בשני מנעלים
שזה על גב זה · אבל סנדל אין כופלין ויקושרין רצועותיו על אזניו
קשה הוא ואין הרצועה דו׳ זקתי · אבל בפה פיו יש כמין קשר וקושרו על שוקה
לקשר את פיו · צורת המנעל כצורת בית רגל שעושין מן העבד לבתי שוקים אלא ו
שהצבע הוא עור שלם ואבל עור אחד · ותפירתו מן העבד במקום אחד וכן הוא תפור
לאתו כנגד הרגלים · ויש לו כעין בזארי מנעלים שעושין הולכי דרכים ויש לו
רצועה אחת וכורכין הרצועה שתי כריכות סביב צואר המנעל בשתי אזנים שתוכרי
בנעלו של מנעל שתים מכאן ושתים מכאן ומעבירין הרצועה בתי כריכות כאותם ו
אזנים · ואין למנעל צורת כף רגל שקורין שולא אלא כעין בית רגל שעושין לכרתי
שוקים שלנו · ולא יהיה תפור אלא כעור עד כאן לשון הרשב״א · ולענין סנדל
של חליצה שאמרו לך משני שאם היה החלק העליון הדבוק לארץ חלק בפני עצמו ר
שזה פסול אני לא כך אמרתי לך אלא מכלל מה שכתבתי אמר כן מי שיאמר משתי
שאני מהגהותיו לרוחא דמילתא בסנדל דמותר כדאמר רב אי לאו דחזיתיה לאביבי
דחליץ בסנדלא דאית ליה שני אנא לא הוה חליצנא אלא בסנדלא דטייעי מאי טעמא
משום דמהדק טפי ואנא דידן אע״ג דאית ביה חומרתא קטרי׳ ביה מתנא כי היכי דתהוי
חליצה מעליא · ופירש הרי״ף בהלכות סנדלא דטייעי כגון הני דקרו ישמעאלים
תלמודא דעביד לה לפי מדת אספילדא דכרעא ועביד ליה חומרתא · ומכבף
רצועי הסנדל כולהו ומעייל להו בחומרתא כי בעי מעיק לה וכי בעי מרפי לה ואחכם
אחד מספרד בא פה ואמר לנו צורת אותו סנדל שכתב הרב ושקורין אותו ישמעאלים
תחסומיה ועל פיו עשיתיו והבאתי לחלוץ בו לבטל סנדל אחר שבתבתם בו · עד כאן
לשון הרשב״א · המנעל צריך שיהיה מבהמה טהורה דומיא דתחש בפרק · ור״ת
אומר שאין להקפיד · ומעיד קצת תפרו או מתים דומיא לסנדל שלנו שהוא מעור
קשה כד אחר שהיה מעור שליק וכולו תפור מבחוץ ולא מבפנים כדאמר פרק במה
אשה כיון שתפרו מבפנים הוה ליה המנעל · ויזהר שלא יכנס התפירה מעבר לעבר
שלא יהא מעל דמנעל · ת״ר סנדל היינו נעל וגבי נעל כתיב תחש דכתיב ואנעלך
תחש · ועתה שכתבנו לעשות מנעל צריך לתופרו מעור כמין סנדל וגם כבון לעשותו
מעור של עגל או של פרה שהוא עבודתה קנת לסנדל · גם לתופרו מחוץ כבין
סנדל וא״צ דדין מנעל להיות תפור בפנים כדמשמע בשבת מכל מקום כיון שאנו
עושין אותו במקום סנדל ראוי לתופרו מבחוץ כמין סנדל וכדפירש רבינו יהודה עד
כאן לשונו · בה״ג אמ׳ רב אי לא דחזיתיה לאביבי בסנדל דאית ליה שני אנא לא

הוה חליצנא אלא בסנדל דטייעי דמהדק טפי ואנן דידן אע״ג דאית ביה חומרתא קטרי׳
ביה מתנא כי היכי דתיהוי הוא וקטרי ואדר תחלוץ חליצה מעלייתא · פרשי׳
איסטיוולאס וכוחה לחלצה ואע״ג דאית ליה חומרתא קשר הקשור על גבו ומעמידו
שלא יצא מן הרגל קטרינן מיתנא בשעת חליצה כי היכי וכו׳ · וצריך שיהיה המנעל
בתוך מלמטה האיסתוירא כדתנן מן הארכובה ולמעלה חליצתו פסולה · איסתוירא
פירש רש״י קפיליי״אסרי וצריך שיהיו במנעל רצועות ארוכות תלויות ורש״י הכא קנוני׳
למנעל ויכרוך אותה סביב למנעל כרגלו ויקשור שניהם יחד שני קשרים · ויש
שעושין קשר ועניבה על הקשר לקיים דברי הירושלמי וטוב יותר לעשות שני קשרים
זה על זה וזה שאומר בירושלמי עניבה כדי שתוכל להתיר בקל בידה אחת בימין ·
ויש שעושין קשר מן הרצועות תלויות קשורות שני קשרים זה על זה ועוד שני קשרים
בלולאות מלבד שני קשרים של רצועות · וזה טוב יותר כדי לעשות חליצה שימתא
ויכרוך הרצועות סביב לרגלו על אזנו המנעל · והרב ר׳ יעקב מוורדין אומר
שצריך לקשור הרצועות על בשר השוק ולא יקשור על אזני המנעל ועושין הקשר על
השוק מבחוץ בשם הר״ר יקר שראה המעשה כן לפני רבינו שמואל מ..יורש עד כאן לשונו
ורצועות ארוכות ולבנות התפורות מחוברות באזנים כדאמר אע״ג דאית ביה חומרתא
קטרינן ביה מיתנא אלמא צריך לעשות בהם מיתנא שהם הרצועות הארוכות · עשה
החומרתא קטרין ביה טרם בלעז והלולאות שמחברין בתוכן הקרסים מבהמה טהורה
והלולאות לא יהיו מן העור עצמו כעין אותם שרגילין לעשות נקבים בתוך אזני ו
המנעל אלא צריך שיהיו הלולאות רצועה קטנה מחוברת כראש האזנים · וצריך
שתהא האזנים קצרות שלא יגיעו זו לזו כדי שיהיו הקרסים והלולאות שהם תוחבים על
שוקו ממש ולא על האזנים אם על המנעל ושיקשור שני קשרים זה על גב זה ·
ושיהיה לו עקב בולט קצת ושפה תפורה · ושני כל המנעל שחור וכן הקרסים
והלולאות · אבל הרצועות לבנות · ושלא יהיה שום לשון תחת הקרסים ושיהיו
ב׳ קרסים או שנים לכל הפחות · ושיתפרו בתפירות תכופות · וכשיבא לקשור ה
הרצועות שאחת מהן מכאן ואחת מהן מכאן יכרכם סביב האזנים ויקשרם על השוק
ממש ולא על האזנים · מרדכי ·
תנ׳ מנעל המרופט עתה משמע דחליצה במנעל מרופט פסולה וכדעבד יוק׳ דבסוף
פרק במה אשה אמ׳ דמנעל מרופט לא יחלוץ בו ואם חלצה חליצתה כשרה · ויש לומר
דהתם מיירי שאינו מרופט כל כך שאינו נופל מרגלו ואינו יכול להלך בו · ע״כ בה״ג
עוד שם וצריך לעשות ב׳ קרסים שקורין ... מן התחוני בלולאות שקורין בירמש
לרס והרצועות יהיו לבנות והמנעל שחור כי כן ... שלהם כדמוכח נגי ... דלגביה
עדקתא וכו׳ · עוד שם בירוש׳ מפרש שהיא חליצה צריך דוחק רגלו בקרקע והוא מ
מגביהתו והולכתו בימין ומתירין בימין ונוטלת רגל עקב בימין ונוררתו בימין כדי

ם זהו חליצה והתרה בימין ולא יהא שמאל מסייעתה כלל והיינו מדרבנן שהיא צריכה
לחלוץ בימין שהרי לא כתיב יד דנילף יד יד ממצורע דאפי' גרמת חולצת בשיניה · תו' י
והתניא בין עומד בין יושב בין מוטה · לכאורה משמע דוקא החליצה יכולה להיות מ
מיושב אבל הקריאה צריכה להיות מעומד כדכתי' ועמדה ואמרה · ומהאי טעמא
מצריכינן שיהו בעלי דינין מעומד דכתי' ועמדו שני האנשים · וק"ל דאמרינן פרק
בתרא דמק' דקריעה צריכה להיות מעומד משום דכתי' ויקם איוב ויקרע וגומר
ופריך שא מעתה ועמדה ואמרה הכי נמי · אלא משמע דהאי ועמד לאו דוקא לכך
כר' דגם הקריעה לא צריך מעומד · והא דמצרכי' שיהיו הבעלי דינין מעומד לאו משו'
דכתי' ועמדו וגו' היינו דוקא משום דכתיב לפני ה' · ומשום הכי צריך שיהיו הבעלי
דינין מעומד · אבל חליצה לא כתי' לפני ה' · ועוד דגבי חליצה דכתיב מעשה ככתו
ועמד אלא דגבי מעשה אורחי' למנקט עמידה כמו ועמדו וקדשו דר"ל עמדו ועשו
הדבר · והא דדרים בספרי עמידה מועמדה ואמרה אסמכתא היא · לפי מנהג אשכנז
צריך שיחתוך מן המנעל מעט לפניו ולאחריו כדי שיהא הרצועה אחורית דנוקם
ממש על רגלו יחף · וכן בדריו מכוון הקשר על בשרו מלפניו · צריך שינעל המנעל
קודם החליצה על רגל יחף ובימין שעה · ואחר שיקשור הקשרין ילך כו' קודם חליצה
כדי שיראה שלו ומכוון לרגלו · והשתי רצועות ארוכות ותלויות וראשיהן תפורות
במנעל · וצריך הרצועות סביב למנעל ג' כריכות על גבי אזני המנעל · ואחר לקשור
ב' קשרים זה על גב זה מהודקים ועמוכה עליו כדברי הירוש' · וצריך שתהיה הכריכ'
השלישית מקנתה על בשר השוק כדי שיהיו קשרים על בשר השוק עצמו ולא על אזני
המנעל · ויהיו הקשרים על צידי השוק החיצונית על פני השוק ולא מאחוריו ויש?ים
הקרסים בלולאות למהר חליצתה שיתחא ואחר כך יעמוד היבם אצל הכותל וידחוק
עקבו בארץ · ואחר כך שואלין אותו אם רוצה ליבם והוא משיב בלשון לעז שאינו רוצה
ליבם · ואז מקרין ליבמה בלשון הקדש מאין יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה
יבמי · וצריך שתאמר לא אבה בלא הפסקה אלא כמו שהוא בפסוק · והשאר כל תיבה
לבדה ויאמרו לה הדיינים הבנת מה שאמרת · תו' מידה רבה בלא אבה יבמי בלו' שנר'
למיקרא בבת אחת דאי מפטרן משמע דקאי מאין יבמי להקים לאחיו שם בישראל ולא
אבה יבמי · אבל גבי לא חפצתי לקחתה דהיינו פתיחת קריאתו למאי יהא קאי אם לא
אלא חפצתי לקחתה דל"ו שייך לומר שיהא אומרת אלא חפצתי לקחת ת"ד
דכיון דשייך לומר דקאי אדבוריה בפשיטות לא אמ' אדיבוריה דידיה קא סמיך תו' ·
ואחר כך מקרין הדיינים ליבם לא חפצתי לקחתה בלא הפסקה · ויש מקרין אותם על
פי הזוגות · ויאמרו להם הדיינים חליצה זו כשרה להתיר היבמה לשוק שהיתה זקוקה
ליבם · ואחר כך תתיר היבמה קשר הרצועות קודם · והקרסים ויזה מן הלולאות הכל
ב ד ז הימנית ולא תהא שמאל מסייעתה · ושומטת העקב בימין ונגררתו ואולבתו ב

בימין · ויזהר היבם שלא יסייע לה ברגלו ואדרבה יחזיק רגלו בארץ · ותחלוץ בו
המנעל ונגררתו בארץ כל המנעל ותשליכהו לארץ והכל עומדת או מוטה אבל לא יושבת
ולא כורעת על ברכיה · ותתיר קשר הרצועות קודם · ואחר כך הקרסים ו? גביה רגל
היבם בימינה מן הארץ ותשמט המנעל מן העקב של ימין · ואם היא איטרת עושה
בשמאל הכל ולא יסייע לה לא בידו ולא ברגלו · ר"י כיצד היא עושה מתירתו בימין
ותופשתו בשמאל ושומטת העקב ונוררתו בימין כדי שתהא חליצה והתרה בימין ע
כאן לשון ירושלמי · ועוד מנהג שם שתהא קושרתו בענינה שתוכל להתירו ביד אח'
בלא בראיה ב' · עד כאן לשון הר"א · ותעמוד היבמה בימיה זקופה כנגד היבם
ותרוקקת רוק גדול הנראה להם שהוא מטעה שיצא הרוק מפיה עד שיגיע לפני
היבם · ואם היא ארוכה והאיש ננס וקלט הרוק קודם שיגיע כנגד פניו של איש צ
צריכה לרוק פעם אחרת · ואחר כך קוראה בלשון הקודש ככה יעשה לאיש אשר לא
יבנה את בית אחיו ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל · ככה בחזק הכף ראשונה
ודפה הכף שנייה כמשמעות כף ולא כמשמעות חי"ת · וצריך לדקדק לומר בישראל
בשבא ולא בחיריק · והנהיג רבינו שמואל מברך שיהיו' לקרות מתוך הכתב · וכל
העומדים שם שלשה פעמים חלוץ הנעל · וצריך שהיבמה תאמר שלשה פעמים חלוץ
הנעל · כן כתב רבינו יהודה · וצריך שיכוונו שניהם להתיר · ואם היתה היבמה
אסור מצוה או איסור קדושה חולצת ולא מתייבמת ואיסור ערוה פטור לגמרי · ור"י
הקריאה והרקיקה אינן מעכבין אלא החליצה בלבד לפיכך אם חלצה ורקקה ולא ע
קראה או שחלצה וקראה ולא רקקה או אפילו חלצה בלבד ולא קראה ולא רקקה א
חליצתה כשרה · קראה ורקקה ולא חלצה חליצתה פסולה · ואף על פי שאין הקריאה
מעכבת אם שיכה ידעת לקרות מעכבת וכן ביאר מו"ה · עד כאן לשון הר"א ·
ואחר כך מתירין אותה להנשא וכותבין לה גט חליצה וצריך לשדכנו בשרגולא ולא
כדיעותא ויחתמו שלשה מהדיינים · ואינה צריכה להמתין שלשה חדשים להנשא אחר
החליצה אלא מותרת להנשא מיד · פסק רבינו תם בתשובה דדוקא חלצה אינה צריכה
להמתין שלשה חדשים שהחליצה מוכחת שלא בא עליה היבם ונכר המתינה שלשה
חדשים ממיתת הבעל · אבל מת היבם אפילו לאחר מיתת הבעל שלשה חדשים צריכה
להמתין שלשה חדשים ממיתת היבם שהרי היבמה קרובה לביאה יותר מארוסה
דגזרינן אטו בשואה עד כאן לשונו · וכן יש נבלגנ' נעתו · אמן

ד

גט חליצה

באחד בשבת בעשרים יום לירח ניסן שנת חמשת אלפים ומאתים ושלשים לבריאת עולם למנין •

שאנו מונין כאן בשכשוובה מתא דיתבא על נהר מיינו והוי לרבי אנחנו דייני דמקבתב
חתימין לתתא כמו בב תלתא כחדא הוינא יתבין בבי דינא במקום פלו׳ ואיסיכנא עוד
קרין נפרסמי מלתא ופסיקנא לקדמנא פלונית בת פלוני ארמלתא דפלו׳ ואקריבת
קדמנא גברא חדא דשמיה פלוני בר פלו׳ דא אחוהי דפלוני בר פלוני בעלה מאבוהי ד
דאיתא כפיבנא ליה מקדמת דנה ושכיב והוי לרבנן ולכל ישראל שבק זכר ונקבת ד
דמקיים שמיה בישראל לא שבק ׃ וזדין פלוני אחוהי דפלוני מאבוהי הוא וחזי ליבומי
יתי מן אוריתא אבל לא תגן רבנן דייני אמרו ליה אי צבי ליבומי יתה
יתי ייבם ואי לא יתלע לי קדמיכון רגליה דימינא ואסרי סיניה מעל רגליה ואירוק
באפיה ׃ ואי אשתמודע׳נין דפלוני דא אחוהי דפלוני מיתנא מן אבוהי ואמרנא ליה אי
צבית ליבומי יתה יבם ואי לא אטלע קדמנא רגלך דימנא ותסרי סינך מעל רגלך
ותירוק באנפך ואמר קדמנא לית אנא צבי ליבומי יתה וכיון דאמר קדמנא כן ר
אקרינוהי לפלני׳ דא לפניכו פרשתא דא מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא
אבה יבמי ׃ ואף לתרין פלוני אקרינא ליה לא חפצתי לקחתה ואשלע ליה רגליה דימינא
קדמנא וסרת סיניה מעל רגליה ורקת באנפוהי רוקא דאיתחזי לנא בבי דינא מן
פומהא על ארעא ותוב אקרינוה להדא פלני׳ ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית
אחיו ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל ואנחנא דייני וכל דהוו קיימין תמן קדמנא
בבי דינא עניין בתרה ואמרנא חלוץ הנעל תלתא זמני ׃ ומדאיתעבד עובדא דא ק
קדמנא אריכוא לפלונית דא למיסך להתקכסנא לכל איכש דקיצבי ׃ ואיבם לא ימחא
בידהא ׃ מן יומא דנן ולעלם וכתבנא וחתמנא פלו׳ דא בגיטא דחליצתא דנא וכתבנו׳ וחתמנא
סמהכנא ויהיבנא בידהא למהוי לה לזכו לעדות ולראיה כדת משה וישראל ׃
וחותמין פלטה פרייבים זה קחח זה יצחק בר רבי פלוני דיין ׃ סליק פרק גט חליצה

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם

M.T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA